

**ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ**

**ΙΩΑΝΝΟΥ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΕΡΓΑ
ΤΟΜΟΣ 33**

ΠΕΡΙ ΟΝΟΜΑΣΙΑΣ ΠΑΥΛΟΥ ΚΑΙ ΑΔΑΜ
ΠΕΡΙ ΠΑΥΛΟΥ ΚΑΙ ΕΛΕΓΧΟΥ
«ΠΑΥΛΟΣ ΚΛΗΤΟΣ...»
«ΕΓΩ ΚΥΡΙΟΣ Ο ΘΕΟΣ...»
«Ο ΜΕΝ ΘΕΡΙΣΜΟΣ ΠΟΛΥΣ...»
«Ο ΠΑΤΗΡ ΜΟΥ ΕΩΣ ΑΡΤΙ ΕΡΓΑΖΕΤΑΙ...»

Κείμενον: **B. Montfaucon**

Μετάφρασις - Σχόλια
ΚΥΡΙΑΚΟΥ Γ. ΡΟΥΜΠΗ
πτυχιούχου
Θεολογίας, Φιλολογίας, Ιστορίας - Αρχαιολογίας

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	9
Περὶ ὀνομασίας Παύλου καὶ Ἀδάμ	11 (106)
Περὶ Παύλου καὶ ἐλέγχου	25 (118)
«Παῦλος κληθεὶς...»	45 (143)
«Ἐγὼ Κόριθος εἰς Θεός...»	64 (163)
«Ὁ μὲν θερισμὸς πολὺς...»	82 (182)
«Ὁ πατὴρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεσθαι...»	94 (196)
ΚΕΙΜΕΝΟΝ	105

* Οἱ ἐντὸς παρενθέσεως ἀριθμοὶ παραπέμπουν εἰς τὰς ἀντιστοιχοῦσας σελίδας τοῦ κειμένου.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἡ ἐπιτομή αὕτη καὶ αἱ ἄλλαι δύο τοῦ ἀκολουθοῦντος, καθὼς καὶ ἡ τελευταία τοῦ προηγουμένου (32ου) τόμου, ἀποτελοῦν μίαν σειράν τεσσάρων ἐπιτομῶν, αἱ ὁποῖαι ἐξερωνήθησαν μετ' ἀφορμὴν τὴν φράσιν «Σαῦλος δὲ ἐστὶ ἑμπνεῖον ἀπειλής καὶ φόβου» (Πράξ. 9, 1), ἐκ τῆς ὁποίας ὁ Χρυσόστομος λαμβάνει ἀφορμὴν νὰ ἐπιμύσῃ ἐν γένει περὶ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου καὶ τῆς χρησιμότητος καὶ σπουδαιότητος τοῦ ἔχει ἡ ἐκ τοῦ Θεοῦ ἀλλοτρίη τῆς ὀνομασίας ἑμπνεῖον προσώπων.

Ἐιδικώτερον, εἰς τὴν πρώτην ἐπιτομήν, ἡ ὁποία ἐπέχει θέαν αἰσαγωγῆς, ἀναφέρεται εἰς τὸν Παῦλον καὶ τὴν μεταστροφήν αὐτοῦ καὶ τὴν ἐκ ταύτης παρεχομένην ἀδιάλειπτον ἀπόδειξιν τῆς ἀναστήσεως τοῦ Κυρίου.

Ἐἰς τὴν δευτέραν, ἀπαντᾷ κατ' ἀρχάς εἰς τοὺς κατηγοροῦντας αὐτὸν διὰ τὸ μῆκος τῶν ἐπιτομῶν του καὶ τοὺς, ἐν ἀντιθέσει πρὸς αὐτοὺς, παρονομαζομένους διὰ τὴν ἐνίστην δρακουλολίαν του. Ἐπίσης, δίδει ἀπάντησιν εἰς τὸ διατὶ ὁ Σαῦλος ἐλέγχθη καὶ Παῦλος, διατὶ ὁ Ἀδάμ ὀνομαζήθησαν τοουτοτρόπως καὶ ποία εἶναι ἡ σκοπιμότης καὶ ἡ χρησιμότης τῶν ὀνομασιῶν αὐτῶν.

Ἐἰς τὴν τρίτην, ἐπιμαί πάλιν διὰ τοὺς κατηγοροῦντας αὐτὸν, ἐπειδὴ δίδει μεγάλην ἐκτασιν εἰς τὰ προσήματα τῶν ἐπιτομῶν του, καὶ τοῖς τὴν σπουδαιότητα τοῦ ἔχει ἡ ἐναντίτης τῶν ὀνομασιῶν καὶ τῶν ἐλέγχων, χωρὶς νὰ ἐργάζεται. Ἐπίσης ἐξήγησι διατὶ ὁ Παῦλος δὲν μετανομήσθη μάλισ ἐπίστευσεν ἀπὸ Σαῦλος εἰς Παῦλον καὶ ἀπέμνησεν ἡ μεταστροφή του δὲν ἀπῆρθε προὐν ἀνάγκης καὶ διας, ἀλλὰ ἀγαθῆς διαθέσεως. Τέλος, ἀναφέρεται εἰς τὸ ρητὸν «Σαῦλ, Σαῦλ, τί με διώκεις;» (Πράξ. 9, 4).

Ἐἰς τὴν τελευταίαν, ὑπάρτην, ἐπιτομήν, ἐπιτιμᾷ δεοὺς ἑκείνων νὰ παρακολουθοῦν τὰς ἐπιτομὰς του καὶ ἐπιμαί ἐπιτίμους πρὸς τὰς παρακολουθοῦντας, τοὺς ὁποίους καὶ προτρέπει νὰ μεταφέρουν τοὺς λόγους του εἰς τοὺς πρώτους. Ἐπίσης, ἀναφέρεται εἰς τὴν φράσιν «Παῦλος, κληθεὶς ἀπόστολος» (Α' Κορινθ. 1, 1) καὶ ἐν τῇ ἐπιτομῇ περὶ τῆς ἐνοχοσύνης.

Αἱ παραπάνω ἐπιτομὴν δέον νὰ θεωρηθῶν ὡς ἀνέχεται τῶν τεσσάρων ἐπιτομῶν, αἱ ὁποῖαι φέρουν τὴν ἐπιγραφὴν «Ἐἰς τὴν ἀρχὴν τῶν Πράξεων», τὰς ὁποίας δεῖ εἰς τὸν 30ὸν τόμον.

Ἐξερωνήθησαν καὶ αὐτὰ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Πεντηκοσταρίου, καθ' ὃ, ὡς γνωστὸν, ἀναγγιγνόμενα τὰ βιβλίον τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων. Ἐλέγχθησαν, ὅλως, εἰς τὴν Ἀπριλίον, μᾶλλον περὶ τὸ 388.

ΚΥΡΙΑΚΟΣ Γ. ΡΟΥΜΠΗΣ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΟΜΙΛΙΑ

107 **D** ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΔΑΤΗΡΟΡΟΙΝΤΑΣ ΔΙΑ ΤΟ ΜΗΚΟΣ ΤΩΝ ΟΜΙΛΙΩΝ
ΚΑΙ ΠΡΟΣ ΑΥΤΟΥΣ ΠΟΙΣ ΔΙΣΤΡΕΣΤΟΙΝΤΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΒΡΑΧΥΛΟΓΙΑΝ
ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΟΝΟΜΑΤΟΣ ΣΑΓΑΟΣ ΚΑΙ ΠΑΓΑΟΣ ΚΑΙ ΔΙΑ ΠΟΙΩΝ
ΛΟΓΩΝ Ο ΠΡΩΤΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΟΝΟΜΑΖΘΗ ΑΔΑΜ, ΠΡΑΓΜΑΤΑ ΧΡΗ-
ΣΙΜΑ ΚΑΙ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΝΕΟΦΩΤΙΣΤΟΥΣ.

Τί τέλος πάντων ἐπιβάλλεται νά κάνωμεν σήμερα; Βλέπων δηλαδή τὸ μέγεθος τῆς συγκεντρώσεώς σας ἐφοδῆθηκα νά ὁμιλήσω διὰ μακρῶν. Διότι ὅταν ἡ διδασκαλία πηγαινῆ μακρύτερα, σὰς βλέπω νά πατάτε ὁ ἓνας τὸν ἄλλον, νά στενοχωρῆσθε Ε καὶ ἡ θλίψις ποῦ σὰς προκαλεῖ ἢ στενοχώρια ἀποδίνει εἰς βάρος τῆς ἀκριβείας τῆς ἀκροάσεως τῆς ὁμιλίας. Διότι ἓνας ἀκροατής, ὁ ὁποῖος δὲν αἰσθάνεται ἄνετα, δὲν ἔμπορεῖ μὲ ζῆλον νά προσέχη τὰ λεγόμενα. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἔβλεπα τὸ μέγεθος τῆς συγκεντρώσεώς σας, ὅπως εἶπα, ἐφοδῆθηκα νά ὁμιλήσω διὰ μακρῶν, ἀλλὰ συλλογιζόμενος τὸν πόθον σας, φοβοῦμαι νά συντομεύσω τὴν διδασκαλίαν. Ὅποιος διψᾷ, ἂν δὲν ἴδῃ πρῶτα γεμάτην τὴν φιάλην, δὲν τὴν πλησιάζει μὲ εὐχαρίστησιν εἰς τὰ χεῖλη του. Ἄλλὰ καὶ ὅταν ἀκόμη δὲν σκοπεύῃ νά τὴν πιῇ ὀλόκληρον, πάλιν ἐπιθυμεῖ νά τὴν ἴδῃ γεμάτην. ¹⁰⁸ Α Διὰ τοῦτο δὲν γνωρίζω πῶς νά ρυθμίσω τὸν λόγον μου. Μὲ τὴν βραχυλογίαν θέλω νά συντομεύσω τὴν κούρασίν σας, ἐνῶ μὲ τὸ μῆκος τοῦ λόγου μου θέλω νά ἰκανοποιήσω τὴν ἐπιθυμίαν σας. Ἄλλὰ καὶ τὰ δύο τὰ ἕκαμα πολλὰς φορές καὶ δὲν διέφυγα οὔτε μίαν φορὰν τὴν κατηγορίαν. Γνωρίζω ὅτι πολλὰς φορές σὰς ἐλυτήθη καὶ ἐτελείωσα τὸν λόγον μου πρὶν ὀλοκληρώσω τὸ θέμα καὶ οὔτε ὅσοι ἔχουν ψυχὴν ἀχόρταγον μὲ κατηγορήσαν, αὐτοὶ ποῦ, ἐνῶ συνεχῶς ἀπολαμβάνουν τὰ βεῖα νάματα, ἐν τούτοις αὐδέποτε χορταίνουσι. οἱ μακάριοι ἐκεῖνοι ποῦ σφοδρῶν καὶ πεινοῦν τὴν δικαιοσύνην, καὶ ἐπειδὴ ἐφοδῆθηκα τὰς διαμαρτυρίας των Β πάλιν ἐπεξέτεινα τὴν διδασκαλίαν ἐπὶ πολὺ καὶ δι' αὐτὸ κατηγορήθηκα. Αὐτοὶ δηλαδή ποῦ προτιμοῦν τὴν βραχυλογίαν μου ἀπαιτοῦσαν καὶ μὲ παρεκάλουν νά λάβω ὑπ' ὄψιν μου τὴν ἀδυναμίαν των καὶ νά περικόψω τὸ μῆκος τῶν λόγων μου. Ὅταν λοιπὸν

σας βλέπω να στενοχωρήσθε σταματῶ να ὁμιλῶ. Ὅταν πάλιν σας βλέπω να στενοχωρησθε μὲν, χωρὶς ὄμως νὰ ἀπαμακρύνεσθε, ἀλλὰ νὰ προετοιμάζεσθε διὰ περισσοτέρων διαδρομῆν, μοῦ ἔρχεται ἐπιθυμία ν' ἀκονήσω τὴν γλῶσσαν μου. Ἐκείνη ἀπὸ παντοῦ δύσκολα εἶναι τὰ πράγματα. Τὶ νὰ κάμω; Ὅποιος, θέβαια, δουλεύει εἰς ἓνα κύριον καὶ ὑπηρετεῖ ἀναγκαστικῶς μίαν γνώμην, εἶναι ἔδικον νὰ ἀρέσῃ εἰς τὸν κύριόν του καὶ νὰ μὴ κάμῃ λάθη. Ἐγὼ ὄμως ἔχω πολλοὺς κυρίους, ἀφοῦ ἀναγκάζομαι νὰ ὑπηρετῶ τόσον μεγάλο πλῆθος Ἐ τοῦ ἡ γνώμης τῶν ἀνθρώπων ποῦ τὸ ἀποτελεῖν δὲν ταυτίζεται. Αὐτὰ τὰ εἶπα διὰ διαμαρτυρούμενος διὰ τὴν ὑπηρεσίαν ποῦ σας προσφέρω, ὁ Θεὸς νὰ φυλάξῃ, ὅστε διότι θέλω νὰ φύγω ἀπὸ τὴν κυριαρχίαν σας. Πραγματικῶς, τίποτε δὲν εἶναι πῶς τιμητικὸν ἀπὸ αὐτὴν τὴν ὑπηρεσίαν. Διότι ὅποτε βασιλεὺς μὲ διάδημα καὶ παρφόρον δὲν ὑπερηφανεύεται διὰ τὰ σύμβολα τοῦ ἀξιώματός του ὅσον ἐγὼ τώρα καυχῶμαι διὰ τὴν δουλείαν ποῦ μοῦ ἐπιβάλλει ἡ ἀγάπη σας. Τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν τὴν διαδέχεται ὁ θάνατος, ἐνῶ αὐτὴν τὴν δουλείαν, ἐάν διεξαχθῇ μὲ σωστὸν τρόπον, τὴν περιμένει ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Μακάριος ὁ πιστὸς δούλος καὶ ὁ φρόνιμος, ποῦ τὸν διώρισεν ὁ κύριός του νὰ μοιράσῃ τὴν μερίδα τοῦ φαγητοῦ εἰς τοὺς συνδούλους του.² Σὰς τὸ λέγω ἀληθινὰ ὅτι θὰ τοῦ ἐμπιστευθῇ ὅλα του τὰ ὑπάρχοντα. Εἶδες πόσον εἶναι τὸ κέρδος τῆς δουλείας αὐτῆς, ὅταν γίνεται μὲ ὁσοβαρότητα; Ἀπλώνεται εἰς ὅλα τὰ ὑπάρχοντα τοῦ κυρίου. Δὲν ἀποφεύγω λοιπὸν τὴν δουλείαν, διότι δουλεύω μαζί μὲ τὸν Παῦλον. Πραγματικῶς, ἐκεῖνος ἦταν ὅτι «Δὲν κηρύττομεν τὸν ἑαυτὸν μας, ἀλλὰ κηρύττομεν τὸν μὲν Ἰησοῦν Χριστὸν ὡς Κύριον καὶ Δεσπότην, τοὺς ἑαυτοὺς μας δὲ δούλους ἰδικούς σας πρὸς δόξαν τοῦ Ἰησοῦ».³ Καὶ διατὶ ἀναφέρω τὸν Παῦλον; Ἄν αὐτὸς ποῦ εἶχε τὴν αὐτὴν οὐσίαν καὶ τὴν φύσιν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ὡς ἀπαράλλοκτος καὶ ζωντανῆς εἰκὼν τοῦ Θεοῦ ὑπῆρχεν ἐν μορφῇ Θεοῦ ἐκένωσε τὸν ἑαυτὸν διότι ἐμίκρυνε μόνος του πρὸς καιρὸν τὴν δόξαν καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς θεότητός του καὶ ἔλαβε τὴν μορφήν δούλου,⁴ τί τὸ θαυμαστὸν τότε ἂν ὁ δούλος ἐγὼ ἔγινα χάριν τοῦ ἑαυτοῦ μου δούλος εἰς τοὺς συνδούλους μου; Λοιπὸν δὲν τὰ εἶπα αὐτὰ διὰ νὰ ξεφύ-

2. Πρὸς Λοῦκ. 12, 42 καὶ 44.

3. Β' Κορινθ. 4, 5.

4. Πρὸς Φίλιπ. 2, 6 καὶ 7.

γω ἀπὸ τὴν δεσποτείαν σας, ἀλλὰ ἀξιῶν νὰ τὴν συγκινήσω, ἂν δὲν παραθέσω τὴν τράπεζαν κατάλληλον διὰ τὰς γνώμας ὄλων σας. Ἐ Κάμετε λοιπὸν καλύτερα αὐτὸ ποῦ λέγω τώρα. Σεῖς ποῦ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ χορτάσετε ποτέ, ἀλλὰ πεινᾶτε καὶ διψᾶτε διὰ δικαιοσύνην καὶ ἐπιθυμεῖτε μακροὺς λόγους, ἀνεχθῆτε, λόγῳ τῆς ἀδυναμίας τῶν ἀδελφῶν σας, τὴν περικοπὴν τοῦ συνηθισμένου μήκους τῶν λόγων. Ἐξ ἄλλου ἐσεῖς ποῦ ποθήτε τὴν δραχμολογίαν καὶ εἶσατε πῶς ἀδύνατοι, νὰ ὑποσπῆτε ἓνα μικρὸν κόπον χάριν τῶν ἀδελφῶν σας ποῦ δὲν χορταίνουσι, ὑπακούοντες ὁ ἓνας τὰς ἐνοχλήσεις τοῦ ἄλλου, ποῦ σας γίνονται ἀπὸ τὰ ἑλαττώματά του καὶ τὰς ἐλλείψεις του, καὶ ἔτσι μὲ τὴν ὑπομονητικὴν αὐτὴν ἀνοχήν νὰ ἐκπληρώσετε τελείως τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ, ὁμοιωθῆτε τὴν ἐντολήν τῆς ἀγάπης.⁵ Δὲν βλέπετε τοὺς ἀθλητὰς τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων ἰσχυροὺς ἂν εἶναι εἰς τὸ μέσον τοῦ θεάτρου μέσα εἰς τὸ μεσημέρι κουτὰ εἰς τὸ σκάμμα, ποῦ εἶναι ὅταν καμίνι καὶ νὰ δέχονται τὰς ἀκτίνας τοῦ ἡλίου εἰς τὸ γυμνὸν τῶν σώμα, ὅταν νὰ ἦσαν τίποτε χάλκινα ἀγάλματα, καὶ νὰ μάχωνται μὲ τὸν ἥλιον, τὴν σκόνην καὶ τὴν πνιγμονήν, προκειμένου νὰ στεφανώσουν τὸ κεφάλι ποῦ τόσον τοὺς ἐταλαιπώρησεν μὲ φύλλα δάφνης; Διὸ σας δὲν πρόκειται νὰ εἶναι τὸ ἑπαθλὸν στέφανος δάφνης, ἀλλὰ στέφανος δικαιοσύνης θὰ εἶναι ὁ μισθὸς τῆς ἀκροάσεως καὶ δὲν θὰ σας κρατήσωμεν ἐδῶ μέχρι τὸ μεσημέρι, ἀλλὰ θὰ σας ἐλευθερώσωμεν εὐθὺς μετὰ τὸ προοίμιον τῆς ὁμιλίας μας, ἐξ αἰτίας τῆς ἀδιαφορίας σας παρὰ τὰ γεγονότα ὅτι εἶναι βροσιὰ ἀκόμη καὶ δὲν καίεται ὁ ἀέρας ἀπὸ τὸν καταγιγνόμενον τῶν ἀκτίνων, ὅτε σας Β διατάσσωμεν νὰ ὑποφέρετε μὲ ἀκάλυπτον τὸ κεφάλι τὴν ἀκτίναν τοῦ ἡλίου, ἀλλὰ σας φέρομεν κάτω ἀπὸ τὴν ὥρειαν αὐτὴν βροσὴν καὶ σας προσφέρομεν τὴν προστασίαν τῆς στέγης, ἐπειδὴ μὲ κάθε τρόπον προσπαθοῦμεν νὰ σας δημιουργήσωμεν κάθε ἀνεσιν, ὥστε νὰ γίνουσι μόνιμον κτήματά σας, ὅσα ἀκούτε ἐδῶ.

⁵ Ἄς μὴ γίνωμεν πῶς μαλακοὶ καὶ ἀπὸ τὰ παιδιὰ μας ποῦ πηγαίνουν εἰς τὸ σχολεῖον. Ἐκεῖνα, πρὶν γίνῃ μεσημέρι, δὲν τολμοῦν εἰς καμίναν περίπτωσιν νὰ ἐπιστρέψωσι εἰς τὸ σπίτι, ἀλλὰ, ἐνῶ μόλις ἔχουν ἀποκοπῆ ἀπὸ τὸ στήθος τῆς μητέρας των, μόλις ἀφῆσαν τὴν θηλήν τοῦ στήθους ἀκόμη καὶ ἂν εἶναι πέντε ἔτην, ἐπιδεικνύουν κάθε

5. Πρὸς Γαλ. 6, 2.

καρτερίαν με τὸ νεαρὸν καὶ τρυφερὸν σῶμά των. Μὰ εἴτε ζέσθη ὑπερβολικῆ εἴτε δίψα εἴτε, ὁτιδήποτε ἄλλο τὰ παρενοχλεῖ, ἐν τούτοις περιμένουν νὰ ἔλθῃ τὸ τέλειον μεσημέρι C καὶ βασανίζονται παραμένοντα εἰς τὸ σχολεῖον.

Λοιπὸν, ὡς μνηθῶμεν τουλάχιστον αὐτὰ καὶ κανένα ἄλλον, αὐτὰ τὰ παιδιὰ ἡμεῖς οἱ ἄνδρες, ποὺ ἔχομεν τὴν ἀνάλογον ἡλικίαν. Διότι ἐὰν δὲν ἀνεχώμεθα ν' ἀκούωμεν τοὺς περὶ ἀρετῆς λόγους, ποῖος θὰ ἠμπορέσῃ νὰ μᾶς πιστεῦσῃ ὅτι θὰ ὑπομεινῶμεν τοὺς κόπους διὰ τὴν ἀρετὴν; Ἄν εἰμεθα τόσον κακώτροποι ὡς πρὸς τὴν ἀκράσιν, ἀπὸ ποῦ θὰ γίνῃ φανερὸν ὅτι θὰ εἰμεθα πρόθυμοι διὰ τὴν δρᾶσιν; Ἐὰν ἀποφύγωμεν τὸ εὐκολώτερον, με ποῖον τρόπον θὰ ἐπιτύχωμεν τὸ δυσκολώτερον; Ἄλλὰ ἡ στενοχωρία καὶ ἡ δίψα εἶναι πολλή. Ἄκουσε ὁμῶς, οἱ διασπᾶ ἄρπάζουν τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, διότι ἡ ὁδὸς ποὺ ὁδηγεῖ εἰς τὴν ζωὴν εἶναι στενὴ καὶ γεμάτη θλίψεις.⁶ Ἐπειδὴ λοιπὸν θαδίζομεν τὴν στενὴν καὶ τεθλιμμένην ὁδόν, ὅ πρέπει νὰ στενοχωροῦμεν καὶ νὰ υποβάλλωμεν εἰς θλίψεις τὸν ἑαυτὸν μᾶς διὰ νὰ ἠμπορέσωμεν νὰ διασχίσωμεν τὴν στενὴν καὶ τεθλιμμένην ὁδόν. Αὐτὸς ποὺ παρέχει ἄνεσιν εἰς τὸν ἑαυτὸν του, δὲν θὰ περάσῃ εὐκολὰ τὴν στενὴν ὁδόν, ἀλλὰ μόνον ἐκεῖνος ποὺ τὸν στενοχωρεῖ, τὸν θλίβει καὶ τὸν πιέζει.

2. Ἡ σημερινὴ μᾶς συζήτησις δὲν εἶναι διὰ κοινὰ πράγματα ἀλλὰ δι' ἓνα θέμα ποὺ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἔλαβε χθές, ἀλλὰ δὲν εὗρθε τὴν λύσιν του, διότι ἐστάθησαν πολλὰ τὰ προβλήματα. Τί σημαίνει τοῦτο; Ἡ ἔρευνά μᾶς ἐστράφη γύρω ἀπὸ τὰ ὄνματα ποὺ ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς ἁγίους. Αὐτὸ ἠμπορεῖ νὰ φαῖ ἀσημαντὸν εἰς ἐκεῖνον ποὺ τὸ ἀκούει, ἀλλὰ κρύπτει μεγάλον θησαυρὸν, ἂν κανεὶς τὸ προσέξῃ με ἀκριβείαν. Ἐ τὸ χρυσοφόρον χῶμα ποὺ εὐρίσκεται εἰς τὰ μεταλλεῖα, οἱ ἀνίδεοι βλέποντάς το ἀπλῶς τὸ θεωροῦν ὡς ἀσημαντὸν χῶμα ποὺ δὲν διαφέρει καθόλου ἀπὸ τὸ ὑπόλοιπον. Ὅσοι ὁμῶς τὸ μελετοῦν με τὰ μάτια τοῦ τεχνικοῦ, γνωρίζουν τὸ πολύτιμον τοῦ χῶματος αὐτοῦ καὶ ἀφοῦ τὸ υποβάλλουν εἰς τὴν δοκιμασίαν τοῦ πυρός, ἀνακαλύπτουν τὴν ὑπεροχὴν του. Ἔτσι καὶ εἰς τὴν περιπτῶσιν τῶν ἁγίων Γραφῶν, ὅσοι μὲν ἀπλῶς ἀναγινώσκουν τὰ γράμματα¹⁰ A τὰ θεωροῦν ὡς ἀσημαντὰ γραπτὰ, ποὺ δὲν διαφέρουν ἀπὸ τὰ ἄλλα. Ὅταν ὁμῶς τὰ

6. Πρὸς Ματθ. 11, 12.
7. Πρὸς Ματθ. 7, 13-14.

μελετήσουν με τὰ μάτια τῆς πίστεως, ὅπως οἱ τεχνικοὶ με τὰ ὄργανα τῆς τέχνης των, τὰ παραβίδουν εἰς τὴν δοκιμασίαν τοῦ πυρός τοῦ Πνεύματος καὶ βλέπουν εὐκολὰ ὄλον τὸν χρυσὸν των. Ἀπὸ τοῦ λοιποῦ ἐγένετο ἡ ἀρχὴ τῆς ἐρεῦνης μᾶς; Διότι δὲν ἐνεπλάκηνεν τυχαῖα εἰς τὸ πρόβλημα αὐτό, διὰ νὰ μὴ μᾶς καταλογίσῃ κανένας ἀπὸ ὑμᾶς ὅτι εἰμεθα ἐκτὸς τόπου καὶ χρόνου, ἀλλὰ, ἐπειδὴ ἐπεθυμήσαμεν νὰ ἐκθέσωμεν τὰ κατορθώματα τοῦ Παύλου, καθ' ἣν στιγμὴν ἀναγινώσκονται αἱ Πράξεις τῶν ἀποστόλων, διὰ τοῦτο ἐβίβαμεν τὸ προοίμιον τῆς ἱστορίας. Καὶ εὗρήκαμεν ὅτι ἡ ἀρχὴ τῆς διηγήσεως εἶχεν ὡς ἐξῆς: «Ὁ δὲ Σαῦλος σὺν νὰ εἶη μέσα εἰς κάποια φονικὴν ἀτμόσφαιραν ἐξηκολούθει νὰ ἀποπνέῃ ἀπὸ μέσα του καὶ νὰ ἐκδηλώσῃ αἰσθήματα ἀπειλῆς καὶ φόβου κατὰ τῶν μαθητῶν τοῦ Κυρίου». B Ἀμέσως μᾶς ἔφερε ταραχὴν ἡ ἀλλαγὴ τοῦ ὀνόματος. Διότι εἰς ὅλας τὰς ἐπιστολάς τὸν εὐρίσκομεν καὶ εἰς ἐκεῖνα τὰ προοίμια νὰ μὴ καλεῖται Σαῦλος, ἀλλὰ Παῦλος καὶ τοῦτο ὄχι μόνον εἰς τὴν ἰδικὴν του περιπτῶσιν, ἀλλὰ καὶ εἰς πολλοὺς ἄλλους τὸ ἐβλέπαμεν νὰ συμβαίνει. Πραγματικὰ, καὶ ὁ Πέτρος ἐλέγετο προηγουμένως Σίμων,⁸ καὶ τὰ παιδιὰ τοῦ Ζεβεδαίου, ὁ Ἰακώβος καὶ Ἰωάννης, μετωνομάσθησαν Ἰωὴ θρονιῆς⁹ κατόπιν. Τὸ ἴδιον ἔθιμον εἶναι δυνατόν νὰ ἰδῆ κανεὶς νὰ ἐπικρατῇ ἐπὶ μερικῶν περιπτώσεων καὶ εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην. Ὁ Ἀβραάμ, ὁ ὁποῖος πρότερον ἐλέγετο Ἄβραμ, μετὰ ταῦτα ὀνομάζετο Ἀβραάμ¹¹ καὶ ἡ Σάρρα προηγουμένως ὀνομάζετο Σάρα καὶ ἀργότερον ἐλέχθη Σάρρα.¹² Ὁ ἔπισης δὲ καὶ ὁ Ἰακώβ ἀργότερον προσηγορεύετο Ἰσραήλ.¹³ Συνεπῶς, μοῦ ἐφάνη ἀτοπὸν ἓνα τέτοιον θησαυρὸν

8. Πρὸς 9, 1.

9. Πρὸς Ἰωάν. 1, 48.

10. Πρὸς Μάρκ. 8, 17.

11. Ὡς γνωστὸν, ὁ Ἀβραάμ ὀνομάζετο κατ' ἀρχὰς Ἀβραμ ἢ Ἀβράμ καὶ ἐν συνεχείᾳ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἀπεκλήθη Ἀβραάμ. Τὰ δύο ὀνόματα, κατὰ τὴν συνέθειαν τῆς Γραφῆς, ἔχουν συμπληρικὴν σημασίαν. Ὁμοίω, τὸ μὲν Ἀβραμ σημαίνει πατὴρ ἄνωγος, τὸ δὲ Ἀβραάμ πατὴρ πλῆθους. Πρὸς Γεν. 17, 5.

12. Καὶ ἡ Σάρρα ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἀπεκλήθη Σάρρα, ἐνῶ προηγουμένως ἐλέγετο Σάρα. Τὸ ὄνομα αὐτὸ τὸ ἔλαβε ὡς δηλωτικὸν τῆς ἐπικαιμένης γεννήσεως τοῦ Ἰακώβ. Πρὸς Γεν. 17, 15.

13. Τὸ ὄνομα αὐτὸ ἐδόθηκεν εἰς τὸν Ἰακώβ μετὰ τὴν μυστηριώδη πάλην του μετὰ τὸν ἀγγελὸν καὶ σημαίνει ὅτι εἶχε τὴν δύναμιν νὰ ἰστανταί ἰσχυρῶς καὶ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, ἢ εἶναι εἰς τὴν καὶ τὴν κατὰ τῆς μητρὸς του ἐβραϊκῆς ἐλάττειαν τὸν ἀβελῶν του καὶ εἰς τὸν κατὰ τῆς γαλιλαϊτικῆς του ἀστάθῃ δυνατὸς ἀνέναντι καὶ Θεοῦ. Πρὸς Γεν.

ονομάτων να τὸν παρακάμψω ἀπλῶς. Τὸ ἴδιον θὰ τὸ συναντήσῃ κανένας καὶ εἰς περιπτώσεις ἀρχόντων ξένων. Πραγματικά, καὶ εἰς αὐτοὺς τὰ ὀνόματα εἶναι διπλᾶ. Κοίταξε: διεβέβη, λέγει, τὸν Φήλικα ὁ Πόρκιος Φήστος.¹⁴ Καὶ ἄλλου: Κάποιος ἀνήκεν εἰς τὴν ἀκολουθίαν τοῦ ἀνθυπάτου, ποῦ ὀνομάζετο Σεργίος Παῦλος.¹⁵ Αὐτὸς ἐπίσης ποῦ παρέδωσε τὸν Χριστὸν εἰς τοὺς Ἰουδαίους ἐλέγετο Πόντιος Πιλάτος. Ὅχι μόνον οἱ ἀρχόντες ἀλλὰ καὶ οἱ στρατιῶται εἶχαν πολλακίς διπλᾶ ὀνόματα, ἀλλὰ καὶ οἱ ἰδιῶται ἀπὸ κάποιαν αἰτίαν καὶ συμπτῶσιν εἶχαν διπλὴν ὀνομασίαν. Ὁ Φυσικά, δὲν προκύπτει κανένα ὄφελος δι' ἡμᾶς, ἐὰν ἐξετάσωμεν τὸν λόγον ποῦ ὀνομάσθηκα ἔτσι. Ὅταν ὁμοῦς ὁ Θεὸς δίδῃ τὸ ὄνομα, χρειάζεται νὰ καταβάλλωμεν κάθε προσπάθειαν διὰ νὰ εὑρωμεν τὴν αἰτίαν. Διότι, ἀσφαλῶς ὁ Θεὸς δὲν συνηθίζει νὰ λέγῃ ἢ νὰ πράττῃ κάτι τυχαία καὶ ἄσκοπα, ἀλλὰ τὸ κάθε τι τὸ κάνει μὲ τὴν ἀνάλογον σοφίαν. Διὰ τοῦτον λόγον λοιπὸν ἐλέγετο Σαῦλος, ὅταν ἦταν διώκτης, καὶ μετωνομάσθη εἰς Παῦλον, ὅταν ἐπίστευσεν; Μερικοὶ λέγουσιν, ὅτι, ἐπειδὴ ὅταν ἐθαρῦδει καὶ ἐτάρασεν καὶ συνεκλόνηζε τὰ πάντα, διεσάλευε καὶ τὴν ἐκκλησίαν, ὀνομάζετο Σαῦλος ἀπὸ τὴν ἴδιαν τὴν πράξιν του, ἀπὸ τὸ ὅτι δηλαδὴ διεσάλευε τὴν Ἐκκλησίαν. Ὅταν ὁμοῦς μετενόησε διὰ τὴν παραφροσύνην του καὶ ἐσταμάτησε τὴν ταραχὴν καὶ ἔπαυσε τὸν πόλεμον Ἐ καὶ τὸν διωγμὸν, τότε μετωνομάσθη εἰς Παῦλον ἐκ τοῦ παύ. Ὅμοῦς ὁ λόγος αὐτὸς εἶναι ἀνυπόστατος καὶ ἀναληθής καὶ διὰ τοῦτο τὸν ἔφερα εἰς τὸ μέσον, διὰ νὰ μὴ παραπλανᾷσθε ἀπὸ ἀσημάντους αἰτιολογίας. Πρῶτον, τὸ ὄνομά του τοῦ τὸ ἔδωκαν οἱ γονεῖς του, οἱ ὁποῖοι θεθαίως δὲν ἦσαν προφῆται ὥστε νὰ προβλέπουν τὸ μέλλον. Ἐπειτα, ἂν ἐλέγετο Σαῦλος, διὰ τοῦτα, ἐπειδὴ δηλαδὴ ἐσάλευε καὶ ἐτάρασσε τὴν Ἐκκλησίαν, ἔπρεπε, ὅταν αὐτὸς ἔπαυσε νὰ σαλεύῃ τὴν Ἐκκλησίαν, νὰ ἐγκαταλείψῃ ἄμέσως καὶ τὸ ὄνομα. Τώρα ὁμοῦς τὸν βλέπομεν νὰ ἔχῃ ἐγκαταλείψῃ τὸν σάλον κατὰ τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ νὰ μὴ ἐγκαταλείψῃ τὸ ὄνομα.¹¹¹ Ἀλλὰ νὰ λέγεται ἀκόμη Σαῦλος. Καὶ διὰ νὰ μὴ νομίσετε ὅτι εἶμαι παράφρων καὶ σὺς τὰ λέγω διὰ αὐτὰ, θὰ ἀναφερθῶ εἰς προηγούμενα μέρη τῶν Πράξεων διὰ νὰ σὺς τὸ ἀποδείξω: «Ἐθγαλαν, λέγει, τὸν Στέφανον ἐξ

82, 28 καὶ ῥο. 13, 4.
14. Πρᾶξ. Πρᾶξ. 24, 27.
16. Πρᾶξ. Πρᾶξ. 13, 7.

τῆς πόλεως καὶ τὸν ἐλιθοβόλουν καὶ οἱ μάρτυρες ἔθγαλαν τὰ ἰμάτια των καὶ τὰ ἀπέβησαν εἰς τὰ πόδια κάποιου νεαρίου ὀνόματι Σαύλου.¹⁶ Καὶ ἐν συνεχείᾳ: «Ὁ Σαῦλος δὲ ἐπεκράτει καὶ ἐπεδοκίμαζε μαζί με τοὺς φοιεῖς τὴν θανατικὴν ἐκτέλεσιν τοῦ Στεφάνου.»¹⁷ Καὶ ἄλλου: «Ὁ Σαῦλος ἐδημιούργει φθορὰν καὶ καταστροφὴν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν εἰσερχόμενος ἀπὸ σπῆτι εἰς σπῆτι καὶ σῶρων (εἰς τὰς φυλακάς) διὰ τῆς βίας ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν.»¹⁸ Καὶ πάλιν: «Ὁ Σαῦλος σὺν νὰ ἔξη εἰς κάποιαν φονικὴν ἀτμόσφαιραν ἐξηκολούθει νὰ ἀσπνήνῃ ἀπὸ μέσα του καὶ νὰ ἐκδηλῶν αἰσθήματα ἀπειλῆς καὶ φόνου κατὰ τῶν μαθητῶν τοῦ Κυρίου.»¹⁹ Καὶ πάλιν: «Ἦκουσε μίαν φωνὴν νὰ τοῦ λέγῃ: «Σαούλ, Σαούλ, διατί με διώκεις;»²⁰ Λοιπὸν, αὐτὸς ἀπὸ τότε ἔπρεπε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ ὄνομά του, ἅδιότι εἶχε σταματήσει τὸν διωγμὸν. Τί λοιπὸν; Ἀμέσως τὸ ἐγκατέλειψε; Καθόλου, θέβαια. Καὶ τοῦτο γίνεται φανερόν ἀπὸ τὰ ἐξῆς: Κοιτάξατε. «Ἐσηκώθηκεν δὲ ὁ Σαῦλος ἀπὸ τὸ ἔδαφος, ποῦ εἶχε πρὸ ὀλίγου πέσει, καίτοι δὲ ἦσαν ἀνοικτὰ τὰ μάτια του, δὲν ἔβλεπε κανένα.»²¹ Καὶ ἄλλου: «Ἐἶπεν ὁ Κύριος εἰς τὸν Ἀνανίαν. Προχώρησε εἰς τὴν ὁδὸν τὴν ὀνομαζομένην Εὐθείαν καὶ θὰ εὑρῆς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ἰούδα κάποιον ὀνόματι Σαῦλον.»²² Καὶ ἄλλου: Εἰσελθὼν ὁ Ἀνανίας εἶπε: ἀδελφὲ Σαούλ, με ἀπέστειλεν ὁ Κύριος, αὐτὸς ποῦ εἶδες εἰς τὴν ὁδόν, διὰ νὰ ἐπιστεύρῃς τὸ φῶς σου.»²³ Κατόπιν ἤρχισε νὰ κηρύσῃ καὶ νὰ ταρατῆ τοὺς Ἰουδαίους καὶ οὔτε τότε ἐγκατέλειψε τὸ ὄνομά του, ἀλλὰ ἀκόμη ἐλέγετο Σαῦλος.²⁴ Ἐγίνε γνωστὴ, λέγει, «εἰς τὸν Σαῦλον ἢ ἐπιβουλή αὐτῶν»²⁵ C Ἄρὰ γε μόνον ἐδᾶ; Ὅχι θεθαίως. Συνέβη πείνα, λέγει, καὶ οἱ μαθηταὶ καθώρισαν νὰ στείλουν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα δοθῆσαν διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν ἐκεῖ Χριστιανῶν.²⁶ Ἐστειλαν τὴν δοθῆσαν διὰ μέσου τοῦ Βαρνάβα καὶ Σαύλου.²⁶ Νὰ λοιπὸν, ὑπηρετεῖ τοὺς Χριστιανοὺς καὶ λέγεται ἀκόμη Σαῦλος. Εἰσήλθε μετὰ ταῦτα

16. Πρᾶξ. Πρᾶξ. 7, 58.
17. Πρᾶξ. 7, 59.
18. Πρᾶξ. 8, 3.
19. Πρᾶξ. 9, 1.
20. Πρᾶξ. 9, 4.
21. Πρᾶξ. 9, 8.
22. Πρᾶξ. 9, 11.
23. Πρᾶξ. Πρᾶξ. 9, 17.
24. Πρᾶξ. 9, 24.
25. Πρᾶξ. Πρᾶξ. 11, 28-29.
26. Πρᾶξ. Πρᾶξ. 11, 30.

εις Ἀντιόχειαν ὁ Βαρνάβας καὶ ὅταν εἶδε τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ καὶ ὅτι ἐκεῖ εἶχαν πιστεῦσαι πάρα πολλοὶ ἐπήγειν εἰς τὴν Ταρσὸν διὰ τὴν εὐρὴν τὸν Σαῦλον.²⁷ Πολλοὺς ὡδήγει εἰς τὸν Χριστὸν καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ ὀνομάζεται Σαῦλος.

Καὶ παρακάτω : « Ἦσαν εἰς τὴν Ἀντιόχειαν μερικοὶ προφῆται καὶ διδασκαλοὶ, ἀνήκοντες εἰς τὴν ὑπάρχουσαν ἐκεῖ Ἐκκλησίαν, θηλασθῆ, ὁ Συμεὼν ποῦ ἐπωνομάζετο Νίγερ, Ὁ καὶ ὁ Λουκῖος, ποῦ κατήγετο ἀπὸ τὴν Κυρήνην, καὶ ὁ Μανᾶν ποῦ εἶχε συναστροφή καὶ συνεκπαίδευθῆ μαζί με τὸν Ἠρώδη τὸν τετράρχην καὶ ὁ Σαῦλος.²⁸

Νὰ ποῦ μολονοῦτι ἔγινε διδάσκαλος καὶ προφήτης καὶ ἀκόμη λέγεται Σαῦλος. Καὶ πάλιν λέγει: Ἐνῶ δὲ αὐτοὶ ἐπετέλουν ὡς κύριον ἔργον τοὺς τὴν πρὸς τὸν Κύριον κοινήν λατρείαν καὶ τὸ κήρυγμα, καὶ ἐνῶ ἐνήστευαν, εἶπε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον... Ἐχωρίσατέ μου ἀμέσως τὸν Βαρνάβαν καὶ τὸν Σαῦλον.²⁹

3. Νὰ ποῦ ξεχωρίζεται ἀπὸ τὸ Πνεῦμα, ἀλλὰ τὸ ὄνομα δὲν ἐγκαταλείπεται καθόλου. Ἀλλὰ ὅταν ἦλθε εἰς τὴν Σαλαμίνα καὶ εὗρηκε τὸν μάγον, τότε λέγει ὁ Λουκᾶς περὶ αὐτοῦ: «Ὁ Σαῦλος, ὁ ὀνομαζόμενος καὶ Παῦλος, ἀφοῦ ἐπληρώθη με Πνεῦμα Ἅγιον, εἶπεν».³⁰ Καὶ ἀπὸ τὸ σημεῖον αὐτὸ ἔγινεν ἡ ἀρχὴ τῆς ἀλλαγῆς τοῦ ὀνόματος. Ἐ συνεκπῶς, ἅς μὴ κουρασθῶμεν νὰ ἐρευνῶμεν τὸν λόγον αὐτοῦ ποῦ ἀναφέρεται εἰς τὰ ὀνόματα. Διότι ἡ ἀνεύρεσις τῶν ὀνομάτων καὶ εἰς τὰ ζητήματα τοῦ καθ' ἡμέραν οἷον ἔχει πολλὴν σημασίαν. Πραγματικά, καὶ ἡ ἀναγνώρισις ἐπετέυχθη ὑστερα ἀπὸ πολὺν χρόνον καὶ ἡ εἰρεσίς των ἐφανέρωσεν λαυθάνουσαν συγγένειαν καὶ διέλυσε ἀμφιβολίας εἰς τὰ δικαστήρια καὶ διαμάχας ἐσταμάτησε καὶ πόλεμον κατέστειλεν ἡ εἰρεσίς των ὀνομάτων καὶ πολλὰς φορὰς ἔγινεν αἰτία εἰρηνεύσεως. Καὶ ἂν εἰς τὰ τοῦ καθ' ἡμέραν οἷον ἔχει τὴν δυνάμιν ἡ εἰρεσίς των ὀνομάτων, ἀσφαλῶς ἔχει πολὺ μεγαλύτεραν εἰς τὰ πνευματικὰ θέματα. Εἶναι πάντως ἀνάγκη νὰ διακρίνωμεν ἐκ τῶν προτέρων τὰ προβλήματα αὐτὰ με ἀκρίβειαν. ¹¹² Ἐρευνᾶται λοιπὸν πρῶτον διὰ τὸν Θεὸς εἰς ἄλλους ἁγίους ἔδωκεν ὄνομα ἐνῶ εἰς ἄλλους ὄχι. Βεβαίως δὲν ὀνόμασεν αὐτὸς ὄλους τοὺς ἁγίους, οὔτε εἰς τὴν Καινὴν οὔτε εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην. Καὶ ὅ,τι ἔγινεν εἰς τὴν Καινὴν, τὸ αὐτὸ συνέβη

27. Πρῶτ. Πράξ. 11, 22-25.

28. Πρῶτ. 13, 1.

29. Πράξ. 13, 2.

30. Πράξ. 13, 9.

καὶ εἰς τὴν Παλαιάν, διὰ τὴν μάθησιν ὅτι ὁ ἴδιος εἶναι ὁ Κύριος καὶ τῶν δύο διαθηκῶν. Ὡς γνωστὸν εἰς τὴν Καινὴν ὁ Χριστὸς ὀνόμασε τὸν Σίμωνα Πέτρον καὶ τὰ τέκνα τοῦ Ζεβεδαίου, Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην, υἱοὺς θρονιῆς, καὶ μόνον τούτους. Ἀπὸ τούτων ἄλλους μαθητὰς δὲν ὀνόμασε κανένα, ἀλλὰ τοὺς ἄφησε τὰ ὀνόματα ποῦ τοὺς ἔδωσαν ἐξ ἀρχῆς οἱ γονεῖς των. Εἰς τὴν Παλαιάν Διαθήκην ὁ Θεὸς μετωνόμασε τὸν Ἀβραάμ καὶ τὸν Ἰακώβ. Οὔτε τὸν Ἰωσήφ, οὔτε τὸν Σαμουὴλ, οὔτε τὸν Δαυὶδ, οὔτε τὸν Ἥλιαν, οὔτε τὸν Ἐλισσαίον, οὔτε τοὺς λοιποὺς προφῆτας, ἀλλὰ τοὺς ἄφησε τὰ ἀρχικά των ὀνόματα. Καὶ ἐδῶ προκύπτει ἕνα ζήτημα, διὰ τὸ ἀπὸ τούτων ἁγίων ἄλλοι μετωνομάσθησαν καὶ ἄλλοι ὄχι. Καὶ ἕνα δεύτερον ἀκόμα, διὰ τὸ ἄλλοι μετωνομάζοντο εἰς μέσην ἡλικίαν, ἐνῶ ἄλλοι ἐλάμβανον τὸ ὄνομα ἐξ ἀρχῆς καὶ μάλιστα πρὸ τῆς γεννήσεως. Βεβαίως, τὸν Πέτρον, τὸν Ἰακώβον καὶ τὸν Ἰωάννην ὁ Χριστὸς τοὺς μετωνόμασε ὅταν ἦσαν μεσήλικες, ἐνῶ τὸν Ἰωάννην τὸν βαπτιστὴν πρὶν ἀκόμη γεννηθῆ. Πραγματικά, ἦλθεν ἕνας ἄγγελος Κυρίου καὶ εἶπε: «Μὴ φοβᾶσαι, Ζαχαρία. Ἰδοὺ ἡ γυναῖκα σου Ἐλισάβετ ἔσθαι γεννήσῃ υἱὸν καὶ θὰ τὸν ὀνομάσῃς Ἰωάννην».³¹

Εἶδες πῶς ἐπῆρε τὸ ὄνομα τοῦ πρὸ τῆς γεννήσεως; Τὸ ἴδιον ἔγινε καὶ εἰς τὴν Παλαιάν Διαθήκην. Ὅπως εἰς τὴν Καινὴν ὁ Πέτρος, ὁ Ἰακώβος καὶ ὁ Ἰωάννης μετωνομάσθησαν ἐνῶ ἦσαν πλεόν ἄνδρες καὶ ἀπέκτησαν δύο ὀνόματα καὶ ὁ Ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς ἐπῆρε τὸ ὄνομα τοῦ προτοῦ γεννηθῆ, ἔτσι καὶ εἰς τὴν Παλαιάν Διαθήκην καὶ ὁ Ἀβραάμ καὶ ὁ Ἰακώβ μετωνομάσθησαν ὅταν ἦσαν μεσήλικες. Ὁ πρῶτος ἀπὸ Ἀβραάμ ὀνομάσθη Ἀβραάμ, ὁ δὲ Ἰακώβ μετωνομάσθη εἰς Ἰσραὴλ. Ὁ Ἰσραὴλ, ἐν ἀντιθέσει πρὸς αὐτοὺς, Ὁ προτοῦ νὰ γεννηθῆ ἐπῆρε τὸ ὄνομα καὶ ὅπως εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Ζαχαρία ὁ ἄγγελος εἶπεν ὅτι ἡ γυναῖκα σου θὰ συλλάβῃ καὶ θὰ γεννήσῃ υἱὸν καὶ θὰ τὸν ὀνομάσῃς Ἰωάννην,³² ἔτσι καὶ ἐν προκειμένῳ ὁ Θεὸς εἶπε πρὸς τὸν Ἀβραάμ «Ἡ γυναῖκα σου Σάρρα θὰ γεννήσῃ υἱὸν καὶ θὰ τὸν ὀνομάσῃς Ἰσραὴλ».³³ Αὐτὸ εἶναι τὸ πρῶτον ζήτημα, διὰ ποῖον λόγον, δηλαδή, οἱ πρῶτοι μετωνομάσθησαν καὶ οἱ δεύτεροι ὄχι. Ἐνα δεύτερον ζήτημα διὰ τὸ μερικὸν μετωνομάσθησαν μεσήλικες καὶ ἄλλοι προ-

31. Πρῶτ. Λουκ. 1, 13.

32. Ἐνῶ ἀντιθέσει.

33. Γεν. 17, 19.

τοῦ γεννηθῆναι καὶ αὐτὸ μάλιστα συνέβη καὶ εἰς τὰς δύο Διαθήκας. Ἡμεῖς ὡς ἐξετάσωμεν ἀρχικῶς τὸ δεύτερον, Ἐ καὶ ἔτσι νὰ γίνῃ σαφέστερον καὶ τὸ δεύτερον. Ἐξ ἰδωμεν τοὺς μετονομασθέντας ἀρχικῶς καὶ προχωροῦντες ὀλίγον, ὡς ἐλάβωμεν εἰς τὸν πρῶτον ὀνομασθέντα ἄνθρωπον ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ λάβωμεν τὰ ζητήματα τὴν λύσιν των ἀπὸ τὴν ἀρχὴν των. Ποῖον, λοιπόν, ὠνόμασε πρῶτον ὁ Θεός; Ποῖον ἄλλον παρὰ τὸν πρῶτον ἄνθρωπον τοῦ ἐπλασεν; Διότι δὲν ὑπῆρχε κανένας ἄλλος ἄνθρωπος, ὡστε νὰ τοῦ δώσῃ ὄνομα. Πῶς τὸν ὠνόμασε, λοιπόν; Ἄδὰμ, εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν Ἑβραίων. Τὸ ὄνομα δὲν εἶναι ἑλληνικόν καὶ ἂν μεταφρασθῆ ⁸⁴ Ἄ εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν δὲν σημαίνει τίποτε ἄλλο παρὰ τὸν γήινον.⁸⁵ Ἡ λέξις Ἐδέμ σημαίνει τὴν παρθένον γῆν καὶ εἶναι ἡ περιοχή ἐκείνη εἰς τὴν ὅποιον ὁ Θεὸς ἐφύτευσε τὸν Παράδεισον. «Ἐφύτευσε ὁ Θεὸς τὸν Παράδεισον, λέγει ἡ Γραφή, πρὸς ἀνατολάς»,⁸⁶ διὰ νὰ μάθῃς πῶς ὁ Παράδεισος δὲν εἶναι ἔργον ἀνθρωπίνων χειρῶν. Ἡ γῆ ἦτο παρθένος καὶ οὔτε ἐδέχθη ποτὲ ἄστρον, οὔτε διηνοίχθη ποτὲ αὐλάκι. Ἀσχέτως ἀπὸ τὴν ἐργασίαν γεωργικῶν χειρῶν ἐδάστησαν τὰ δένδρα τῆς μόνον κατὰ τὴν θέσιν ἐπιταγῆς. Δι' αὐτὸ ὠνόμασεν Ἐδέμ αὐτήν, τὸ ὅποιον σημαίνει γῆ παρθένος (ἀκαλλιέργητος). Αὐτὴ ἡ παρθένος γῆ ἦτο τύπος τῆς ἄλλης Παρθένου. Δηλαδή ὅπως ἀκριδῶς ἡ γῆ χωρὶς νὰ δεχθῆ σπέρους, μᾶς ἐδάστησε τὸν παράδεισον, Ἐ ἔτσι καὶ ἡ Θεομήτωρ, χωρὶς νὰ δεχθῆ σπέρμα ἀνδρός, μᾶς ἐγέννησε τὸν Χριστόν. Ὄταν λοιπὸν σοὺ εἶπῃ ὁ Ἰουδαῖος, πῶς ἐγέννησεν ἡ Παρθένος; Νὰ τοῦ ἀπαντήσῃς; Πῶς ἐδάστησεν ἡ παρθένος γῆ τοῦ Παραδείσου τὰ δένδρα τὰ πελώρια; Ἐδέμ εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν Ἑβραίων σημαίνει παρθένος γῆ καὶ ἂν κανεὶς δυσπιστῆ ὡς ἐρωτήσῃ τοὺς ἔμπειρους περὶ τὴν ἑβραϊκὴν γλῶσσαν καὶ θὰ εἴδῃ πῶς αὐτὴ εἶναι ἡ ἐρμηνεία τοῦ ὀνόματος Ἐδέμ. Ὅχι, διότι εἶναι δυνατόν νὰ ἠμιλοῦμεν πρὸς ἄγνωστον, θέλω νὰ σὰς ἐξαπατήσω, ἀλλὰ, ἐπειδὴ ἐπιθυμῶ νὰ σὰς καταστήσω ἀκαταδάσκατους, ἵνα νὰ εὐρίσκωνται παρόντες οἱ ἕχθροί ποῦ γνωρίζουν τὰ πάντα, μετὰ τὴν ἀκριδειαν σὰς τὰ ἐξηγῶ ὅλα. Ἐ συνεπῶς, ἐπειδὴ ἀπὸ τὴν παρθένον γῆν τῆς Ἐδέμ ἐπλασθη ὁ ἄνθρωπος, ὠνομάσθη Ἄδὰμ, συνώνυμος τῆς μητρός του. Ἐτσι κάμνουν καὶ οἱ ἄνθρω-

84. Πράξ. Α' Κορινθ. 16, 47.
85. Γεν. 2, 8.

ποι καὶ τὰ παιδιὰ ποῦ γεννῶνται τὰ ὀνομάζουσι πολλακίς μετὰ τὰ ὀνόματα τῶν μητέρων των. Ἐτσι καὶ ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, ποῦ ἐπλασεν ἀπὸ χώμα, τὸν ὠνόμασεν Ἄδὰμ, μετὰ τὸ ὄνομα δηλαδή τῆς μητρός του. Ἐδέμ ἡ γῆ, Ἄδὰμ αὐτός.

Μά, ποῖα ἡ σκοπιμότης αὐτοῦ τοῦ πράγματος; Οἱ ἄνθρωποι δέδοται, δίδουσι ὀνόματα πρὸς τιμὴν τῶν μητέρων ποῦ ἐγέννησαν τὰ παιδιὰ. Ὁ Θεὸς ὅμως διὰ ποῖον λόγον ἔδωκε τὸ ὄνομα τῆς μητρός; Τί μέγα ἢ μικρὸν ἐρρῦθμισεν ἔτσι; Βεβαίως οὐχί τυχαίᾳ καὶ ἄσκοπα, ἀλλὰ μετὰ λογικὴν καὶ σοφίαν πολλήν. Ὁ Πραγματικῶς, «ἡ σύνεσις τοῦ Θεοῦ δὲν προσμετράται». ⁸⁸ Ἐδέμ εἶναι ἡ γῆ, Ἄδὰμ ὁ γήινος, ὁ χοϊκός, ὁ γηγενής. Διὰ τὴν λοιπὸν, τὸν ὠνόμασεν ἔτσι; Μά, διὰ νὰ ὑπενθυμίσῃ εἰς αὐτὸν διὰ τοῦ ὀνόματος τὴν φυσικὴν του εὐτέλειαν καὶ ὅταν νὰ χαράττη εἰς χαλκὴν στήλην μετὰ τὸ ὄνομα τὴν ταπεινότητα τῆς οὐσίας, διὰ ν' ἀποτελέσῃ τὸ ὄνομα διδασκαλίαν μετριοφροσύνης, διὰ νὰ μὴ λάθῃ περισσότερον ἀξίαν ἀπὸ δαην πρέπει. Ἡμεῖς δέδοται, γνωρίζομεν σαφῶς ὅτι εἰμεθα ἀπὸ χώμα καὶ ἀπὸ τὴν πείραν τῶν πραγμάτων. Ἐ Εκείνος ὅμως δὲν εἶχεν ἰδίᾳ κανένα νὰ ἀποθνήσκῃ πρὸ αὐτοῦ, οὔτε νὰ διαλύεται εἰς κόνιν, ἀλλὰ ἀντιθέτως ἡ ὁμορφία τοῦ σώματος του ἦταν πολλὴ καὶ ἔλαμπεν ὡσανὶ ἀνδραῖς ἀπὸ χρυσάφι, ποῦ ἦταν πολλὴ καὶ ἔλαμπεν ὡσανὶ ἀπὸ κομίνι. Ὄποτε διὰ νὰ μὴ ἐπαρθῆ ἀπὸ τὴν σωματικὴν του ὑπεροχὴν, τοῦ ἔδωκεν ὄνομα ποῦ περιείχετο ἰκανὴν διδασκαλίαν ταπεινοφροσύνης. Διότι ἐπρόκειτο νὰ τὸν πλησιάσῃ καὶ ὁ διάβολος καὶ νὰ συναμιλήσῃ μαζὺ του περὶ ὑπεροφῆς. Ἐμελλε νὰ τοῦ εἶπῃ ὅτι «Θά εἴσθε σάν θεοί». ⁸⁹ Ἐγὼν λοιπὸν ὑπ' ὄψιν του τοῦ ὀνόματος ποῦ τὸν ἐδίδασκεν ὅτι εἶναι ἀπὸ χώμα, νὰ μὴ φαντασθῆ ποτὲ ὅτι εἶναι ἴσος μετὰ τὸν Θεόν. ¹⁴ Ἀ διὰ τοῦτο προετοιμάζει ἐκ τῶν προτέρων τὴν συνείδησίν του μετὰ τὸ ὄνομα, πρακαταβάλλων ἔτσι ἰκανὴν ἀσφάλειαν διὰ τῆς ὀνομασίας περὶ τῆς μελλούσης νὰ ἐπέλθῃ μέσω τοῦ δαίμονος ἐπιβουλῆς καὶ ὑπενθυμίσων εἰς αὐτὸν τὴν συγγένειαν πρὸς τὴν γῆν καὶ ὑπογραμμίσων τὴν γένεσιν τῆς φύσεως καὶ γενικῶς λέγων εἰς αὐτόν, ὅτι ἔάν σοὺ εἶπῃ ὅτι θὰ εἶσαι Θεός τότε νὰ ἐνθυμηθῆς τὸ ὄνομα σου καὶ ἔτσι ἐπαινεῖς ἰκανὴν διδασκαλίαν ὡστε νὰ μὴ δευθῆς τὴν συμβουλὴν. Ἐνθυμήσου τὴν μητέρα καὶ ἀπὸ τὴν συγγένειαν

88. Ἐπὶ 146, 5.
89. Γεν. 3, 5.

ἔχε ἐπίγνωσιν τῆς εὐτελείας σου, ὄχι διὰ νὰ διδαχῆς τὴν ταπεινοφροσύνην, ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ φθάσῃς εἰς παραλόγους σκέψεις. Β Διὰ τοῦτο ἔλεγε καὶ ὁ Παῦλος: «Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, ὁ Ἀδὰμ, ἦτο ἀπὸ χῶμα, γήινος».³⁸ Ἐρμηνεύων τὸ ὄνομα Ἀδὰμ εἰς ἡμᾶς ἔλεγε «ἀπὸ χῶμα, γήινος». Ὁ δεύτερος ἄνθρωπος ἦτο ὁ Κύριος ἀπὸ τὸν οὐρανόν. Ἀλλὰ εἰσβάλλουν οἱ αἰρετικοὶ λέγοντες: Ἰδοὺ, ὁ Χριστὸς δὲν ἔλαθε σάρκα. Ὁ δεύτερος, λέγουσιν, ἄνθρωπος, ἦταν ὁ Κύριος ἐξ οὐρανοῦ. Ἀκούεις περὶ δευτέρου ἀνθρώπου καὶ λέγεις ὅτι δὲν ἔφηρε σάρκα; Τί εἶναι παρόμοιον πρὸς αὐτὴν τὴν ἀναισχυντίαν; Ὑπάρχει ἄνθρωπος τοῦ νὰ μὴ ἔχη σάρκα; Διὰ τοῦτο καὶ ἄνθρωπον τὸν ὠνόμασε καὶ ἰδιαιτέρως δεύτερον ἄνθρωπον, διὰ νὰ ἰδῆς τὴν συγγενειάν του καὶ ἀπὸ τὸν ἀριθμὸν καὶ ἀπὸ τὴν φύσιν του. Τί εἶναι, λέγει ὁ δεύτερος ἄνθρωπος; C Ὁ Κύριος ἐξ οὐρανοῦ. Ἀλλὰ, ἀπαντᾷ, μὲ σκανδαλίζει ὁ τόπος προελεύσεως καὶ ἡ φράσις «ἐξ οὐρανοῦ». Ὅταν ἀκούσῃς ὅτι ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, ὁ Ἀδὰμ, ἦταν ἀπὸ χῶμα, γήινος, ἀρὰ γε τὸ θεωρεῖς ὅτι εἶναι καθ' ὁλοκλήριον γήινος; Ἀρὰ γε τὸ ἐκλαμβάνεις ὅτι εἶναι μόνον ἀπὸ χῶμα, χωρὶς νὰ ἔχη δύναμιν ὅλων, ἐννοῶ τὴν ψυχὴν καὶ τὴν φύσιν τῆς; Ποίος θὰ τὸ ἰσχυρισθῆ αὐτό; Ὅπως δταν ἀκούσῃς περὶ τοῦ Ἀδὰμ ὅτι ἦτο χοϊκός, δὲν φαντάζεσαι ἔρημον τὸ σῶμα του ἀπὸ ψυχῆν, ἔτσι καὶ δταν ἀκούσῃς, ὁ Κύριος ἐξ οὐρανοῦ, μὴ παραμερίζῃς τὴν θείαν οἰκονομίαν, διὰ νὰ κατανοήσῃς τὸ ἐξ οὐρανοῦ. Τώρα πλέον τὸ πρῶτον ὄνομα ἔλαθεν ἱκανὴν ἐξηγήσιν. D Ὀνομάσθη Ἀδὰμ ἀπὸ τὸ ὄνομα τῆς μητρὸς, διὰ νὰ μὴ ὑπεραιρεται ἐπάνω ἀπὸ τὰς δυνατότητάς του καὶ νὰ εἶναι ἀκαταγώνιστος ἀπὸ τὰς ἀπάτας τοῦ σαβῶλου. Διότι ὁ διάβολος ἔλεγεν: «Θὰ εἰσθε σάν θεοί». Ἐλα λοιπὸν ἀφοῦ προχωρήσωμεν καὶ πρὸς τὸν ἄλλον τὸν ὀνομασθέντα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πρὸ τῆς γεννήσεώς του ὡς τελειώσωμεν τὴν διμιλίαν. Ποίος λοιπὸν, μετὰ τὸν Ἀδὰμ, ἔλαθε τὸ ὄνομα πρὸ τῆς γεννήσεώς του; O Ἰσαάκ. «Ἰδοὺ», λέγει «ἡ γυναῖκα σου Σάρα θὰ συλλάβῃ εἰς τὴν κοιλίαν τῆς καὶ θὰ γεννήσῃ υἱὸν καὶ θὰ τὸν ὀνομάσῃς Ἰσαάκ».³⁹ Ὅταν τὸν ἐγέννησε, τὸν ὠνόμασεν Ἰσαάκ λέγουσα: «Ὁ Θεὸς μὲ περιέγλασε»⁴⁰ Διὰ τί; «Ποίος θ' ἀναγγεῖλη εἰς τὸν Ἀβραάμ», λέγει, ὅτι ἡ Σάρα θηλάζει πτίνδι;» E Προσέξατε πολὺ ἐδῶ διὰ νὰ ἰδῆτε τὸ θαῦμα. Δὲν

38. Α' Κορινθ. 15, 47.
39. Γεν. 17, 19.
40. Γεν. 31, 8.

εἶπε ὅτι ἐγέννησε παιδί, ἀλλὰ ὅτι θηλάζει παιδί, καὶ διὰ νὰ μὴ νομίσῃ κανεὶς ὅτι τὸ παιδί εἶναι ἔκθετον, καθ' ὅσον αἱ πηγαὶ τοῦ γάλακτος ἐγγυῶνται τὸν τοκετόν, ὥστε ἐνθουμούμενος τὸ ὄνομα νὰ ἔχη καὶ αὐτὸς ἱκανὴν διδασκαλίαν τῆς παραδόξου γεννήσεως. Διὰ τοῦτο λέγει: Μὲ περιέγλασε ὁ Θεὸς μὲ τὸ νὰ θηλάξῃ κανεὶς γυναῖκα γηρασμένη μὲ ἄσπρα μαλλιά, νὰ ἀνατρέφῃ παιδί, νὰ τὸ θηλάξῃ.⁴¹ 115 A Ἀλλὰ ὁ γέλωσ ὑπενθυμίζει τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ ἢ γαλακτοτροφία τοῦ παιδιοῦ ἐπεθεβαίωκε τὸ θαῦμα, διότι δὲν ἦτο ἔργον τῆς φύσεως, ἀλλὰ ὀλοκλήρον ἦτο κατόρθωμα τῆς θείας χάριτος. Διὰ τοῦτο λέγει καὶ ὁ Παῦλος «εἰμεθα τέκνα ἐπαγγελίας, ὅπως καὶ ὁ Ἰσαάκ ἐγεννήθη σύμφωνα μὲ τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν Ἀβραάμ».⁴² Ὅπως ἐκεῖ ἐργάσθη ἡ χάρις ἔτσι καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς Σάρρας ὁ Ἰσαάκ προῆλθεν ἀπὸ μήτραν ἐσθεμένην. Ἀνεδύθη ἐξ αὐτῆς ἀπὸ ψυχρὰ νερά; Ὅπως ἦτο δι' ἐκείνον ἡ μήτρα, ἔτσι εἶναι δι' ἐσθὴ ἡ κοιλμηθήρα τῶν ὕδατων. Ἐίδες συγγένειαν γεννήσεως; Ἐίδες συμφωνίαν χάριτος θείας; Ἐίδες τὴν φύσιν νὰ σταματᾷ παντοῦ καὶ ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ νὰ πραγματώνῃ τὸ πᾶν; Διὰ τοῦτο εἰμεθα ὅπως ὁ Ἰσαάκ τέκνα θείας ἐπαγγελίας. B Ἀλλὰ ὑπάρχει ἓνα ἀκόμη πρόβλημα. Δι' ἡμᾶς εἶπεν ὅτι «δὲν ἐγεννήθησαν ἀπὸ γυναικεία αἱματα, οὔτε ἀπὸ ἐπιθυμίαν σαρκικὴν»⁴³ Πῶς; Ὅτι ὁ Ἰσαάκ ἐγεννήθη ἀπὸ γυναικεία αἱματα, ἀφοῦ βέβαια, εἶχε παύσει νὰ εἶναι γόνιμη ἡ Σάρα, ἐπεὶ δὲν ἐλειτούργει πλέον ἡ φύσις τῆς γυναικός. Ἐγιναν ἀπισθεσθῆ αἱ πηγαὶ τοῦ αἵματος, εἶχε ἀρηστευθῆ ἡ ὕλη τῆς γεννήσεως, ἀρηστον ἦτο τὸ ἐργαστήριον τῆς φύσεως καὶ τότε ὁ Θεὸς ἐπέβριξε τὴν δύναμιν του. Νά λοιπὸν, ἔχομεν ὀλοκληρώσει τὴν διδασκαλίαν ὅπου ἔχομεν καταποτισμένην τὴν σχετικὴν μὲ τὴν ὀνομασίαν τοῦ Ἰσαάκ. Δὲν ἀπομένει παρὰ νὰ ἐλθωμεν εἰς τὸν Ἀβραάμ, τοὺς υἱοὺς τοῦ Ζεφθεβαίου καὶ τὸν Πέτρον. Ἀλλὰ C διὰ νὰ μὴ σὰς κούρασῶ μετὰ τὸ μήκος τοῦ λόγου, θὰ τὰ ἀφήσω δι' ἄλλην διμιλίαν καὶ θὰ σταματήσωμεν τὸν λόγον, ἀφοῦ σὰς παρακαλώσω, ἐσὰς ποὺ ἐγεννήθητε ὅπως ὁ Ἰσαάκ, νὰ τὸν μιμηθῆτε εἰς τὴν ποσότητα καὶ τὴν ἐπιεικείαν του καὶ ἄλλην τὴν ἄλλην φιλοσοφίαν του, προκειμένου μετὰ τὰς εὐχὰς ἐκείνου τοῦ δικαίου καὶ ὁλων τῶν ἄλλων διακεκριμένων ἀ-

41. Αδτ. 7.
42. Γαλ. 4, 29.
43. Ἰωάν. 1, 13.
44. Εβραϊ. Γεν. 18, 11.

γίαν να ἠμπορέσωμεν νὰ φθάσωμεν ὅλοι εἰς τοὺς κόλπους τοῦ Ἀβραάμ, μετὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποῦ καὶ μαζί μετὸν ὁποῖον ἀπονέμεται δόξα, τιμὴ καὶ κράτος εἰς τὸν Πατέρα, μαζί μετὸ ἅγιον καὶ ζωοποιόν Πνεῦμα τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΗΘΕΝΤΑΣ ΔΙΑ ΤΟ ΜΗΚΟΣ ΤΩΝ ΠΡΟΟΜΙΩΝ. ΕΠΙΣΤΗΞΕ ΟΤΙ ΤΟ ΝΑ ΓΙΟΜΕΝΘΗΜΕΝ ΤΩΝ ΕΛΕΓΧΩΝ ΕΙΝΑΙ ΧΡΗΣΙΜΟΝ. ΑΚΟΜΗ ΔΙΑ ΠΟΙΟΝ ΛΟΓΟΝ, ΠΑΡ' ΟΑΟΝ ΠΟΙ ΜΕΤΕΠΟΜΑΣΘΗ ΠΑΓΙΔΟΣ ΕΥΘΗΣ ΩΣ ΕΠΙΣΤΕΓΕΣΕΝ ΚΑΙ ΟΤΙ Η ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΤΟΥ ΟΝΟΜΑΤΟΣ ΔΕΝ ΕΓΙΝΕ ΑΠΟ ΑΝΑΓΚΗΣ, ΑΛΛΑ ΑΠΟ ΠΡΟΤΙΜΗΣΙΝ. ΕΠΙΣΤΗΞΕ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΡΗΤΟΥ: «ΣΑΟΥΑ, ΣΑΟΥΑ, ΔΙΑΤΙ ΜΕ ΔΙΩΚΕΙΣ;»

Μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ἰσικούς μου ἀγαπητοὺς μετὰ κατηγορησάν ὅτι ἐκτείνω πολὺ εἰς μήκος τὰ προοίμια τῶν λόγων μου. Ἄν δικαίως ἢ ἀδίκως, τότε θὰ τὸ κρίνετε ὅταν ἀκούσετε καὶ τὴν ἀποφῆν μου καὶ κατόπιν, ὡσάν νὰ εὕρισκεσθε ἀπὸ κοινοῦ εἰς δικαστήριον, θὰ δώσετε τὴν ψήφον σας. Ἐγὼ καὶ πρὶν νὰ τὸ ἀποδείξω αὐτὸ, εἶμαι ὑποχρεωμένος εἰς αὐτοὺς διὰ τὰς κατηγορίας, διότι αἱ κατηγορίαι εἶναι προῖον ἐνδιαφέροντος καὶ ὄχι κακίας. Καὶ ἐγὼ αὐτὸν ποῦ μετὰ ἀγαπᾷ δὲν τὸν ἐκτιμῶ μόνον ὅταν μετὰ ἐπαινῆ, ἀλλὰ καὶ ὅταν μετὰ ἐλέγχῃ καὶ μετὰ διορθώσῃ. Τότε θὰ εἰπῶ ἐγὼ ὅτι μετὰ ἀγαπᾷ. Διότι τὸ νὰ ἐπαινῆ κανεὶς τὸ κάθε τι, καὶ τὰ καλῶς ἔχοντα καὶ τὰ μὴ καλῶς, δὲν εἶναι πράξις ἀγαπῶντος, ἀλλὰ ἀπατεῶνος καὶ εἰρωνος. Τὸ νὰ ἐπαινῆ τις ὁμῶς κάτι ποῦ ἀξίζει καὶ νὰ ψέγῃ κάτι ποῦ δὲν εἶναι σωστόν, αὐτὸ εἶναι ἔργον φίλου καὶ ἐνδιαφερομένου. Καὶ διὰ νὰ πεισθῆτε ὅτι τὸ νὰ ἐπαινῆ κανεὶς ἀδικοκρίτως τὰ πάντα καὶ νὰ ἐγκρίνῃ ὅλα τὰ πραττόμενα δὲν εἶναι ἔργον, φίλου, ἀλλὰ ἀπατεῶνος, ἀκούσατε τὴν γραφήν: ¹¹⁶ Ἄ «λαὸς μου, λέγει, ὅσοι σᾶς μακαρίζουν, σᾶς πλανοῦν καὶ διαταράσσουσιν τὸν δρόμον σας». Τὸν ἐχθρὸν δὲν τὸν δέχομαι ὅτε ὅταν ἐπαινῆ. ἐνῶ τὸν φίλον τὸν ἀποδέχομαι καὶ ὅταν μετὰ κατηγορῆ. Ὁ ἐχθρὸς καὶ ἂν μετὰ φιλή, εἶναι ἀθής, ἐνῶ ὁ φίλος καὶ ὅταν μετὰ τραυματίσῃ, εἶναι ποθητός. Τὸ φίλημα τοῦ ἐχθροῦ εἶναι γεμᾶτον ὑποψίαν, ἐνῶ τὸ τραῦμα τοῦ φίλου ἔχει τὸν χαρακτῆρα προστασίας. Διὰ τοῦτο ἠμπορεῖ νὰ εἴπῃ κανεὶς: «Ἀξιοπιστότερα τὰ τραύματα φίλου παρὰ τὰ ἐκούσια φίληματα τοῦ ἐχθροῦ». Τί λέγεις, λοι-

1. Ἦσ. 3, 12.
2. Παρ. 27, 8.

πόν; "Ότι τὰ τραύματα εἶναι καλύτερα ἀπὸ τὰ φιλήματα. Δὲν προσέχω εἰς τὴν φύσιν τῶν πραττομένων, ἀλλὰ εἰς τὴν διάθεσιν ποῦ ἔχουν ὅσοι ἐνεργοῦν. Θέλεις νὰ μάθῃς διατὶ προτιμῶ τὰ τραύματα τοῦ φίλου ἀπὸ τὰ φιλήματα τοῦ ἐχθροῦ; Β' Ἐφίλησε τὸν Κύριον ὁ Ἰουδας, ἀλλὰ τὸ φίλι τοῦ ἦτο γεμᾶτον προδοσίαν, τὸ στόμα του εἶχε δηλητήριον καὶ ἡ γλῶσσα του ἦτο γεμᾶτη κακίαν. Τὸν πορνευευστα εἰς Κόρινθον ὁ Παῦλος τὸν ἐτραυμάτισε ἀλλὰ καὶ τὸν ἔσωσεν. Καὶ πῶς τὸν ἐτραυμάτισεν; Κατὰ τὴν Γραφήν, παραδωσας αὐτὸν εἰς τὸν σατανάν' «Παραδωσατέ τον, λεγει, αὐτὸν τὸν ἀνθρώπων εἰς τὸν σαταναν πρὸς δλεθρον τῆς σαρκός». Διατὶ; Διὰ νὰ σωθῇ τὸ πνεῦμα του κατὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. Εἶδες τραῦμα ποῦ σώζει; Εἶδες φίλι γεμᾶτο προδοσίαν; Ἔτσι, ἀξιοπιστότερα εἶναι τὰ τραύματα τοῦ φίλου παρὰ τὰ ἐκούσια φιλήματα τοῦ ἐχθροῦ. Καὶ τοῦτο ὄχι μόνον εἰς τὴν περίπτωση τῶν ἀνθρωπίνων, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς περιπτώσεις τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ διαβόλου ὡς τὸ ἐξετάσωμεν. Φίλος ὁ Θεός, ἐχθρὸς ὁ διάβολος. Σωτήρ καὶ κηδεμὼν ὁ Θεός, Ἐπάταων καὶ πολέμιος ὁ διάβολος. Ὁ δεύτερος ὅμως ἐφίλησε κάποτε, ἐνῶ ὁ πρῶτος ἐτραυμάτισεν. Πῶς ὁ διάβολος ἐφίλησε καὶ ὁ Θεός ἐτραυμάτισε; Ὁ πρῶτος εἶπε: "Θὰ εἰσθε ὡς θεοί, ἐνῶ ὁ Θεός εἶπε: «Εἶσαι χῶμα καὶ θὰ ἐπανεέλθῃς εἰς αὐτό». Ποῖος λοιπὸν ὠφέλησε περισσότερο, ὁ εἰπὼν ὅτι θὰ εἰσθε θεοὶ ἢ ὁ εἰπὼν ὅτι χῶμα εἶσαι καὶ εἰς τὸ χῶμα θὰ ἐπανεέλθῃς; Ὁ Θεός ἠπειλήσε θάνατον, ἐνῶ ὁ διάβολος ὑπεσχέθη τὴν ἀθανασίαν. Ἄλλ' αὐτὸς ποῦ ὑπεσχέθη τὴν ἀθανασίαν, ἔδιωξε τὸν ἀνθρώπων καὶ ἀπὸ τὸν παράδεισον, ἐνῶ αὐτὸς ποῦ ἠπειλήσε μὲ θάνατον τὸν ἀνέθεσεν εἰς τὸν οὐρανόν. Εἶδες διατὶ εἶναι ἀξιοπιστότερα τὰ τραύματα τοῦ φίλου ἀπὸ τὰ φιλήματα τοῦ ἐχθροῦ; Διὰ τοῦτο καὶ πρὶν φέρω τὴν ἀπόδειξιν D χρεωστῶ χάριν εἰς τοὺς κατηγοροῦντας. Διότι αὐτοί, εἴτε δικαίως, εἴτε ἀδίκως κατηγοροῦν, δὲν ἐπιθυμοῦν νὰ προσάγουν δυνεῖδας, ἀλλὰ τὸ κάμνουν χάριν διορθώσεως. Οἱ ἐχθροὶ καὶ ἂν δικαίως κατηγοροῦν, δὲν τὸ κάμνουν διὰ νὰ διορθώσουν, ἀλλὰ προσπαθοῦν ἐλέγχοντας νὰ διαπομπεύσουν. Οἱ φίλοι διὰ τοῦ ἐπαινοῦ θέλουν νὰ ἐπιτύχῃς περισσότερα, ἐνῶ οἱ ἐχθροὶ καὶ ἂν ἐπαινοῦν, προσπαθοῦν νὰ σὲ ὑποσκελίσουν. Ἐν τούτοις, ὅταν ὁ ἐλεγχος λειτουργῇ,

3. Α' Κορ. 6, 6.
4. Γεν. 3, 5 καὶ 19.

εἶναι μέγα ἀγαθὸν νὰ ἡμπορῆς νὰ δέχῃσαι ἔλεγχον καὶ κατηγορίας χωρὶς νὰ ἐκθηριοῦσαι.⁵ «Ὁ μὴ ὑποφέρων τὸν ἔλεγχον εἶναι ἄφρων», λέγει ἡ Γραφή. Δὲν λέγει αὐτὸν ἢ αὐτὸν τὸν ἔλεγχον, ἀλλὰ γενικῶς ἐλέγχους. Ἄν ὁ φίλος σὲ ἤλεγξε δικαίως, διορθώσε τὸ λάθος σου. Ἐ Ἄν σὲ κατηγορήσεν ἀδίκως, ἐπαίνεσέ τον πρῶτα διὰ τὴν γνώμην του, ἀποδέξου τὴν πρόθεσίν του, ἀποδέξου τὸν σκοπὸν του καὶ παραδέξου τὴν φιλικὴν του πρόθεσιν, διότι ὁ ἐλεγχος γίνεται ἀπὸ μεγάλην ἀγάπην. Ἄς μὴ στενοχωροῦμεθα ὅταν μᾶς ἐλέγχουν. Ἄν τοῦτο ἐγίνετο ἀπὸ δλους, πολὺ θὰ ὠφελεῖτο ἡ ζωὴ μας. Ἄν ἐλέγχωμεν τοὺς ἁμαρτάνοντας καὶ ἂν ἁμαρτάνοντες ὑπεφέραμεν εὐκόλως τὸν ἔλεγχον. Ὅπως εἰς τὰ τραύματα λειτουργοῦν τὰ φάρμακα ἔτσι λειτουργοῦν καὶ οἱ ἐλεγχοὶ ἐπὶ τῶν ἁμαρτημάτων. Ὅπως ἐκεῖνος ποῦ ἀποκρούει τὰ φάρμακα εἶναι ἀνόητος, ἔτσι καὶ αὐτὸς ποῦ δὲν ἀποδέχεται τὸν ἔλεγχον εἶναι ἄφρων. Ἀλλὰ ἀποθηριοῦνται πολλὰς φορές πολλοὶ λέγοντες εἰς τὸν ἑαυτὸν των: ἐγὼ ποῦ εἶμαι σοφός καὶ συνετός θὰ ἀνεχθῶ τὸν βεῖνα; Ἄγνωστον ὅτι αὐτὸ εἶναι τεκμήριον μεγίστης ἀνοησίας. «Εἶδον», λέγει ἡ Γραφή, εἶνα ἀνθρώπων ποῦ ἐθεώρει σοφὸν τὸν ἑαυτὸν του. Ὁ ἄφρων ἔχει μεγαλυτέραν ἐλπίδα ἀπὸ αὐτόν. Διὰ τοῦτο λέγει καὶ ὁ Πῦλος:⁶ «Μὴ θεωρεῖτε σοφὸν τὸν ἑαυτὸν σας». Ἀκόμη καὶ ἂν εἶσαι χιλιᾶκις σοφός καὶ κατέχῃς ὄσα χρειάζονται, εἶσαι ὡστὸσον ἀνθρώπος καὶ ἔχεις χρεῖαν συμβούλου. Μόνον ὁ Θεός δὲν ἔχει ἀνάγκην συμβουλῶν Β καὶ δὲν χρειάζεται τίποτε. Δι' αὐτὸ καὶ μόνον περὶ τοῦ Θεοῦ λέγεται:⁷ «Ποῖος ποτὲ ἐγνώρισε τὴν σκῆψιν τοῦ Θεοῦ καὶ ποῖος ἔγινε σύμβουλος αὐτοῦ;» Οἱ ἀνθρώποι, ἂν εἰμεθα καὶ χιλιᾶκις σοφοί, ἐλεγχόμεθα μυριάκις καὶ φανερώνεται τὸ ἀσθενές τῆς φύσεώς μας. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρχουν τὰ πάντα εἰς τοὺς ἀνθρώπους.⁸ λέγει ἡ Γραφή. Διατὶ; Διότι ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶναι ἀθάνατος. Τί πλέον φωτεινὸν ἀπὸ τὸν ἥλιον; Καὶ ὅμως καὶ αὐτὸς ἐκλείπει, ἀφοῦ τὸ φῶς του τὸ λαμποῦν. ὅταν ἔλθῃ τὸ σκοτάδι, γάνει τὴν ἀπαστράπτουσαν λάμπην του. Ἔτσι λοιπὸν καὶ τὴν ἰδικὴν μας σύνεσιν πολλᾶκις, ἐνῶ λάμπει ὡς σταθερὰ μεσημβρία καὶ ἀκτινοβολεῖ, πολλᾶκις τὴν ἀποκρύπτει ἡ ἔ-

5. Περ. 12, 1.
6. Παρ. 26, 13.
7. Ρωμ. 12, 16.
8. Ρωμ. 11, 34.
9. Ἐκκλ. 17, 29.

περχομένη ανοησία μας. C Καί ὁ μὲν σοφὸς δὲν συνειδητοποιεῖ τὸ ἀπαιτούμενον, ἐνῶ ὁ κατώτερός του πολλὰς φορές τὸ συνειδητοποιεῖ πολὺ δευδεκτέτερα. Καί τοῦτο γίνεται διὰ τὸ μὴ ἐπαίρεται οὔτε ὁ σοφός, μήτε ὁ εὐτελής νὰ ταλανίζῃ τὸν ἑαυτὸν του. Εἶναι μέγα ἀγαθὸν τὸ νὰ ἔμπορῆς νὰ δέχεσαι τὸν ἔλεγχον, μέγα ἀγαθὸν εἶναι τὸ νὰ δύνῃσαι νὰ ἐλέγχῃς. Τοῦτο εἶναι ἔργον μεγίστης φρονιτιδος. *Ἄν τώρα ἴδωμεν ἕνα ἄνθρωπον νὰ εἶναι ἀνοικτὸν τὸ ὑποκάμισόν του ἀπὸ τὰ πλάγια ἢ τὰ ἄλλα ἐνδύματά του νὰ εἶναι κακῶς φορεμένον, σπεύδουμεν νὰ τὸν εἰδοποιήσωμεν νὰ τὰ διορθώσῃ. *Ὅμως ἂν ἴδωμεν τὴν ζωὴν του παραμελημένην, δὲν τοῦ λέγομεν οὔτε μίαν λέξιν. *Ἄν ἴδωμεν ὅτι ὁ θίος του εἶναι ὄχι ὅπως πρέπει, τὸ παρατρέχομεν, παρὰ τὸ γεγονός ὅτι τὰ στραθοφορεμένα ρούχα φέρουν τὸν γέλωτα, ἐνῶ τὰ παθήματα τῆς ψυχῆς φθάνουν μέχρι κινδύνου καὶ τιμωρίας. D Εἰπέ μου, βλέπεις τὸν ἀδελφὸν φερόμενον κατὰ κρημοῦ, ἔχοντα δίον ἀμελημένον, μὴ φροντίζοντα διὰ τὰ πρέπειντα καὶ δὲν τοῦ ἀπλώνεις τὸ χέρι; Δὲν τὸν σηκώνεις ἀπὸ τὴν πτώσιν; Δὲν τὸν κατηγορεῖς οὔτε τὸν ἐλέγχεις ἀλλὰ προτιμᾷς, ἀντὶ τῆς σωτηρίας του, τὸ νὰ μὴ φανῆς δυσάρεστος εἰς αὐτόν; Ποίαν συγγνώμην θὰ ἔχῃς ἀπὸ τὸν Θεόν; Ποίαν ἀπολογία ἐνώπιόν Του; Δὲν ἤκουσες τί διέταξεν ὁ Θεὸς τοὺς Ἰουδαίους; Νὰ μὴ ἐγκαταλείπουν πλανώμενα τὰ ὑποζύγια τῶν ἐχθρῶν, οὔτε νὰ τὰ προσπερνοῦν ὅταν πίπτουν; Ε *Ἀφοῦ οἱ Ἰουδαῖοι διατάσσονται νὰ μὴ περιφρονοῦν τὰ ἄλογα ζῶα τῶν ἐχθρῶν, ἡμεῖς πῶς εἶναι δυνατόν νὰ βλέπωμεν νὰ ὑποσκελίζονται κάθε ἡμέραν αἱ ψυχαὶ τῶν ἀδελφῶν μας; Καὶ πῶς νὰ μὴ θεωρηθῇ αὐτὸ ὡς ἐσχάτη ἀπανθρωπία καὶ θηριωδία, ὅταν δὲν λαμβάνωμεν οὐδέ τὸσον ὀλίγην πρόνοιαν διὰ τοὺς ἀνθρώπους, ὅσην οἱ Ἰουδαῖοι διὰ τὰ ἄλογα ζῶα; Τοῦτο ἀνέτρεψε τὰ πάντα, τοῦτο ἔφερε σύγγυον εἰς τὸν δίον μας, διότι οὔτε φέρομεν γενναίως τὸν ἔλεγχον, οὔτε θέλομεν νὰ ἐλέγχωμεν τοὺς ἄλλους. Διὰ τοῦτο εἰμεθα ἐπαχθεῖς ὅταν ἐλέγχωμεν, ἐπειδὴ ὅταν ἐλεγχώμεθα γινώμασθε θηρία. ¹¹⁸ A *Ἐάν ὁ ἀδελφός σου ἐγνώριζεν ὅτι ἐάν σὲ ἤλεγε θὰ τὸν ἐπαινοῦσε, τότε καὶ αὐτός, ἐλεγχόμενος, θὰ σοῦ ἀπέδιδε τὴν ἴδιαν ἀνταμοιβήν.

✓ 2. Θέλεις νὰ μάθῃς διατὶ ἀκόμη καὶ ἂν εἶσαι πολὺ συνετός καὶ πολὺ ἐνήμερος καὶ ἂν ἀκόμη φθᾷσης καὶ εἰς αὐτὴν τὴν κορυφὴν τῆς ἀρετῆς, ἔχεις ἀνάγκη ἐνὸς συμβούλου πού νὰ σὲ διορθῶνῃ καὶ νὰ σὲ ἐλέγχῃ; *Ἀκουσε

μίαν παλαιὰν ἱστορίαν. Κανείς δὲν ἦτο ἴσος πρὸς τὸν Μωϋσῆν. α *Ἦτο, λέγει ἡ Γραφή, ¹⁰ ὁ πλέον πρῶος ἐξ ὅλων τῶν ἀνθρώπων, φίλος τοῦ Θεοῦ, κάτοχος τῆς θύραθεν σοφίας καὶ γεμάτος πνευματικῆν σύνεσιν. Λέγει ἐπίσης ἡ Γραφή ὅτι ἐεσπούδασεν ὅλην τὴν σοφίαν τῶν Αἰγυπτίων. B Εἶδες πόσον κατηρτισμένος ἦτο; Ἦτο ἐπίσης δυνατὸς εἰς τὸν λόγον καὶ σὲ ἄλλας ἀρετᾶς. *Ἀκουσε ἀκόμη καὶ μίαν ἄλλην μαρτυρίαν. Εἰς πολλοὺς προφήτας ὠμίλησεν ὁ Θεός, ἀλλὰ εἰς κανένα ὅπως εἰς τὸν Μωϋσῆν. Εἰς τοὺς ἄλλους ὠμίλησε μὲ αἰνίγματα καὶ ὄνειρα, ἐνῶ εἰς τὸν Μωϋσῆν πρόσωπον μὲ πρόσωπον. Τί μεγαλύτερον τεκμήριον ζητεῖς τῆς ἀρετῆς Του ὅταν ὁ Δεσπότης τῶν πάντων συνδιαλέγεται μὲ τὸν δούλον του ὡς φίλος; Ἦτο λοιπὸν σοφός καὶ ὡς πρὸς τὴν ἐθνικὴν καὶ τὴν ξένην παιδείαν, ἦτο δυνατὸς κατὰ τὸν λόγον καὶ κατὰ τὰ ἔργα καὶ διέτασσε τὴν ἴδιαν τὴν κτῆσιν ἐπειδὴ ἦτο φίλος τοῦ Δεσπότης τῆς κτίσεως, ἐξήγαγε τὸν λαόν του ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, ἐχώρισε καὶ πάλιν ἤνωσε τὴν θάλασσαν, θαύμα πρωτόκουστον. C Διὰ πρώτην φοράν ὁ ἥλιος ἐφώτισε θάλασσαν πού δὲν διεπλέετο ἀλλὰ διεσχίζετο περὶ, πέλαγος πού διεπεράτο ὄχι μὲ πλοία καὶ κουπιά, ἀλλὰ μὲ τὰ πόδια τῶν ἱππῶν. *Ὅμως ὁ σοφός, ὁ δυνατὸς λόγῳ καὶ ἔργῳ, ὁ φίλος τοῦ Θεοῦ, ὁ ἐπιβαλλόμενος εἰς τὴν κτίσιν, ὁ ἐνεργῆσας τόσα θαύματα, δὲν ἐκατάλαβεν ἕνα πρᾶγμα πού τὸ ἐκατάλαβαν πολλοὶ ἄνθρωποι, πού τὸ ἐκατάλαβε καὶ ὁ πενθερός του, ἄνθρωπος δάρδαρος καὶ εὐτελής καὶ τὸ ἔφερον εἰς τὸ προσκῆνιον, ἐνῶ ὁ Μωϋσῆς δὲν τὸ ὑπεπτύθη. Περὶ τίνος πρόκειται; *Ἀκούσατε λοιπὸν διὰ τὸν περὶ τὸν ὅτι ὁ καθέννας ἔχει ἀνάγκη συμβούλου, ὅσω καὶ ἂν εἶναι Μωϋσῆς καὶ ἐνῶ κατὶ διαφεύγει ἀπὸ τοὺς μεγάλους καὶ θαυμαστατοὺς ἀνθρώπους, ἀπὸ τοὺς μικροὺς καὶ εὐτελεῖς πολλάκις δὲν διαφεύγει. D *Ὅταν ὁ Μωϋσῆς ἐξῆλθεν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον καὶ ἐόρισκετο εἰς τὴν ἐρημον, ἴστατο πλησίον του ὄλος ὁ λαός, ἐξακόσαιοι χιλιάδες καὶ συνείθαζε τὰς μεταξὺ τῶν κατηγορίας καὶ ἀμφισβητήσεις. Εἶδε λοιπὸν ὁ πενθερός του ὁ Ἰσθῶρ ¹¹ νὰ κάμνῃ αὐτὸ τὸ ἔργον, ἄνθρωπος ἀεστὸς πού εἶχε περάσει τὸν δίον του εἰς τὴν ἐρημίαν, καὶ δὲν εἶχε ζῆσει οὔτε εἰς κοινωνίαν, οὔτε μὲ νόμους, ἀλλὰ ἐν ἀσεβείᾳ, τεκμήριον τῆς μεγάλης πνευματικῆς του καθυστερήσεως. Δὲν ὑπάρχει τίποτε πλεον ἀνό-

10. Ἄριθ. 12, 3.
11. Πράξ. 7, 39.

ηταν από τους ειδωλολάτρες. Όμως εκείνος ο δάρβαρος, ο άσεβής, ο άνόητος, βλέπων ότι ο Μωϋσής δεν ένήργει ως έπρεπε, τον διώρθωσε, τον σοφόν αυτόν και συνετόν, τον φίλον του Θεού, ειπών προς αυτόν: 12 Ε «Διατί αυτοί έσοτάθησαν ένώπιόν σου;». Άφου δέ έμαθε την αίτιαν, λέγει: «Δέν τό έκαμες σωστά αυτό». Ή συμβουλή ήτο και έπιτίμησις, αλλά δεν έξηγηρίωθη και ο σοφός τον ηρέχηθη, ο συνετός και ο φίλος του Θεού, ιστάμενος ένώπιον τόσοων μυριάδων λαού. Και δεν ήτο μικρόν να δέχεται υποδείξεις από τον δάρβαρον και άσημαντον. Και ούτε τά θαύματα που έκαμε, ούτε τό μέγεθος τής έξουσίας του τον έκαμε να έπαρθη, ούτε τό γεγονός ότι τον ήλεγχε παρόντων των ύποκώων του τον έκαμε να κοκκινίση. 13 Α Είχε καταλάβει ότι άν και έκαμε μεγάλα έργα, έν τούτοις ήτο άνθρωπος και πολλά πολλάκις κάμνει λάθη. Έτσι έδέχθη την συμβουλήν με κατανόησιν. Πολλοί πολλές φορές διά να μη φανούν ότι έχουν ανάγκην συμβουλής από άλλους, προετίμησαν να χάσουν την ωφέλειαν από την γνώμην των άλλων, παρά να δεχθούν την παραινέσιν και να διορθώσουν τό σφάλμα των. Και έπροτίμησαν να την άγνοήσουν παρά να την μάθουν, μη αντιλαμδανόμενοι ότι τό να μάθουν δεν είναι έγκλημα, αλλά τό να άγνοούν είναι ή κατηγορία. Όχι τό να διδάσκωνται, αλλά τό να μένουν θυβισμένοι εις την άμάθειαν, όχι τό να έλέγχωνται αλλά τό να μη διορθώνουν τά σφάλματά των. Συμβαίνει και εις άνθρωπον μικρόν και εύτελή να έρρη κάτι χρήσιμον, τό όποιον πολλάκις ο σοφός και μέγας δεν εύρίσκει. Β Ό Μωϋσής, συνετός άνθρωπος, ήκουσε με κάθε έπιεικειαν εκείνον που τον συνεβούλευσε και του είπε: 14 «Διόρισε χιλιάρχους έκατοντάρχους, πεντηκοντάρχους, δεκάρχους διά να ασχοληθούν με τάς μικράς ύποθέσεις, άναφέροντες εις σε τάς σοβαράς. Και όταν τό ήκουσεν ούτε έντράπηκε, ούτε κοκκίνισε, ούτε ελογάριασε τους ύπηκόους του, ούτε είπε εις τον έαυτόν του ότι θα με κατηγορήσουν οι άρχόμενοι ότι ένώ είμαι άρχων μανθάνω από τους άλλους τί πρέπει να κάμω. Αντιθέτως έπίεσθη και έπραγμάτωσε την συμβουλήν και όχι μόνον δεν έντράπηκε τους τότε ύπηκόους του, άλλ' ούδέ ήμάς τους μεταγενεστέρους. Μάλιστα, ώσαν να ύπερηφανεύετο διά την διορθώσιν του πενθερού του C όχι μόνον τους τότε άν-

12. Έξ. 18, 14.

13. Έξ. 18, 21 - 22.

θρώπους, αλλά και αυτούς που κατάγονται έξ εκείνων σήμερον και τους κατοπινούς μέχρι τής παρουσίας του Χριστού εις όλην την Οικουμένην την ειδικάς ολόκληρον διά γραφών και ότι αυτός δεν ήμπούσε να συλλάβη εκείνο που έπρεπε να γίνει και έδέχθη την διορθώσιν του πενθερού. Ήμείς όμως, άν την ώραν που μάς έλέγχουν και μάς διορθώνουν ίδωμεν παρόντα κάποιον άνθρωπον, ζαλιζόμενα, αντιστεκόμεθα και νομίζομεν πως εκπίπτομεν από την ίδιαν την ζωήν. Αυτός όμως όχι. Βλέπων τόσας χιλιάδας παρούσας δεν έκοκκίνισε, ή καλύτερα τόσας μυριάδας, τότε, από την εποχήν του, έως σήμερα εις όλην την γήν, D αλλά κηρύττει εις όλους κάθε ήμεραν διά των Γραφών ότι αυτό που εκείνος δεν συνέλαβε, τό κατάλαβε ο πενθερός του. Διά ποίον λόγον τό έκαμε αυτό και τό παρεδωκεν εις την μνήμην των ανθρώπων: Διά να μάς πείση να μη μεγαλοφρονώμεν ποτέ, ακόμη και άν έμμεθα σοφώτεροι πάντων, μήτε να περιφρονώμεν τάς συμβουλάς των άλλων, ακόμη και άν είναι οι πλέον εύτελείς. Άν κάποιος σε συμβουλευή τά δέοντα, ακόμη και άν είναι ύπηρέτης, δέξου την παραινέσιν. Άν σου δώση άλεθρίαν συμβουλήν, ακόμη και άν κατέχη μέγιστον αξίωμα, άπόρριψε την γνώμην του. Δεν έχεις να κάμης με την ποιότητα των προσώπων που συμβουλεύουν, αλλά αυτήν την ίδιαν τής συμβουλής την ποιότητα πρέπει να προσέχης. E Όπως έκαμε και ο Μωϋσής, εκπαιδεύων ήμάς να μη κοκκινίζωμεν όταν μάς έλέγχουν, ακόμη και άν ολόκληρος λαός είναι παρών. Είναι ζήτημα: ύψίστης φιλοσοφίας και μέγας έπαινος τό να φέρη κανείς γενναίως τον έλεγχον. Δεν θαυμάζομεν και δεν έπαινούμεν τον Ίωδωρ τόσο σήμερον διότι διώρθωσε τον Μωϋσέα, όσο εκπληττόμεθα διά τον άγιον εκείνον, ο οποίος δεν έντράπηκε διορθούμενος ένώπιον τόσοων παρόντων ανθρώπων και παρέδωσε τό γεγονός εις την άθανάσιαν, δεικνύων με κάθε τρόπον την σοφίαν του και ότι κατεπάτησε με θάρρος την δόξαν των πολλών.

3. Α 130. Άλλά άπολογούμενος διά τό προοίμιον έκαμα και πάλιν μεγαλύτερον τό προοίμιον του λόγου μου. Όχι τυχαίως και μοιραίως, αλλά διότι συζητούμεν μέγιστα και αναγκαϊότατα προβλήματα, να δεχόμεθα δηλαδή με γενναϊότητα τον έλεγχον και να έλέγχωμεν και να διορθώνωμεν με πραθυμίαν τους κάμουν λάθη. Άνάγκη λοιπόν ν' άπαλογηθώ ύπέρ του μήκους των λόγων μου και να ειπώ διά ποίαν αίτιαν τά προοίμιά μου είναι

σχοινότενη. Ἀλήθεια, διατί τὸ κάμνομεν αὐτό; Ὁμιλῶ εἰς τόσον πλῆθος, ἀνθρώπους ποὺ ἔχουν γυναῖκας, ποὺ εἶναι οἰκογενειάρχαι καὶ ἀσχολοῦνται μὲ τὴν καθημερινὴν τῶν ἐργασίαν, τὸ μερακάματον. Δὲν εἶναι μόνον αὐτὴ ἡ δυσκολία, ὅτι δηλαδὴ εἶναι συνεχῶς ἀπασχοληθέντοι, Ἐ ἀλλὰ καὶ τὸ γεγονός ὅτι μίαν φοράν τὴν ἐβδομάδα τοὺς ἀπασχολοῦμεν ἐδῶ. Θέλω λοιπὸν νὰ τοὺς προσφέρω εὐσύννοπα τὰ λεγόμενά μου, προσπαθῶ μὲ τὰ προοίμια νὰ κάμω σαφεστέρην τὴν διδασκαλίαν μου. Αὐτὸς ποὺ δὲν ἔχει καμμίαν ἀπασχόλησιν, ἀλλὰ εἶναι συνεχῶς προσηλωμένος εἰς τὰς Γραφάς, δὲν χρειάζεται προοίμια, δὲν ἔχει ἀνάγκην κατασκευῶν ρητορικῶν, ἀλλὰ ἀφοῦ ἀκούσῃ ἀπ' εὐθείας τὸν ὁμιλητὴν, δέχεται τὰ νοήματα τῶν λόγων του. Ἐνας ἀνθρώπος ποὺ τὸν περισσότερον καιρὸν εἶναι δεμένος εἰς τὴν βιοπάλην καὶ ἔρχεται ἐδῶ δι' ὀλίγον καὶ θραχὺ διάστημα, ἂν δὲν ἀκούσῃ προοίμια καὶ ρητορικά σχήματα καὶ ἂν δὲν ἰδῇ νὰ εἶναι ὁ λόγος προετοιμασμένος ἀπὸ παντοῦ, φεύγει χωρὶς νὰ κερδίῃ τίποτε. Ἐ Καὶ δὲν εἶναι μόνον τοῦτο αἴτιον τοῦ μικροῦ τῶν προοιμίων, ἀλλὰ καὶ κάτι ἄλλο, ὅχι ὀλιγώτερον σπουδαῖον. Ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς πολλοὺς, ἄλλοι ἔρχονται ἐδῶ τακτικὰ καὶ ἄλλοι δὲν ἔρχονται συνήθως. Εἶναι ἀνάγκη λοιπὸν νὰ ἐπαινώσωμεν ὄσους ἔρχονται καὶ νὰ ἐπιπλήξωμεν ὄσους δὲν ἔρχονται, προκειμένου οἱ πρῶτοι νὰ γίνων ἐπιμελέστεροι μὲ τοὺς ἐπαινοὺς μας, ἐνῶ οἱ δευτέροι μὲ τὰς ἐπιπλήξεις νὰ ἀποθέσωσιν τὴν ραθυμίαν. Ἐπίσης, ὑπάρχει διὰ σᾶς καὶ ἄλλη ἀνάγκη προοιμίων. Πολλάκις καταπιάνομαι μὲ μακρύτερας ὑποθέσεις τὰς ὁποίας δὲν εἶναι δυνατόν νὰ φέρω εἰς πέρας εἰς μίαν ἡμέραν, ἀλλ' ἔχρησθη καὶ δευτέρα καὶ τρίτη καὶ τετάρτη ἐξήγησις ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος. Εἶναι ἀνάγκη λοιπὸν Ἰ κατὰ τὴν δευτέραν ἡμέραν νὰ ἐπαναλάβωμεν τὸ τέλος τῆς διδασκαλίας τῆς προτε-
ραίας, διὰ νὰ ἐνωθῇ ἡ ἀρχὴ μὲ τὸ τέλος καὶ νὰ γίνῃ ἡ νέα ἐξήγησις σαφεστέρα εἰς τοὺς παρόντας, ὥστε νὰ μὴ εἶναι ξεκρέμασθη ἡ συνέχεια καὶ εἶναι ἀκατανόητη διὰ τοὺς ἀκροατάς. Καὶ διὰ νὰ πεισθῇ ὅτι ὁ λόγος ἄνευ προοιμίων θὰ ἦτο ἀκατανόητος δι' ὄλους, ἰδοῦ, χάριν παραδείγματος τὸν ἀρχίζω τώρα χωρὶς προοίμιον: «Ὁ Ἰησοῦς ἀφοῦ τὸν ἔκοιταξέ, τοῦ εἶπε: Σὺ εἶσαι ὁ Σίμων ὁ υἱὸς Ἰωάν. Σὺ θὰ ὀνομασθῇς Κηφᾶς, τὸ ὅποιον σημαίνει Πέτρος.»¹⁴ Λοιπὸν, δλέπετε; Καταλάβετε τὸ λεχθέν; Μήπως γνωρίζετε

14. Ἰωάν. 1, 42.

τὴν συνέχειαν, διὰ ποῖον λόγον ἐλέχθη; Τὸ εἰσηγάγα θε-
θαίως χωρὶς προοίμιον, ὅπως ἂν κάποιος σκεπᾶσθῃ ἀπὸ
κάθε πλευρᾶν ἓνα ἄνθρωπον καὶ τὸν εἰσάγῃ εἰς τὸ θέα-
τρον. Ἐ Ἐλάτε λοιπὸν νὰ τὸν ξεσκεπάσωμεν καὶ νὰ τὸν ἐ-
φοδιάσωμεν μὲ τὸ ποιοῖμιον. Ὁ λόγος προηγουμένως ἦτο
περὶ Παύλου, ὅταν ὀμιλοῦσαμεν περὶ τῶν ὀνομάτων καὶ ἀ-
νεζητοῦμεν διατί εἰς τὸ παρελθὸν ἐλέγετο Σαῦλος καὶ με-
τὰ ταῦτα ὀνομάσθη Παῦλος. Ἀπὸ ἐδῶ ἐκάμαμεν παρέκ-
θασιν εἰς μίαν παλαιάν ἱστορίαν καὶ ἐξητάσωμεν ὄλους
ποὺ ἔχουν ἐπωνυμίας. Ἀπὸ ἐκεῖ καὶ πέραν ἀνεμνήσθημεν
καὶ τὸν Σίμωνα καὶ τὴν φράσιν τοῦ Χριστοῦ ποῦ τοῦ ἐλε-
γε: «Σὺ εἶσαι ὁ Σίμων ὁ υἱὸς Ἰωάν. Σὺ θὰ ὀνομασθῇς
Κηφᾶς, ποῦ σημαίνει Πέτρος.»¹⁵ Ἐ Εἶδες αὐτὸ ποῦ
προηγουμένως ἐφαίνετο γεμιστὸν ἀπὸ ἀπορίας, ὅτι τώρα
ἐγίνε γνωριμώτερον: Ὅπως τὸ σῶμα χρειάζεται κεφα-
λήν, τὸ δένδρον ρίζαν καὶ ὁ ποταμὸς πηγὴν, ἔτσι καὶ ὁ
λόγος χρειάζεται προοίμιον. Ἐπειδὴ λοιπὸν σᾶς ἔστησα
εἰς αὐτὴν τὴν ἀρχὴν τῆς ὁδοῦ καὶ σᾶς εἶδεσα τὴν συν-
έχειαν, ἂς πιάσω λοιπὸν τὸ προοίμιον αὐτῆς τῆς ἱστορίας.
«Ὁ Σαῦλος λοιπὸν ἀκόμη ἔπνεεν ἀπειλὰς καὶ φόβον εἰς
τοὺς μαθητὰς τοῦ Κυρίου»¹⁶ ἀλλὰ εἰς τὰς ἐπιστο-
λὰς ὀνομάζεται Παῦλος. Διὰ ποῖον λόγον τὸ Πνεῦμα τὸ
Ἅγιον τοῦ ἥλλαξε τὸ ὄνομα; Ὅπως ἓνας κύριος ποῦ ἀ-
γοράζει ἓνα δοῦλον καὶ θέλει νὰ τοῦ διδάξῃ τὴν θέσιν του
καὶ τοῦ ἀλλάξῃ τὸ ὄνομα, Ἐ τὸ ἴδιον ἔκαμε τότε καὶ τὸ
Πνεῦμα τὸ Ἅγιον. Ἐπῆρε τὸν Παῦλον ἀπὸ τὴν αἰχμαλω-
σίαν καὶ τὸν ἔφερε προσφάτως ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του. Διὰ
τοῦτο τοῦ ἥλλαξε καὶ τὸ ὄνομα, διὰ νὰ διδαχθῇ τὴν ὑπα-
κοὴν ἐκεῖνος καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος αὐτοῦ. Ἡ ἀπονομή
τῶν ὀνομάτων εἶναι σύμβολον ἐξουσίας καὶ κυριότητος,
καὶ φαίνεται ἰδιαίτερος ἀπὸ τὰ γεγονότα τῆς καθημερινῆς
ζωῆς. Ἀντιληπτότερον δὲ νὰ γίνῃ ἀπὸ τὸ τί ἔκαμεν ὁ Θε-
ὸς εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Ἀδάμ. Θέλω νὰ τὸν διδάξῃ
ὅτι εἶναι ἀρχὸν καὶ κύριος τῶν πάντων, ἔφερε κοντὰ του
ὄλα τὰ θηρία, «διὰ νὰ ἰδῇ πῶς θὰ τὸ ὀνομάσῃ»¹⁷ διὰ νὰ
τοῦ ἀποδείξῃ ὅτι ἡ ἀπονομή τῶν ὀνομάτων κατακυρώνει
τὴν ἐξουσίαν. Ἐν θέλετε νὰ ἰδῆτε τὸ ἴδιον νὰ γίνεταί καὶ
ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων, καὶ νὰ μάθετε ὅτι εἶναι ἔξιμον νὰ λαμβά-
νουν ὡς δούλους Ἐ αἰχμαλώτους ἀλλάσσοντες τὰ ὀνό-
ματά των, ἀκούσατε τί ἔκαμε ὁ βασιλεὺς τῶν Βαβυλωνί-

15. Ματθ. 16, 17.
16. Γαλ. 2, 10.

ων. Ἐπῆρε ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν τὸν Ἀνανίαν, τὸν Ἀζαρίαν καὶ τὸν Μισαήλ καὶ δὲν τοὺς ἀφήκε τὰ παλαιὰ τῶν ὀνόματα, ἀλλὰ τοὺς ὠνόμασε Σεδράχ, Μισάχ καὶ Ἀβδεναγώ.¹⁷ Ἀλλὰ διατὶ δὲν τὸν μετωνόμασε εὐθέως, ἀλλὰ περιμένε να περάσῃ πολὺς χρόνος; Διότι ἐν τὸν μετωνόμαζεν εὐθέως ὡς μετέστη εἰς τὸν Χριστιανισμὸν, δὲν θὰ γίνετο φανερὰ ἡ μετάστασις τοῦ Παύλου πρὸς τὴν νέαν πίστιν. Ὅπως συμβαίνει ἐπὶ τῶν ὑπηρετῶν ὅταν φύγουν καὶ τοὺς ἀλλάσσουν τὰ ὀνόματα καὶ γίνονται ἀγνωστοί, Ὁ τὸ ἴδιον θὰ γίνετο διὰ τὸν Παῦλον. Ἄν εὐθέως ὡς ἄφησε τοὺς Ἰουδαίους καὶ ἦλθε πρὸς ἡμᾶς μετωνομάζετο, οὐδεὶς θὰ ἐγνώριζεν ὅτι ὁ διώκτης τῶν ὁ ἴδιος ἦτο καὶ ὁ εὐαγγελιστής. Τὸ ἐπιζητούμενον πάντως ἦτο τοῦτο, νὰ μάθουν ὅτι ὁ διώκτης αὐτὸς εἶναι καὶ γίνεν ἀπόστολος. Αὐτὸ εἶναι τοῦ κατετάραξε τοὺς Ἰουδαίους, ὅτι ὁ διδάσκαλος τοῦ τοῦς ὑπερήσπιζεν, ἐστρέφετο τοῦ λοιποῦ ἐναντίον τῶν. Ἐπομένως διὰ νὰ μὴ ἀποκρύψῃ ἡ ἀμειψία μεταβολῆ τοῦ ὀνόματος τὴν μεταβολὴν τῆς νοοτροπίας, τὸν ἀφήνει ὁ Θεὸς ἐπὶ πολὺ νὰ ἔχη τὸ παλαιὸν ὄνομα, διὰ νὰ μάθουν οἱ πάντες ὅτι αὐτὸς ἦτο ὁ πρῶν διώκτης τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ ὅταν αὐτὸ γίνεν γνωστὸν εἰς ὄλους, τότε ἀλλάσσει καὶ τὸ ὄνομα. Εἰ ὅτι εἶται ἔχει τὸ πρᾶγμα, ἀκουσε τὸν ἴδιον ποῦ λέγει: « Ἦλθον εἰς τὰς περιοχὰς Συρίας καὶ Κιλικίας καὶ ἤμην ἀγνωστος προσωπικῶς εἰς τὰς Ἐκκλησίας τῆς Ἰουδαίας εἰς τὴν Παλαιστίνην». Καὶ ἂν ἦτο ἀγνωστος εἰς τὴν Παλαιστίνην ὅπου ἐζῴουσε, πῶσον μᾶλλον πλέον ἀγνωστος ἦτο εἰς ἄλλας περιοχὰς. « Ἦμην ἀγνωστος προσωπικῶς λέγει, ὄχι κατ' ὄνομα. Διατὶ προσωπικῶς ἦτο ἀγνωστος; Διότι οὐδεὶς ἐκ τῶν πιστῶν ἐτόλμα οὔτε νὰ τὸν ἴδῃ, ὅταν μᾶς κατεπολέμει. Τόσον μανιακὸς καὶ τόσον φονεὺς ἦτο. Ὅλοι ἐδραπέτευον, ὄλοι ἐφευγον 122 Α, ἂν τὸν ἐβλέπαν πούθεν καὶ δὲν τολμοῦσαν οὔτε νὰ τὸν κοιτάξουν εἰς τὰ μάτια. Τόσον πολὺ ἦτο θηριώδης κατὰ τὸν πιστῶν. Καὶ μόνον εἶχον ἀκούσει ὅτι ὁ πάλαι ποτὲ διώκτης μας, τῶρα κηρύττει τὴν πίστιν τὴν ὅποιαν κατὰ τὸ παρελθὸν κατεδίωκεν. Κατὰ μὲν τὸ πρόσωπον τὸν ἠγνοῦσαν καὶ μόνον ἤκουσαν. Καὶ ἂν τὸ ὄνομά του εἶχεν ἀλλάξῃ ἀμέσως, οὔτε οἱ ἀκούοντες θὰ ἐγνώριζαν ὅτι ὁ ἀπόστολος αὐτὸς ἦτο ὁ διώκων τὴν πίστιν κατὰ τὸ παρελθόν. Τὸ παλαιὸν τοῦ ὀνόματος ἐγνώριζαν ὅτι ἦτο Σαῦ-

17. Δαν. 1, 6-7.

18. Γαλ. 1, 21.

λος. Ἄν ἀμέσως τὸ ἠλλάσσει καὶ ἐλέγετο Παῦλος καὶ τοὺς ἔλεγαν κάποιοι ὅτι ὁ Παῦλος εἶναι ἀπόστολος, δὲν θὰ ἐγνώριζαν ὅτι αὐτὸς ἦτο ὁ διώκων τὴν Ἐκκλησίαν, διότι δὲν ἐκαλεῖτο Παῦλος ὁ διώκτης, ἀλλὰ Σαῦλος. Διὰ τοῦτο ἐπὶ μακρὸν τὸν ἄφησε Β νὰ ἔχη τὸ παλαιὸν τοῦ ὀνομα, διὰ νὰ γίνῃ γνωστὸς εἰς ὄλους τοὺς πιστοὺς καὶ εἰς αὐτοὺς ποῦ εὐρίσκοντο μακρὰν τοῦ καὶ δὲν τὸν εἶχαν ἴδῃ.

4. Διὰ ποῖον λόγον δὲν ἠλλάξεν ἀμέσως τὸ ὄνομα τοῦ Παύλου ἀπεδείχθη ἱκανοποιητικὰ. Ἀνάγκη, λοιπόν, νὰ ἔλθωμεν καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ λόγου μας. Ὁ Σαῦλος λοιπόν ἀκόμη ἔπνεεν ἀπειλὴν καὶ φόνον εἰς τοὺς μαθητὰς τοῦ Κυρίου. Τί σημαίνει τὸ ἀκόμη; Τί ἔκανε πρὸ αὐτοῦ καὶ λέγει ἀκόμη; Τὸ ἀκόμη λέγεται δι' ἀνθρώπων ποῦ πολλὰ κακὰ ἔπραξεν εἰς τὸ παρελθόν. Τί ἔκαμε, λοιπόν, κακόν, εἰπέ μου; Καὶ τί δὲν ἔκαμεν! Ὁ Ἐγέμισεν αἵματα τὰ Ἱεροσόλυμα φονεῶν τοὺς πιστοὺς, ἐξετόρθει τὴν Ἐκκλησίαν, ἐδίωκε τοὺς ἀποστόλους, ἐθονάτωσε τὸν Στέφανον καὶ δὲν λογάριαζεν οὔτε ἀνδρας οὔτε γυναίκας. Ἄκουσε τί λέγει ὁ μαθητὴς του: « Ὁ Σαῦλος καταταλαιπωροῦσε τὴν Ἐκκλησίαν, εἰσορμῶν εἰς τὰ σπίτια, σὺρων ἀνδρας καὶ γυναίκας. Δὲν τοῦ ἔφθανεν ἡ ἀγορὰ ἀλλὰ εἰσορμοῦσε καὶ εἰς τὰ σπίτια «Εἰσορμῶν εἰς τὰ σπίτια», λέγει ἡ Γραφή. Καὶ δὲν εἶπε συλλαμβάνων, οὔτε ἔλακων ἀνδρας καὶ γυναίκας, ἀλλὰ σὺρων ἀνδρας καὶ γυναίκας, ὡσάν νὰ κάμῃ λόγον περὶ θηρίου. Σὺρων ἀνδρας καὶ γυναίκας. Καὶ ὄχι μόνον ἀνδρας ἀλλὰ καὶ γυναίκας. Ὁ Ὅθεν τὴν φύσιν λογάριαζε, οὔτε ἔκαμε διακρίσιν γένους, οὔτε ὑπελόγιζεν ἀδυναμίαν. Αὐτὰ ὅλα τὰ ἔκαμεν ἀπὸ ζήλου καὶ ὄχι ἀπὸ θυμῶν. Καὶ οἱ μὲν Ἰουδαῖοι ποῦ ἔκαινον τὰ ἴδια εἶναι ἀξιοὶ κατηγορίας, ἐνῶ αὐτὸς ποῦ ἔκαμεν τὰ ἴδια εἶναι ἀξιοὶ συγγνώμης. Ἀπὸ αὐτὰ ποῦ ἔκαμνον ἐγίνοντο γνωστοὶ ἐκείνοι μὲν διὰ δόξαν καὶ τιμὴν ἀπὸ τοὺς πολλοὺς, ἐνῶ αὐτὸς ἀντιθέτως ἀπὸ ζήλου πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ὄχι ἐν ἐπιγνώσει. Διὰ τοῦτο ἐκείνοι τὰς μὲν γυναίκας ἀπέλυσαν καὶ ἐπολέμουν μόνον ἐναντίον τῶν ἀνδρῶν, ἐπειδὴ εἰς αὐτοὺς ἐβλεπον νὰ ἔχη περιέλθει ἡ τιμὴ των, ἐνῶ ὁ Παῦλος, λόγω τοῦ ζήλου του, ἐστρέφετο κατὰ πάντων. Ὅλα αὐτὰ τὰ κατενόησεν ὁ Λουκᾶς καὶ ἔλεπον ὅτι ὁ Παῦλος δὲν ἐχώρταιεν, εἰεγεν: Εἰ «Ὁ Σαῦλος ἔπνεεν ἀκόμη ἀπειλὴν καὶ φόνον εἰς τοὺς μαθητὰς τοῦ Κυρίου».

19. Πράξ. 8, 3.

Δέν τὸν ἱκανοποίησεν ὁ φόνος τοῦ Στεφάνου, δὲν τοῦ χόρτασε τὴν ἐπιθυμίαν ὁ διωγμὸς τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ προχώρησε καὶ περαιτέρω καὶ πειθερὰ δὲν ἐσταμάτησεν ἡ μανία του, ἡ ὁποία ἦτο ζήλος. Μόλις ἐγύρισεν ἀπὸ τὴν θανάτων τοῦ Στεφάνου, ἐδίωκε τοὺς ἀποστόλους. Καὶ τὸ ἔκαμε ὡσάν νὰ ἦτο λύκος ἀγριὸς ποῦ ἐπήδησεν εἰς τὸ μέσον ποιμνίου προβάτων καὶ ἀφοῦ ἀρπάξε ἀπὸ ἐκεῖ ἕνα ἀρνὶ καὶ τὸ κατεσπάρασεν, ἐγίνετο θρασύτερος λόγῳ τῆς ἀρπαγῆς.²³ Α. Ἔτσι καὶ ὁ Σαῦλος ἐπήδησεν εἰς τὸ μέσον τῆς χορείας τῶν ἀποστόλων, ἤρπασεν ἀπὸ ἐκεῖ τὸ ἀρνίον τοῦ Χριστοῦ, τὸν Στέφανον, τὸν κατεσπάραξε καὶ ἐξ αἰτίας τῆς σφαγῆς αὐτῆς ἐγίνε θρασύτερος. Διὰ τοῦτο λέγει ἀκόμη: Ἄν καὶ ποῖον δὲν κατεσπάραξεν ἐκεῖνος ὁ φόνος; Ποῖον δὲν συνεκλόνησεν ἡ καλωσύνη τοῦ θύματος, τὸ ὁποῖον ἔλεγε λόγια εὐχετικά, λιθοβολούμενον αὐτό, ὑπὲρ τῶν λιθοβολούντων; «Κύριε, ἔλεγε,²⁰ μὴ καταλογίσης εἰς αὐτοὺς αὐτὴν τὴν ἁμαρτίαν». Διὰ τοῦτο ὁ διώκτης ἐγίνε ἀπόστολος. Ἀμέσως μετὰ τὸν φόνον ἠλλάξεν ἰδέας διότι ὁ Θεὸς ἤκουσε τὴν φωνὴν τοῦ Στεφάνου. Διότι βῆσις ἦτο ὁ Στέφανος νὰ εἰσακουσθῆ καὶ διὰ τὴν μέλλουσαν ἀρετὴν τοῦ Παύλου καὶ διὰ τὴν ἰδικὴν του ὁμολογίαν Κύριε μὴ τοὺς καταλογίσης αὐτὴν τὴν ἁμαρτίαν. Ἄς τὰ ἀκούουν αὐτὰ ὅσοι ἔχουν ἐχθροὺς, ὅσοι ἀδικοῦνται. Β Καὶ ἂν ἀπειρα ἔχης πάθει κακὰ, οὐδέποτε ἐλιθοβολήθης, ὅπως ὁ Στέφανος. Κοίταξε τώρα τί γίνεται. Ἔστειρε μὴ πηγὴ, ἡ τοῦ Στεφάνου, καὶ ἀνοίγετο μὴ ἀλλῇ ἀφίνοντας μυρίους ποταμούς. Ἐπειδὴ ἐσιώπησε τὸ στόμα τοῦ Στεφάνου, ἤχησεν ἀμέσως ἡ σάλπιγξ τοῦ Παύλου. Ἔτσι οὐδέποτε ὁ Θεὸς ἐγκαταλείπει ὅσους προστρέχουν εἰς αὐτὸν καὶ δίδει ὄψα μεγαλύτερα ὅσον ἀποστεροῦν οἱ ἐχθροί. Διότι δὲν ἐξέβαλον στρατιώτην ἐκεῖνον ἀπὸ τὴν φάλαγγα τὸν ὁποῖον νὰ μὴ ἀντικαταστήσῃ ὁ Θεός. Καὶ ἦτο ἀκόμη Σαῦλος. Καὶ κάτι ἄλλο σημαίνει ἐκεῖνο τὸ ἀ κ ὁ μ η. Ἐνῶ ἀκόμη ἐμαίνετο, ἐνῶ ἀκόμη ἦτο ἐξηγριωμένος, ἐνῶ ἀκόμη ἦτο εἰς τὴν ἀκμὴν τοῦ θυμοῦ του, Ὁ ἐνῶ ἀκόμη ἐβραζεν ἀπὸ φονικὸν πνεῦμα, ἐπενέβη ὁ Χριστός. Δὲν ἐπερίμενε καὶ νὰ περῶσῃ τὸ νόσημα καὶ νὰ σῶσῃ τὸ πάθος καὶ ὁ ἀγριὸς νὰ γίνῃ περισσότερο ἡμερος καὶ τότε νὰ τὸν προσελκύσῃ, ἀλλὰ τὸν ὑπέταξε κατὰ τὴν ἀκμὴν τῆς μανίας του διὰ νὰ δείξῃ τὴν δυνάμιν του, ὅτι ἐν μέσω τῆς σαρκείας ἐκείνης καὶ ἐνῶ ὁ θυμὸς ἐβραζε, νικᾷ καὶ ὑποτάσσει τὸν

20. Πράξ. 7, 59.

διώκτην. Θαυμάζομεν ἕνα ἱατρὸν ὅταν ἡμπορέσῃ, τὴν στιγμὴν ποῦ ἀνεβαίνει ὁ πυρετὸς καὶ ἡ φλόγα τοῦ νοσήματος εἶναι εἰς ἄκραν σφοδρότητα, νὰ τὴν κατασβᾶσῃ ἐντελῶς καὶ νὰ τὴν ἀφανίσῃ. Αὐτὸ ἐγίνε καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Παύλου. Ἐνῶ εὐρίσκετο εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς φλογός, ὡσάν μὴ δρόσος ποῦ ἔπεσεν ἀπὸ τὸν οὐρανόν, ἡ φωνὴ τοῦ Κυρίου τὸν ἀπῆλλαξεν ἐντελῶς ἀπὸ τὸ νόσημα. Β Ὁ Σαῦλος πνεῦν ἀκόμη ἀπειλὴν καὶ φόνον εἰς τοὺς μαθητὰς τοῦ Κυρίου ἀφῆκε τὸ πλῆθος καὶ ἐφορμὰ ἐναντίον τῶν ἀρχόντων. Ὅπως κάποιος ποῦ θέλει νὰ κόψῃ ἕνα δένδρον καὶ ἀφήνῃ τοὺς κλάδους, κόπτων τὴν ρίζαν κάτω, ἔτσι καὶ αὐτὸς ἤλθεν εἰς τοὺς μαθητὰς θέλων νὰ καταστρέψῃ τὴν ρίζαν τοῦ κηρύγματος. Δὲν ἦσαν ὅμως οἱ μαθηταὶ ρίζα τοῦ κινήματος, ἀλλὰ ὁ Δεσπότης τῶν μαθητῶν. Διὰ τοῦτο ἔλεγε «ἐγὼ εἶμαι ἡ ἀμπελος καὶ σεῖς τὰ κλήματα».²¹ Ἡ ρίζα λοιπὸν ἐκείνη ἦτο ἀκαταγώνιστος. Διὰ τοῦτο ὅσον ἐκσπταν τὰ κλήματα τόσοσ καὶ περισσότερα καὶ μεγαλύτερα ἐβλάσταναν. Ἐ Ἀπεκόπη ὁ Στέφανος καὶ ἀνεβλάστησεν ὁ Παῦλος καὶ οἱ πιστεύσαντες μέσω Παύλου. Λέγεται ὅτι εἰς τὴν Γραφήν²² ὅτι «συνέβη καθὼς ἐπληροῖσεν εἰς τὴν Δαμασκὸν ἐξείρνης νὰ ἀστράψῃ γύρω του φῶς ἀπὸ τὸν οὐρανόν. Ἔπεσεν εἰς τὴν γῆν καὶ ἤκουσε φωνὴν νὰ τοῦ λέγῃ: «Σαοῦλ, Σαοῦλ, διατί μὲ διώκεις;» Διὰ ποῖον λόγον δὲν ἤκουσθῆ πρώτα ἡ φωνὴ, ἀλλὰ πρώτα ἤστραψε γύρω του φῶς; Διὰ ν' ἀκούσῃ μὴ ἡσυχίαν τὴν φωνὴν. Ἐπειδὴ ὅταν ἐνας εἶναι προσηλωμένος σὲ κάποιο πρᾶγμα καὶ εἶναι γεμάτος θυμὸν καὶ ἂν τὸν φωνάζουν ἀπειροὶ ἄνθρωποι, δὲν βὰ προσέξῃ, προσηλωμένος ὀλόκληρος εἰς τὴν προκειμένην ὑπόθεσιν.²⁴ Α Διὰ νὰ μὴ γίνῃ καὶ τοῦτο εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Παύλου καὶ ὡσάν μεθυσμένος ἀπὸ τὴν σφοδρότητα τῶν γεγονότων παρακάμψῃ τὴν φωνὴν. Ἡ ἀπὸ φόβον μήπως δὲν ἀκούσῃ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν, ἔχων ὀλόκληρον τὸν νοῦν του εἰς τὴν λεηλασίαν ἐκείνην, πρώτα τοῦ ἐτύφλωσε τὰ μάτια μὲ τὸ φῶς, κατέστειλε τὸν θυμὸν του καὶ ἀφοῦ τοῦ ἀπέσβεσεν δλην τὴν ταραχὴν τῆς ψυχῆς καὶ ἔφερε τὴν γαλήνην εἰς τὴν διανοίαν του, τότε ἀφῆκε φωνὴν, προκειμένου μετὰ τὸν κατευνασμὸν τῆς ἀλαζονείας, νὰ προσέξῃ μὲ καθαράν σκέψιν εἰς τὰ λεγόμενά του. Σαοῦλ, Σαοῦλ, διατί μὲ διώκεις; Δὲν εἶναι τόσοσ κατηγορία, ὅσον παράπονον. Διατί μὲ

21. Ἰωάν. 15, 5.

22. Πράξ. 9, 3-4.

διώκεις; Τί μικρόν ἢ μέγαλον ἔχεις νὰ μέ κατηγορήσης; Σε τί σέ ἠδίκησα; Διότι ἀνέστησα τοὺς νεκροὺς σας; **Β** Διότι ἐκαθάρισα τοὺς λεπρούς; Διότι ἐδίωξα τοὺς δαιμόνας; Ἄλλὰ δι' αὐτὰ ἔπρεπε νὰ μέ προσκυνῆς καὶ ὄχι νὰ μέ διώκῃς. Καὶ διὰ νὰ γνωρίζῃς, ὅτι τὸ «τί μέ διώκεις;» εἶναι φράσις παραπονομένου περισσότερο, ἄκουσε πῶς ὁ Πατὴρ ἐχρησιμοποίησεν ἀπέναντι τῶν Ἰουδαίων τὴν αὐτὴν φράσιν. Ὅπως ἐδῶ ἐλέχθη ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ, Σαούλ, Σαούλ, διὰ τί μέ διώκεις; ἔτσι καὶ ἄλλοτε εἶπε πρὸς τοὺς Ἰουδαίους ὁ Θεός: «Λαέ μου, κατὰ τί σέ ἐλύτῃσα, τί σοῦ ἔκαμα;»²² Σαούλ, Σαούλ, διὰ τί μέ διώκεις; Ἰσοῦ εὐρίσκεισαι πρηνῆς, εἶσαι δεμένος χωρὶς ἀλυσίδας. Ὅπως δταν ἕνας κύριος λάβῃ ἐκ τῶν χειρῶν ἕνα ὑπηρέτην του ποῦ τοῦ παρέχει πολλὰς ἀφορμὰς καὶ ἀπειρα δεινὰ καὶ τὸν δεσῆ καὶ τοῦ λέγει, ἐνῶ εἶναι δεμένος, τί θέλεις νὰ σοῦ κάμω τώρα; **С** Νά, ἔγινες ὑποχειρίδιός μου, ἔτσι καὶ ὁ Χριστός ἐπῆρε τὸν Παῦλον, τὸν ἔρριψε πρηνῆ καὶ θλέπων αὐτὸν τρέμοντα καὶ φοβισμένον, μὴ δυνάμενον καθάλου ν' ἀντιδράσῃ, τοῦ λέγει: Σαούλ, Σαούλ, τί μέ διώκεις; Ποῦ πῆγε ἐκεῖνο τὸ μένος του; Ποῦ ἡ μαγία του; Ποῦ ὁ ἀκαίριος ζῆλος του; Ποῦ τὰ δεσμά καὶ αἱ ἐπιβρομαί, ποῦ ἐκεῖνη ἡ ἀγριότης; Τώρα εἶσαι ἀκίνητος καὶ δὲν ἔμπορεῖς οὔτε νὰ ἰδῆς τὸν διωκόμενον. Καὶ ἀποσπεύδων καὶ περιτρέχων παντοῦ, ἔχεις τώρα ἀνάγκην χειραγωγοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ τοῦ λέγει διὰ τί μέ διώκεις, διὰ νὰ μάθῃ ὅτι καὶ κατὰ τὸ προηγούμενον διάστημα **D** τὸν συνεχῶρει μέ τὴν θέλησίν του. Διότι οὔτε ἐκεῖνα ἦσαν συμπτώματα ἀδυναμίας, οὔτε τοῦτα συμπτώματα ἀγριότητος, ἀλλὰ τὰ πρῶτα φιλανθρωπίας καὶ τὰ δευτέρα φροντίδος. Τί εἶπε ὁ Παῦλος; Εἶπε «Ποῖος εἶσαι, Κύριε;»²³ Κατάλασε τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὴν συγχώρησιν, ἔμαθε τὴν δύναμιν ἀπὸ τὴν τότε τύφλωσιν καὶ παραδέχεται τώρα τὴν ἐξουσίαν. Ποῖος εἶσαι Κύριε; Εἶδες ψυχὴν εὐγνώμονα, εἶδες διανοισιν πλήρη ἐλευθερίας, εἶδες συνειδησιν ἀδέκαστον; Δὲν ἔφερον ἀντιρρήσεις, δὲν ἐφιλονίκησεν. ἀλλὰ διέγνωσεν εὐθέως τὸν Κύριον. Ὅχι ὅπως οἱ Ἰουδαῖοι, οἱ ὅποιοι βλέποντες νεκροὺς νὰ ἀνίστανται, τυφλοὺς ν' ἀναβλέπου, λεπρούς νὰ καθαρίζονται, ὄχι μόνον **Ε** δὲν προσέτρεχον εἰς αὐτὸν ποῦ ἔκαμεν βλα αὐτὰ, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀπεκάλουν ἀπατεῶνα καὶ ἐκίνουν κάθε τρόπον ἐπιβουλής. Ὁ Παῦλος

22. Μ.κ. 6, 8.
23. Πρξ. 9, 8.

δὲν ἔπραξεν ἔτσι, ἀλλὰ ἤλλαξεν εὐθὺς νοοτροπίαν. Τί εἶπε λοιπὸν ὁ Χριστός; «Ἐγὼ εἶμαι ὁ Ἰησοῦς τὸν ὅποιον σὺ διώκεις». Καὶ διὰ τί δὲν εἶπεν ἐγὼ εἶμαι ὁ Ἰησοῦς ὁ ἀναστάς, ἐγὼ εἶμαι ὁ Ἰησοῦς ὁ καθήμενος ἐκ δεξιῶν τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ἐγὼ εἶμαι ὁ Ἰησοῦς τὸν ὅποιον σὺ διώκεις; Διὰ νὰ ἐπιβληθῇ εἰς τὸ πνεῦμα του καὶ νὰ προκαταλάβῃ τὴν ψυχὴν του. Ἄκουσε τὸν Παῦλον ποῦ θρηνεῖ δι' αὐτὸ μετὰ πολλὰ χρόνια καὶ μύρια κατορθώματα. ¹²⁵ **A**: «Ἐγὼ εἶμαι, λέγει,²⁴ ὁ ἐλάχιστος ἀπὸ δούλους τοῦ ἀποστόλου, ὁ ὅποιος δὲν εἶμαι ἱκανὸς νὰ δομαζῶμαι ἀπόστολος διότι ἐδίωξα τὴν Ἐκκλησίαν». Ἄν δὲ μετὰ τὰ ἀπειρα κατορθώματά του καὶ μετὰ τόσα χρόνια ἐπέμβει, τί ἐπρόκειτο τότε νὰ πάθῃ αὐτὸς κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον, ὅποτε δὲν εἶχε κανένα κατόρθωμα εἰς τὸ ἐνεργητικὸν του ἐκτὸς ἀπὸ τὸν διωγμὸν τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἴκουε τὴν φωνὴν τοῦ Θεοῦ;

5. Ἄλλὰ μᾶς ἐπιτίθενται ἐδῶ, σεις ὅμως μὴ κουρασθῆτε, ἀκόμη καὶ ἂν μᾶς πάρῃ τὸ θράθυ. Ὅλος ὁ λόγος στρέφεται περὶ τὸν Παῦλον, ὁ ὅποιος ἐπὶ τριετίαν, ἤμεραν καὶ νύκτα, διδάσκει τοὺς μαθητάς. Μᾶς ἐπιτίθενται λοιπὸν μερικὸι ἐδῶ καὶ λέγουν: **Β** Καὶ τί σπουδαῖον ἂν προσεχώρησεν ὁ Παῦλος; Ὁ Θεὸς δὲν τὸν ἐπίσσε ὅμως μέ τὴν φωνὴν ἐκεῖνην σὺν μέ σχοινί ἀπὸ τὸν λαϊκὸν διὰ νὰ τὸν τραδήσῃ μαζί του. Προσέχετε πολὺ. Ἡ ἀπάντησις εἶναι κοινὴ καὶ πρὸς εἰδωλολάτρας καὶ πρὸς Ἰουδαίους, οἱ ὅποιοι νομίζουν ὅτι προκάλυμμα τῆς ἀπιστίας των εἶναι τὸ νὰ κατηγοροῦν τὸν δίκαιον, φηγοῦντες ὅτι ἐπιπίπτουν εἰς διπλοῦν ἀμάρτημα, μὴ ἀπαρνούμενοι οὔτε τὴν προσωπικὴν των πλάνην, ἐνῶ προσπαθοῦν εἰς τέτοιον εἶδους αἰτιάσεις νὰ υποβάλουν καὶ τὸν ἅγιον τοῦ Θεοῦ. Ἡμεῖς ὅμως θὰ ἀπολογηθῶμεν ὑπὲρ τοῦ Παύλου, μέ τὴν δοθήθειαν τῆς θείας χάριτος. Ποῖα λοιπὸν εἶναι ἡ κατηγορία; Ἐξ ἀνάγκης, λέγουν, **С** τὸν ἀπέσπασεν ὁ Θεός. Ποῖα ἡ ἀνάγκη, ἄνθρωπε; Τὸν προσεκάλεσεν ἄνωθεν. Πιστεύεις, ἀλήθεια, ὅτι τὸν προσεκάλεσεν ἄνωθεν; Ἄλλὰ καὶ ἐσὺ λοιπὸν καλεῖ σήμερον μέ τὴν ἴδιαν φωνὴν καὶ δὲν ὑπακούεις. Βλέπεις ὅτι τὸ πρᾶγμα δὲν θητεύει εἰς τὴν ἀνάγκην; Ἄν ἦτο καὶ σὺ θὰ ἔπρεπε νὰ ὑπακούσῃς. Ἐφ' ὅσον σὺ δὲν ὑπακούεις, εἶναι φανερόν ὅτι καὶ ἐκεῖνος ὑπήκουσε μέ τὴν θέλησίν του. Καὶ διὰ νὰ μάθετε ὅτι εἰς τὴν σωτηρίαν τοῦ Παύλου ἡ κλήσις ὑπῆρξεν ὁση καὶ εἰς τὴν σωτηρίαν

24. Α' Κορ. 15, 9.

δλων τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, δὲν τὸν ἀπεγύμνωσαν ἀπὸ τὰ κατωρθώματά του καὶ τοὺς ἐπαίνους ποὺ ἤξιζεν ἡ θέλησίς του, οὔτε κατήργησε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς συνειδήσεώς του, ἀλλὰ **Δ** ἐκεῖνος προσῆλθε μετὰ τὴν θέλησίν του καὶ λόγῳ εὐγνωμοσύνης, θὰ σοῦ τὸ ξεκαθαρίσω μετὰ ἕνα ἄλλο παράδειγμα. Ἦκουσαν οἱ Ἰουδαῖοι φωνὴν κατερχομένην ἐξ οὐρανοῦ, ὄχι τοῦ Υἱοῦ, ἀλλὰ τοῦ Πατρὸς, ἡ ὁποία ἔλεγε περὶ τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Ἰορδάνου: «Αὐτὸς εἶναι ὁ υἱὸς μου ὁ ἀγαπητός». ²⁵ Καὶ ἀπαντοῦν ἐκεῖνοι: «Αὐτὸς εἶναι ὁ πλάνος». Εἶδες πόλεμον ἀνοικτόν; Εἶδες μάχην φανεράν; Εἶδες ὅτι παντοῦ ὑπάρχει ἀνάγκη εὐγνωμοσύνης καὶ ψυχῆς ἀδεκάστου, μὴ προκατειλημμένης ἀπὸ τὰ πάθη; Ἰδοὺ καὶ ἐκεῖ φωνή, ἰδοὺ καὶ ἐδῶ. Καὶ ὁ μὲν Παῦλος ἐπέσθη, αὐτοὶ ὁμῶς εἶχον ἀντιρήσεις. Καὶ ὄχι μόνον φωνή, ἀλλὰ καὶ τὸ Πνεῦμα ἐν εἰδει περιστέρως. Ἐπειδὴ ἐδάπτειζεν ὁ Ἰωάννης καὶ ἐθαπτίζετο ὁ Χριστὸς **Ε** διὰ τὸ μὴ προσέξουν τὸ ἀνθρώπινον σῆμα καὶ θεωρήσουν μεγαλύτερον τὸν θαπτίζοντα ἀπὸ τὸν θαπτιζόμενον, ἦλθεν ἡ φωνὴ καὶ ἐξεχώρισεν ἐκεῖνον ἀπὸ τοῦτον. Καὶ ἐπειδὴ ἦτο δδῆλον περὶ τίνος ἡ φωνὴ ἔλεγεν ὅσα ἔλεγεν, ἦλθε καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐν εἰδει περιστέρως, ἔλκον τὴν φωνὴν εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ Χριστοῦ. Ὁ Θεὸς καὶ διὰ τῆς φωνῆς τὸν ἀνεκέρυξε καὶ διὰ τοῦ Πνεύματος τὸν ὑπέδειξε καὶ μετὰ ταῦτα ἐφώνασε καὶ ὁ Ἰωάννης «Δὲν εἶμαι ἄξιος νὰ λύσω οὔτε τὸν ἰμάντα τοῦ ὑποδήματός σου» ²⁶ καὶ ἄπειρα ἄλλα μετὰ λόγια καὶ μετὰ ἐμπραγμάτων μαρτυρίας συνέδησαν καὶ ἐν τούτοις ἐκεῖνοι ἀπετυφλώθησαν ἐνώπιον ὄλων αὐτῶν. ²⁷ Ἄ μάλλον ὁμῶς τὰ ἐνοικῶσαν ὄλα, ἀλλὰ δὲν ἐπειθοντο οὔτε ἀπὸ πράξεις, οὔτε ἀπὸ λόγου προκατειλημμένοι κατὰ τὸν νοῦν καὶ ἐπηρεασμένοι ἀπὸ τὴν φανατικὴν ἀντίληψιν τῶν πολλῶν. Ὅπως λέγει καὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς, πολλοὶ τῶν Ἰουδαίων ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν, ἀλλὰ δὲν τὸ ὠμολόγουν διὰ τοὺς ἄρχοντας διὰ τὸ μὴ ἀποβληθεῖν ἀπὸ τὴν συναγωγὴν. Καὶ ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς ἔλεγε: «Πῶς ἠμπορεῖτε νὰ πιστεύετε, λαμβάνοντες ὁ εἰς δόξαν ἀπὸ τὸν ἄλλον καὶ δὲν ἀναζητεῖτε τὴν δόξαν τοῦ μόνου Θεοῦ;» ²⁸ Ὅμως ὁ Παῦλος δὲν ἔκαμιν ἔτσι, ἀλλὰ καὶ μίαν καὶ μοναδικὴν φράσιν δταν ἤκουσεν αὐτοῦ τοῦ δικωκομένου, ὁμῶς προσεχώ-

²⁵ Ματθ. 3, 17 καὶ 27, 68.

²⁶ Λουκ. 5, 16.

²⁷ Ἰωάν. 8, 44.

ρησεν, ὁμῶς ὑπήκουσε καὶ ἐπέδειξε πολλὴν μεταμέλειαν. **Β** Ἄν δὲν ἐκούρασθητε ἀπὸ τὸ μήκος τοῦ λόγου μου, θὰ σᾶς φέρω ἀκόμη ἕνα πλέον κοντινὸν παράδειγμα. Ἦκουσαν τὸν Υἱόν, ὅπως τὸν ἤκουσε καὶ ὁ Παῦλος καὶ εἰς ἀναλόγους περιστάσεις μετὰ τὸν Παῦλον, ἀλλὰ δὲν ἐπίστευσαν ὅπως αὐτός. Ὅπως ὁ Παῦλος, δταν ἦτο μαινόμενος καὶ ἀγριὸς καὶ ἐπολέμει τοὺς μαθητὰς καὶ ἤκουσε τὴν φωνὴν, ἔτσι τὴν ἤκουσαν καὶ οἱ Ἰουδαῖοι. Ποῦ καὶ πότε; Ἐξῆλθον τὴν νύκτα μετὰ φανῶν καὶ λαμπάδων διὰ τὴν σύλληψίν του. Ἐνόμιζαν ὅτι ἐπιτίθενται ἐναντίον ἐνὸς ἀνισχύρου ἀνθρώπου. Ὁ Χριστὸς θέλων νὰ τοὺς διδάξῃ τὴν δυνάμιν του καὶ **Γ** ὅτι ἦτο Θεὸς καὶ ἐλάκτιζον πρὸς κέντρα, ²⁹ τοὺς λέγει: ³⁰ «Ποῖον ζητεῖτε; Ἰσταντο ἐμπρὸς του καὶ πλησίον του καὶ δὲν τὸν ἔβλεπον. Καὶ αὐτός, ὁ καταζητούμενος, τοὺς καθωδήγει εἰς τὸ νὰ τὸν εὑρουν, διὰ τὸ μάθουν ὅτι δὲν βαδίζει πρὸς τὰ Πάθη χωρὶς τὴν θέλησίν του καὶ ὅτι ἂν δὲν ἤθελε νὰ τὸ ἐπιτρέψῃ, δὲν θὰ συνέβαιναν ὄλα αὐτά. Πῶς συνέδησαν νὰ μὴ ἠμπορέσουν οὔτε νὰ τὸν εὑρουν; Τί λέγω δὲν ἠμπόρεσαν νὰ τὸν εὑρουν; Οὔτε νὰ τὸν ἴδουν, ἐνῶ ἦτο μπροστά των, ἠμπόρεσαν, ἀλλὰ καὶ δταν τοὺς ἠρώτησε καὶ τοῦ ἀπεκρίθησαν, οὔτε τότε ἠμπόρεσαν νὰ καταλάβουν ποῖον εἶχαν μπροστά των. Ἔτσι ὑπερβολικὰ τοὺς ἐτύφλωσε τὰ μάτια. **Δ** Καὶ ὄχι μόνον αὐτὸ, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἔρριψεν ὑπτίους μετὰ τὴν φωνὴν του, δταν τοὺς εἶπε: Ποῖον ζητεῖτε; Καὶ ὄλοι ἐτράπησαν ἀνάσκελα μετὰ τὴν φωνὴν αὐτὴν. Ὅπως ἡ φωνὴ κατέβαλε τὸν Παῦλον καὶ τὸν ἔρριψε πρηνή, ἔτσι καὶ αὐτοὺς ἡ φωνὴ τοὺς ἔρριψεν ὄλους ὑπτίους. Καὶ ὅπως ἐκεῖνος δὲν ἔβλεπε τὸν δικωκομένον ὑπ' αὐτοῦ, ἔτσι καὶ ἐκεῖνοι δὲν ἔβλεπον τὸν ζητούμενον παρ' αὐτῶν. Ὅπως ὁ Παῦλος κατὰ τὸν καιρὸν τῆς μανίας του ἀπετυφλώθη καὶ ἐκεῖνοι ἀπετυφλώθησαν κατὰ τὸν καιρὸν τῆς μανίας των. Ἐκεῖνος δταν ἐβάδιζε διὰ τὸ συλλάβει τοὺς μαθητὰς **Ε** καὶ αὐτοὶ δταν ἐξῆλθον νὰ συλλάβουν τὸν Χριστόν, ἔπαθαν τὰ ἴδια. Καὶ ἐκεῖ δεσμὰ καὶ ἐδῶ ἐπίσης. Καὶ ἐκεῖ καὶ ἐδῶ διώξεις. Καὶ ἐκεῖ καὶ ἐδῶ τύφλωσις. Καὶ ἐκεῖ καὶ ἐδῶ φωνή. Ἡ ἐνδειξίς τῆς δυνάμεως τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἡ ἴδια καὶ εἰς τὰς δύο περιπτώσεις, ὁμοία τὰ φάρμακα, ἀλλὰ δὲν εἶναι ὁμοία ἡ διάρθρωσις. Οἱ ἄρρωστοὶ εἶχον πολλὴν διαφορὰν. Τί

²⁸ Λακτιζειν πρὸς κέντρα: λακτιζω πρὸς κέντραν ἀντικείμενον, μετατοπισθῆναι, ἐλπίσθησαι ἀπὸ τὸ ἐλάττω.

²⁹ Ἰωάν. 18, 4.

πλέον αναισθητότερον, τί πλέον αγωνιμώτερον από εκείνους; Ἐπεσαν ὕπτιοι καὶ πάλιν ἐσηκώθησαν καὶ πάλιν ἐπετέθησαν. Δὲν ἦσαν λοιπὸν πλέον αναισθητοὶ καὶ ἀπὸ τούτους λίθους; Καὶ διὰ τὰ γνωρίζουσι αὐτὸς ἦτο πού τούτους εἶπε Ποῖον ζητεῖτε; καὶ τούτους ἐρριψεν ὕπτιους, τούτους λέγει καὶ πάλιν ³⁷ Ἄ δταν ἐσηκώθησαν: Ποῖον ζητεῖτε; καὶ λέγουσι: τὸν Ἰησοῦν. Τούτους λέγει: «Σὰς εἶπα ὅτι ἐγὼ εἶμαι»³⁸ καὶ σὰς ἐπαναλαμβάνων, αὐτὸς πού καὶ προηγουμένως σὰς ἠρώτησε ποῖον ζητεῖτε καὶ σὰς ἐρριψε ὕπτιους, ἐγὼ εἶμαι. Ἀλλὰ δὲν ἐγινε πέραν τούτου τίποτε καὶ ἔμειναν εἰς τὴν αὐτὴν αναισθησίαν. Σύγκρινε λοιπὸν διὰ αὐτὰ ἐκ παραλλήλου καὶ πείσου ὅτι ὁ Παῦλος δὲν προσεχώρησεν ἐξ ἀνάγκης, ἀλλὰ ἀπὸ εὐγνωμοσύνης ψυχῆς καὶ ἀδεκαστοῦ συνειδήσιν.

6. Ἄν ἔχετε καρτερίαν καὶ ὑπομονήν, θὰ σὰς εἰπῶ κάτι πολὺ ἐγγύτερον ἀπὸ τὸ προηγουμένον, πού ἀποτελεῖ ἀναντίρρητον ἀπόδειξιν ὅτι ὁ Παῦλος δὲν προσεχώρησε κατ' ἀνάγκην εἰς τὸν Κύριον. Β Μετὰ ταῦτα ὁ Παῦλος ἦλθεν εἰς τὴν Σαλαμίνα τῆς Κύπρου καὶ εὗρηκεν ἐκεῖ κάποιον μάγον ὁ ὁποῖος ἀνθίστατο εἰς τὸν ὕπατον Σέργιον. Ὁ Παῦλος, πλησθεὶς Πνεύματος Ἁγίου, εἶπε: ³⁹ «Ὡ μὲ τοῦ διαβόλου, γεμᾶτε δόλον καὶ ρι διουργίαν, δὲν θὰ παύσης νὰ διαστρέφης τὰς εὐθείας δόξας τοῦ Κυρίου:». Αὐτὰ τὰ λέγει ὁ διώκτης. Ἄς δοξάσωμεν λοιπὸν αὐτὸν πού τὸν μετέστρεψεν. Πρὶν ἀπὸ αὐτοῦ ἀκούσατε ὅτι ἐλυμαίνετο τὴν Ἐκκλησίαν, παραδιόζων τὸ οἰκογενειακὸν ἄσυλον, σὺρων ἀνδρας καὶ γυναῖκας καὶ κλείνοντάς τας εἰς τὴν φυλακὴν. Βλέπετε πῶς ὑπερασπίζει τώρα τὸ κήρυγμα. Δὲν θὰ παύσης λέγει, νὰ διαστρέφης τὰς εὐθείας δόξους τοῦ Κυρίου: C Καὶ τώρα νὰ τὸ χέρι τοῦ Κυρίου ἐπάνω σου καὶ θὰ εἶσαι τυφλός, μὴ ἐλέπων ἐπὶ τι διάστημα. Τὸ φάρμακον πού τὸν ἔκαμε νὰ ὀρθῇ τὸ φῶς του, αὐτὸ ἐχρησιμοποίησε καὶ διὰ τὸν μάγον, ἀλλ' ἐκεῖνος ἔμεινε τυφλός. Μάθε λοιπὸν ὅτι ὄχι μόνον ἡ κλήσις ἐφερὲν εἰς τὸν Χριστιανισμόν τὸν Παῦλον, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐκλογὴ του ἡ προσωπικὴ. Ἐάν ἡ τύφλωσις καὶ μόνη τὸ ἔκαμνε, τότε καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ μάγου ἔπρεπε νὰ γίνῃ τὸ ἴδιον. Ἀλλὰ δὲν ἐγένετο. Ἐκεῖνος ὁ μάγος ἐτυφλώθη, ἀλλ' ὁ ἀνθύπατος, βλέπων τὸ γεγονός, ἐπίστευσεν. Ἄλλος ἐδέχθη τὸ φάρμακον καὶ ἄλλος ἀνέβλεψεν. Κοιτάζετε πόση εἶναι ἡ

30. Ἰωάν. 18, 6.
31. Ἠεζέ. 13, 10.

εὐγνωμοσύνη τοῦ νοῦ καὶ πόση εἶναι ἡ ἀπειθεία καὶ ἡ σκληροκαρδία. D Ὁ μάγος ἐτυφλώθη καὶ αὐτὸς μὲν δὲν ἐκερδίασε τίποτε, ἐπειδὴ ἦτο ἀπειθής, ἐνῶ ὁ ἀνθύπατος ἐκερδίασε τὸν Χριστόν. Τὸ ὅτι λοιπὸν ὁ Παῦλος προσῆλθε μὲ τὴν θέλησιν του καὶ τὴν ἐκλογὴν του, ἀπεδείχθη ἀρκετά. Θέλω ὁμως νὰ σὰς κἄνω ἐντελῶς σαφῆς τὸ γεγονός ὅτι ὁ Θεὸς δὲν διάζει τούτους μὴ θέλοντας καὶ προσελκύει τούτους θέλοντας. Διὰ τοῦτο λέγει ἡ Γραφή: ⁴⁰ «Οὐδεὶς ἔρχεται: πλησίον μου ἂν δὲν τὸν προσελκύσῃ ὁ Πατήρ μου». Ὁ προσελκύνων, προσελκύει τὸν ἐπιθυμούντα, αὐτὸν πού κείται χαμὰ καὶ ἀπλώνει τὸ χέρι. Καὶ διὰ τὰ πεισθῆτε ὅτι δὲν διάζει κανένα, καὶ ὅτι ἂν αὐτὸς θέλῃ καὶ ἡμεῖς δὲν θέλωμεν, δὲν σωζόμεθα, ὄχι διότι ἡ θέλησίς του εἶναι ἀσθενής, Ἐ ἀλλὰ ἐπειδὴ δὲν θέλει νὰ ἀναγκάσῃ κανένα, εἶναι ἀναγκαῖον νὰ ἐξετάσωμεν αὐτὸν τὸν λόγον: πολλοὶ, πολλὰς φορές, μὲ πρόφασιν τὴν ραθυμίαν, χρησιμοποιοῦν ὡς ἀπολογίαν τῶν τούτων τὸ πρόσχημα καὶ δταν καλοῦνται πρὸς φωτισμόν ἢ πρὸς ἀρίστην μεταβολὴν τῆς ζωῆς τῶν ἢ εἰς ἄλλα τέτοια κατορθώματα καὶ κατόπιν ἀκούοντες καὶ ἀναβάλλοντες ἀποκρίνονται ὅτι ἂν θέλῃ ὁ Θεὸς θὰ μὲ πείσῃ καὶ θὰ μεταστραφῶ. ⁴¹ Δὲν τούτους κατηγορῶ, ἀλλὰ ἀντιθέτως ἀποδέχομαι εὐλικρινῶς ὅτι καταφεύγουσιν εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Θέλω δὲ νὰ εἰσφέρουν καὶ τὴν ἰδικὴν τῶν προσπαθειῶν καὶ νὰ εἴπουν τὸ ἂν θέλῃ ὁ Θεός. Ἄν παραβῶσης τὸν ἑαυτὸν σου σὲ ὕπνον καὶ ραθυμίαν καὶ δὲν πραγματικῶς ἐνεργῶς τὰ ἀγαθὰ ἔργα καὶ προβάλλῃς μόνον τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, οὐδέποτε θὰ πραγματωθῇ οὐδεμία ἐπιθυμία σου. Ὅπως εἶπον, ἀναγκαστικῶς καὶ βιαίως, οὐδένα προσελκύει ποτὲ ὁ Θεός. Θέλει μὲν νὰ σωθοῦν ὅλοι, ἀλλὰ οὐδένα ἀναγκάζει. Ὅπως λέγει καὶ ὁ Παῦλος: ⁴² «θέλει νὰ σωθοῦν ὅλοι: οἱ ἄνθρωποι καὶ νὰ ἔλθουν εἰς ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας. Πῶς ὁμως δὲν σωζονται ὅλοι, δταν θέλει ὅλους νὰ τοὺς σώσῃ; B Ἐπειδὴ τὸ θέλημα ὅλων δὲν ἀκαλοῦται τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, καὶ αὐτὸς δὲν διάζει κανένα. Ἐτσι λέγει καὶ πρὸς τὴν Ἱερουσαλήμ: ⁴³ «Ἱερουσαλήμ, Ἱερουσαλήμ πόσας φορές δὲν ἠθέλησα νὰ συγκεντρώσω τὰ τέκνα σου καὶ δὲν ἠθέλησαν; Ἰδοὺ λοιπὸν, ἀφήνεται ὁ οἶκος σου ἐρημος». Βλέπετε, λοιπὸν, ὅτι καὶ ἂν θέλῃ ὁ Θεός νὰ σώσῃ καὶ ἡμεῖς δὲν τὸ ἐ-

32. Ἰωάν. 6, 44.
33. Α' Τιμ. 2, 1.
34. Λουκ. 13, 34-35.

πιθυμούμεν διὰ τὸν ἑαυτὸν μας, μένομεν εἰς τὴν ἀπώλειαν. Ὅχι παρὰ τὴν θέλησίν του, οὐδὲ χωρὶς τὴν θέλησίν του, ὅπως πολλάκις σὰς λέγω, ἀλλὰ μετὰ τὴν θέλησιν καὶ τὴν ἐκλογὴν τοῦ ἀνθρώπου ἔχει προσδιορίσει ὁ Θεὸς τὴν σωτηρίαν του. Οἱ ἄνθρωποι, θέλουσιν δὲν θέλουσιν οἱ ὑπηρέται των, ἐπιθυμοῦσιν νὰ τοὺς κατευθύνουν Δὲν ἀποδέλπουσιν εἰς τὸ συμφέρον τῶν ὑπηρητῶν, ἀλλὰ εἰς τὰς ἰδικὰς των ἀνάγκας ἀποδέλπουσιν, τοὺς ἐξουσιάζουσιν. Ὁ Θεὸς ὁμοίως, ἐπειδὴ δὲν ἔχει ἀνάγκας, καὶ θέλων νὰ σοῦ ἀποδείξῃ ὅτι δὲν ἔχει ἀνάγκην τίποτε ἀπὸ ὧσα ἡμεῖς ἔχομεν, δὲν μᾶς πειθαναγκάζει, ἔχων ἕνα καὶ μοναδικὸν σκοπὸν, τὸ συμφέρον μας. Ὅχι δέθαια διὰ κάποιαν ἰδικὴν του ἀνάγκην, ἀλλὰ πράττει τὰ πάντα διὰ τὴν ἰδικὴν μας ὠφέλειαν, ὅταν μετὰ τὴν θέλησίν μας καὶ αὐτοπροαιρέτως προσερχόμεθα, γνωρίζοντας τὸ διατί προσήλθομεν. Χωρὶς τὴν θέλησίν μας, διατεθειμένους νὰ δραπέτεύωμεν, οὔτε μᾶς ἀναγκάζει, οὔτε μᾶς διδάζει, ἀποδεικνύων ἡμεῖς μετὰ τὸν τρόπον αὐτῶν ὅτι δὲν μᾶς ὀφείλει τίποτε ὡς δούλους, ἀλλὰ ἡμεῖς χάριν πρὸς τὸν Κύριον ὀφείλομεν. Γνωρίζοντας λοιπὸν αὐτὰ καὶ κατανοοῦντες τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου, ὡς ἐπιδείξωμεν τὸν θίον μας κατὰ δύναμιν ἄξιον τῆς ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν καὶ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Μακάρι ὅλοι μας νὰ τὴν κερδίσωμεν, μετὰ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ ὁποίου ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα, μετὰ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ὑπάρχει νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

Ε Ε Π Ι Τ Ι Μ Η Σ Ι Σ

ΑΥΤΩΝ ΠΟΥ ΕΒΕΪΘΑΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΝ ΚΑΙ ΠΑΡΑΙΝΗΣΙΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΠΑΡΟΝΤΑΣ ΝΑ ΦΡΟΝΤΙΖΟΥΝ ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΔΑΔΑΦΟΓΕΣ ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΟ ΠΡΟΟΡΙΜΙΟΝ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ «ΕΙΣ ΤΟ ΠΑΓΑΘΟΣ ΠΡΟΣΚΑΛΕΣΜΕΝΟΣ ΝΑ ΕΙΜΑΙ ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ»,¹ ΚΑΙ ΕΠΕΙ ΤΑΒΕΙΝΟΦΡΟΣΙΝΗΣ.

Ὅταν κοιτάζω πόσον ὀλίγοι εἶσθε καὶ παρατηρῶ, ὅτι τὸ ποίμνιον ἐλαττώνεται εἰς κάθε σῦναξιν, καὶ λυποῦμαι καὶ χαίρω. Χαίρω μὲν διὰ σᾶς ποὺ εἶσθε παρόντες, λυποῦμαι ὁμοίως δι' ἐκείνους ποὺ ἀπουσιάζουσιν. Διότι σεῖς μὲν εἶσθε ἄξιοι ἐπαίνου, ἐφ' ὅσον ἡ ἐλάττωσις τοῦ ἀκροατηρίου δὲν σᾶς ἐπηρέασεν ὥστε νὰ καταστήσῃ καὶ σᾶς ἀδιαφόρους, ἐνῶ ἐκεῖνοι εἶναι ἄξιοι κατακρίσεως,¹²⁹ Ἄ διότι δὲν ἐπέδειξαν προθυμίαν παρακινήθεντες ἀπὸ τὸν ἰδικὸν σὰς ζῆλον. Διὰ τοῦτο σᾶς μακαρίζω καὶ λέγω, ὅτι εἶσθε ἀξιοζήλευτοι, διότι δὲν σᾶς ἐδολαψεν ἡ ἀμέλεια ἐκείνων. Ἐκείνους τοὺς ἐλεεινολογῶ καὶ τοὺς κλαίω, διότι δὲν τοὺς ὠφέλησε καθόλου ὁ ἰδικὸς σὰς ζῆλος. Διότι δὲν ἤκουσαν τὸν προφήτην ποὺ λέγει: «Προτιμῶ νὰ εἶμαι κάποιον παραπεταμένους εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ μου παρὰ νὰ κατοικῶ εἰς κατοικίας ἁμαρτωλῶν ἀνθρώπων».² Δὲν εἶπεν «ἐπρωτιμῆσα νὰ κατοικῶ εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ μου» οὔτε νὰ μένω οὔτε νὰ εἰσέλθω, ἀλλὰ εἶπεν «ἐπρωτιμῆσα νὰ εἶμαι παραπεταμένος». Μοῦ ἀρκεῖ νὰ καταριθμηθῶ καὶ μεταξὺ τῶν τελευταίων. Μοῦ ἀρκεῖ νὰ κριθῶ ἄξιος νὰ πατήσω ἔστω καὶ τὰ πρόθυρα τοῦ ναοῦ. Β Θεωρῶ, λέγει, μεγίστην δωρεάν καὶ ἂν μὲν καταλέξῃ κανεὶς μεταξὺ τῶν τελευταίων εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ μου. Τὸν κοινὸν Δεσπότην ὄλων ὁ πάθος τὸν καθιστᾷ ἰδικὸν του. Τέτοιο πρᾶγμα εἶναι ἡ ἀγάπη. «Εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ μου». Αὐτὸς ποὺ ἀγαπᾷ, δὲν ἐπιθυμεῖ μόνου νὰ ἴδῃ τὸν ἀγαπώμενον, ἀλλὰ καὶ τὴν οἰκίαν ἐκείνου μόνου, ἀλλὰ καὶ τὴν πύ-

1. Α' Κορινθ. 1, 1.
2. Ψαλμ. 88, 11.

λην. Καί ὄχι τὴν πύλην τῆς οἰκίας μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν στενωπὸν καὶ τὴν πάροδον. Καὶ ἂν ἴδῃ ἢ τὸ ἰμάτιον ἢ ἔστω τὸ ὑπόδημα τοῦ ἀγαπώμενου, νομίζει ὅτι εἶναι παρῶν ὁ ἴδιος ὁ ἀγαπώμενος. Τέτοιοι ἦσαν οἱ προφῆται. Ἐπειδὴ δὲν ἔδλεπον τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖός ἐστὶν ἀσώματος, ἔδλεπον τὸν ναὸν καὶ διὰ τοῦ ναοῦ ἐφαντάζοντο τὴν παρουσίαν ἐκείνου. C «Προτιμῶ νὰ εἶμαι παραπεταμένος εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ μου παρά νὰ κατοικῶ εἰς κατοικίας ἁμαρτωλῶν ἀνθρώπων».

Κάθε τόπος, κάθε μέρος συγκρουόμενον πρὸς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ εἶναι κατοικία ἁμαρτωλῶν εἴτε πρόκειται περὶ δικαστηρίου ἢ περὶ δουλευτηρίου ἢ διὰ τὴν οἰκίαν καθ' ἐνός. Ἀκόμη καὶ ἂν τελούνται ἐκεῖ προσευχαὶ ἢ δεήσεις, πάντως κατ' ἀνάγκην γίνονται καὶ φιλονεικίαι καὶ μάχαι καὶ ὄθρεις καὶ συγκεντρώσεις διὰ τὰς θωϊτικὰς ὑποθέσεις. Ἐνῷ ὁ ναὸς εἶναι καθαρὸς ἀπὸ ὅλα αὐτά. Διὰ τοῦτο ἐκεῖνα εἶναι κατοικίαι τῶν ἁμαρτωλῶν, ἐνῷ αὐτὸς ἐδῶ εἶναι ναὸς τοῦ Θεοῦ. D Καὶ ὅπως ἕνας λιμὴν, ἀπηλλαγμένος ἀπὸ ἀνέμους καὶ κύματα, παρέχει μεγάλην ἀσφάλειαν εἰς τὰ πλοῖα ποῦ προσορμίζονται ἐκεῖ, ἔτσι καὶ ὁ ναὸς τοῦ Θεοῦ ἐξαρπάζει κατὰ κάποιον τρόπον τοὺς εἰσερχομένους ἀπὸ τὰς θωϊτικὰς μερίμνας, ὡσάν ἀπὸ τρικυμίας, καὶ τοὺς προσφέρει μέρος νὰ σταθοῦν με γαλήνην καὶ ἀσφάλειαν καὶ ν' ἀκούσουν τοὺς θεῖους λόγους. Αὐτὸ τὸ μέρος εἶναι αἰτία ἀρετῆς, διδασκαλεῖον τῆς ἀληθινῆς φιλοσοφίας. Ὅχι μόνον κατὰ τὴν σύναξιν, ὅταν γίνεται ἡ ἀκρόασις τῶν Γραφῶν καὶ ἡ πνευματικὴ διδασκαλία καὶ συνέβριον τῶν σεβασμίων πατέρων. Ἀλλὰ καὶ εἰς κάθε ἄλλην στιγμήν, E πάσης μόνον εἰς τὰ πρόθυρα καὶ ἀμέσως θὰ ἀποβάλλῃ τὰς θωϊτικὰς φροντίδας. Εἰσελθε ἐντὸς τῶν προθύρων καὶ ἀμέσως θὰ αἰσθανθῆς μίαν πνευματικὴν αἴθραν νὰ περιβάλλῃ τὴν ψυχὴν σου. Αὕτῃ ἡ ἡσυχία σοῦ προκαλεῖ τὸ δέος καὶ σὲ διδάσκει τὴν αὐτοσυγκέντρωσιν καὶ τὸν στοχασμὸν. Ἀνυψώνει τὸ φρόνημα καὶ δὲν σοῦ ἐπιτρέπει νὰ ἐνθυμῆσαι τὰ παρόντα, ἀλλὰ σὲ μεταφέρει ἀπὸ τὴν γῆν εἰς τὸν οὐρανόν.

Ἐάν, χωρὶς νὰ εἶναι σύναξις, ἡ ὠφέλεια ἀπὸ τὴν ἐδῶ παρουσίαν σου εἶναι τόσο μεγάλη, ὅταν οἱ προφῆται φωνάζουν ἀπὸ παντοῦ, ὅταν οἱ ἀποστόλοι εὐαγγελίζονται, ὅταν ἴσταται εἰς τὸ μέσον ὁ Χριστός, ὅταν ὁ Πατὴρ ἀποδέχεται τὰ γινόμενα, ¹³⁰ A ὅταν τὸ Ἅγιον Πνεῦμα παρέχῃ τὴν ἰδικὴν του ἀγαλλίαν, γεῖται με πόσῃ ὠφέλειαν ἀπέρχονται οἱ παρόντες; Καὶ πόσον ζημιώνονται οἱ ἀ-

πόντες; Ἦθελον νὰ γνωρίζω ποῦ περνοῦν τὸν καιρὸν τῶν αὐτῶν ποῦ κατεφρόνησαν τὴν σύναξιν μας, τί τοὺς ἐκράτησε καὶ ἔμειναν μακρὰν ἀπὸ τὴν ἱερὰν αὐτὴν τράπεζαν, περὶ ποίων συζητοῦν. Ἦ μάλλον γνωρίζω σαφῶς. Ἦ συζητοῦν διὰ πράγματα ἀτοπα καὶ καταγέλαστα ἢ εἶναι προσηλωμένοι εἰς τὰς θωϊτικὰς ὑποθέσεις. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς δύο περιπτώσεις εἶναι ἀσυγχώρητοι καὶ ἐπισύρου τὴν ἐσχάτην τιμωρίαν. Καὶ διὰ τοὺς πρώτους δὲν χρειάζεται καν συζητήσεις, οὔτε ἀπόδειξις. B Ὅτι δὲ δὲν δύνανται νὰ συγχωρηθοῦν καὶ αὐτοὶ ποῦ προβάλλουν ὡς δικαιολογίαν τὰς οἰκογενειακὰς ἀσχολίας καὶ ἐπικαλοῦνται τὴν ἀδηριαν ἐξ αὐτῶν ἀνάγκην, τὴν στιγμήν ποῦ μίαν φορὰν τὴν ἐβδομάδα καλοῦνται ἐδῶ, καὶ δὲν ἀνέχονται οὔτε τότε νὰ προτιμῆσουν τὸ πνευματικὸ ἀπὸ τὰ γήινα, εἶναι φανερὸν ἀπὸ τὰ εὐαγγέλια. Διότι καὶ ἐκεῖνοι ποῦ ἐκλήθησαν εἰς τὸν πνευματικὸν γάμον, αὐτὰς τὰς προφάσεις ἐπρόβαλλον, ὁ μὲν ἕνας ἔλεγε ὅτι ἠγόρασε ζευγάρι, ὁ ἄλλος ὅτι ἠγόρασεν ἀγρόν, ὁ ἄλλος ὅτι ἐνυμφεύθη, ὁμοῦς ἐτιμωρήθησαν ὅλοι. Αἱ αἰτίαι πάντοτε ὑπάρχουν κατ' ἀνάγκην, ἀλλὰ ὅταν καλῆ ὁ Θεός, δὲν ὑπάρχει δικαιολογία. Ὅλα εἶναι ἀναγκαῖα εἰς ἡμᾶς, μετὰ τὸν Θεὸν ὁμοῦς. Μετὰ τὴν τιμὴν ἐκείνου, ἂς φροντίζωμεν δι' ἑαυτὰ ἄλλα.

C Εἰπέ μου, ποῖος ὑπηρέτης φροντίζει διὰ τὴν ἰδικὴν του οἰκίαν, πρὶν ἐκπληρώσῃ τὴν ὑπηρεσίαν του πρὸς τὸν κύριον; Καὶ πῶς δὲν εἶναι ἀποπον, εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν ἀνθρώπων, ὅπου ἡ κυριότης ἀποτελεῖ ἀπλοῦν ὄνομα, νὰ δεικνύωμεν τόσο σεβασμὸν καὶ ὑπακοήν, καὶ τὸν πραγματικὸν Κύριον, ὄχι μόνον ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν οὐρανίων δυνάμεων, νὰ μὴ τὸν θεωρῶμεν ἄξιον οὔτε τῆς ἰδίας με τοὺς συνδούλους μας τιμῆς καὶ λατρείας; Εἴθε νὰ ἦτο δυνατόν νὰ εἰσελάθετε εἰς τὴν συνείδησιν αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων, καὶ τότε θὰ ἐδέξατε καλῶς πόσον ἴσαν γεμάτοι ἀπὸ τραύματα, πόσος ἀκάνθος εἶχαν. Ὅπως δηλαδὴ ἡ γῆ, ποῦ δὲν καλλιεργεῖται, χερσοῦει καὶ χορταριάζει, D ἔτσι καὶ ἡ ψυχὴ, ποῦ μένει ἀποστερημένη ἀπὸ τὴν πνευματικὴν διδασκαλίαν, ἀναδίδει ἀκάνθος καὶ τριβόλους. Διότι, ἐάν ἡμεῖς ποῦ κάθε ἡμέραν μετέχομεν εἰς τὴν ἀκρόασιν τῶν προφητῶν καὶ τῶν ἀποστόλων, με δυσκολίαν συγκρατοῦμεν τὸν θυμὸν, μετὰ θίας χαλιναγωγούμε τὴν ὀργὴν, μόλις καταπνίγωμεν τὴν ἐπιθυμίαν, με δυσκολίαν ἀποβάλλομεν τὸ δηλητήριον τοῦ φθόνου, ἐάν ἡμεῖς ποῦ ψάλλομεν συνεχῶς ἐπιφθὰς ἀπὸ τὰς θείας Γραφὰς διὰ τὸν κατευνασμὸν τῶν παθῶν μας καὶ με δυσκο-

λίαν περιοριζόμενα τὰ ἀνάσχυοντα ἐκεῖνα θηρία, τότε ἐκείνοι ποῦ δὲν ἐπωφελοῦνται ἀπὸ αὐτὴν τὴν θεραπείαν, οὔτε ἀκούουν τὴν θείαν φιλοσοφίαν, εἰπέ μου, ποῖαν ἐλπίδα σωτηρίας δύνανται νὰ ἔχουν; Ε Ἐξ ἡδυνάμην νὰ δείξω εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς σας τὴν ψυχὴν ἐκείνων καὶ θὰ τὴν ἐβλέπατε ρυπαρὴν, στεγνὴν, διαλυμένην καὶ ταπεινωμένην καὶ χωρὶς παρρησίας. Ὅπως δηλαδὴ τὰ σώματα ποῦ ζῆν πλύνονται εἰς τὸ λουτρόν εἶναι γεμάτα ρύπου καὶ σκωρίας, ἔτσι καὶ ἡ ψυχὴ ποῦ δὲν ἀπολαμβάνει τὴν πνευματικὴν διδασκαλίαν, φέρει ἔντονον τὴν κηλίδα τῶν ἁμαρτημάτων. Καὶ πράγματι ἡ Ἐκκλησία μας ἀποτελεῖ πνευματικὸν λουτρόν, ποῦ μὲ τὴν θέρμην τοῦ Πνεύματος καθαρίζει κάθε ρύπον. Ἡ μάλλον τὸ πῦρ τοῦ Πνεύματος δὲν καθαρίζει μόνον τὸν ρύπον, ἀλλὰ καὶ τὴν βαφὴν.¹³¹ Α «Ἐὰν αἱ ἁμαρτίαι σας», λέγει, «εἶναι ὡς κόκκινη βαφὴ, ἐγὼ θὰ σας καταστήσω λευκοὺς ὡσάν τὸ χιόνι». Καὶ ἂν ὁ ρύπος τῶν ἁμαρτημάτων μὲ τὴν ἴδιαν δυνάμιν διαδρώσῃ τὴν οὐσίαν τῆς ψυχῆς καὶ ἐπικαθῆσθαι ἀκίνητος ὡς στρώμα βαφῆς, καὶ τότε ἐγὼ δύναμαι νὰ τὴν μεταβάλω εἰς τὴν ἀντίθετον κατάστασιν. Ἄρκει μόνον ἓνα νεῦμα καὶ ὅλα τὰ ἁμαρτήματα ἀφανίζονται.

Αὐτὰ δὲν τὰ λέγω διὰ νὰ τὰ ἀκούσετε σεις. Διότι δὲν εἰσαθε σεις ποῦ ἔχετε ἀνάγκην φαρμάκων, διὰ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ. Ἄλλὰ τὰ λέγω διὰ νὰ τὰ μάθουν ἐκεῖνοι ἀπὸ σας. Ἐὰν δὲ ἡδυνάμην νὰ γνωρίζω τοὺς τόπους εἰς τοὺς ὁποίους συγκεντρώνονται, δὲν θὰ ἠνώχλου τὴν ἀγάπην σας. Β Ἄλλὰ ἐπειδὴ εἶναι ἀδύνατον, ἕνας ἐγὼ, νὰ γνωρίζω τόσον πλῆθος, ἀναθέτω εἰς σας τὴν θεραπείαν τῶν ἀδελφῶν σας. Φροντίσατε διὰ τοὺς ἰδικούς σας ἀδελφούς, προσελκύσατέ τους, καλέσατέ τους. Γνωρίζω, ὅτι αὐτὸ τὸ ἐκάματε πολλὰς φορές, ἀλλὰ δὲν σημαίνει τίποτε τὸ ὅτι τὸ ἐκάματε αὐτὸ πολλὰς φορές, ἀλλὰ νὰ τὸ κάμετε μέχρι νὰ τοὺς πείσετε καὶ τοὺς προσελκύσετε. Γνωρίζω, ὅτι ἐφάνητε δυσάρεστοι, ὅτι πολλὰς φορές ἐνομισθήτε φορτικοί, ὅτι τελικῶς δὲν τοὺς ἐπέλασε. Καὶ τοῦτο σας κατέστησε διστακτικούς. Ἄλλὰ ἄς σας παρηγορή ὁ Παῦλος ποῦ λέγει: «Ἡ ἀγάπη σχηματίζει εὐμενῆ πεποιθισμὸν ὑπὲρ τοῦ ἀγαπωμένου εἰς ὅλα. Καὶ ὅταν εὐρίσκειται ἐνώπιον παρεκτροπῶν τοῦ πλησίον ἐλπίζει, ὅτι ὁστος θὰ διορθώθῃ. Καὶ δὲν ξεπερφεύγει ποτέ, ἀλλὰ μένει πάντοτε δε-

8. Ἦσ. 1, 18.

βαία καὶ ἰσχυρά».⁴ C Σὺ πράξε τὸ καθήκον σου. Καὶ ἂν ἐκεῖνος δὲν δεχθῇ τὴν θεραπείαν, οὐ θὰ λάβῃς τὸν μισθόν σου παρὰ τοῦ Θεοῦ. Ἐὰν ρίψῃς τοὺς σπόρους εἰς τὴν γῆν καὶ αὐτὴ δὲν παραγάγῃ τὰ στάχυα, κατ' ἀνάγκην θὰ ἀπέλθῃς ἀπὸ τὸν ἀγρὸν μὲ τὰς χεῖρας κενάς. Μὲ τὴν ψυχὴν όμως δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιον. Ἄλλὰ σὺ μὲν ρίψε τὸν σπόρον τῆς διδασκαλίας καὶ ἂν ἐκεῖνος δὲν πεισθῇ εἰς τὰ λεγόμενά σου, ἔχεις ἤδη πλήρη τὸν μισθόν σου, καὶ μάλιστα τόσον, ὅσον καὶ ἂν εἶχε πεισθῇ. Διότι ὁ Θεὸς δὲν κρίνει μὲ δόξιν τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἐνεργειῶν, ἀλλὰ μὲ δόξιν τὴν διάθεσιν τῶν προσπαθούντων καὶ ἔτσι συνηθίζει νὰ ὀρίξῃ τὴν ἀνταμοιβήν.

Σᾶς παρακαλῶ λοιπὸν νὰ κάνετε καὶ σεις αὐτὸ ποῦ κάμνουν οἱ μακίωδες θαμῶνες τῶν θεομάτων μὲ τὰς ἱπποδρομίας. D Τί κάμνουν ἐκεῖνοι; Συνεννοοῦνται μεταξὺ τῶν ἀπὸ τὴν ἐσπέραν καὶ συγκεντρώνονται καὶ μεταβαίνουν εἰς τὰς οἰκίας τῶν ἄλλων ἀπὸ τὰ χαράματα καὶ ὀρίζουν ἄλλους τόπους συγκεντρώσεως, ὥστε ὅλοι μαζί συγκροτημένοι νὰ μεταβοῦν εἰς ἐκεῖνο τὸ σατανικὸν θέαμα μὲ μεγαλυτέραν χαρὰν. Ὅπως ἐκεῖνοι ἐνεργοῦν δραστηρίως ἐναντίον τῆς ψυχῆς των καὶ παρασύρουν οἱ μὲν τοὺς δέ, ἔτσι καὶ σεις φροντίσατε διὰ τὴν ἰδικὴν σας ψυχὴν καὶ ἐνεργήσατε διὰ τὴν σωτηρίαν ὁ ἕνας τοῦ ἄλλου καὶ ὅταν πρόκειται νὰ γίνῃ σύναξις, πήγαίτε εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἀδελφοῦ καὶ περίμενε ἔξω ἀπὸ τὰ πρόθυρα τῆς οἰκίας τοῦ καὶ ὅταν ἐξέλθῃ, κράτησέ τον. Ε Καὶ ἂν τὸν καλοῦν μύρια ἀνάγκαι, νὰ μὴ ὑποχωρήσῃ καὶ νὰ μὴ τοῦ ἐπιτρέψῃς νὰ ἀσχοληθῇ μὲ καμίαν θιαυτικὴν του ὑπόθεσιν, πρὶν τὸν ὀδηγήσῃς πρῶτα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸν πείσῃς νὰ μετᾶσῃ εἰς τὴν σύναξιν ἕως τὸ τέλος. Καὶ ἂν φιλονεικῆ, καὶ ἂν φέρῃ ἀντιρρήσεις, καὶ ἂν προσβάλλῃ μύριας προφάσεις νὰ μὴ πεισθῇ, μήτε νὰ δειχθῆς ἀνεκτικός, ἀλλὰ νὰ τοῦ ὀμιλήσῃς καὶ νὰ τὸν διδάξῃς, ὅτι καὶ αἱ ἄλλαι του ὑποθέσεις τότε θὰ εὐδοκωθοῦν. ὅταν ἐκτελέσῃ τὸ ἐκκλησιαστικὸν του καθήκον καὶ μετᾶσῃ εἰς τὰς προσευχὰς καὶ δεχθῇ τὰς εὐλογίας τῶν πατέρων καὶ τότε ἄς προωθήσῃ εἰς τὰς ὑποθέσεις του.¹³² Α Καὶ μὲ αὐτοὺς καὶ ἄλλους πεισισοτέρους λόγους ἀφοῦ τὸν καθηλώσῃς, τότε νὰ τὸν ὀδηγήσῃς ἔτσι πρὸς τὴν ἱερὰν αὐτὴν πράξειαν, διὰ νὰ ἔχῃς διπλοῦν τὸν μισθόν καὶ διὰ τὴν ἰδικὴν σου παρουσίαν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν παρουσίαν ἐκείνου. Πάντως, ἂν ἐ-

4. Α' Κορινθ. 16, 7-8.

πιδείξωμεν τόσον ζήλον και προθυμίαν διά να αγρεύσωμεν τούς άμελείς περί τήν εκτέλεσιν τών θρησκευτικών των καθηκόντων, θα επιτύχωμεν τήν σωτηρίαν των. Διότι και άν είναι άπειρώς αδιάφοροι και ανίαχυντοι και ικανοί να διαπράξουν και φόνον, θα έντραπούν από τήν Ισικήν μας επίμονον προσπάθειαν και κάποτε θα αποτινάξουν τήν αδιαφορίαν. Διότι και άν είναι άπειρώς ανίαστοι, πάντως δεν είναι χειρότεροι από εκείνον τόν δικαστήν, πού δεν εγνωρίζε τόν Θεόν και δεν έντρέπετο τούς ανθρώπους.⁵ Όμως εκείνον τόν άσπλαχνον, τόν άγριον, τόν σιδηρούν, τόν σκληρόν, τόν σκληρότατον, ή συνεχής παράκλησις μιās χήρας γυναίκος τόν εκάμφεν. Β Και ποιάς συγγνώμης άξιοι θα είμεθα, εάν, ενώ μιā χήρα γυναίκα ήδυνήθη να κάμψη και να τόν πείση να τής κάμη τήν χάριν ένα δικαστήν άσπλαχνον, ό οποίος ούτε τόν Θεόν εφοβείτο ούτε τούς ανθρώπους έντρέπετο, ήμείς δεν θα δυνηθώμεν να προσελκύσωμεν τούς αδελφούς, οι οποίοι είναι πολύ ανεκτικώτεροι από εκείνον και μετριοπαθέστεροι, όταν μάλιστα τούς προτρέπωμεν χάριν τών Ισικών των αγαθών;

Αυτά τά είπα πολλές φορές και δεν θα παύσω να τά λέγω, έως ότου ίδω τούς άσθενείς να γίνουσιν υγιείς. Κάθε ημέραν αυτούς επίζητώ να εδρω, έως ότου δυνηθώ να τούς εδρω με τόν Ισικόν σας ζήλον. C Παρακαλώ δε και σας, με τόν Ισιον πάνον με τόν όποιον σας λέγω τώρα αυτά, να έρευνάτε διά τούς άμελείς με ανάλογον κόπον. Διότι ό Παύλος δεν διέταξε μόνον εμέ, αλλά και σας να φροντίσετε διά τά Ισικά σας μέλη. «Προτρέπετε», λέγει, «ό ένας τόν άλλον με τούς λόγους τούτους, καθώς και πράττετε».⁶ Και πάλιν: "Ας έπαικοδομείτε ό ένας τόν άλλον. Και πράγματι, θα είναι μέγας ό μισθός δι' εκείνους πού φροντίζουν διά τούς αδελφούς, και μεγίστη τιμηρία δι' εκείνους πού άμελούν και καταφρονούν τήν σωτηρίαν των.

Δι' αυτό έχω ισχυράν τήν πεποίθησιν ότι θα πράξετε με μεγάλην προθυμίαν αυτά πού είπαμεν. Και διά τούτο εις τό σημείον αυτό σταματώ τήν παραίνεσιν D και θα προσπαθώ να σας οδηγήσω εις τήν τράπεζαν του Παύλου. «Εγώ ό Παύλος κλητός (δηλαδή προσκαλεσμένος να είμαι) απόστολος». Αυτά τά ήκούσατε και σεις πολλές φορές, και ήμεις τά άνεγνώσαμεν. Άλλά δεν πρέπει να ανα-

5. Πρβλ. Λουκ. 18, 2-5.

6. Α' Θεσ. 5, 11.

γινώσκωμεν μόνον, αλλά και να κατανοώμεν τά λεγόμενα. Διότι από τήν άπλήν άνάγνωσιν δεν θα έχωμεν κανέν κέρδος. Ό χαμένος θησαυρός, όταν πατήσωμεν εις τήν επιφάνειαν του εδάφους, δεν δεικνύει τόν πλοῦτον του, αλλά πρέπει πρώτα να σκάψωμεν και να καταβώμεν κάτω και έτσι να εδρωμεν δλον τόν πλοῦτον. Τό Ισιον συμβαίνει και με τάς Γραφάς. Δεν άρκει ή άνάγνωσις μόνον να φανερώση τόν θησαυρόν τών αγαθών πού είναι αποταμειυμένα, άν δεν διερευνήσης τό βάθος. Ε 'Εάν ήρκει ή άνάγνωσις μόνον, δεν θα έλεγεν ό Φίλιππος εις τόν ευνούχον «αρά γε κατανοείς αυτά πού διαβάσεις;». Έάν ήρκει ή άνάγνωσις, δεν θα έλεγεν ό Χριστός εις τούς 'Ιουδαίους «έξετάζετε και έρευνάτε τάς Άγίας Γραφάς».⁷ Εκείνος όμως πού έρευνά δεν παραμένει εις τήν επιφάνειαν, αλλά κατέρχεται εις αυτά τό βάθος των πραγμάτων. Και πράγματι εις τόν προσίμιον αυτής τής επιστολής βλέπω μέγα πέλαγος νοημάτων. Διότι εις τάς συνήθεις επιστολάς οι προσφωνήσεις έχουν τυπικόν χαρακτήρα και δεικνύουσιν μόνον φιλοφρόνησιν. Έδω όμως δεν συμβαίνει τό Ισιον, αλλά τό προσίμιον είναι γεμάτο από πολλήν σοφίαν. Διότι δεν όμιλεί ό Παύλος, αλλά ό Χριστός πού κινεί τήν ψυχήν εκείνου.⁸ Α 'Εγώ ό Παύλος κλητός (καλεσμένος να είμαι) απόστολος. Αυτά τό Παύλος είναι θεβαίως ένα όνομα και άπλοῦν όνομα. Άλλά περιέχει τό νέον όνομα εὐθύς ως προσεχώρησεν εις τήν χριστιανικήν πίστιν, αλλά επί πολύν χρόνον διέτρεξε τό όνομα, πού του έδωσαν εξ αρχής οι γονείς του. Και άπεδεικνύομεν εξ αυτού, Β ότι υπήρξε μεγίστη ή σοφία και ή πρόνοια του Θεού και δι' ήμάς και διά τούς άγιους εκείνους. Διότι, εάν οι άνθρωποι δεν δίδουν κατά τύχην τά όνόματα εις τά τέκνα των, αλλά εις άλλο μόν δίδουν τό όνομα του πατρός, εις άλλο δε του πάππου, και εις άλλο τό όνομα άλλων προγόνων, πολύ περισσότερο ό Θεός δεν όνομάζει άσκοπώς και χωρίς λόγον τούς δούλους του, αλλά και με πολλήν νοφίαν. Οι άνθρωποι θεβαίως ό-

7. Πρβλ. 8, 30.

8. 'Ιωάν. 5, 89.

νομάζουν τους υιούς των και πρὸς τιμὴν τῶν ἀποθανόντων (μὲ τὸ ὄνομά των), Ἐ εὐρίσκοντες ἔτσι μὲ τὸ ὄνομα τῶν τέκνων των κάποια παρηγορία διὰ τὸν θάνατον τῶν ἀπελθόντων ἀπὸ αὐτὸν τὸν κόσμον. Ἐνῶ ὁ Θεὸς ἐναποθέτει εἰς τὰ ὄνόματα τῶν ἁγίων ἕνα μνημεῖον ἀρετῆς καὶ μίαν διδασκαλίαν, ὡσὰν ἐπιγραφήν εἰς χαλκὴν στήλην. Τὸν Πέτρον, ὡς γνωστὸν, τὸν ἀπεκάλεσαν ἔτσι ἀπὸ τὴν ἀρετὴν του, ἐναπέθεσε δηλαδὴ εἰς τὸ ὄνομά του τὴν ἀπόδειξιν τῆς σταθερότητός του εἰς τὴν πίστιν, διὰ νὰ ἐκχρησθῆ τὸ ὄνομά του παντοτεινὴν διδασκαλίαν τῆς τέτοιας σταθερότητος. Ἐπίσης τὸν Ἰάκωβον καὶ τὸν Ἰωάννην τοὺς ὠνόμασαν υἱοὺς βροντῆς διὰ τὴν μεγαλοφυανίαν των κατὰ τὸ κήρυγμα. Ἄλλὰ διὰ νὰ μὴ ἐπαναλαμβάνω τὰ ἱ-δια καὶ γίνωμαι ἀνιαρὸς, ἀφήνω αὐτὰ κατὰ μέρος καὶ θὰ εἴπω τοῦτο, ὅτι καὶ αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ τὰ ὄνόματα τῶν ἁγίων, ὅταν τὰ ἀναφέρωμεν, προκαλοῦν τὸν σεβασμὸν εἰς τοὺς φιλοθέους καὶ τὸν φόβον εἰς τοὺς ἁμαρτωλοὺς. Ἐ Τὸν Ὀνησίμον, καθὼς γνωρίζετε, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξε δραπέτης καὶ κλέπτης, ἐνῶ εἶχε κλέψει χρήματα τοῦ κυρίου του, ὁ Παῦλος τὸν ἐδέχθη, τὸν μετέβαλε καὶ ἔτσι τὸν ὠδήγησε πρὸς τὴν ἱερὰν μυσταγωγίαν. Ἐπειτα, ὅταν ἐπρόκειτο νὰ τὸν ἀποδώσῃ πάλιν εἰς τὸν κύριόν του, ἔγραφε πρὸς αὐτὸν τὰ ἑξῆς: «Καίτοι ἡ σχέση μου καὶ ἡ κοινωνία μου μὲ τὸν Χριστὸν μοῦ δίδει τὸ θάρρος νὰ διατάσσω εἰς σὲ ἐκεῖνο ποῦ πρέπει νὰ πράττῃς χάριν τῆς ἀγάπης, πρατιμῶ νὰ σὲ παρακαλέσω. Καὶ σὲ παρακαλῶ σὰν τέτοιος ποῦ εἶμαι, δηλαδὴ σὰν Παῦλος ἡλικιωμένος, τώρα δὲ καὶ φυλακισμένος διὰ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν.»⁹ Βλέπετε, ὅτι ἐπικαλεῖται τρία στοιχεῖα, τὴν φυλάκισιν διὰ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸ δικαίωμα ποῦ ἀπορρέει ἀπὸ τὴν ἡλικίαν καὶ τὸν σεβασμὸν ἀπὸ τὸ ὄνομά του; Ἐνῶ δηλαδὴ ἦτο ἕνας ποῦ παρεκάλει, Ἐ ὅμως ἐπεχείρησε νὰ καταστήσῃ τριπλοῦν τὸν δεόμενον ὑπὲρ τοῦ Ὀνησίμου, τὸν δέσιμον, τὸν πρεσβύτην, τὸν Παῦλον. Βλέπετε, ὅτι καὶ αὐτὰ τὰ ὄνόματα εἶναι σεβαστὰ εἰς τοὺς πιστοὺς καὶ προσφιλεῖς εἰς τὸν Θεόν; Διότι ἐὰν τὸ ὄνομα ἐνὸς προσφιλοῦς τέκνου πολλὰς φορές πείθῃ τὸν πατέρα νὰ κάμῃ μίαν χάριν, χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ, ἀλλὰ μόνον καὶ μόνον ἀπὸ τὸ φίλτρον τοῦ ὀνόματος, ἦτο εὐλογον νὰ συμβαίη αὐτὸ πολὺ περισσότερο εἰς τοὺς ἁγίους.

⁹ Ὅτι δὲ τὰ ὄνόματα τῶν ἁγίων ἴσαν φοβερὰ εἰς αὐ-

9. Φιλιπ. 8, 9.

τοὺς ποῦ ἡμάρτανον, ¹⁰ Ἄ ὅπως ἀκριβῶς τὰ ὄνόματα τῶν διδασκάλων εἰς τοὺς ἀμελεῖς μαθητὰς, ἀκούσε πῶς τὸ ὑπηνίχθη εἰς τὴν πρὸς Γαλάτας ἐπιστολήν του. Ἐπειδὴ δηλαδὴ οἱ Γαλάται ἀπεκλιναν πρὸς Ἰουδαϊκὰς συνήθειας καὶ ἐκινδύνευσαν νὰ χάσουν τὴν ἴδιαν τὴν πίστιν, θέλων νὰ τοὺς ἀφυπνίσῃ καὶ νὰ τοὺς πείσῃ νὰ μὴ εἰσάγουν καμμίαν Ἰουδαϊκὴν συνήθειαν εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Εὐαγγελίου, τοὺς ἔγραφε τὰ ἑξῆς: «Ἰδοὺ ἐγὼ ὁ Παῦλος, σὰς λέγω ὅτι ἐὰν περιτέμνεσθε, ὁ Χριστὸς τίποτε δὲν θὰ σὰς ὠφελήσῃ.»¹⁰ Εἶπε «ἐγὼ», ἀλλὰ διὰ ποῖον λόγον προσέθεσε καὶ τὸ ὄνομα; Τὸ «ἐγὼ» δὲν ἦτο ἀρκετὸν νὰ φανερώσῃ τὸν γράφοντα; Ἄλλὰ διὰ νὰ μάρτυρῇ, ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ παρεμβολὴ τοῦ ὀνόματος εἶναι ἰκανὴ νὰ συγκινήσῃ τοὺς ἀκραστὰς, διὰ τοῦτο προσέθεσε καὶ τὸ ὄνομά του, Ἐ διὰ νὰ τοὺς ὑπομνήσῃ τὸν διδασκάλον. Καὶ ἡμεῖς αὐτὸ τὸ ἴδιον ἀσθημα δοκιμάζομεν. Ὅταν δηλαδὴ ἐνθυμηθῶμεν τοὺς ἁγίους, ἂν ἔχωμεν περιπέσει εἰς ἀδιαφορίαν, συνηχόμεθα, καὶ ἂν ἔχωμεν κυριεuth ἀπὸ καταφρόνησιν, φοβούμεθα. Ὅταν ἐγὼ ἀκούσω τὸ ὄνομα τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, ὁμῶς οὐκ ἐπιτρέπομαι τὸν ἀνθρώπον, ὁ ὁποῖος ἔζη εἰς τὰς θλίψεις, τὰς στενοχωρίας, ἐδέχετο ἀλλεπάλληλα πλήγματα, τὸν φυλακισμένον, ποῦ ἔμεινε εἰς τὸν θυτὸν τῆς θαλάσσης ἐπὶ ἕν ἡμερονύκτιον, αὐτὸν ποῦ ἀνηπάγει εἰς τὸν τρίτον οὐρανόν, ποῦ ἤκουσεν εἰς τὸν παράδεισον τοὺς μυστικούς λόγους τοῦ Θεοῦ, τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς, τὸν παρὰ νυμφον τοῦ Χριστοῦ, αὐτὸν ποῦ ἠχρήθη νὰ γίνῃ ὁ ἴδιος ἀνάθεμα ἀπὸ τὸν Χριστόν ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν του. Καὶ μὲ τὴν ἀνάμνησιν τοῦ ὀνόματος εἰσβάλλει εἰς τὴν ψυχὴν μας, ὅταν εἴμεθα πολὺ προσεκτικοί. Ἐ ὁρμαθὸς ἀρετῶν καὶ κατορθωμάτων, ὡσὰν χρυσεῖ ἀλυσιδα. Καὶ δὲν εἶναι μικρὸν τὸ κέρδος μας ἀπὸ τὸ γεγονός αὐτό.

Θὰ ἡδυνάμην νὰ εἴπω ἀκόμη περισσότερα διὰ τὴν προσηγορίαν, ἀλλὰ διὰ νὰ θίξωμεν καὶ τὴν δευτέραν λέξιν, θὰ σταματήσω ἐδῶ, εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον, τὴν διδασκαλίαν διὰ τὸ ὄνομα. καὶ θὰ προχωρήσω εἰς ἐκείνην. Διότι, ὅπως τὸ ὄνομα Παῦλος μᾶς προσέφερε τόσον πλοῦτον, ἔτσι καὶ τὸ ὄνομα «κλητὸς», ἂν θελήσωμεν νὰ τὸ μελετήσωμεν μὲ τὴν πρέπουσαν ἐπιμέλειαν, θὰ μᾶς γεμίσῃ μὲ ἴσπην ἢ καὶ μεγαλυτέραν ὀδασκαλίαν. Καὶ ὅπως, ἂν ἀφοίρησῃ κανεὶς ἀπὸ ἕνα κόσμημα ἢ ἀπὸ βασιλικὸν διάδη-

10. Γαλ. 5, 2.

μα ένα πολύτιμον λίθον, ὃ δύναται ν' ἀγοράσῃ καὶ πολυτελεῖς οἰκίας καὶ ἀκριθὰ χωράφια, καὶ ἀγελας δούλων καὶ ἄλλα πολὺ περισσότερα ἀπὸ αὐτά, ἔτσι καὶ μὲ τοὺς θείους λόγους, ἂν θελήσῃς νὰ ἀναπτύξῃς τὸ βαθύτερον νόημα μιᾶς ρήσεως, θὰ ἔχῃς πνευματικὸν πλοῦτον ἀφθονον, διότι δὲν σοῦ προσφέρει οἰκίας, οὔτε δούλους οὔτε πλεθρα γῆς, ἀλλὰ ἐμβάλλει εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀφωσιωμένων ἀφορμὰς θεοσεβείας καὶ ὀρθοπροσώνης. Σκεψοῦ λοιπὸν εἰς πόσῃ γνῶσιν πνευματικῶν πραγμάτων μᾶς ὀδηγεῖ αὐτὸ τὸ ὄνομα «κλητὸς». Ἐ Πρέπει δὲ πρῶτα νὰ μάθωμεν τί εἶναι τέλος πάντων αὐτὸ τὸ «κλητὸς». Καὶ δεύτερον πρέπει νὰ ἐξετάσωμεν διὰ ποῖον λόγον χρησιμοποιοεῖ τὸ ὄνομα αὐτὸ μόνον εἰς τὰς ἐπιστολάς του πρὸς τοὺς Κορινθίους καὶ τοὺς Ῥωμαίους καὶ πούθενά ἄλλου. Διότι αὐτὸ δὲν τὸ κάμνει ἄνευ λόγου καὶ εἰς τὴν τύχην.

Ἡμεῖς δὲν γράφομεν ὅπως - ὅπως τὰς ἐπιγραφὰς τῶν ἐπιστολῶν μας, ἀλλὰ, ὅταν ἀπευθυνώμεθα πρὸς τοὺς κατωτέρους, γράφομεν ὃ δεῖνα πρὸς τὸν δεῖνα, ὅταν ὁμοῦ πρὸς ἰσοτίμους, τότε ἀποκαλοῦμεν καὶ κύριον τὸν ἀποδέκτην τῆς ἐπιστολῆς μας, καὶ ὅταν γράφομεν εἰς πρόσωπα πού ὑπερέχουν ἡμῶν κατὰ πολὺ, τότε προσθέτομεν καὶ ἄλλα περισσότερα ὀνόματα, πού ἐκφράζουν μεγάλην τιμὴν πρὸς τὸν ἀποδέκτην. ¹³⁵ Ἄ Ἐὰν λοιπὸν ἡμεῖς προσέγωμεν τόσον πολὺ καὶ δὲν γράφομεν εἰς ὄλους μὲ τὸν ἴδιον τρόπον, ἀλλὰ χρησιμοποιοῦμεν κατάλληλα ὀνόματα κατὰ τὴν ἀξίαν τοῦ ἀποδέκτου, πολὺ περισσότερον ὃ Παῦλος δὲν ἔγραφεν ἀσκόπως καὶ εἰς τὴν τύχην, εἰς αὐτοὺς μὲν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, εἰς ἐκείνους δὲ κατ' ἄλλον, ἀλλὰ μὲ κάποιαν πνευματικὴν σοφίαν. Ὅτι δὲ εἰς καμμίαν ἄλλην ἐπιστολὴν δὲν ἀπεκάλεσεν εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τὸν ἑαυτὸν τοῦ «κλητὸν», εἶναι δυνατόν νὰ τὸ διαπιστώσωμεν, ἂν ἐξετάσωμεν τὴν ἀρχὴν αὐτῶν τῶν ἐπιστολῶν. Ἀπομένει τώρα εἰς ἡμᾶς νὰ ἐξηγήσωμεν διὰ ποῖον λόγον τὸ ἔκαμεν αὐτὸ, ἀφοῦ πρῶτα δεῖξωμεν τί σημαίνει «κλητὸς» καὶ τί ἠθέλησε μὲ τὴν ρῆσιν αὐτὴν ὃ Παῦλος νὰ μᾶς διδάξῃ. Β Τί ἠθέλησε λοιπὸν νὰ μᾶς διδάξῃ ἀποκαλῶν τὸν ἑαυτὸν τοῦ «κλητὸν»; Ὅτι δὲν προσῆλθε πρῶτος αὐτὸς εἰς τὸν Κύριον, ἀλλὰ ὑπήκουσεν εἰς τὴν πρόσκλησιν ἐκείνου. Ὅτι δὲν ἐξήτησεν ὃ ἴδιος καὶ εὗρεν, ἀλλὰ εὐρέθη ὃ ἴδιος, καθὼς ἐπιλανθάνο. Δὲν ἀνέβλεψε πρῶτος αὐτὸς πρὸς τὸ φῶς, ἀλλὰ τὸ φῶς ἔρριψε τὰς ἀκτῖνας του εἰς τὴν ὄρασιν ἐκείνου καὶ, ἀφοῦ ἐτύφλωσε τοὺς ἐξωτερικούς του ὀφθαλμούς, ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμούς τῆς ψυχῆς

του. Θέλων λοιπὸν νὰ μᾶς διδάξῃ, ὅτι κανένα ἀπὸ τὰ κατορθώματά του δὲν λογίζεται ἴδικόν του, ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ πού τὸν ἐκάλεσεν, ὁμοιάζει τὸν ἑαυτὸν τοῦ κλητὸν. Αὐτὸς πού μοῦ ἤνοιξε, λέγει, τὰς πύλας τοῦ σταδίου καὶ τοῦ στίβου, αὐτὸς ὃ ἴδιος γίνεται καὶ αἴτιος τῶν στεφάνων τῆς νίκης. C Αὐτὸς πού μοῦ προσέφερε τὴν ἀρχὴν τῆς νέας μου ὑποστάσεως καὶ ἐφύτευσε τὴν ρίζαν, αὐτὸς μοῦ παρέσχε καὶ τὴν ἀφορμὴν τῶν καρπῶν πού ἐβλάστησαν ἀκολούθως. Διὰ τοῦτο καὶ εἰς ἄλλο σημεῖον, ἀφοῦ εἶπε: «Περισσότερον ἀπὸ ὄλους ἐκοπίασα», προσέθεσεν: «Ὅχι ἐγώ, ἀλλὰ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ πού εἶναι μαζί μου καὶ μὲ ἐνίσχυε». ¹¹ Τὸ ὄνομα λοιπὸν «κλητὸς» δὲν ἀποτελεῖ καμμίαν ἄλλην ἐνδειξιν παρὰ ὅτι ὃ Παῦλος κανένα ἀπὸ τὰ κατορθώματά του δὲν τὸ ἐθεώρει ἴδικόν του, ἀλλὰ ὅλα τὰ ἀπέδιδεν εἰς τὸν Θεὸν καὶ Κύριον. Πράγμα τὸ ὁποῖον ἐδίδασκε καὶ ὃ Χριστὸς πρὸς τοὺς μαθητὰς του, ὅταν ἔλεγε: «Δὲν μὲ ἐξέλεξε σεις, ἀλλὰ ἐγὼ ὡς ἐγκατέστησα εἰς τὸ ὕψηλόν ἔργον σας». ¹² Καὶ ὃ ἀπόστολος πάλιν εἰς τὴν ἴδιαν ἐπιστολὴν τὸ ἴδιον ὑποβηλώνει ὅταν λέγῃ: D «Τότε ὁμοῦ θὰ λάβω τόσον τελειῶν γνῶσιν, ὅσον τέλεια μὲ ἐγνώριζεν ὃ παντογνώστης Κύριος, ὅταν ἐνήργει τὴν ἐπιστησὴν μου καὶ μὲ ἐκάλεε εἰς τὸ ἀποστολικὸν μου ἔργον». ¹³ Διότι τώρα, λέγει, δὲν ἐγνώρισα ἐγὼ πρῶτος, ἀλλὰ ἐγνώρισθην πρῶτος. Διότι ἐκεῖ πού κατεδίωκε καὶ κατέστροφεν τὴν Ἐκκλησίαν, τὸν ἐκάλεσεν ὃ Χριστὸς καὶ τοῦ εἶπε: «Σαῦλε, Σαῦλε, διατί μὲ καταδιώκεις;» ¹⁴ Διὰ τοῦτο ὁμοιάζει τὸν ἑαυτὸν τοῦ κλητὸν.

Διὰ ποῖον λόγον λοιπὸν ἔγρασε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον πρὸς τοὺς Κορινθίους; Αὐτὴ ἡ Κόρινθος εἶναι μητρόπολις τῆς Ἀχαΐας καὶ εἶχε πλοῦσια πνευματικὰ γασίσματα καὶ πολὺ εὐλόγως. Πρῶτῃ ἀπήλασε τὴν γλώσσαν τοῦ Παύλου καὶ ὅπως ἡ διμελὸς πού ἠτύχησε νὰ ἐγηδρίπτον καὶ ἐπιμελῆ γεωγόν. εἶναι φουντωμένη ἀπὸ τὰ πολλὰ φύλλα καὶ γεμάτη διασκέως ἀπὸ πλοῦσιον κοσπῶν. Ἐ ἔτσι καὶ ἡ πόλις ἐκείνη, καθὼς ἤκουσε πρῶτῃ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Παύλου ὡπὸν τὴν φροντίδα ἐνὸς ἀρίστου γεωγοῦ καὶ ἀπῆλασεν ἐπὶ πολλὸν χρόνον τὴν σοφίαν του, εἶχεν ἀφθονα ὅλα τὰ ἀγαθὰ καὶ δὲν εἶχε μόνον πλοῦτον πνευματικῶν ἀγαθῶν. Ἀλλὰ εἶχε καὶ μεγάλην ἀφθονίαν ὀλι-

11. Α' Κορινθ. 15, 10.

12. Ἰωάνν. 15, 16.

13. Α' Κορινθ. 13, 12.

14. Πράξ. 9, 4.

κῶν ἀγαθῶν. Καί πράγματι, ὑπερέχει τῶν ἄλλων πόλεων καί εἰς τὴν ἀρχαίαν σοφίαν καί εἰς τὸν πλοῦτον καί εἰς τὴν ἰσχύν. Καί ὅλα αὐτὰ τὴν ὠδήγησαν εἰς τὴν ἔπαρσιν καί τὴν ἀλαζονείαν καὶ ἀπὸ τὴν ἀλαζονείαν διεσπάσθη εἰς πολλὰ μέρη. Αὐτὸ εἶναι τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς ὑπερηφάνειας.¹⁵ Ἡ Διασπῆ τὸν δεσμὸν τῆς ἀγάπης, ἀπομακρύνει τὸν πλησίον καὶ κάμνει τὸν ὑπερήφανον νὰ ζῆ εἰς τὴν μόνωσίν του. Καί ὅπως ἓνα τοίχος, ὅταν φουσκώσῃ, διαλύει τὴν οἰκοδομήν, ἔτσι καὶ ἡ ἐπηρμένη ψυχὴ δὲν ἀνεχεται τὴν σχέσιν με ἄλλων, πράγμα πού ἔπαθε καὶ ἡ Κόρινθος τότε. Καί ἐστασίαζον μεταξύ των καὶ διήρουν τὴν Ἐκκλησίαν εἰς πολλὰ μέρη καὶ διώρισαν ἀναριθμήτους ἄλλους διδασκάλους των καί, χωρισμένοι εἰς ομάδας καὶ φατρίες, ἐβλάψαν τὸ κύρος τῆς Ἐκκλησίας. Διότι ἡ Ἐκκλησία διατηρεῖ τὸ κύρος της, ὅταν οἱ πιστοὶ εἶναι ἠνωμένοι ὡς ἓν σῶμα.

Πρέπει τώρα νὰ σὰς ἀποδείξω ὅλα αὐτά. Β ὅτι δηλαδή πρῶτοι οἱ Κορίνθιοι ἐχάρησαν τὴν διδασκαλίαν τοῦ Παύλου, ὅτι εἶχον ἄφθονον πνευματικὸν πλοῦτον, ὅτι ὑπερέχον καὶ εἰς τὰ ὕλικα ἀγαθὰ ὅτι δι' αὐτὸ ἔγιναν ἀλαζόνες καὶ διεσπάσθησαν καὶ ἄλλοι προσεχώρησαν εἰς τοὺς μὲν καὶ ἄλλοι εἰς τοὺς δέ. *Ὅτι ἐχάρησαν πρῶτοι αὐτοὶ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Παύλου, ἀκούσε πῶς τὸ εἰρηλόωσεν αὐτὸ ὁ ἴδιος ὁ Παῦλος: «Ἐάν ἔχετε πάρα πολλοὺς παιδαγωγούς καὶ διδασκάλους κατὰ Χριστόν, δὲν ἔχετε ὅμως πολλοὺς πατέρας. *Ἐνα καὶ μόνον ἔχετε πνευματικὸν πατέρα, ἐμέ. Διότι μετὰ τὴν χάριν πού μοῦ ἔδωσεν ἡ κοινωνία καὶ ἡ σχέσις μου μετὰ τὸν Χριστόν, διὰ μέσου τοῦ Εὐαγγελίου ἐγὼ σὰς ἐγέννησα πνευματικῶς.»¹⁶ Καὶ αὐτὸς πού γεννᾷ, πρῶτος φέρει εἰς φῶς τὸ τέκνον. Καὶ πάλιν λέγει: «Ἐγὼ ὁ Παῦλος ἐφύτευσα εἰς σὰς μετὰ τὸ κήρυγμά μου τὴν πίστιν, ὁ Ἀπολλῶς ἐπότισε τὴν νεοφυτευμένην πίστιν σας.»¹⁷ Ἐδῶ ὑπαγοραμίζει ὅτι πρῶτος αὐτὸς ἔρριψε τὸν σπόρον τῆς διδασκαλίας. *Ὅτι πάλιν οἱ Κορίνθιοι εἶχον ἀφθονα πνευματικὰ χαρίσματα, καταφαίνεται ἀπὸ τὰ ἑξῆς: «Εὐχαριστῶ τὸν Θεόν μου διὰ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ. ἡ ὁποία σὰς ἐδόθη ὡς καρπὸς τῆς κοινωνίας σας μετὰ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν. Διότι ἀπὸ τὴν ἐπικοινωνίαν καὶ τὴν ἑνωσιν μετὰ τὸν ἐγένεσθε πλούσιοι εἰς ὅλα. Ὅστε νὰ μὴ ὑπολείπεσθε εἰς κανένα χάρισμα.»¹⁸ *Ὅτι ἦσαν κοινῶν τῆς ἀρ-

15. Α' Κορινθ. 4, 16.

16. Α' Κορινθ. 3, 6.

17. Α' Κορινθ. 1, 4-5.

χαίας σοφίας, μὰς τὸ ἐφανερώσε μετὰ τοὺς πολλοὺς καὶ μακροῦς λόγους πού κατευθύνει ἐναντίον τῆς ἀρχαίας σοφίας. *Ἐνῷ αὐτὸ δὲν τὸ κάμνει μετὰ εὐκολίαν εἰς καμίαν ἄλλην ἐπιστολήν, ἐδῶ χρησιμοποιεῖ πολλὰς μάλιστα κατηγορίας. Καὶ πολὺ εὐλόγως. *Ἐπειδὴ δηλαδή ἡ φλεγμονὴ εἰς τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας προήλθεν ἀπὸ ἐκεῖ, δι' αὐτὸ καὶ αὐτὸς ἐκεῖ κάμνει τὴν τομὴν, λέγων τὰ ἑξῆς: Δ «Διότι ὁ Χριστὸς δὲν μοῦ ἀνέθεσε τὴν διακονίαν τοῦ ἀποστόλου διὰ νὰ βαπτίζω, πρᾶγμα πού μπορεῖ νὰ κάμῃ καὶ ἕνας ἀπλὸς λειτουργός. *Ἀλλὰ μετὰ ἀπέστειλεν ὁ Θεὸς νὰ κηρύττω τὸ Εὐαγγέλιον. Καὶ νὰ τὸ κηρύττω ὄχι μετὰ ἀνθρωπίνην τέχνην καὶ ἀπατηλὰ ἐπιχειρήματα, ὥστε νὰ παρουσιάζεται ἡ διδασκαλία μου σαφὴ καὶ λαμπρά, διὰ νὰ μὴ χάσῃ τὴν θεῖαν του δύναμιν τὸ περὶ σταυρικοῦ θανάτου τοῦ Χριστοῦ κήρυγμα.»¹⁸ Κοίταξε πῶσον ἐντόνως κατηγορεῖ τὴν ἀρχαίαν σοφίαν, ὄχι μόνον διότι φαίνεται, ὅτι δὲν συντελεῖ καθόλου πρὸς τὴν εὐσέβειαν, ἀλλὰ ἀκόμη ἀποτελεῖ καὶ ἐμπόδιον.

Τὰ λαμπρὰ δηλαδὴ σῶματα καὶ τὰ καλοκαωμένα καὶ ὠραία πρόσωπα, ἀν τὸς προσέσθης μετὰ τεχνητὰ μέσα καὶ ἄλλων καλλωπισμῶν, χάνουν τὴν ἰδικὴν των λαμπρῶν ὠραιότητα, διότι μοιράζονται τὸν ἔπαινον τοῦ κάλλους μετὰ τὰ διάφορα ψιμυθία. *Ἄν ὅμως δὲν προσέσθης εἰς αὐτὰ τίποτε, προβάλλεις περισσότερο τὸ κάλλος, Ἐ διότι ἡ φυσικὴ ὠραιότης ἀγωνίζεται μόνη της καὶ καρποῦται ὀλόκληρον τὸν ἔπαινον καὶ τὸν θαυμασμόν. Τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ μετὰ τὴν εὐσέβειαν καὶ τὴν πνευματικὴν νύμφην, ἀν εἰσαγάγῃ εἰς αὐτὴν κάτι πρόσθετον καὶ ξένον ἢ πλοῦτον ἢ δύναμιν ἢ ρητορείαν, κατέστρεψες τὴν λάμψιν της, διότι δὲν ἀφίνας νὰ φανῇ ὀλόκληρον τὸ ἀξιοθαύμαστον της, ἀλλὰ καταμερίζεις τὴν δόξαν της εἰς πολλὰ μέρη. *Ἐάν ὅμως τὴν ἀφήσῃς νὰ ἀγωνισθῇ μόνη της, καὶ κρατήσῃ μακρὰν αὐτῆς ὅλα τὰ ἀνθρώπινα, τότε ἀκριβῶς θὰ φανῇ ὅλον τὸ κάλλος της, τότε θὰ λάμψῃ καθαρὰ ἡ ἀκαταμάχητος ἰσχὺς της, ὅταν, χωρὶς νὰ ἔχῃ ἀνάγκην οὔτε ἀπὸ πλοῦτον, οὔτε σοφίαν, οὔτε ἐξουσίαν, οὔτε ἐγγένειαν, οὔτε ἄλλο τίποτε ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα,¹⁷ Ἄ δύναται νὰ ὑπερισχῇ ὅλων, καὶ μετὰ ἀνθρώπους ταπεινοὺς καὶ ἀσήμους καὶ ἄπορους καὶ πτωχοὺς καὶ ἀπλοϊκοὺς, νὰ καταδικῇ τοὺς ἀσεβεῖς καὶ ρήτορας καὶ φιλοσόφους καὶ τυράννους καὶ ἄλην γενικῶς τὴν οἰκουμένην. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ

18. Α' Κορινθ. 1, 17.

Παῦλος ἔλεγε: «Δὲν ἦλθαν νὰ σᾶς διακηρύξω τὴν μαρτυρίαν ἐκείνων, ποὺ ἔκαμεν ὁ Θεὸς διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου, μὲ ὑπεραγὴν λόγον ἢ δεξιότητα συλλογισμοῦ καὶ ἐπιχειρημάτων». ¹⁹ Ἐπίσης: «Ὁ Θεὸς ἐξέλεξε ἐκείνους, ποὺ ὁ κόσμος περιφρονεῖ ὡς μωροὺς καὶ ἀνοήτους, διὰ νὰ κατατροπιάσῃ τοὺς σοφοὺς». ²⁰ Δὲν εἶπε ἀπλῶς «καὶ μωροί», ἀλλὰ «καὶ διὰ τὸν κόσμον μωροί». Πάντως ὅσοι θεωροῦνται ἀπὸ τὸν κόσμον «μωροί», δὲν θεωροῦνται καὶ ἀπὸ τὸν Θεὸν «μωροί». Ἀλλὰ πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ἐδῶ θεωροῦνται ὅτι εἶναι ἀνόητοι, ἀπὸ τὸν Θεὸν θεωροῦνται οἱ σοφώτεροι ὄλων. ²¹ Ὅπως καὶ πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον ζοῦν μέσα εἰς τὴν πτωχείαν, διὰ τὸν Θεὸν εἶναι οἱ πλουσιώτεροι ὄλων. Διότι καὶ ἐκεῖνος ὁ Ἀδάμας, ποὺ ἦταν ὁ πτωχότερος ὄλων εἰς τὸν κόσμον, ἦτο ὁ πλουσιώτερος ὄλων εἰς τοὺς οὐρανοὺς. Μωροὶν λοιπὸν τοῦ κόσμου ὀνομάζει αὐτοὺς ποὺ δὲν ἔχουν ἀκονισμένη γλῶσσαν. ποὺ δὲν κατέχουν τὴν ἀρχαίαν σοφίαν, ποὺ δὲν ἔχουν εὐγλωττίαν. Καὶ αὐτοὺς, λέγει, ἐξέλεξε ὁ Θεός, διὰ νὰ καταισχύνη τοὺς σοφοὺς.

Εἰπέ μου, πῶς ἐκεῖνοι καταισχύνονται ἀπὸ αὐτοὺς; Μὲ τὴν πείραν τῶν ἰδίων τῶν πραγμάτων. Ὅταν π.χ. τὴν χήραν, ποὺ κάθεται ἔξω καὶ ζητιανεύει κί τὴν πολλὰς φορὰς εἶναι ἀνάπηρος εἰς τὸ σῶμα. τὴν ἐρωτῆς ἵς διὰ τὴν ἀθανάσιαν τῆς ψυχῆς, διὰ τὴν ἀνάστασιν τῶν σωμάτων. ²² Ἐπὶ τὴν θεῖαν πρόνοιαν, διὰ τὴν κατ' ἀξίαν ἀντάμειψιν, διὰ τὴν λογοδοσίαν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, διὰ τὸ φοβερόν δικαστήριον, διὰ τὰ ἀγαθὰ ποὺ ἐπιφυλάσσονται διὰ τοὺς ἐναρέτους, διὰ τὰς τιμῆρας ποὺ ἀναμένουν τοὺς ἀμάρτωλους, δι' ὅλα τὰ ἄλλα, ἔλοιπόν, αὐτὴ ἡ γῆρα θὰ ἀπαντήσῃ δι' ὅλα μὲ μεγάλην ἀκρίθειαν καὶ γνώσιν. Ἐνῶ ὁ φιλόσοφος, ποὺ καμαρώνει μὲ τὴν μακρὰν κόμην κί τὴν διακτηρίαν, ὅστερ' ἀπὸ τοὺς μεγάλους καὶ πολυβιδάλους λόγους, μετὰ τὰς πολλὰς καὶ ἀσχέτους φλυσρίας, δὲν θὰ δυνηθῇ οὔτε νὰ ἀνοίξῃ οὔτε νὰ ἐκλειδώσῃ τὸ στόμα του καὶ νὰ διηγήσῃ δι' αὐτὰ. Τότε θὰ μάθῃ καλῶς πῶς «ὁ Θεὸς ἐξέλεξε τοὺς μωροὺς τοῦ κόσμου, διὰ νὰ καταισχύνη τοὺς σοφοὺς». ²³ Αὐτὰ λοιπὸν ποὺ ἐκεῖνοι ἀπὸ τὴν ἀλαζονείαν τῶν καὶ τὴν ὑπερφάνειαν δὲν ἠδυνήθησαν νὰ εὐδρουν, διότι ἔμειναν μακρὰν ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Πνεύματος καὶ ἐστήριξαν τὰ πᾶν εἰς τὴν ἰδικὴν τῶν λογικῶν,

19. Α' Κορινθ. 2, 1.
20. Α' Κορινθ. 1, 27.

κῆν, αὐτὰ ὅλα τὰ ἔμαθαν μὲ ἀκρίθειαν οἱ πτωχοὶ καὶ παραπεταμένοι, οἱ ἀποστερημένοι ἀπὸ τὴν εἰδωλολατρικὴν μόρφωσιν, διότι ἀφωσιώθησαν εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν οὐρανῶν. Καὶ δὲν σταματᾷ εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ τὸ «κατηγορῶ» τοῦ ἐναντίον τῆς εἰδωλολατρικῆς σοφίας, ἀλλὰ προσθέτει καὶ ἄλλα περισσότερα ἀκόμη. Ἡ σοφία τοῦ κόσμου τοῦτου εἶναι μωρία ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. ²⁴ Ἐ καὶ εἰς μίαν παραίνεσιν πρὸς τοὺς ἀκροατὰς του, ἐπιτίθεται ἐναντίον τῶν «σοφῶν» μὲ ἀσυνήθη σφοδρότητα καὶ δικτικότητα, ὅταν λέγῃ: «Ἐὰν κανεὶς νομίζῃ, ὅτι εἶναι σοφὸς μεταξύ σας, ἐπειδὴ ἔχει τὴν σοφίαν τοῦ μακρὰν ἀπὸ τὸν Θεὸν κόσμου, αὐτὸς ἂς γίνῃ μωρὸς ἐγκαλυπόμενος τὸ κήρυγμα, ποὺ ὁ κόσμος τὸ θεωρεῖ μωρίαν, καὶ ἂς παύσῃ νὰ ἐξη ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν σοφίαν του καὶ εἰς τὴν κρίσιν του, διὰ νὰ γίνῃ πραγματικὰ σοφός». ²⁵ Καὶ πάλιν: «Διότι ἔχει γραφῆ: Θὰ ἐξαφανίσω τὴν σοφίαν αὐτῶν ποὺ παρουσιάζονται ὡς σοφοὶ καὶ θὰ παραμερίσω εἰς ἀνωφελεῖ καὶ ἀχρηστον τὴν φρόνησιν ἐκείνων, ποὺ κομπάζουν μὲ τὴν ἰδίαν ὅτι εἶναι συνετοί». ²⁶ Καὶ πάλιν: «Ὁ Κύριος γνωρίζει καλὰ τὰς σκέψεις καὶ τοὺς συλλογισμοὺς τῶν σοφῶν, ὅτι εἶναι μάταιοι καὶ δὲν φέρουν καμμίαν πρακτικὴν ἀφέλειαν». ²⁷

Ἀλλὰ, ὅτι οἱ Κορινθιοὶ μετείχαν τῆς ἀρχαίας σοφίας εἶναι φανερόν ἀπὸ ὅλ' αὐτὰ. Ὅτι ὅμως ἦσαν ὑπερήφανοι καὶ ἐπηρμένοι, πάλιν εἶναι φανερόν ἀπὸ τὴν ἰδίαν ἐπιτολήν. ²⁸ Ἀ Ἄφου δηλαδὴ κατηγόρησεν ἐκεῖνον ποὺ ἐξετράπη εἰς πορνείας, προσέθεσε τὰ ἐξῆς: «Καὶ σεῖς ἐξακολουθεῖτε νὰ εἰσθε φαντασμένοι καὶ φουσκωμένοι διὰ τὴν σοφίαν σας». ²⁹ Ὅτι δὲ ἀπὸ τὴν ἀλαζονείαν τῶν ὡδηγήθησαν εἰς ἐριδίας μεταξύ των, καὶ αὐτὸ τὸ ἐδήλωσεν, ὅταν λέγῃ: «Ἐο' ὅσον μεταξύ σας ὑπάρχουν φθόσος καὶ φιλονικία καὶ διαίρεσις, δὲν εἰσθε ἀνθρώποι κυριεμένοι ἀπὸ σαρκικὰ ἐλατήρια καὶ πάθη καὶ δὲν συμπεριφέρεσθε μὲ διαγωγὴν ἀνθρώπου κοινοῦ καὶ μὴ ἀναγεννημένου;» Καὶ ποῖος ἦτο ὁ τρόπος τῆς μεταξύ των εἰδίας; Ἐμοιράσθησαν εἰς πολλοὺς ὄχλους καὶ διὰ τοῦτο τοὺς λέγει: «Μὲ αὐτὸ ποὺ λέγω. ἐνοῶ τοῦτο, ὅτι καθένος ἀπὸ σας λέγει καυχώμενος: Ἐγὼ μὲν εἶμαι τοῦ Παύλου, ἐγὼ δὲ, λέγει ὁ ἄλλος, εἶμαι τοῦ Ἀπολλῶ. Καὶ ὁ τρίτος λέγει: Ἐγὼ

21. Α' Κορινθ. 8, 19.
22. Α' Κορινθ. 8, 18.
23. Α' Κορινθ. 1, 19.
24. Α' Κορινθ. 8, 20.
25. Α' Κορινθ. 8, 2.

ἀνῆκον εἰς τὸν Κηφᾶν.²⁶ Ἀυτὰ τὰ ἔλεγεν, ὅχι ἐπειδὴ ἀνῆκον εἰς τὴν ομάδα τοῦ Παύλου καὶ τοῦ Κηφᾶ καὶ τοῦ Ἀπολλῶ, Ἐ ἀλλὰ μὲ τὰ δόγματα αὐτὰ θέλει ν' ἀποκρύψῃ τοὺς ἀρχηγούς τῆς στάσεως, ὥστε μὲ τὴν ἀπόκρυψιν αὐτῶν, νὰ μὴ τοὺς καταστήσῃ περισσότερον ἐριστικούς καὶ τοὺς φέσῃ εἰς μεγαλύτεραν ἀναισχυντίαν. Ὅτι πράγματι δὲν κατείσασον τοὺς ἑαυτοὺς των εἰς τὸν Παῦλον, Πέτρον καὶ Ἀπολλῶ, ἀλλὰ εἰς μερικούς ἄλλους, γίνεται καὶ τοῦτο φανερόν ἀπὸ τὰ ἑξῆς: Ἐφ' οὗ τοὺς κατηγορήσῃ διὰ τὴν διάστασιν αὐτῆν, πάλιν προσέβησε: «Αὐτὰ δὲ πού σας εἶπα, ἀδελφοί, τὰ μετέτρεψα ὥστε νὰ ἐφαρμόζουσιν εἰς τὸν ἑαυτὸν μου καὶ εἰς τὸν Ἀπολλῶ πρὸς ὠφέλειαν ἰδικῆν σας, διὰ νὰ μάθετε δηλαδὴ μὲ τὸ παράδειγμά μου νὰ μὴ σχηματίζετε διὰ τὸν ἑαυτὸν σας φρόνημα παραπάνω ἀπὸ ἐκεῖνο πού εἶναι γραμμένον καὶ μᾶς παραγγέλλει ἡ Γραφή, διὰ νὰ μὴ φουσκώνετε καὶ ὑπερφηανεύεσθε ὁ Ἐνας μαθητῆς, κατὰ τοῦ ἄλλου μαθητοῦ, πού ἔχει ἀρχηγόν καὶ διδάσκαλον τὸν ἄλλον.» Διότι πολλοὶ ἀνίδεοι, πού δὲν εἶχον προσωπικὴν ἀξίαν διὰ νὰ ἐπαίρωνται, καὶ ἔτσι δὲν ἠδύναντο νὰ προκαλοῦν οὐτὲ τοὺς πλησίον, Ἐ ὤρισαν ἀρχηγούς των μερικούς ἄλλους καὶ ἐπικαλοῦντο καὶ ἐχρησιμοποιοῦν τὰς ἀρετὰς ἐκείνων διὰ νὰ ὑπερφηανεύωνται καὶ νὰ ἐπιδεικνύωνται εἰς τοὺς ἄλλους. Καὶ ἡ σοφία αὐτῶν τῶν ἀρχηγῶν καὶ διδασκάλων των ἔγινε δι' αὐτοὺς πρόφασιν νὰ ὑπερφηανεύωνται ἐναντίον των ἄλλων. Πράγμα πού ἐφανέρωνεν ἐσχάτην δοξομανίαν. Νὰ μὴν ἐχῆς δηλαδὴ προσωπικὴν ἀξίαν δι' αὐτὴν ὅποιαν νὰ εἶσαι ὑπερήφανος, καὶ νὰ ἐπικαλεῖσαι τὴν ἀξίαν των ἄλλων διὰ νὰ ἀλαζονεύεσαι ἐναντίον των ἀδελφῶν.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐφθασαν εἰς μεγάλην ἔπαρσιν καὶ εἶχον χωρισθῆ εἰς ἀνταγωνιστικὰς φατρίας, καὶ εἶχον διαιρεθῆ εἰς πολλὰς ομάδας καὶ ὑπερφηανεύοντο διὰ τὴν διδασκαλίαν των, ὅτι δῆθεν ἀπὸ μόνοι των μὲ τὴν προσωπικὴν των δύναμιν ἀνεκάλυψαν τὰ δόγματα τῆς ἀληθείας καὶ δι' αὐτὴν τὰ ἐβύχθησαν ἀνωθεν ἀπὸ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, Ἐ ὁ Παῦλος ἠθέλε νὰ καταστήλῃ τὴν ἔπαρσιν αὐτῆν καὶ δι' αὐτὸ ἀμέσως ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἐκάλεσε τὸν ἑαυτὸν του «κλήτῳ», ὡσὺν νὰ τοὺς ἔλεγεν: Ἐάν ἐγὼ ὁ διδάσκαλος δὲν εἶδρον τίποτε μὲ τὴν προσωπικὴν μου ἰκανότητα, οὐτὲ ἐγὼ προσήλθον πρῶτος εἰς τὸν Θεόν, ἀλλὰ προ-

26. Α' Κορινθ. 1, 12.
27. Α' Κορινθ. 4, 6.

ἐκλήθη ἀπὸ τὸν Θεόν καὶ τότε ὑπήκουσα, πῶς σεις οἱ μαθηταί, πού ἐδέχθητε ἀπὸ ἐμὲ τὰ δόγματα τοῦ Χριστιανισμοῦ, δύνασθε νὰ καυχᾶσθε, ὅτι δῆθεν ὑπῆρξατε σεις οἱ ἐφευρέται των; Διὰ τοῦτο καὶ προχωρῶν παρακάτω ἔλεγεν εἰς αὐτούς: «Διότι τοῖος σὲ θεωρεῖ καλύτερον καὶ ὑπεροχώτερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους; Ποῖον δὲ χάρισμα ἔχεις, τὸ ὅποιον δὲν ἔλαβες ἀπὸ τὸν Θεόν; Ὅλα ἀπὸ τὸν Θεόν τὰ ἔχεις. Ἐάν δὲ κάθε τι πού ἔχεις τὸ ἔλαβες ἀπὸ τὸν Θεόν, διατὶ καυχᾶσαι σὺν νὰ μὴ ἔλαβες τίποτε;»²⁸ Αὐτὸ τὸ «κλήτῳ» δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ διδασκαλία ταπεινοφροσύνης καὶ κατάλυσις τῆς ἐπάροξως καὶ καταστολή κάθε εἴδους ἀλαζονείας. Ἐ Διότι δὲν ὑπάρχει τίποτε, τίποτε ἀπολύτως πού νὰ μᾶς συγκρατῆ καὶ νὰ μᾶς συνδέῃ τὸσον, ὅσον ἡ ταπεινοφροσύνη, ἡ ὅποια μᾶς καθιστᾶ μετριοπαεῖς, σεμνοὺς καὶ μᾶς ἀπομακρύνει ἀπὸ τὴν οἴησιν. Πράγμα τὸ ὅποιον ἐγνώριζε καὶ ὁ Χριστὸς καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς πνευματικῆς ἐκείνης διδασκαλίας, εἰσέρχεται εἰς τὴν παραίεσιν μὲ τὴν ταπεινοφροσύνην καὶ, μόλις ἦνοιξε τὸ στόμα του, αὐτὸν τὸν νόμον εἰσήγαγε πρῶτον μὲ τοὺς ἑξῆς λόγους: «Μακάριοι εἶναι ἐκεῖνοι, πού ταπεινῶς συναισθάνονται τὴν πνευματικὴν πτωχείαν των καὶ τὴν ἐξάρτησιν ὀλοκλήρου τοῦ ἑαυτοῦ των ἀπὸ τὸν Θεόν.»²⁹ Ἐ ὅπως δηλαδὴ ἐκεῖνος πού πρόκειται νὰ οἰκοδομηθῆ μεγάλην καὶ λαμπρὰν οἰκίαν κατασκευάζει ἀνάλογον θεμέλιον, ὥστε νὰ δυνηθῆ νὰ βαστάσῃ τὸ βάρος τῆς οἰκοδομῆς, ἔτσι καὶ ὁ Χριστὸς ἀνεγείρων εἰς τὰς ψυχὰς των τὴν μεγάλην ἐκείνην οἰκοδομὴν τῆς διδασκαλίας, θέτει ἐξ ἀρχῆς τὴν παραίεσιν τῆς ταπεινοφροσύνης διὰ ν' ἀποτελῆ θεμέλιον καὶ σταθερὰν τρῶπιδα καὶ βάσιν στερεὰν καὶ ἀμετακίνητον. Καὶ τοῦτο, διότι ἐγνώριζεν, ὅτι ἂν αὐτὴ οἰκοδομῆ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀκροατῶν, ὅλα τὰ ἄλλα μέρη τῆς ἀρετῆς δύνανται νὰ οἰκοδομηθοῦν μὲ ἀσφάλειαν. Ὅπως λοιπὸν, ὅταν λείπῃ αὐτὴ, καὶ ἂν ἐπιτύχῃ ν' ἀποκτήσῃ κανεὶς ὅλας τὰς ἄλλας ἀρετὰς, ἔκοπιασε ματαίως καὶ ὅχι δι' ἐκεῖνο πού ἔπρεπε Ἐ ὡσὺν ἐκείνων πού ἔκτισε οἰκίαν ἐπάνω εἰς τὴν ἄμμον καὶ ὑπέμεινε μὲν ὅλους τοὺς κόπους ἀλλὰ δὲν ἐκέρβισε τίποτε, ἐπειδὴ δὲν κατεσκεύασε ἀσφαλῆ θεμέλιον, ἔτσι καὶ αὐτοὶ πού ἐπέτυχον δι' αὐτὴν ἀγαθὴν μακρὰν ἀπὸ τὴν ταπεινοφροσύνην, οὐσιαστικῶς ἔχασε καὶ κατέστρεψε τὰ πάντα.

28. Α' Κορινθ. 4, 7.
29. Ματθ. 5, 8.

Όταν ομιλώ διά ταπεινοφροσύνην, δέν έννοώ τήν ταπεινοφροσύνην εις τούς λόγους ούτε αυτήν που υπάρχει εις τόν τρόπον τής ομιλίας, αλλά τήν ταπεινοφροσύνην που έδρευει εις τήν διάνοιαν, τήν ταπεινοφροσύνην τής ψυχής, τής συνείδησεως, τήν όποιαν δύναται να βλέπη μόνον ο Θεός. Φθάνει αυτή ή άρετή, όταν και μόνη της έμφανίζεται πολλές φορές, να έξευμενίση τόν Θεόν. Και τούτο τό απέδειξεν ο Τελώνης. Ένώ δηλαδή δέν είχε να επιδείξη κανένα αγαθόν, και δέν ήδύνατο να έμφανισθή ένώπιον του Θεού και να επικαλεσθή τά κατορθώματά του, είπε μόνον «Κύριε και Θεέ μου, σπλαγχνίσου με και συγχώρησέ με τόν άμαρτωλόν»⁸⁰ και επέστρεψεν από τόν ναόν εις τήν οικίαν του δικαιωμένος περισσότερο από τόν Φαρισαίον. C Και όμως οι λόγοι αυτοί δέν ήσαν καν λόγοι ταπεινοφροσύνης, αλλά μόνον ορθοφροσύνης. Διότι ταπεινοφροσύνη είναι να έχη κανείς τήν συνείδησιν, ότι έπραξε σημαντικά έργα εις τήν ζωήν του, και να μη είναι φαντασμένος. Ένώ ορθοφροσύνη είναι, όταν είναι κανείς άμαρτωλός και τό όμολογεί.

Έάν τώρα αυτός, που είχε συνείδησιν ότι δέν είχε πράξει κανένα καλόν, έπειδή ώμαλόγησε αυτήν τήν αλήθειαν, τόσον πολύ απέσπασε τήν έννοιαν του Θεού, τότε πόσην παρηγοσίαν θα απολαύσουν αυτοί που ένώ έχουν να ειπουν διά τόν έαυτόν των πολλά λαμπρά και ένάρετα έργα, τά άποσιωπούν δλ' αυτά και καταλέγουν τόν έαυτόν των μεταξύ των ισχύων; Όπως ακριβώς έκαμε και ο Παύλος. D Διότι, ένώ ήτο πρώτος μεταξύ των δικαίων, έλεγεν ότι είναι ο πρώτος μεταξύ των άμαρτωλών. Και δέν τό έλεγε μόνον, αλλά και τό έπίστευεν, διότι έδιδάχθη από τόν διδάσκαλον Χριστόν, ότι πρέπει, άφοϋ τά κάμη κανείς όλα όσα διέταξεν ο Θεός διά τών έντολών του, να άνομύζη τόν έαυτόν του άχρηστον δούλον. Αυτό είναι ταπεινοφροσύνη, αυτόν να μιμηθήτε, όσοι έχετε εις τό ενεργητικόν σας καλές πράξεις. Ένώ όσοι είσθε πλήρεις άμαρτιών να μιμηθήτε τόν τελώνην, και να όμολογώμεν ότι είμεθα άμαρτωλοί, όπως και είμεθα, και να κτυπώμεν τό στήθος και να πείθωμεν τήν διάνοιάν μας να μη έχη μεγάλην Ιδέαν διά τόν έαυτόν μας. Μιά τέτοια έσωτερική διάθεσις είναι άρκετή ως προσφορά και θυσία προς τόν Θεόν. Όπως έλεγε και ο Δαυίδ: «Εθ'προσδεκτος θυσία προς τόν Θεόν είναι ψυχή συντετριμμένη από τόν πόνον

80. Λουκ. 18, 13.

και τήν συναίσθησιν τής άμαρτίας, Καρδίαν ανθρώπου, ή όποία έχει συντριβή από τήν μετάνοιαν και έχει ταπεινωθή, ο πανάγαθος και πολυέλεος Θεός ούδέποτε θα τήν έξουθενώση».⁸¹ E Δέν ειπεν άπλώς ταπεινωμένην, αλλά και συντετριμμένην. Διότι ή συντριβή προϋποθέτει και άπονεύρωσιν. Και δέν δύναται, εάν θέλη, να άδηγηθή εις έξπαρσιον. Έτσι λοιπόν και ήμείς τήν ψυχήν μας να μη τήν ταπεινώσωμεν μόνον, αλλά και να τήν συντρίψωμεν και να τήν καταυξώσωμεν. Και συντρίβεται ή ψυχή, όταν ένθυμήται συνεχώς τά άμαρτήματά της. Άν έτσι τήν ταπεινώσωμεν, τότε και αν θέλη, δέν θα δυνηθή να ύπερηφανευθή, διότι, καθώς θα πηγαίη να διεγερθή, θα τήν αναχαίτιζη ή συνείδησις,⁸² Α ώσαν χαλινός και θα τήν καταστέλλη και θα τήν πείθη να είναι μετρισταθής εις όλα. Έτσι θα δυνηθώμεν να εύρωμεν πλησίον του Θεού έπιείκειαν και χάριν. «Όσον μεγαλύτερος είσαι», λέγει, «τόσον περισσότερο ταπεινώσει τόν έαυτόν σου και θα εύρης χάριν ένώπιον του Κυρίου».⁸³ Και όποιος εύρη χάριν πλησίον του Θεού, δέν θα αισθανθή εις τήν ζωήν του τίποτε τό φοβερόν, αλλά και εις αυτόν τόν κόσμον θα δυνηθή με τήν χάριν του Θεού να αντιμετώπιση εύκόλως όλα τά δεινά και εις τήν άλλην ζωήν να διαφύγη τας τιμωρίας που επιφυλάσσονται διά τούς άμαρτωλούς. Διότι θα προπορεύεται ή χάρις του Θεού και θα έξευμενίση τά πάντα. Τήν όποιαν είθε να απολαύσωμεν όλοι εις τό όνομα του Κυρίου ήμών Ιησού Χριστού, διά του όποιου και μετά του όποιου δόξα εις τόν Πατέρα, μαζί και εις τό Άγιον Πνεύμα, τώρα και πάντοτε, και εις τούς αιώνας των αιώνων Άμήν.

81. Ψαλμ. 50, 19.

82. Ζαχαρχ 5, 16.

ΟΜΙΛΙΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΦΗΤΙΚΗΝ ΡΗΞΙΝ Η ΟΥΟΙΑ ΛΕΓΕΙ: «ΕΙΣ Ο ΚΥΡΙΟΣ ΚΑΙ ΘΕΟΣ ΕΑΗΜΙΟΥΡΓΗΣΑ ΤΟ ΦΩΣ ΚΑΙ ΤΟ ΣΚΟΤΟΣ, ΕΚΑΚΝΘ ΕΙΡΗΝΗΝ ΚΑΙ ΑΗΜΙΟΥΡΓΙΟ ΚΑΚΑ».¹

Είναι ὀλίγα τὰ λόγια αὐτά, ἀλλὰ ἡ πηγή τοῦ μέλιτος εἶναι γλυκεία, ἐνὸς μέλιτος ποῦ δὲν ἔχει χορτασμόν. Διότι τὸ ὕλικόν μέλι περιαρίζει τὴν ἀπόλαυσιν εἰς τὴν γλώσσαν καὶ μεταβαίνει εἰς τὴν φθοράν. Ἐνῶ τὸ μέλι τῆς διδασκαλίας ἐγκρύπτεται εἰς τὴν συνείδησιν, ὅπου παρέχει διαρκῆ εὐφροσύνην καὶ μᾶς δηγεί πρὸς τὴν ἀφθαρσίαν. Β Καὶ τὸ μὲν ὕλικόν μέλι παράγεται ἀπὸ τὰ ἀνθη τῶν χόρτων, ἐνῶ τοῦτο ὑφαίνεται ἀπὸ τὰς θέας Γραφᾶς. Ἄπὸ τὸ μέλι αὐτὸ σὰς ἐχόρτασεν αὐτὸς ποῦ ὠμίλησε μὲ τὴν λαμπρότητα καὶ ἀπέσπασε τὸ θραβεῖον τῆς ὑπακοῆς καὶ σὰς ὑπέδειξε τὴν ἰσχὺν τῆς ἀγάπης καὶ τὴν εὐγένειαν τῆς πίστεως. Ἐμπρὸς λοιπὸν, καὶ ἡμεῖς ἄς παραθέσωμεν εἰς σὰς πάλιν τὴν συνηθισμένην τράπεζαν μὲ μεγάλην προθυμίαν. Καὶ πράγματι, χαίρομεν πολὺ, διότι ἐνῶ διεξάγεται λαμπρὰ ἱπποδρομία, κατέφθασεν ἐδῶ τὸσον πλῆθος, τὸ ὅποιον κατεφρόνησε τὴν παρακολούθησίν της. Δι' αὐτὸ ἀκριδῶς καὶ ἡμεῖς κρατοῦμεν τὸν κρατήρα μὲ μεγάλην γενναιοδωρίαν, ἕνα κρατήρα ποῦ δὲν μεθᾶ, ἀλλὰ φέρει τὴν σωφροσύνην. Γ Διότι ὁ οἶνος τῶν Γραφῶν εἶναι τέτοιος, τέτοια εἶναι τὰ ἐδέσματα αὐτῆς τῆς τραπέζης. Δὲν παχύνουν τὴν σάρκα. Καὶ αὐτὰ τὰ λέγομεν, ὄχι διότι καταφρονοῦμεν τὴν φύσιν τῆς σαρκός, ἀλλὰ διότι προτιμῶμεν τὴν εὐγένειαν τῆς ψυχῆς. Ὅτε διότι ἀπορρίπτομεν τὴν χρῆσιν του, ἀλλὰ διότι καταδικάζομεν τὴν κατὰχρησίν του. Διότι καὶ ὅταν φιλοσοφοῦμεν, πρέπει νὰ τὸ πράττωμεν κατὰ τέτοιον τρόπον, ὥστε νὰ μὴ δίδωμεν λαθὴν εἰς τὰ στόματα τῶν αἰρετικῶν. Διότι τὸ σῶμα εἶναι κατώτερον μὲν ἀπὸ τὴν ψυχὴν, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἐχθρικόν πρὸς τὴν ψυχὴν. Ἡ ψυχὴ εἶναι μὲν ἀπλή, ἐξυπηρετεῖται ὁμως ἀπὸ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ σώματος. Ὁ ἀριστοτέλης Θεὸς δὲν συνέθεσε τοῦτο τὸ σῆμα ἀπὸ

1. Πρ. 45, 7.

μίαν ἢ ἀπὸ δύο ἢ τρεῖς οὐσίας, ἀλλὰ εἰσήγαγε ποικιλίας καὶ διαφόρους φύσεις Δ ἐπιδεικνύων τὴν ἀπειρον σοφίαν του μὲ τὴν διαφορὰν τῶν πραγμάτων. Διότι δὲν ἐδημιούργησε μόνον τὸν οὐρανόν, ἀλλὰ καὶ τὴν γῆν. Καὶ ὄχι μόνον τὴν γῆν, ἀλλὰ καὶ τὸν ἥλιον. Καὶ ὄχι μόνον τὸν ἥλιον, ἀλλὰ καὶ τὴν σελήνην. Καὶ ὄχι μόνον τὴν σελήνην, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀστέρας. Καὶ ὄχι μόνον τοὺς ἀστέρας, ἀλλὰ καὶ τὸν ἄερα. Καὶ ὄχι μόνον τὸν ἄερα, ἀλλὰ καὶ τὰς νεφέλας. Ὅχι μόνον τὰς νεφέλας, ἀλλὰ καὶ τὸν αἶθρα. Καὶ ὄχι μόνον τὸν αἶθρα, ἀλλὰ καὶ τὰς λίμνας καὶ τὰς πηγὰς καὶ τοὺς ποταμούς καὶ τὰ ὄρη καὶ τὰ δάση καὶ τοὺς λόφους καὶ τὰ λιβάδια καὶ τοὺς κήπους καὶ τοὺς σπόρους καὶ τὰ φυτὰ καὶ τὰ ποικίλα εἶδη τῶν χόρτων, καὶ τὰ διάφορα σχήματα, καὶ τὰς διαφόρους δυνάμεις, καὶ τὰς διαφόρους φύσεις, Ε ποῦ δύναται νὰ ἴδῃ κανεὶς περιερχόμενος διὰ τὰ μέρη τοῦ κόσμου. Καὶ ἂν διατρέξῃ κανεὶς μὲ τὴν σκέψιν τοῦ ἀλόκληρον τὸ σῶμα τῆς οἰκουμένης, θὰ εἴπῃ μαζί μὲ τὸν προφήτην: «Πόσον μεγαλειώδη εἶναι τὰ ἔργα σου, Κύριε. Ὅλα τὰ ἐδημιούργηρες μὲ ἀπειρον σοφίαν».²

Ἦστε, ἂν θέλῃς νὰ ἴδῃς θέαμα, ἄφησε ἐκεῖνο τὸ σατανικὸν καὶ ἔλθε εἰς τοῦτο τὸ πνευματικόν. Ἄν θέλῃς νὰ ἀκούσῃς ἴσαν, ¹⁴⁴ Α ἄφησε ἐκκλίνῃ τὴν μελωδίαν καὶ ἐντείνων τὴν δύναμιν τῆς σκέψεως ἔλθε πρὸς αὐτὴν ἐδῶ, ἢ ὅποια σοῦ διεγείρει τὸ φρόνημα καὶ νευρώνει τὴν διανοίαν σου. Κοίταξε πῶς διάφοροι φθόγγοι καὶ χορδαὶ ποικίλαι ἀναπέμπουν ἀπὸ παντοῦ μίαν καὶ παναρμόνιον μελωδίαν πρὸς τὸν ἀριστοτέχνην Θεόν. Ἦσαν ἕνας φθόγγος τοῦ πνεύματος, ποῦ σύγκειται ἀπὸ διαφόρους ἄλλους ἤχους, ἀλλὰ παράγει μίαν μελωδίαν, τὴν δοξολογίαν πρὸς τὸν δημιουργόν. Καὶ ἤχου ἂν χορδαὶ καὶ μόναι των, καθεμία χωριστά, ἤχου ὁμως καὶ ὄλοι μαζί. Καὶ διὰ νὰ μάθῃς πῶς ἤχου χωριστά, κρούσε μὲ τὸν λογισμὸν τὴν χορδὴν τοῦ οὐρανοῦ Β καὶ θὰ ἀκούσῃς νὰ παράγῃ δυνατὸν ἤχον καὶ νὰ ἀναπέμπῃ δόξαν εἰς τὸν Θεόν. Πράγμα τὸ ὅποιον διέκρισε ὁ προφήτης καὶ ἔλεγε: «Οἱ οὐρανοὶ διηγούνται τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὁ οὐρανὸς ποῦ σὰν στερεὸς θόλος περιβάλλει τὴν γῆν, διακηρύττει, ὅτι εἶναι ἔργον του».³ Ἄπὸ τὴν χορδὴν ἐκείνην νὰ μεταθῆς κατόπιν εἰς τὴν χορδὴν τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτὸς καὶ θὰ ἴδῃς, ὅτι οἱ ἀνοδιδόμενοι φθόγγοι εἶναι γλυκύτεροι ἀπὸ τοὺς φθόγγους ὅποιασδήποτε

2. Φαλμ. 108, 24.
3. Φαλμ. 18, 2.

ποτε λύρας και κιθάρας, και πρό παντός, αν είναι ένας δεξιοτέχνης αυτός που κρούει τὰς χορδὰς. Και πῶς ἤχουόν, θὰ εἴπῃς; Ὁ οὐρανὸς δὲν κινεῖ κανένα στόμα, οὔτε γλῶσσαν, οὔτε οὐρανίσκον, οὔτε δόντας, οὔτε χεῖλη. Πῶς λοιπὸν προέρχεται ἡ φωνή; C Πῶς ὁμιλεῖ ἡ ἡμέρα; Διότι αὐτὰ δὲν εἶναι φωνητικὰ ὄργανα, ἀλλὰ εἶναι ἡ τροχιά τοῦ ἡλίου και τῆς σελήνης, ἡ ἡμέρα και ἡ νύξ, εἶναι ἡ πάροδος τοῦ χρόνου. Διὰ τὴν μὴ θορυβηθῆ και ταρασσεταί κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἀπλοϊκωτέρους, όταν ἀκούῃ αὐτὰ, ἔκουσε πῶς ὁ προφήτης συναγωνίζεται πρὸς αὐτὰ πού ἐλέχθησαν. Ἀφοῦ δηλαδὴ εἶπε, ὅτι «οἱ οὐρανοὶ διηγούονται τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ» και ὅτι «κάθε ἡμέρα βροντοφωνεῖ εἰς τὴν ἐπομένην ἡμέραν και κάθε νύξ ἀναγγέλλει εἰς τὴν ἄλλην νύκτα γυνῶν»,¹ δὲν ἐσταμάτησεν ἕως ἐδῶ, ἀλλὰ προσέθεσεν: «Οἱ λόγοι τοὺς ὁποίους διαλαλοῦν οἱ οὐρανοὶ, δὲν εἶναι σιωπηλοὶ λόγοι ἀπὸ ἐκείνους τῶν ὁποίων αἱ φωναὶ δὲν ἀκούονται παντοῦ». Πράγμα τὸ ὁποῖον σημαίνει τὸ ἔξης. Ὅχι μόνον ἔχουν φωνὴν ἡ ἡμέρα και ἡ νύξ και ὁ οὐρανός, ἀλλὰ και ἔχουν τέτοιαν φωνήν, ἡ ὁποία εἶναι ἐκρινεστέρα και σαφεστέρα και ἰσχυροστέρα ἀπὸ τὴν ἀνθρωπίνην. D Πῶς και κατὰ ποῖον τρόπον; Ἐκουσε τὴν ῥῆσιν αὐτὴν: «Δὲν εἶναι σιωπηλοὶ λόγοι ἀπὸ ἐκείνους τῶν ὁποίων αἱ φωναὶ δὲν ἀκούονται παντοῦ». Τί εἶναι λοιπὸν αὐτό; Ἐγκώμιον τῆς φωνῆς, ἔπαινος τοῦ ἤχου. Διότι ἡ ἰδική μου φωνὴ εἶναι γνώριμος εἰς τὸν ὁμόγλωσσόν μου και εἰς τὸν ἀλλόγλωσσον εἶναι ἀγνωστὴ. Παραδείγματος χάριν, ἐγὼ τώρα ὁμιλῶ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν και θὰ με ἀκούσῃ και θὰ με κατανοήσῃ ἐκεῖνος πού γνωρίζει αὐτὴν τὴν γλῶσσαν. Ἐνῶ ὁ Σκύθης και ὁ Θραξ και ὁ Μαῦρος και ὁ Ἰνδὸς δὲν θὰ με ἐννοήσῃ. Διότι ἡ διαφορὰ τῆς γλώσσης δὲν ἐπιτρέπει νὰ κατανοηθῇ ἀπὸ αὐτὸν ὁ λόγος μου.

E Και ἐγὼ πάλιν, όταν ὁμιλεῖ ὁ Σκύθης και ὁ Θραξ, δὲν θὰ δυνηθῶ νὰ ἀκούσω, οὔτε ὁ ἕνας τὴν γλῶσσαν τοῦ ἄλλου. Ἐνῶ με τὸν οὐρανὸν και τὴν νύκτα και τὴν ἡμέραν δὲν συμβαίνει αὐτό, ἀλλὰ ἡ φωνὴ τῶν εἶναι τέτοια, ὥστε ἀπὸ κάθε γλῶσσαν, ἀπὸ κάθε λαλίον, ἀπὸ κάθε ἔθνος νὰ ἀκούεται και νὰ εἶναι κατανοητὴ και σαφής. Διὰ τοῦτο, όταν εἶπεν «οἱ οὐρανοὶ διηγούονται τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ» και 147 A «κάθε ἡμέρα βροντοφωνεῖ εἰς τὴν ἐπομένην ἡμέραν», προσέθεσεν: «Δὲν εἶναι λαλιαί, οὔτε λόγοι, τῶν ὁποίων αἱ φωναὶ δὲν ἀκούονται». Καὶ ἐννοεῖ τὰ ἔξης, ὅτι ἡ ἡμέρα και

1. Ψαλμ. 18, 3.

ἡ νύκτα και ὁ οὐρανός και ἄλλα τὰ δημιουργήματα τοῦ Θεοῦ ἔχουν τέτοιαν λαλίαν και τέτοιαν γλῶσσαν, ὥστε εἰς ἄλλας τὰς λαλίας, δηλαδὴ εἰς ἄλλας τὰς γλώσσας ἄλλων τῶν ἐθνῶν νὰ κατανοηθῇ ἡ γλῶσσα τῶν. Διότι δὲν ὑπάρχει, λέγει, λαλία, δηλαδὴ δὲν ὑπάρχει ἔθνος και γλῶσσα, εἰς τὴν ὁποῖαν νὰ μὴ ἀκούεται και νὰ μὴ κατανοηθῇ ἡ φωνὴ τοῦ οὐρανοῦ. Ἀλλὰ και ὁ Σκύθης, και ὁ Θραξ, και ὁ Μαῦρος, και ὁ Ἰνδός, και ὁ Σαυρομάτης B και κάθε λαλία και γλῶσσα και κάθε ἔθνος θὰ δυνηθῇ νὰ κατανοήσῃ αὐτὴν τὴν φωνήν. Πῶς και με τί τρόπον; Ἐκουσέ το λοιπὸν, διὰ τὴν μάθησιν πῶς ὁ οὐρανός ὁμιλεῖ με τὴν σιωπὴν του. Ὅταν δηλαδὴ ἦς τὸ κάλλος τοῦ οὐρανοῦ, τὸ μέγεθός του, τὴν θέσιν του, τὴν ἔκτασιν, τὴν λαμπρότητα και τὰ σκεπθῆς ἄλλα αὐτὰ και δοξάσης τὸν δημιουργόν και τὸν ἐπαινήσης, ἦδη ὁ οὐρανός ὁμιλεῖ και με τὴν γλῶσσαν του ἀνέπεμφε δόξαν εἰς τὸν Θεόν. Και αὐτὸ ἀκριδῶς ἐννοεῖ ἡ ῥῆσις, ὅτι «οἱ οὐρανοὶ διηγούονται τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ». Πῶς και με ποῖον τρόπον; Με τὸ κάλλος και τὴν λαμπρότητα τῶν ὄψεων τῶν θεατῶν C εἰς τὸν θαυμασμόν τοῦ δημιουργοῦ. Διότι, όταν ἦς αὐτὸ τὸ ἔργον και εἴπῃς «δόξα σοι ὁ Θεός, πῶσον μέγα σῶμα ἐδημιούργησες και τὸ ἔθεσες εἰς τὸ μέσον» ἦδη οἱ οὐρανοὶ ἀνέπεμφαν τὴν δόξαν αὐτὴν χρησιμοποιήσαντες τὴν γλῶσσαν σου και προκαλέσαντες εἰς τὴν δρασίν σου τὸν θαυμασμόν. Ἐτσι με τὴν σιωπὴν τῶν ἀναπέμπουν δόξαν εἰς τὸν Θεόν και αὐτὴν τὴν φωνὴν ἄλλοι τὴν ἀκούουν. Διότι δὲν τὴν κατανοοῦν με τὴν ἀκοήν, ἀλλὰ με τὴν δρασιν και τὴν θέαν, ἡ δρασὶς δὲ εἶναι μία δι' ἄλλους, ἀν και ἡ γλῶσσα εἶναι διαφορετικὴ, και οἱ βάρβαροι και οἱ Σκύθαι και οἱ Θραξες και οἱ Μαῦροι και οἱ Ἰνδοὶ ἀκούουν αὐτὴν τὴν φωνήν, D τὴν ἀκούουν δηλαδὴ βλέποντες τὸ θαυμαστόν δημιουργήμα τοῦ Θεοῦ, θαυμάζοντες τὸ κάλλος, τὴν λαμπρότητα, τὸ μέγεθος και ἄλλας τὰς ἰδιότητας τοῦ οὐρανοῦ. Καὶ ὅσοι ἔχουν ὕγιες φρόνημα δοξολογοῦν τὸν δημιουργόν.

Τὸ ἴδιον δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν και διὰ τὴν ἡμέραν και τὴν νύκτα. Ὅπως δηλαδὴ ὁ οὐρανός με τὸ κάλλος, με τὴν θέσιν, με τὸ μέγεθος, με τὴν λαμπρότητα, με τὴν χρονικὴν διάρκειαν, τὴν χρησιμότητα, τὴν ἐνεργεσιαν και με ἄλλα τὰ ἄλλα προκαλεῖ τὴν ἔκτασιν εἰς τὸν θεατὴν, κάμνει ὥστε νὰ δοξολογῶμεν τὸν δημιουργόν, ἔτσι και ἡ νύκτα και ἡ ἡμέρα. Ὅταν δηλαδὴ ἦς τὴν ἀρμονικὴν ἐναλλαγὴν τῶν και πῶς ἡ ἡμέρα, ἀφοῦ συμπληρώσῃ τὸν κύκλον τῆς, δὲν φιλονεκεῖ με τὴν νύκτα, διὰ τὴν ἐκδιώξῃ ἀπὸ τὰ ἴδι-

κά της θρια, Ε δὲν δεικνύει καμμίαν πλεονείαν, οὔτε, ἐπειδὴ εἶναι λαμπρότερα ἀπὸ ἐκείνην, οὐδέει νὰ καταλάβῃ ὄλον τὸν χρόνον, ἀλλὰ ἀποχωρεῖ ἐπίσης, ὅταν ἴδῃς τὴν νύκτα νὰ κἀμνη καὶ αὐτὴ τὸ ἴδιον, δηλαδὴ ἀφοῦ συμπληρώσῃ τὸν κύκλον τῆς παραχωρεῖ τὴν θέσιν τῆς εἰς τὴν ἡμέραν καὶ τοῦτο γίνεται ἐπὶ τόσα ἔτη καὶ δὲν προκαλεῖται οὐδεμίαν σύγχυσις οὔτε παραχρῆ καὶ οὔτε ἡ μία ἐξωθεῖ τὴν ἄλλην, οὔτε ἡ ἄλλη προσπαθεῖ νὰ πλεονεκτῆσῃ εἰς ὄραος ἐκείνης, ἂν καὶ εἶναι ἡ μία λαμπρότερα καὶ ἡ ἄλλη σκοτεινότερα, πάλιν λοιπὸν ἀπὸ θαυμασμὸν πρὸς αὐτὴν τὴν ἁρμονίαν δὲν ἀναπέμεις δόξαν εἰς τὸν Θεόν; ¹⁴⁸ Α Καὶ ὅπως δύο ἀδελφαί, πού ἔχουν τὰς καλύτερας διαθέσεις ἡ μία διὰ τὴν ἄλλην, μοιράζουσι μὲ ἀκρίβειαν καὶ δικαιοσύνην τὴν πατρικὴν κληρονομίαν καὶ δὲν πλεονεκτεῖ ἡ μία εἰς ὄραος τῆς ἄλλης, ἔτσι καὶ ἡ νύκτα μὲ τὴν ἡμέραν ἐμοίρασαν μεταξὺ τῶν τὸν χρόνον καὶ διατηροῦν τόσῃ ἰσότητι καὶ αὐτὰ κατ' ἐλάχιστον πλεονεκτεῖ ἡ μία τῆς ἄλλης, καθ' ὅσον μὲ τὴν ἴδιαν σας πείραν γνωρίζετε. Ἄς τὸ ἀκούουσι αὐτὸ οἱ πλεονεκταί, οἱ ὅποιοι ἐπιδιώκουσι νὰ ἐξώσουσι τοὺς ἀδελφούς ἀπὸ τὴν πατρικὴν κληρονομίαν, Ἄς σεβασθῶσι τὴν ἁρμονίαν τοῦ χρόνου, τὴν ἰσοτιμίαν τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νύκτας καὶ ἄς κατανικήσουσι τὸ νόσημά των. Ἔτσι λοιπὸν «κάθε ἡμέρα θροντοφανεῖ εἰς τὴν ἐπομένην ἡμέραν καὶ κάθε νύκτα ἀναγγέλλει εἰς τὴν ἄλλην νύκτα τὴν γνώσιν», χωρὶς νὰ κραυγάζῃ ἀλλὰ μόνον μὲ τὴν τάξιν καὶ ἁρμονίαν Ἐ καὶ τὸν ρυθμὸν, καὶ τὴν ἰσότητι, καὶ τὰ ἀπαραβίαστα μέτρα, καὶ ἀνακηρύττουσι τὸν δημιουργόν, ὄχι εἰς μίαν μόνον γωνίαν τῆς οἰκουμένης, ἀλλὰ εἰς δόκλῃρον τὴν ὕψηλιον.

Αὐταὶ αἱ φωναὶ ἀκούονται εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς οἰκουμένης, διότι ὁ οὐρανὸς ἐκτείνεται παντοῦ, καὶ παντοῦ εἶναι ἡμέρα καὶ παντοῦ νύκτα, καὶ ἐκτείνουσι τὴν διδασκαλίαν των καὶ εἰς τὴν ξηρὰν καὶ εἰς τὴν θάλασσαν. Διὰ τοῦτο ὁ προφήτης δὲν εἶπεν ἀπλῶς ὅτι «οἱ οὐρανοὶ φθέγγονται δόξαν Θεοῦ», ἀλλὰ εἶπε «διηγούνται δόξαν Θεοῦ» δηλαδὴ ἐκπαιδεύουσι καὶ ἄλλους, C καὶ ἔχουσι μαθητὰς τὸ ἀνθρώπινον γένος καὶ προβάλλουσι ἐνώπιόν μας μέγιστον διδασκαλεῖον, ἀντὶ διδῶν καὶ γρημμάτων, τὸ κάλλος τῆς ἰδικῆς των φύσεως, καὶ παρέχουσι τὴν δυνατότητα εἰς ὄραος, καὶ εἰς τοὺς ἄπλους ἀνθρώπους καὶ εἰς τοὺς σοφοὺς, νὰ προσέλθουσι καὶ νὰ μελετήσουσι τὴν διδασκαλίαν διὰ τὴν σοφίαν καὶ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ. ἡ ὅποια διδασκαλία ἐνυπάρχει εἰς τοὺς οὐρανοὺς ὡς εἰς διθλίον. Ἔτσι καὶ ἀνθρώποι χωρὶς νὰ ὀμιλοῦν ἀλλὰ μὲ τὴν σιγὴν των διὰ μέσου ἄλλων δοξάζουσι τὸν Θεόν. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Χριστὸς ἔλεγεν: «Ἔτσι ἄς λάμψῃ τὸ φῶς σας ἐμπρὸς εἰς τοὺς ἀνθρώπους, διὰ νὰ ἴδουσι τὰ καλὰ σας ἔργα καὶ δοξάσουσι τὸν Πατέρα σας, πού εἶναι εἰς τοὺς οὐρανοὺς.» D Ὅπως λοιπὸν ἕνας, ὅταν βλέπῃ τὸν λαμπρὸν βίον ἑνὸς ἀνθρώπου, καὶ ὅταν σιωπῇ ὁ ἀνθρώπος αὐτός, δοξάζει τὸν Θεόν, ἔτσι καὶ ὅταν βλέπῃ τὸ κάλλος τοῦ οὐρανοῦ, δοξάζει τὸν δημιουργόν. Διὰ τοῦτο ἔλεγεν «οἱ οὐρανοὶ διηγούνται δόξαν Θεοῦ», δηλαδὴ διηγούνται διὰ τῶν θεατῶν. «Κάθε ἡμέρα θροντοφανεῖ εἰς τὴν ἐπομένην ἡμέραν καὶ κάθε νύκτα ἀναγγέλλει εἰς τὴν ἄλλην νύκτα τὴν γνώσιν». Τὴν γνώσιν. Ποίαν γνώσιν; Διὰ τὴν ὑπαρξίν τοῦ δημιουργοῦ.

Ὅπως δηλαδὴ ἡ ἡμέρα καλεῖ καὶ ὁδηγεῖ τὸν ἀνθρώπον εἰς τὴν ἐργασίαν του, ἔτσι καὶ ἡ νύκτα, πού δ'αδέχεται τὴν ἡμέραν, τὸν ἀναπαύει ἀπὸ τοὺς μυχλοὺς μόχθους καὶ τὸν ἀπαλλάσσει ἀπὸ τὰς φροντίδας καὶ κοιμῆσι τὰ κουρασμένα μάτια, καθὼς κλείει τὰ βλέφαρα, καὶ μᾶς προετοιμάζει νὰ δεχθῶμεν πάλιν τὴν ἀκτίνα τοῦ ἡλίου μὲ ἀκμαίαν δύναμιν. Ε Ὅποτε καὶ τῆς νύκτας ἡ χρησιμότης δὲν εἶναι μικρά, ἀλλὰ ἀπειναντίας εἶναι πολὺ μεγάλη. Διότι, ἐὰν δὲν ἀνέπαυε τὸν ἀνθρώπον ἀπὸ τοὺς μυχλοὺς μόχθους καθὼς τὸν ὑποδέχεται εἰς τοὺς κόλπους τῆς, δὲν θὰ εἶχε καμμίαν ἀξίαν ἡ ἡμέρα πού τὸν καλεῖ καὶ τὸν εἰσάγει εἰς τὴν ἐργασίαν. Διότι μὲ τὴν ἐξάντλησιν τῶν φυσικῶν του δυνάμεων ἀπὸ τὸν διαρκῆ μόχθον, θὰ κατεστρέφετο καὶ θὰ ἐχάνετο ἡ φυσικὴ του ὑπαρξίς καὶ δὲν θὰ εἶχε πλέον νόημα ἡ ἀνατολὴ τῆς ἡμέρας. Αὐτὴ κυρίως εἶναι πού καθιστᾷ τὴν ἡμέραν γοησίμον εἰς τὸν ἀνθρώπον. καὶ μὲ τὴν ἰδικὴν τῆς ὑπηρεσίαν προάγει εἰς τὴν γνώσιν τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ. ὁ ὅποιος μετέχει εἰς αὐτὴν τὴν χάριν. Διότι ὅταν σκεφθῇ κανεὶς πόσον μεγάλη εἶναι ἡ χρησιμότης τῆς ἡμέρας καὶ πόση ἐπίσης εἶναι τῆς νύκτας, καὶ πῶς ἡ δευτέρα δ'αδέχεται τὴν πούτην ¹⁴⁹ Α καὶ καθὼς διαδέχονται ἐντλάξ ἡ μία τὴν ἄλλην, ὅπως εἰς χοοῦν, διατηροῦν τὸ ἀνθρώπινον γένος, καὶ ὁ καθ' ἑαυτὸν ἀνθρώπος θὰ δυνηθῇ νὰ ἀνικηθῇ τὴν κέψιν του καὶ νὰ γνωρίσῃ τὴν σοφίαν τοῦ ἀριστοτέχνου Θεοῦ, τὴν ὅποιαν ἐπέδειξε μὲ τὴν ἡμέραν καὶ τὴν νύκτα καθὼς μᾶς παρεχώρησεν ἐκείνην μὲν πρὸς ἐργασίαν, αὐτὴν δὲ δι' ἀνάπαυσιν ἀπὸ τοὺς κόπους.

Ἄλλὰ ἀπεμακρύνθημεν ἀπὸ τὸ ἀρχικόν μας θέμα διὰ νὰ εἰπωμεν ὅλα αὐτὰ. Ἐπειδὴ ὁμως μερικὰ ἀπὸ αὐτὰ, πού

ἀνεγνώσθησαν σήμερον, ἐβουλόθησαν ἰσως πολλοὺς ἀπὸ αὐτοῦς ποῦ δὲν δίδουν ἰσως προσοχὴν ἢ ἔχουν ἀγνοίαν τῶν γραφῶν, ἐμπρός ὡς προχωρήσωμεν εἰς αὐτὰ με ὀρμὴν καὶ ζῆλον. Ἐνεγνώσθη ἐπίσης καὶ ἡ ἱστορία τῆς γυναίκος, ποῦ ὑπέφερον ἀπὸ αἱμορραγίαν, Β καὶ ἐσταμάτησε τὰς πηγὰς τῶν αἱμάτων με τὴν ἀφήν, καὶ με τὴν δύναμιν τῆς πίστεως «ἐκλεψε» ἓνα τόσοον μέγανον θησαυρόν. Διότι ἦτο πράγματι «κλοπὴ» αὐτὸ ποῦ ἐγένετο. Ἄλλὰ καὶ ἡ κλοπὴ αὐτὴ ἦτο ἀξίειαινος καὶ ἡ γυναῖκα ποῦ τὴν διέπραξε, μετὰ τὸν ἐλεγχον ἐδικαιώθη. Διότι ὁ Ἰσὺς ὁ Χριστός, ὁ ὁποῖος ἐσυλήθη, ἐπήνεσε τὴν γυναῖκα. Ἐνεγνώσθησαν ἐπίσης καὶ τὰ στίγματα τοῦ Παύλου, τὰ τραύματα, αἱ φυλακαί, αἱ ἀπαγωγαὶ τους, τὰ ναυάγια, τὰ δεσμά, αἱ ἀλυσίδες, αἱ ποικιλίαι καὶ διαρκεῖς σκευωρίαι καὶ δολοπλοκίαι, οἱ καθημερινοὶ του θάνατοι, ἡ πείνα, ἡ δίψα, ἡ γυμνότης, ἡ καθημερινὴ ἐξέγερσις ἐναντίον του. Ἄλλὰ τί νὰ κάμω; Ἐναι ἀνάγκη νὰ φύγω τὸ ταχύτερον μήπως με ἀπατήσῃ ὁ Παῦλος C καὶ με ἀπομακρύνῃ ἀπὸ τὸ προκείμενον. Διότι γνωρίζετε, ὅτι πράγματι, πόλλας φορές ἐνῶ ἐδάδιζον πρὸς ἄλλην κατεύθυνσιν με συνήντησε εἰς τὸ μέσον τοῦ λόγου καὶ με ἤρπασε καὶ τόσοον πολὺ με ἐκράτησεν, ὥστε με ἔπεισε νὰ τελειώσω τὸν λόγον μου με αὐτόν. Διὰ νὰ μὴ πάθωμεν λοιπὸν καὶ σήμερον τὸ ἴδιον, θὰ θέσωμεν τρόπον τινὰ γαλινοῦ εἰς τὸν λόγον, ὁ ὁποῖος μᾶς σῦρει πρὸς ἐκεῖ με μεγάλην σφοδρότητα καὶ θὰ τὸν σῦρωμεν, διὰ νὰ ὀδηγήσωμεν εἰς τὴν προφητικὴν ρῆσιν. Ποία εἶναι λοιπὸν ἡ ρῆσις; «Ἐγὼ ὁ Κύριος καὶ Θεὸς ἐδημιούργησα τὸ φῶς καὶ τὸ σκότος, κάμνω εἰρήνην καὶ δημιουργῶ κακά».⁶

Βλέπετε, ὅτι δὲν διητύσαμεν ματαίως καὶ ἄνευ λόγου τὸν δρόμον διὰ νὰ φθάσωμεν εἰς τὸ χωρίον αὐτό, ἀλλὰ παρατρέχοντες διὰ τὰ ἄλλα, D ἐπεδιώκαμεν νὰ φθάσωμεν ἐδῶ. Διότι ἡ ρῆσις αὕτη προκαλεῖ μεγάλην ἀνησυχίαν εἰς ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος δὲν ἐμβαθύνει. Σηκωθῆτε λοιπὸν καὶ ἐντρίνατε τὴν προσοχὴν σας διὰ νὰ ἀκούσετε καί, ἀφοῦ ἀποβάλετε κάθε βιοτικὴν μέριμναν, δώσατε προσοχὴν εἰς τὰ λεγόμενα. Διότι θέλω νὰ σᾶς ἀνταποδώσω διὰ τὴν παρουσίαν σας τὴν ἀμοιβὴν αὐτὴν σήμερον καὶ ἀφοῦ σᾶς χοστάσω με πνευματικὰ ἰδέματα, νὰ σᾶς προπέμψω ἔτσι ποῦ νὰ μάθουν ἐμπράκτως αὐτοὶ ποῦ ἔλειψαν πόσον πολὺ ἐζημιώθησαν. Καὶ θὰ τὸ μάθουν αὐτῶ, ἂν σεις ἀκούσῃτε με προσοχὴν καὶ ἀφομοιώσῃτε τὰ λεγόμενα, E ὥστε νὰ δυνη-

6 Ἡσ. 45, 7.

θῆτε νὰ τὰ μεταδιβάσετε καὶ εἰς ἐκεῖνους. «Ἐγὼ ὁ Κύριος καὶ Θεὸς ἐδημιούργησα τὸ φῶς καὶ τὸ σκότος, κάμνω εἰρήνην καὶ δημιουργῶ κακά». Τὸ ἐπαναλαμβάνω συνεχῶς διὰ νὰ ἐντυπωθῆ εἰς τὴν διάνοιάν σας καὶ κατόπιν νὰ προχωρήσω εἰς τὴν λύσιν. Καὶ δὲν τὸ λέγει μόνον αὐτὸς ὁ προφήτης, ἀλλὰ καὶ ἄλλος ὁμιλεῖ με τὸ ἴδιον πνεῦμα καὶ λέγει: ¹⁵⁰ A «Ἐναι δυνατόν νὰ ὑπάρῃ κάποια συμφορὰ εἰς μίαν πόλιν, τὴν ὅποιαν νὰ μὴ ἔχη παραχωρήσει ὁ Κύριος;»⁷ Τί ἐννοεῖ τὸ ρητόν αὐτό; Διότι εἰς διὰ αὐτὰ πρέπει νὰ δώσωμεν μίαν λύσιν. Ποία λοιπὸν εἶναι ἡ λύσις; Ἐὰν κατανοήσωμεν τὴν δύναμιν αὐτῶν τῶν φράσεων. Ἄλλὰ προσέχετε πολὺ. Δὲν σᾶς κάμνομεν ματαίως καὶ ἄνευ λόγου αὐτὴν τὴν σύστασιν συνεχῶς, ἀλλὰ διότι προχωροῦμεν ἤδη εἰς τὸ δάδος αὐτῶν τῶν νοημάτων. Ἀπὸ τὰ πράγματα ἄλλα μὲν εἶναι καλὰ, ἄλλα δὲ εἶναι κακά, καὶ ἄλλα ἐνδιάμεσα. Ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἐνδιάμεσα μερικὰ εἰς πολλοὺς μὲν φαίνονται ὅτι εἶναι κακά, ἀλλὰ δὲν εἶναι, ἀπλῶς λέγονται καὶ θεωροῦνται ὡς κακά. Ἄλλὰ διὰ νὰ καταστήσω σαφεστέρην τὴν σκέψιν μου, B ὡς ἐνισχύσωμεν τὸν λόγον με παραδείγματα. Ἡ πτωχεία εἰς πολλοὺς φαίνεται ὅτι εἶναι κακόν, ἀλλὰ δὲν εἶναι. Ἄλλὰ, ἔαν κανεὶς εἶναι υψηλὸς καὶ ἐμβαθύνῃ, θὰ ἴδῃ ὅτι ἀποτρέπει καὶ τὸ κακόν. Ὁ πλοῦτος πάλιν θεωρεῖται ἀπὸ πολλοὺς καλόν, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀπολύτως καλόν, ἂν δὲν τὸν χρησιμοποιοῖ κανεὶς δεόντως. Διότι ἔαν ἦτο ἀπολύτως καλόν ὁ πλοῦτος, τότε ἔπρεπε καὶ δλοὶ σοοὶ ἔχουν πλοῦτον νὰ εἶναι ἐνάρετοι. Ἐὰν δμως δὲν εἶναι ἐνάρετοι δλοὶ οἱ πλοῦσιοι, ἀλλὰ μόνον σοοὶ κάμνουν καλὴν χρῆσιν τοῦ πλοῦτου, τότε εἶναι φανερόν, ὅτι ὁ πλοῦτος δὲν εἶναι ἀπὸ μόνος του καλόν. C ἀλλὰ εἶναι μίᾳ ὀλιᾷ ἀρετῆς ποῦ κεῖται εἰς τὸ μέσον. Σκέψου ἀκόμη. Ὑπόσχου εἰς τὸ σῶμα μερικὰ ἰδιότητες, ἀπὸ τὰς ὁποίας λαμβάνουν τὸ ὄνομα σοοὶ τὰς ἔχουν. Ἐπὶ παραδείγματι τὸ λευκόν δὲν εἶναι οὐσίη, ἀλλὰ εἶναι μίᾳ ἰδιότητος, ἓνα δευτεροῦσον στοιχείον ποῦ προστίθεται εἰς τὴν οὐσίαν. Ἐὰν ἡ ἰδιότης αὕτη ὑπάρῃ εἰς κάποιον, τότε αὐτὸν τὸν ὀνομάζομεν λευκόν. Ἐπίσης ἡ ἀσώστια εἶναι καὶ αὕτη μίᾳ ἰδιότητος ποῦ ἐπισυμβαίνει. Καὶ ἂν συμβῆ εἰς κάποιον, τότε αὐτὸν τὸν ὀνομάζομεν ἀσώστον. Ἐὰν λοιπὸν καὶ ὁ πλοῦτος ἦτο ἀρετῆ, ἔπρεπε αὐτός ποῦ ἔχει τὸν πλοῦτον καὶ νὰ εἶναι καὶ νὰ λεγεται ἐνάρετος. D Ἐὰν δὲ ὁ πλοῦτος δὲν εἶναι ἀπωσθή ποτε ἐνάρετος, τότε ὁ πλοῦτος δὲν εἶναι ἀρετῆ οὔτε ἀπο-

7 Ἀπηλ. 8, 6.

λύτως καλόν, ἀλλὰ τούτο ἐξαρτάται ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴν διάθεσιν καὶ τὴν χρῆσιν τοῦ πλοῦτου, ὑπὸ τοῦ κατόχου του. Πάλιν ἡ πτωχεία, ἐὰν ἦτο κακόν, ἔπρεπε ὅλοι ὄσοι ζοῦν εἰς τὴν πτωχείαν νὰ ἦσαν κακοί. Ἐὰν ὁμως πολλοὶ ἀπὸ τοὺς πτωχοὺς κατέλαβον τοὺς οὐρανοὺς, ἡ πτωχεία θεοδαιῶς δὲν εἶναι κακόν.

Διὰ τὸ λοιπὸν πολλοὶ θλασφημοῦν διὰ τὴν πτωχείαν των, θὰ εἴπῃς: Δὲν θλασφημοῦν διὰ τὴν πτωχείαν των, ἀλλὰ τὸ κάμνουν αὐτὸ ἐξ αἰτίας τῆς ἰδίας των ἀφροσύνης καὶ τῆς μικροψυχίας των. Καὶ ἀποδείξεις εἶναι ὁ μακάριος Ἰωβ, ἢ ὁ ὁποῖος καίτοι εὐρίσκειτο εἰς ἐσχάτην πένιν καὶ κατέπεσεν εἰς αὐτὸ τὸ θάραθρον τῆς πτωχείας, ὅχι μόνον δὲν ἐθλασφήμησεν, ἀλλὰ συνεχῶς ἠλόγει τὸν Θεὸν λέγων: «Ὁ Κύριος ἔδωκε τὰ δῶρα μου, ὁ Κύριος τὰ ἀφῆρσεν. Ὅπως εἰς τὸν Κύριον ἐφάνη ἀρεστὸν, ἔτσι καὶ ἐγένιν. Ἄς εἶναι δοξαζόμενον τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων». Ἄλλὰ, θὰ εἴπῃς, πολλοὶ διὰ τὸν πλοῦτον ἀρπάξουν καὶ πλεονεκτοῦν. Αὐτὸ ὁμως δὲν τὸ κάμνουν ἐξ αἰτίας τοῦ πλοῦτου, ἀλλὰ ἐξ αἰτίας τῆς ἰδίας των ἀφροσύνης. Καὶ τούτου μάρτυς πάλιν ὁ ἴδιος αὐτὸς ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος, ὅταν εἶχε τὸσον πλοῦτον, ὅτε ἤρπασε τὰ ξένα, ἀλλὰ ἐχάρισε καὶ τὰ ἰδικὰ του, καὶ προσεφέρετο ὡς λιμὴν διὰ τοὺς ξένους λέγων: 131 Α. «Ἡ οἰκία μου ἦτο ἀνοικτὴ εἰς καθέναν πού ἤρχετο». Καὶ ὁ Ἀβραάμ, ὁ ὁποῖος εἶχε τὸσον πλοῦτον, ἐξώθευε τὰ πάντα διὰ τοὺς διερχομένους. Καὶ ὁ πλοῦτος δὲν κατέστησε πλεονέκτην οὔτε τὸν ἕνα οὔτε τὸν ἄλλον. ἐπίσης δὲν τὸν κατέστησε καὶ θλασφημον, ἢ πεινία. ὅπως δὲν κατέστησε θλασφημον καὶ τὸν Λάζαρον. Ἄλλὰ διεκρίθησαν τὸσον πολὺ καὶ οἱ δύο, ὅν καὶ ἐστεροῦντο καὶ αὐτὴν τὴν ἀναγκαίαν τροφήν, ὥστε ὁ μὲν ἕνας νὰ δεχθῇ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Θεοῦ πού γνωρίζει σφωδρῶς ὅλα τὰ μυστικά, ὁ δὲ ἄλλος νὰ ἀπέλθῃ ἀπὸ τὸν κόσμον τούτου μετὰ τὴν ἀγγέλων Β καὶ νὰ γίνῃ ἡμέτερος τοῦ Πατριάρχου καὶ νὰ ἀπολαμβάνῃ τὰ ἴδια ἀγαθὰ μετ' ἐκείνου. Ὅποτε κατατάσσονται μεταξὺ τῶν ἐνδοξαίων αὐτὰ. δηλαδὴ καὶ ὁ πλοῦτος καὶ ἡ πεινία. καὶ ἡ ὑγεία καὶ ἡ νόσος, καὶ ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος, καὶ ἡ δόξα καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ βουλεία καὶ ἡ ἐλευθερία, καὶ ὅσα εἶναι παρόμοια. Διότι δὲν πρέπει νὰ τὰ ἀπαριθμῶμεν ὅλα. ὥστε νὰ μὴ μακρύνω τὸν λόγον. ἀλλὰ ἀρκούμενος εἰς αὐτὰ τὰ παραδείγματα νὰ προχωρήσω εἰς

8. Ἰωβ 1, 91.
9. Ἰωβ 31, 39.

τὰ κατεπίγοντα. «Δίδε» λέγει, «εἰς τὸν σοφὸν ἀφορμὴν καὶ θὰ γίνῃ σοφώτερος».¹⁰

Ὅποτε ὅλα αὐτὰ εἶναι ἐνδιάμεσα, διότι οἱ ἄνθρωποι δύνανται νὰ τὰ χρησιμοποιοῦν καὶ διὰ τὸ καλόν καὶ διὰ τὸ κακόν. C Ὅτι αὐτὰ εἶναι ἐκ τῶν ἐνδοξαίων, ὅπως π.χ. ὁ πλοῦτος, τὸ ἀπέδειξεν ὁ Ἀβραάμ, ὁ ὁποῖος τὸν ἐχρησιμοποίησε θεόντως. Τὸ εἶδει δὲ καὶ εἰς τὴν περιπτώσιν τοῦ Λαζάρου ὁ πλοῦσιος, ὁ ὁποῖος ἐθαπνῆσε τὰ ὑπάρχοντά του διὰ τὴν καταστροφὴν του. Ὁ πλοῦτος λοιπὸν δὲν εἶναι οὔτε καλὸν ἀπολύτως, οὔτε κακόν. Διότι ἐὰν ἦτο καλὸν ἀπολύτως, καὶ ὅχι μέσον, δὲν θὰ ἐτιμωρεῖτο κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ πλοῦσιος τῆς περιπτώσεως τοῦ Λαζάρου. Ἐὰν πάλιν ἦτο κακόν, δὲν θὰ ἐδοξάζετο τὸσον ὁ Ἀβραάμ, ὁ ὁποῖος ἦτο πλοῦσιος. Παρόμοιον εἶναι καὶ ἡ ἀρρώστια. Διότι ἐὰν ἡ ἀρρώστια ἦτο κακόν, ἔπρεπε καὶ ὁ ἀρρώστος νὰ ἦτο κακός. D Ὅποτε, μετὰ τὴν λογικὴν αὐτὴν, ἔπρεπε νὰ ἦτο κακός καὶ ὁ Τιμόθεος, ὁ ὁποῖος ἐπάλασε μετὰ φοβερὰν νόσον. «Νὰ χρησιμοποίησ», λέγει, «ὀλίγον κρασί διὰ τὸ στομάχι σου καὶ τὰς συννάς ἀσθενείας σου».¹¹ Ἐὰν δὲ, ὅχι μόνον δὲν ἦτο κακός ἐξ αἰτίας τῆς ἀσθενείας του, ἀλλὰ ἐλάμβανε καὶ μεγάλην ἀνταμοιβήν, διότι ὀπόμενε γενναίως τὴν ἀσθενείαν του, εἶναι φανερόν ὅτι ἡ ἀρρώστια δὲν εἶναι κακόν. Καὶ ἄλλος προσήτης ὑπέφερεν ἀπὸ ἀρρώστια τῶν ὀφθαλμῶν, ἀλλὰ δὲν ἦτο δι' αὐτὸ κακός, καὶ ὅχι μόνον τούτο, ἀλλὰ καὶ ἐπροφήτευσεν, καὶ προέβλεπε τὰ μέλλοντα, καὶ ἡ ἀρρώστια δὲν ἀπέτελε καθόλου ἐμπόδιον εἰς τὴν ἀρετὴν του. E Ἀλλὰ οὔτε ἡ ὑγεία εἶναι ἀπολύτως καλόν. ἂν κανεὶς δὲν τὴν χρησιμοποιοῦ ὅπως πρέπει, ἀλλὰ ἐκτρέπεται εἰς πονηράν ἐργασίαν ἢ εἰς ἀνώφελον ἀργίον. Διότι καὶ τούτο δὲν εἶναι ἀπηλλαγμένον κατακαίσεως. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγεν: «Ἐὰν κανεὶς δὲν θέλῃ νὰ ἐργάζεται, δὲν πρέπει καὶ νὰ τρώγῃ».¹² Ἄλλὰ αὐτὰ εἶναι ἐνδοξαία καὶ γίνονται ἄλλοτε τούτο, ἄλλοτε δὲ ἐκείνο, ἀναλόγως μετὰ τὴν χρῆσιν των.

Καὶ ποῖος ὁ λόγος ν' ἀναφέρωμεν τὴν ὑγείαν καὶ τὴν νόσον καὶ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν πεινίαν; Διότι καὶ αὐτὸ πού θεωρεῖται ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ὡς τὸ κεφαλαιῶδες ἀγαθόν, καὶ τὸ ἄλλο πού θεωρεῖται ὁ κοροφάν των κακῶν, ὁ θάνατος δηλ. καὶ ἡ ζωὴ, καὶ αὐτὰ δὲν ὑπάρχουν ἀπολύ-

10. Παροιμ. 9, 9.
11. Α' Τιμ. 5, 23.
12. Β' Κορ. 3, 10.

τως, αλλά είναι εκ των ενδιαμέσων, γίνονται δηλαδή καλά ή κακά¹³. Α αναλόγως με την χρήση των που κάμνουν οι άνθρωποι. 'Επί παραδείγματι, η ζωή είναι καλόν, όταν την χρησιμοποιή κανείς καλώς. Όταν όμως την καταναλώσει εις άμαρτήματα και παρανομίας, δεν είναι πλέον καλόν, αλλά είναι προτιμότερον ο άνθρωπος αυτός να αποθάνη. 'Εκείνο πάλι που οι πολλοί νομίζουν, ότι πρέπει να το αποφεύγουν, δύναται να γίνει πρόξενον μωρών αγαθών, όταν έχη μίαν αξίαν αίτιαν. Καί το αποδεικνύουν οι μάρτυρες, που είναι οι μακαριώτεροι όλων διά τον θάνατόν των. Διά τούτο ακριβώς ο Παύλος δεν επεθύμει άπλως να ζή έν Χριστώ, αλλά επειδή τούτο ήτο καρπός έργου. Β «Και τί να προτιμήσω», λέγει, «δέν γνωρίζω». Με τραδούν δέ και με κρατούν και τά δύο, δηλαδή και ή επιθυμία τής ζωής και ή επιθυμία του θανάτου. Καί υπερισχύει ή επιθυμία μου να φύγω από την ζωή αυτήν και να είμαι μαζί με τον Χριστόν. Διότι αυτό είναι άσυγκρίτως καλύτερον δι' έμέ. Τό να παραμείνω όμως με τό σώμα εις την παρούσαν ζωήν είναι αναγκαϊότερον διά την πνευματικήν σας ώφέλειαν¹⁴. Διά τούτο και ο προφήτης λέγει: «Τιμή ο Θεός, δοξάζει και δοξεύει τους άφωτισμένους εις ούτάν όταν μάλιστα ήπονήσκουν διά την άγάπην και την δόξαν του»¹⁵. Καί πάλιν άλλου λέγει: «Ο θάνατος των άμαρτωλών είναι κακός και άδυνατός»¹⁶. Βλέπεις, ότι και τούτο είναι εκ των ενδιαμέσων, ούτε άπολύτως καλόν, ούτε άπολύτως κακόν, αλλά αναλόγως προς την θηυτέραν διάθεσιν τής ψυχής αούτων που τό αντιμετωπίζουν. Δι' ούτό και ο σοφώτατος Σολομών, όταν αναφέρει την χρησιμότητα ή όποία εδρίσκειται εις τό μέσον αούτων και φιλοσοφεί περί αούτων, δεικνύων, ότι δέν είναι άπολύτως καλόν τούτο και άπολύτως κακόν τό άλλο C αλλά εις την κατάλληλον στιγμήν γίνονται καλά και έν φαίνονται, ότι είναι έπαχθη, όταν δέν γίνονται εις την κατάλληλον στιγμήν. Έλεγε: «Υπάρχει ώρισμένος καιρός δια να κλαύση κανείς, και ώρισμένος καιρός διή να γελάση, ώρισμένος καιρός να ζήση και ώρισμένος καιρός να αποθάνη»¹⁷. Ούτε είναι καλόν να χαίρης εις όλας τάς περιστάσεις, αλλά κάποτε είναι και διαθερόν. Καί να πο-

13. Φίλιπ. 1, 22-24.
14. Ψαλμ. 115, 6.
15. Ψαλμ. 33, 29.
16. Έκκλ. 3, 4.

νης δέν είναι πάντοτε καλόν, αλλά κάποτε είναι όλέθριον και θανάσιμον. Τό ίδιον ακριβώς έδεικνυε και ο Παύλος, όταν έλεγε: «'Η λύπη που είναι σύμφωνος προς τό θέλημα του Θεού, έχει ως αποτέλεσμα μετάνοιαν, ή όποία οδηγεί εις θεσβαιαν σωτηριαν. Δ' 'Η λύπη όμως την όποίαν προκαλεί ή προσκόλλησις εις τον κόσμον, έχει ως αποτέλεσμα τον θάνατον»¹⁷.

Βλέπεις, ότι και τούτο είναι μεταξύ των ενδιαμέσων; Λοιπόν και τό αντίθετον αούτου, ή χαρά δηλαδή είναι εκ των ενδιαμέσων. Δι' αυτό δέν μας διέταξε να χαίρωμεν άπλως, αλλά να χαίρωμεν έν Κυρίω. 'Αλλά ή ανάπτυξις των ενδιαμέσων έχει έπαρκώς και με ασφήνειαν συντελεσθή, αν θεσβια οι άκραται ήσαν προσεκτικοί. Τώρα πρέπει να μεταδόμεν εις τά «μη ενδίαμέσα», αλλά εις τά καλά, Ε που δέν δύναται να γίνουν κακά, και εις τά κακά, που δέν δύναται να γίνουν καλά. Διότι αυτά που ανεφάρμεν, άλλοτε μόν γίνονται τούτο και άλλοτε γίνονται έκείνο. Παραδείγματος χάριν, ο πλούτος άλλοτε μόν είναι κακόν, όταν σαπανάται διά την πλεονεξίαν, άλλοτε δέ είναι καλόν, όταν εξοδεύεται δι' έλεημοσύνην. Συμφώνως προς τον κανόνα αούτον και τά άλλα είναι παρόμοια. Υπάρχουν όμως μερικά που δέν είναι δυνατόν να γίνουν κακά. 'Αλλα δέ, αντίθετα προς αυτά, είναι πάντοτε κακά και ποτέ δέν δύναται να γίνουν καλά. ¹³³ Α Τέτοια είναι ή άσέβεια, ή βλασφημία, ή άσέλγεια, ή σκληρότης, ή άπανθρωπία, ή γαστριμαργία και τά παρόμοια. Δέν λέγω, ότι άνθρωπος κακός δέν δύναται να γίνει καλός, ούτε πάλιν ότι άνθρωπος καλός δέν δύναται ποτέ να γίνει κακός. 'Αλλά λέγω, ότι αυτά τά πράγματα δέν δύναται να αλλάξουν ποιότητα. Αύτά παραμένουν πάντοτε εις την ίδιαν κατηγορίαν, και τά καλά και τά κακά. Ένώ ο άνθρωπος, όταν προτιμή έκείνα, γίνεται καλός, όταν όμως προτιμή τά αντίθετα, γίνεται κακός. Υπάρχουν λοιπόν αούτοι αι τρεις κατηγορίαί. Τά μόν καλά δέν δύναται να γίνουν κακά, όπως είναι π.χ. ή σωφροσύνη, ή έλεημοσύνη και τά παρόμοια. Καί τά κακά πάλι δέν δύναται να γίνουν καλά, όπως π.χ. ή άσέλγεια, ή άπανθρωπία, ή σκληρότης. Β Καί τά άλλα γίνονται άλλοτε μόν καλά, άλλοτε δέ κακά, αναλόγως προς την θαυτέραν διάθεσιν αούτων που τά χρησιμοποιούν. Ο πλούτος άλλοτε μόν εξυπηρετεί την διάθεσιν προς πλεονεξίαν, άλλοτε δέ υπηρετεί την έλεημο-

17. Β' Κορινθ. 7, 10.

σύνην. Ἄλλὰ συμβαίνει πότε τὸ ἓνα πότε τὸ ἄλλο ἀναλόγως πρὸς τὸν χαρακτήρα αὐτοῦ ποῦ τὸν β.αθετεῖ. Ἡ πενία ἄλλοτε μὲν τροφοδοτεῖ τὴν βλασφημίαν, ἄλλοτε δὲ ὁδηγεῖ εἰς τὴν δοξολόγησιν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ὀρθοπροσύνην. Ἐπειδὴ λοιπὸν πολλοὶ ἀπὸ τοῦς ἀφρονεστέρους ἴδι-ὸτι πλέον πρέπει νὰ φθάσωμεν εἰς τὴν λύσιν) ὄχι μόνον τὰ κακά, ποῦ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γίνουσι καλὰ, ἀλλὰ καὶ μερικὰ ἀπὸ τὰ ἐνδιάμεσα τὰ ὀνομάζουσι κακά, π.χ. τὴν πενίαν, τὴν αἰχμαλωσίαν, τὴν δουλείαν, τὰ ὅποια ἀπεδείξαμεν, ὅτι δὲν εἶναι ἀπὸ τὴν τάξιν τῶν κακῶν, ἀλλὰ τῶν ἐνδιαμέσων. Πολλοὶ δὲ, καθὼς εἶπα προηγουμένως, τὰ ὀνομάζουσι κακά, ἐνῶ δὲν εἶναι κακά. Ἐκεῖνα διὰ τὰ ὅποια ὁμιλεῖ ὁ προφήτης, τὰ ὅποια κατὰ τὴν ἀντίληψιν τῶν πολλῶν θεωροῦνται κακά, δὲν εἶναι πράγματι κακά. C Ὅπως π.χ. εἶναι ἡ αἰχμαλωσία, ἡ δουλεία, ἡ πείνα καὶ ἄλλα παρόμοια. Ὅτι αὐτὰ δὲν εἶναι κακά, ἀλλὰ μάλιστα ἀνατρέπουσι καὶ τὰ κακά, ὡς τὸ ἀπεδείξαμεν λαμβάνοντες ὡς παράδειγμα τὴν πείναν, ποῦ θεωρεῖται ἀπὸ δλους κατὰ φρικτὸν καὶ φοβερόν. Τώρα πῶς δὲν εἶναι κακὸν ἀκουσέ το καὶ μάθε νὰ φιλοσοφῆς.

D Ὅταν ὁ λαὸς τῶν Ἑβραίων ἐξώκειλεν εἰς τὴν ἐσχάτην παρανομίαν, τότε ὁ μέγας Ἠλίας καὶ ἄξιος τῶν οὐρανῶν, ὁ ὁποῖος ἤθελε νὰ ἐξαλείψῃ τὴν νόσον, ποῦ προήρχετο ἀπὸ τὴν ἀδιαφορίαν, καὶ νὰ τὴν θεραπεύσῃ, ἐνεφανίσθη καὶ εἶπε: «Ἐν ὀνόματι τοῦ ζῶντος Θεοῦ, τοῦ Κυρίου τῶν δυνάμεων, ἐνώπιον τοῦ ὁποῖου παρίσταμαι ὡς ὀπηρέτης, ἀναγγέλλω, ὅτι δὲν θὰ ὑπάρξῃ κατὰ τὰ ἔτη αὐτὰ βροχὴ, εἰ μὴ μόνον ὅταν ἐγὼ διὰ τοῦ στόματός μου εἴπω».¹⁸ Καὶ αὐτὸς ποῦ εἶχε μόνον τὴν προβίαν, ἀπέκλεισε τὸν οὐρανόν.

Τόσῃν παρησίαν εἶχεν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Βλέπετε, ὅτι ἡ πτωχεία δὲν εἶναι κακόν; Διότι ἄλλως ὁ πτωχότερος τῶν ἀνθρώπων δὲν θὰ εἶχε τόσῃν παρησίαν. Εἰ ᾤστε, ἐνῶ ἐβάδιζε χάμω, μὲ μίαν μόνον λέξιν νὰ ἐπιδείξῃ τόσῃν δύναμιν. Μόλις τὸ εἶπε αὐτὸ λοιπὸν, ἐπροκάλυψε λιμὸν, ὡς ὄριστον παιδαγωγόν, καὶ διαρωτῆτὴν τῶν γινόμενων κακῶν. Καὶ καθὼς συμβαίνει, ὅταν καταλάβῃ τὸ σῶμα ἰσχυρὸς πυρετός, ἐξηράνθησαν αἱ φλέβες τῆς γῆς καὶ ἐσταμάτησαν αἱ χειμάρροι καὶ ἐλείψαν τὰ χόστα καὶ αἱ λαγόνες τῆς γῆς ἦσαν πλέον ἄγονοι. Καὶ ὁ λαὸς δὲν ὠφελήθη καὶ ὀλίγον τότε, διότι ἀπηλλάγη ἀπὸ τὴν ρο-

18. Βασιλ. Γ' 17, 1.

πὴν πρὸς τὴν παρανομίαν καὶ ἐφοβήθη καὶ ἐγίνε δικαιοτέρος καὶ πειθαρχικός εἰς τὸν προφήτην.¹⁹ Α Διότι αὐτοὶ ποῦ ἔτρεχον πρὸς τὰ εἰδωλα καὶ ἐθυσίαζαν τὰ τέκνα των εἰς τοὺς δαίμονας, αὐτοὶ ὅταν ἐφρονεῖοντο τόσοι ἱερεῖς τοῦ Βάσαλ, δὲν ἐδυσανασχέτησαν, δὲν ἠγανάκτησαν, ἀλλὰ ὑπέμειναν σιωπηλῶς καὶ μὲ φόβον τὸ συμβάν, διότι ἐβελετιώθησαν ἀπὸ τὸν λιμὸν.

Βλέπετε, ὅτι ὁ λιμὸς δὲν εἶναι μόνον κακός, ἀλλὰ καὶ ἱκανὸς νὰ διορθῶν τὰ κακά, διότι ὡς εἶδος φαρμάκου ἐθεράπευσε τὰ νοσήματα. Ἄν θέλῃς τώρα νὰ ἴδῃς, ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ αἰχμαλωσία δὲν εἶναι ἀπὸ τὰ κακά, σκέψου ποῖοι ἦσαν οἱ Ἰουδαῖοι πρὶν ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν καὶ ποῖοι κατὰ τὴν αἰχμαλωσίαν, διὰ νὰ μάθῃς, B ὅτι ὅτε ἡ ἐλευθερία εἶναι ἀπόλυτον καλόν, ὅτε ἡ αἰχμαλωσία κακόν. Διότι, ὅταν ἔζων ἐλεύθεροι καὶ εἶχον τὴν ἰδικὴν των πατρίδα, ἔκαμαν τέτοια πράγματα, ὥστε κάθε ἡμέραν οἱ προφῆται νὰ τοὺς καταγγέλλουσι, διότι οἱ νόμοι κατεπατοῦντο, ἐπροσκυνοῦντο τὰ εἰδωλα καὶ παρεδίδόντο αἱ ἐντολαὶ τοῦ Θεοῦ. Ὅταν ὁμως ἀπήχθησαν εἰς ξένην γῆν καὶ ἔμειναν εἰς τὴν χώραν τῶν βαρβάρων, τόσοσι πολλὴ περιωρίσθησαν καὶ ἐβελετιώθησαν καὶ ἐτήρουν τὸν νόμον, ὥστε εἶναι δυνατόν νὰ τὸ μάθωμεν ἀπὸ τὸν ψαλμὸν, τὸν ὁποῖον εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀναγνώσωμεν, διὰ νὰ μάθῃτε τὸν καρπὸν τῆς αἰχμαλωσίας. Ποῖος εἶναι λοιπὸν ὁ ψαλμός; C «Εἰς τὰς ὄχθας τῶν ποταμῶν τῆς Βαβυλώνας ἐκεῖ ἐκαθήσαμεν καὶ ἐκλάσασαμεν ἐνθυμούμενοι τὴν Ἱερουσαλήμ. Εἰς τὰς ἰτέας ποῦ ὑψώνονται παρὰ τὰς ὄχθας τῶν ποταμῶν, οἱ ὁποῖοι διαρρέουσιν τὴν χώραν, ἐκρεμάσαμεν τὰ μουσικὰ μας ὄργανα. Καὶ τοῦτο, διότι αὐτοὶ οἱ ὁποῖοι μᾶς εἶχον αἰχμαλωτίσει καὶ μεταφέρει εἰς τὴν Βαβυλώνα, μᾶς ἐζήτησαν ἐκεῖ νὰ ψάλωμεν τὰ ἱερὰ ὄσματα. Καὶ μᾶς ἔλεγον: Ψάλατε εἰς ἡμᾶς ἀπὸ τὰ ὄσματα τῆς πατρίδος σας, τῆς Σιών. Πῶς νὰ ψάλωμεν τὴν ἱερὰν ᾠδὴν τοῦ Κυρίου εἰς ξένην χώραν;»¹⁹ Εἶδες πῶς τοὺς συνέφερον ἡ αἰχμαλωσία; Διότι πρὶν ἀπὸ αὐτὴν δὲν ἠνείχοντο καὶ τοὺς προφήτας ἀκόμη. ποῦ τοὺς παρήγγελλον νὰ μὴ παραβαίνουσι τὸν νόμον. Μετὰ ὁμως ἀπὸ αὐτὴν καὶ ἐνῶ τοὺς ἐπετίθεντο οἱ βαρβάροι καὶ οἱ κατακτηταὶ τοὺς ἠνάγκαζον D καὶ τοὺς κατεπέεζον νὰ παραδοῦν τὸν νόμον. δὲν ὑπήκουον, ἀλλὰ ἔλεγον: «Δὲν θὰ ψάλωμεν τὴν ᾠδὴν τοῦ Κυρίου εἰς ξένην χώραν», διότι ὁ νόμος δὲν τὸ ἐπέτρεπεν

19. Ψαλμ. 136, 1-4.

αυτό. Κοίταξε ότι και οι τρεις παίδες δεν εδλάπτοντο από την αιχμαλωσίαν, αλλά γίνοντο από αυτήν και λαμπρότεροι. Και ο Δανήλ επίσης. Ἄλλα και ὁ Ἰωσήφ τί κακὸν ἔπαθε, όταν ἔγινε και ξένος και δοῦλος και δέσμιος; Δὲν διεκρίνετο και δι' αὐτὸ μόνον και δὲν ἔλαμπε; Και ἡ γυνὴ ἐκεῖνη ἢ δάρδαρος, ἢ ὁποῖα ἔζη εἰς τὸν πλοῦτον και τὴν ὑπερφάνειαν και τὴν ἐλευθερίαν, τί ἐκέρδισεν; Ἐ Δὲν ἦτο ἀβλιωτέρα ἄλων, ἐπειδὴ τὰ ἀγαθὰ αὐτὰ δὲν ἠβέλησε νὰ τὰ χρησιμοποίησῃ δεόντως;

Ἀπεδείξαμεν λοιπὸν μὲ σαφήνειαν ποῖα εἶναι κακά, ποῖα εἶναι καλὰ και ποῖα ἐνδιάμεσα. Και ὅτι ὁ προφήτης λέγει διὰ τὰ ἐνδιάμεσα, ποῦ δὲν εἶναι δυνως κακά, ἀλλὰ θεωροῦνται ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ὅτι εἶναι κακά, ὅπως ἡ αιχμαλωσία, ἡ δουλεία, ἡ ἀπαγωγή. Τώρα εἶναι ἀνάγκη νὰ σὰς εἰπω διὰ ποῖον λόγον ἐλέχθησαν ἄλα αὐτὰ. Ἐπειδὴ ὁ Θεὸς εἶναι φιλόανθρωπος και πρόθυμος νὰ μὰς ἔλεῃ και διστακτικὸς νὰ τιμωρῇ και νὰ μὰς καλᾶξῃ. ¹⁵⁵ Α διὰ νὰ μὴ παραδῶσῃ τοὺς Ἰουδαίους εἰς τὰς τιμωρίας, τοὺς ἔστειλε προφήτας, διὰ νὰ τοὺς φοβίσῃ μὲ λόγους, ὥστε νὰ μὴ τοὺς τιμωρῆσῃ μὲ ἔργα, πρᾶγμα ποῦ ἔκαμε και εἰς τοὺς Νινευίτας. Διότι και ἐκεῖ τότε ἠπειλήσε νὰ καταστρέψῃ τὴν πόλιν, ὄχι διὰ νὰ τὴν καταστρέψῃ, ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ τὴν καταστρέψῃ. Πράγμα ποῦ ἔγινεν. Τὸ ἴδιον ἔπραττε και τότε, και ἔστειλε προφήτας, οἱ ὁποῖοι ἠπέλουν ἐπιδρομὴν θαρδάρων, πολέμου, αιχμαλωσίας, δουλείας, ἀπαγωγῆν, διαθίωσιν εἰς τὴν ξένην γῆν. Και ὅπως ἕνας φιλόστοργος πατήρ, ποῦ ἔχει ἀκόλαστον και ἀδιάφορον υἱὸν και θέλει νὰ τὸν σωφρονίσῃ, Ἐ ἐπιζητεῖ ἱμάντας και τὸν ἀπειλεῖ μὲ σχοινία λέγων «θὰ σὲ δέσω, θὰ σὲ μαστιγώσω, θὰ σὲ σκοτώσω» και γίνεται φοβερός εἰς τὰ λόγια, ὥστε μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν νὰ ἀναστειλῇ τὴν κακίαν τοῦ νέου. Ἔτσι και ὁ Θεὸς ἠπέλει συνεχῶς, διότι ἠβέλε μὲ τὸν φόβον νὰ τοὺς καταστήσῃ καλύτερους. Βλέπων αὐτὰ ὁ διάβολος και θέλων νὰ ἐμποδίσῃ τὴν διόρθωσιν ποῦ ἐπέρχεται ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀπειλὴν, ἔστειλε ψευδοπροφήτας και, ἐνῶ οἱ προφῆται ἠπέλουν αιχμαλωσίαν και δουλείαν και λιμούς, ἐκεῖνοι ἔλεγον τὰ ἀντίθετα, εἰρήνην, εὐημερίαν και ἀπόλαυσιν ἀπειρῶν ἀγαθῶν. ¹⁵⁶ Δι' αὐτὰ και οἱ προφῆται τοὺς δέουσαν και τοὺς ἔλεγον: Εἰρήνην, εἰρήνην. Και ποῦ εἶναι ἡ εἰρήνη; Και γνωρίζουν ὅλοι οἱ μελετοῦν τὰ ἱερὰ γράμματα, ὅτι συνέβαιναν αὐτὰ ποῦ ἐκήρυττον οἱ προφῆται ἐναντίον τῶν ψευδοπροφητῶν, οἱ ὁποῖοι κατέφθειρον τὴν προθυμίαν τοῦ λαοῦ. Ἐ-

πειδὴ ὁμοῦς μὲ τὴν τακτικὴν αὐτὴν διέφθειραν τὸν λαόν, λέγει ὁ Θεὸς διὰ μέσου τῶν προφητῶν: «Ἐγὼ εἰμι ὁ Θεὸς ποῦ κάμνω εἰρήνην και δημιουργῶ κακά». Ποῖα κακά; Αὐτὰ ποῦ ἀνεφέραμεν, τὴν αιχμαλωσίαν, τὴν δουλείαν και τὰ παρόμοια. Ὅχι τὴν πορνείαν, και τὴν ἀσελείαν, και τὴν πλεονεξίαν, οὔτε κανένα ἄλλο ἀπὸ αὐτὰ. Διὰ τοῦτο και ὁ ἄλλος προφήτης ποῦ εἶπεν «εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ κάποια συμφωρὰ εἰς μίαν πόλιν, τὴν ὁποῖαν ὁ Κύριος νὰ μὴ ἔξῃ παραχωρήσει». ¹⁵⁷ Δι' αὐτὴν τὴν συμφωρὰν ἔννοει, δηλαδὴ τοὺς λιμούς, τὰς νόσους, τὰ πληγμάτα ποῦ προέρχονται ἀπὸ τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ. Ἔτσι και ὁ Χριστὸς, όταν λέγῃ «ἀρκεῖ διὰ τὴν ἡμέραν ἡ ἰδικὴ τῆς κακίας», ἔννοει τοὺς ἰσράτας, τὸν μόχθον, τὴν ταλαιπωρίαν.

Αὐτὸ λοιποῦν λέγει ὁ προφήτης. Ἄς μὴ σὰς ἐκφαυλίζουν οἱ ψευδοπροφῆται. Διότι ὁ Θεὸς δύναται νὰ σὰς δώσῃ εἰρήνην και νὰ σὰς παραδῶσῃ εἰς τὴν αιχμαλωσίαν. Αὐτὸ σημαίνει «ὁ ποῖων εἰρήνην και κτίζων κακά». Και διὰ νὰ μάθῃς ὅτι αὐτὸ εἶναι ἀληθές, ἀς βασανίσωμεν αὐτὰς τὰς λέξεις. Ἀφοῦ πρῶτα εἶπεν Ἐ «ἐγὼ εἰμι ποῦ ἐδημιούργησα τὸ φῶς και τὸ σκότος», κατοπίν προσέθεσε «ποῦ κάμνω εἰρήνην και προκαλῶ συμφωρὰς». Παρέθεσε εἰς τὴν ἀρχὴν δύο ἀντίθετα πράγματα και κατοπίν ἔλλα δύο πάλιν ἀντίθετα, διὰ νὰ κατανοήσῃς ὅτι δὲν ἁμιλεῖ διὰ τὴν πορνείαν, ἀλλὰ διὰ συμφωρὰς. Και τί ἀντιδιαστέλλει πρὸς τὴν εἰρήνην; εἶναι φανερόν, ὅτι ἀντιδιαστέλλει τὴν αιχμαλωσίαν, ὄχι τὴν ἀσελείαν, οὔτε τὴν πορνείαν, οὔτε τὴν πλεονεξίαν. Ὅπως δηλαδὴ παραπάνω παρέθεσε δύο ἀντίθετα, ἔτσι και ἐδῶ. Ἀντίθετα δὲ πρὸς τὴν εἰρήνην δὲν εἶναι ἡ πορνεία, οὔτε ἡ μοιχεία, οὔτε ἡ ἀσελεία, οὔτε αἱ ἄλλαι κακίαι, ἀλλὰ ἡ αιχμαλωσία και ἡ δουλεία. ¹⁵⁸ Α Ἄλλα οἱ ἄνθρωποι, ὅπως κρίνουν τὰ στοιχεῖα μὲ ὑποκειμενικά κριτήρια, ἔτσι κρίνουν και τὰ πράγματα. Παραδείγματος χάριν, ὅπως ἐδημιούργησε τὸ φῶς και τὸ σκότος, και εἰς πολλοὺς τὸ φῶς φαίνεται εὐχάριστον και τὸ σκότος ἀποκρουστικόν, και διαβάλλουν τὴν νύκτα ὡς κάτι πονηρόν, ἔτσι κάμνουν και μὲ τὰ πράγματα. Ἄλλα δὲν πρέπει νὰ διαβάλλωμεν οὔτε τὴν νύκτα, οὔτε τὸ σκότος οὔτε γενικῶς τὴν δουλείαν και τὴν αιχμαλωσίαν. Διότι, εἰπέ μου, τί κακὸν ἔχει τὸ σκότος; Δὲν φέρνει τὴν ἀνάπαυσιν ἀπὸ τοὺς κόπους, τὴν ἀνακούφισιν ἀπὸ τὰς φροντίδας; Δὲν σκοτῶνει τὴν λύπην; Δὲν προσθέτει

δύναμιν; Ἄν δὲν ὑπῆρχε τὸ σκότος καὶ ἡ νύκτα, τότε πό-
τε θὰ ἀπελευθερώμεθα τὸ φῶς; Β Δὲν θὰ κατεστρέφετο
καὶ θὰ ἐχάνετο ἡ φυσικὴ ὑπόστασις τοῦ ἀνθρώπου; Ὅ-
πως τὸ σκότος φαίνεται εἰς τοὺς ἀνοήτους, ὅτι εἶναι κα-
κόν, ἐνῶ δὲν εἶναι, ἀλλὰ συντελεῖ εἰς τὴν ἀνατολὴν τῆς ἡ-
μέρας καὶ καθιστᾷ τοὺς ἀνθρώπους, μετὰ τὴν νυκτερινὴν
ἀνάπαυσιν, ἰκανωτέρους διὰ τὴν ἐργασίαν, ἔτσι οὐτε ἡ
αἰχμαλωσία εἶναι κακόν, ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας τὴν ὅποιαν
ἠνύθει ὁ προφήτης ὅταν ἔλεγε: «ὁ παιὼν εἰρήνην καὶ κτί-
ζων κακά». Εἶναι μάλιστα χρήσιμος, ὅταν τὴν χρησιμο-
ποιῶν δεόντως. Καθιστᾷ τοὺς ἀνθρώπους σωφρονεστέ-
ρους καὶ μετριοπαθεστέρους, διότι περικόπτει τὴν ἀλα-
ζονίαν. C

Ἡ ἀρετὴ εἶναι ἀληθῶς πρᾶγμα ἀδούλωτον καὶ τίπο-
τε δὲν δύναται νὰ τὴν νικήσῃ, οὔτε ἡ δουλεία, οὔτε ἡ
αἰχμαλωσία, οὔτε ἡ πείνα, οὔτε ἡ νόσος, οὔτε τὸ τυραννι-
κώτερον ὄλων, ὁ θάνατος. Καὶ τὸ ἀποδεικνύουσι ὅλοι ὅσοι
ὑπέμειναν ὅλα αὐτὰ, καὶ μὲ αὐτὰ ἀπέκτησαν μεγαλύτεραν
λάμπριν. Τί ἔβλαψε, ἀλήθεια, τὸν Ἰωσήφ ἡ δουλεία; (διότι
τίποτε δὲν μᾶς ἐμποδίζει νὰ φέρωμεν ὡς παράδειγμα πάλι
τὸν ἴδιον ἀνθρώπον). Τί τὸν ἔβλαψαν τὰ δεσμά; Τί αἱ
ἀλυσιδεῖς; Τί ἡ συκοφαντία, ἡ ἐπιβουλή; Τί δὲ ἡ παραμο-
νὴ του εἰς τὴν ξένην χώραν; Τί ἔβλαψε τὸν Ἰωὴ ἡ κατα-
στροφὴ τῶν βοσκολίων καὶ τῶν ποιμνίων του, ὁ θίσιος
καὶ πρόωρος θάνατος τῶν παιδιῶν του, ἡ πληγὴ τοῦ
σώματος, αἱ πηγαὶ τῶν σκυληῶν, ὁ πόνος ὁ ἀνυπόφο-
ρος, ἡ διαμονὴ του ἐπάνω εἰς τὴν κορμίαν, ἡ ἐπιβουλή
τῆς γυναίκος του, οἱ χλευασμοὶ τῶν φίλων του, αἱ ὕβρεις
τῶν δούλων του; Τί ἔβλαψε πάλιν τὸν Λάζαρον, τὸ γεγο-
νός, ὅτι κατέκειτο ἐμπρὸς εἰς τὴν πόλιν καὶ οἱ σκύλοι
ἐγλείφον μὲ τὴν γλῶσσαν των τὰς πληγὰς του, ἡ ἀκατά-
παυστος πείνα του, καὶ ἡ περιφρόνησις τοῦ πλουσίου, καὶ
τὰ τραύματα, καὶ ἡ ἀφόρητος νόσος καὶ ἡ ἔλλειψις οἰ-
ασθήποτε συμπαροστάσεως καὶ βοηθείας; Καὶ τί ἔβλα-
ψαν τὸν Παῦλον αἱ ἀλλεπάλληλοι δοκιμασίαι ἐκείνων τῶν
φυλακῶν, τῶν ἀπαγωγῶν, τῶν θανάτων, τῶν καταποντι-
σμῶν, τῶν ὑπολοίπων πειρασμῶν, ποῦ εἶναι ἀδύνατον νὰ
τοὺς ἀπαριθμῶσιν κανεὶς;

Ἀναλογιζόμενοι λοιπὸν ὅλα αὐτὰ, ὅς ἀποφεύγωμεν
τὴν κακίαν, Ε καὶ ἄς ἐπιδιώκωμεν τὴν ἀρετὴν. Καὶ ἄς εὐ-
χώμεθα μὲν νὰ μὴ εισέλθωμεν εἰς πειρασμόν. Ἄλλὰ ἂν
ποτὲ πέσωμεν νὰ μὴ ἀγανακτῶμεν οὔτε νὰ δυσαναχετῶ-

μεν. Διότι αὐτὰ εἶναι ὄπλα τῆς ἀρετῆς δι' ἐκείνους ποῦ
τὰ χρησιμοποιοῦν δεόντως. Καὶ θὰ δυνηθῶμεν μὲ ὅλα
αὐτὰ νὰ διακριθῶμεν, ἐὰν εἰμεθα νηφάλιοι, καὶ νὰ ἀπο-
λαύσωμεν τὰ αἰώνια ἀγαθά. Τὰ ὅποια εἶθε νὰ ἐπιτύχωμεν
ὄλοι εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν,
εἰς τὸν ὅποιον ἀνήκει ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας.

Ἄμήν.

ΟΜΙΛΙΑ

ΕΚΦΩΝΗΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΝ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ, ΜΕΤΑ ΣΥΝ-
ΤΟΜΟΝ ΟΜΙΛΙΑΝ ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΓΚΑΤΕΡΑΙΟΝ ΛΟΓΟΝ:
«Ο ΜΕΝ ΘΕΡΙΜΟΣ ΠΟΛΥΣ, ΟΙ ΔΕ ΕΡΙΤΑΙ ΟΛΙΓΟΙ».

Είδατε τὸν γέροντα ταυτοχρόνως καὶ νέον, γέροντα μὲν εἰς τὸ σῶμα, νέον δὲ εἰς τὴν διάθεσιν; Εἶδατε γῆρας ἀκμαῖον καὶ νεῦρα σφριγηλά τοῦ γῆρατος; Τέτοια εἶναι τὰ ἰδικὰ μᾶς (πράγματα) ἐν ἀντιθέσει πρὸς ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα (εἶναι) ἐκτός (τῆς Ἐκκλησίας). Διότι εἰς μὲν τὰς ἀσχολίαις τὰς ἐκτός (τῆς Ἐκκλησίας) τὸ γῆρας εἶναι ἀχρηστον. Π.χ. ὁ στρατιώτης, ὅταν φθάσῃ εἰς αὐτὴν τὴν ἡλικίαν, ἔδεν δύναται νὰ τευτώσῃ τὸ τόξον, οὔτε νὰ ρίψῃ βέλος, οὔτε νὰ κινήσῃ τὸ δόρυ, οὔτε νὰ ἀναβῆ εἰς τὸν ἵππον, οὔτε νὰ ἐπιτεθῆ ἐναντίον τειχῶν οὔτε ἄλλο τι παρόμοιον, τίποτε δὲν δύναται νὰ πράξῃ. Ἄλλὰ καὶ ὁ κυβερνήτης τοῦ πλοίου, ὅταν τὸ γῆρας χαλαρώσῃ τὰ νεῦρα τῆς σαρκός, δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ τευτώσῃ τὰ σχοινιά, οὔτε νὰ ἀνοίξῃ τὰ πανιά, οὔτε νὰ κωπηλατήσῃ, οὔτε νὰ μετακινήσῃ τὸ τιμόνι, οὔτε νὰ μάχεται μὲ τὰ κύματα, οὔτε ἄλλο τι παρόμοιον δύναται νὰ πράξῃ. Ὁ γεωργὸς πάλι, ὅταν φθάσῃ εἰς αὐτὴν τὴν ἡλικίαν, δὲν δύναται νὰ ζεύξῃ τοὺς βοῦς του, οὔτε νὰ σῦρῃ τὸ ἀροτρον, οὔτε νὰ διανοίξῃ καὶ νὰ ἀνασκάψῃ αὐλακας, οὔτε νὰ καλλιεργήσῃ δένδρον, οὔτε νὰ ἐνταχθῆ εἰς ομάδα θεριστῶν. ³⁸⁸ Ἀ οὔτε δύναται νὰ πράξῃ ἄλλο τι παρόμοιον. Ἄλλὰ καθένας εἰς αὐτὴν τὴν ἡλικίαν μένει εἰς τὴν οἰκίαν του ἔχων τὴν συναίσθησιν τῆς ἀτελείας (τῆς προερχομένης) ἀπὸ τὴν ἡλικίαν καθηλωμένος ἀπὸ μίαν μεγάλην καὶ ἀναπό-
τρεπτον ἀνάγκην, τὸ γῆρας.

Ἄλλὰ ὁ διδάσκαλος τῆς Ἐκκλησίας δὲν εἶναι ἔτσι. Ἄλλὰ τότε κυρίως θὰ ἀγωνισθῆ, καὶ θὰ ὁμιλήσῃ, καὶ θὰ διδάξῃ καὶ θὰ προσπαθῆσῃ νὰ κατευθύνῃ τὸν λαόν. Διότι τὸ γῆρας εἰς ἄλλα πράγματα εἶναι ἀχρηστον, ἐνῶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ εἰς τοὺς μόθους διὰ τὴν (ἀπόκτησιν) τῆς ἀρετῆς εἶναι χρησιμώτατον. Διότι καὶ ὁ μακάριος Ἀβραάμ τότε ἐπέτυχε τὸν μέγαν ὄθλον του, ὅταν ἦτο εἰς αὐτὴν τὴν ἡλικίαν, διότι τότε, τότε παρεβίασε τὴν κυριότητα τῆς φύσεως καὶ ἐβυσίασε τὸν υἱόν του. Διότι τὸν ἐβυσία-

σε κατ' οὐσίαν, ἢ ἂν καὶ ὄχι ἐμπράκτως, ἀλλὰ εἰς τὴν ψυχὴν του. Ἄν καὶ οὐχὶ ἔξ ὀλοκλήρου, ἀλλὰ κατὰ τὴν θέλησιν του. Ἄν καὶ ὄχι διὰ τοῦ ἔργου, ὅμως μὲ τὴν διανοίαν του. Τότε ἔγινε ἱερεὺς τῶν ἰδίων του σπάγγων, καὶ μεταφέρων τὸν ἑαυτὸν του ἔξω ἀπὸ τὴν ἴδιαν τὴν φύσιν του καὶ ἀφοῦ μετέβη εἰς τὸ λιμάνι τοῦ οὐρανοῦ, ἐπετέλεσε τὸ ἀξιοθαύμαστον καὶ παράδοξον ἐκεῖνο ἔργον. Καὶ ὁ Παῦλος, ὁ διδάσκαλος τῆς οἰκουμένης, εἰς θαυμάσιον γῆρας ἀπεβύθη εἰς τοὺς θαυμαστοὺς ἐκεῖνους ἀγῶνας καὶ μὲ μεγάλην καρτερίαν ὑπέμεινε καὶ δεσμά καὶ ἀλυσίδας καὶ φυλακὰς μὲ ἓνα σῶμα γηρασμένον. Καὶ τοῦτο φανερώων ἔλεγε: «Σὺν Παῦλος ἠλικιωμένος, τῶρα δὲ καὶ φυλακισμένος, διὰ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν.» Καὶ αὐτὰ τὰ λέγω ὄχι διὰ νὰ προσβάλω τὴν νεότητα. Ἐ Διότι καὶ οἱ παῖδες ποὺ κατεπάτησαν τὴν κάμινον, ἦσαν πολὺ νέοι καὶ πάρα πολὺ παιδάρια, καθὼς ἐπίσης καὶ ὁ Ἰερεμίας ποὺ ἐδέχθη τὴν προφητείαν. Ἄλλὰ καὶ ὁ Δανιήλ, ὅταν ἐχαλίνωσε τοὺς λέοντας καὶ μὲ τὴν ἀνέκφραστον παρηρησίαν του ἐφάνερωσε τὰ ἀπόρητα τῶν ἀνείρων τοῦ βασιλέως καὶ τὰ ἐξήγει εἰς τὸν ἴδιον ποῦ τὰ εἶδε, ἦτο πολὺ νέος. Καὶ ἡ νεότης του δὲν ὑπῆρξε καθόλου ἐμπόδιον εἰς τὴν ἀρετὴν τοῦ ἀνδρός. Εἰς τὰ κοσμικὰ ὅμως πράγματα, ὅπως εἶπα, καὶ τὸ προχωρημένον γῆρας καὶ ἡ ἀνώριμος νεότης γίνονται μέγιστα ἐμπόδια. Εἰς τοὺς ἀγῶνας ὅμως τῆς ἀρετῆς αὐτὰ δὲν ἔχουν σημασίαν, ἀλλὰ χρειάζεται ἓνα πρᾶγμα, μόνον διάθεσις καὶ ψυχὴ προητοιμασμένη, καὶ οὔτε ἡ νεότης εἶναι ἀχρηστος, ἢ οὔτε τὸ γῆρας εἶναι ἀκατάλληλον, ἀλλὰ εἰς κάθε μίαν ἀπὸ τὰς δύο αὐτὰς ἡλικίας δύναται τις νὰ ἴδῃ νὰ παράγεται ὄριμος καρπός, καθὼς εἶπα, μόνον ἐὰν ἔχη κανεὶς ψυχὴν νηφάλιον, ποῦ γνωρίζῃ νὰ φιλοσοφῇ καὶ νὰ ἀποσπᾷ τὴν εὐνοίαν τοῦ Θεοῦ μὲ τὴν πολλὴν ἀρετὴν τῆς.

Ἄς μὴ προβάλλῃ λοιπὸν κανεὶς ὡς δικαιολογίαν τῆς ἀδιαφορίας του οὔτε τὴν νεότητα οὔτε τὸ γῆρας. Διότι καὶ τώρα πολλοὶ μεταξὺ μᾶς νέοι γεμίζουν αὐτὸ τὸ πνευματικὸν θεάτρον, ἐνῶ ἄλλοι, ποῦ εἶναι ἠλικιωμένοι, ἀσχημονοῦν εἰς τὰς ἱπποδρόμους. Ἄλλοι πάλιν γέροντες ποῦ κοσμοῦν τὴν λευκὴν κεφαλὴν μὲ τὴν ἀκρόασιν, ἐνῶ ἄλλοι νέοι μὲ τὰ κοσμικὰ θεάματα καθιστοῦν τὴν νεότητά τους πολὺ ἀνόητον. Ἐ Ἄν καὶ εἶναι πολλοὶ οἱ παρόντες εἰς τὴν σύναξιν μᾶς, ὅμως δὲν ἔχω τὸ αἰσθημα τοῦ κόρου. Διότι

δέν ήθελον νά ἦσαν παρόντες μόνον πολλοί, ἀλλά ὅλοι, καί κανείς νά μὴ λείπῃ ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν. Ὅστε καί ἕνας νά φανῇ, ὅτι ἀποξενώνεται ἀπὸ τὸ ποιμνιον, ἀγανακτῶ καί πονῶ. Διότι καί ἐκεῖνος ὁ ποιμὴν ἀφῆσε τὰ ἐνεμῆκοντα ἐννέα πρόβατα καί ἔσπευσε πρὸς ἐκεῖνο τὸ ἕνα ποῦ ἐπλανήθη καί δὲν ἐσταμάτησε ἕως ὅτου τὸ ἐπέφερε εἰς τὴν ποιμνὴν καί ἐπεδείκνυε μεγάλο ἐνδιαφέρον δι' αὐτό. Διότι ἐγώλαινε ὁ ἀριθμὸς τῶν ἑκατῶν, ἕως ὅτου ἐπανεῦρε καί τὸ ἕνα καί ὅταν αὐτὸ διεσώθη, τὰ ἑκατὸν ἔγιναν πάλιν ἑκατὸν. Καί μὴ μοῦ λέγῃς, ὅτι ἕνας εἶναι ὁ ἀδελφός ποῦ ἐχάθη, ³⁸⁹ Ἄ ἀλλὰ σκέψου ὅτι εἶναι ἀδελφός, τὸ ζῶον διὰ τὸ ὅποιον ὁ Θεὸς ἐπιδεικνύει τὴν φροντίδα, χάριν τοῦ ὁποῦ ἔγιναν τὸσόν πολλά, χάριν τοῦ ὁποῦ ἐχύθη τὸ τίμιον αἷμα καί κατεβλήθη τὴν τιμὴν, διὰ τὸν ὅποιον ἐπεξετάθη ὁ οὐρανός, καί ὁ ἥλιος ἐφώτισε καί ἡ σελήνη τρέχει, καί λάμπει ὁ ποικίλος χορὸς τῶν ἄστρων, καί ἠπλώθη ὁ ἀήρ, καί ἡ θάλασσα ἐξεχύθη, καί ἡ γῆ ἐθεμελιώθη, καί πηγαὶ ἀναβλύζουν, καί ποταμοὶ τρέχουν, καί τὰ ὄρη ἐστερεώθησαν. Χάριν τοῦ ὁποῦ ὑπάρχουν λιβάδια καί κήποι, σπέρσι καί δένδρα, τὰ ποικίλα εἶδη τῶν φυτῶν, ὅσα ὑπάρχουν εἰς τὰ ὄρη, εἰς τὰς ἐρήμους, εἰς τὰς πόλεις, εἰς τὰς πεδιάδας, εἰς τὰ δάση, εἰς τὰ βουνά. Χάριν τοῦ ὁποῦ ὑπάρχει τὸ ἄπειρον πλῆθος τῶν ἰχθύων, ^B τὰ διάφορα εἶδη τῶν τετραπόδων ζῶων, ὄλων τῶν εἰδῶν τὰ πτηνά, ὁ νόμος, οἱ προφῆται, οἱ ἀπόστολοι, χάριν τοῦ ὁποῦ ἔγιναν τὰ ἀναρίθμητα θαύματα. Τί χρειάζεται νά τὰ ἀναφέρωμεν ὅλα αὐτά; Χάριν τοῦ ὁποῦ ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἔγινε ἄνθρωπος καί ὡς ἄνθρωπος ἐθουσιάσθη.

Σκέψου πόσον φροντίζει ὁ Θεὸς διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων καί μὴ καταφρονήσης κανέναν ἄνθρωπον, ἀλλὰ μετὰ τὴν διάλυσιν αὐτοῦ τοῦ πνευματικοῦ θεάτρον, νά ἀναζητήσης αὐτὸν ποῦ ἔλειψε καί μὴ παραιτηθῇς ἕως ὅτου τὸν κερδίσης καί τὸν συνδέσης μετὰ τὴν μητέρα καί τὸν ἀπομακρύνῃς ἀπὸ τὴν κακὴν συνήθειαν, ^C καί τὸν αἰχμάλωτον διασώσης, καί τὸν καταποντισθέντα ἀνασῶρης, καί τὸν αἰχμάλωτον τῶν θηρίων τὸν ἀπαλλάξῃς ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἄγρια θηρία. Διότι ποῖαν συγγνώμην δύνασαι νά ἔχῃς, ποῖαν δικαιολογίαν; Φθάνομεν εἰς τοὺς τάφους τῶν ἀποστόλων. Βλέπομεν τὰ τραύματα αὐτῶν καί τὰ στίγματα, βλέπομεν τὸ αἷμα τῶν ποῦ ῥεῖ (καί εἶναι) πολυτιμότερον ἀπὸ τὸν χρυσόν, βλέπομεν τὰς ἀλύτους, τὰς μάλιστα, τοὺς καθημερινούς θανάτους, τοὺς ὁποῦς

ὑπέστησαν χάριν τῆς ἐκκλησίας. Βλέπομεν τὸν μαθητὴν τοῦ Παύλου νά τρέχῃ παντοῦ μαζί μετὰ τὸν Παῦλον καί νά ἐξιῶνεται μετὰ τὸν διδάσκαλον, καί τὸν μάσχον εἰς τὸν Ἰδιον ζυγόν μετὰ τὸν ταῦρον. (Βλέπομεν) τὸν ἀδελφὸν τοῦ πρώτου μεταξύ τῶν ἀποστόλων, τὸν ἀλιέα, ὁ ὁποῖος ἠπλώσε τὸ δίκτυον καί ἀντὶ ἰχθύων ἤλιευσεν ἄνθρώπους, τὸν κήρυκα τοῦ Εὐαγγελίου. ^D Καί ἐντρυφόμεν εἰς τὰ καταρθίσματα αὐτῶν ὡσάν εἰς λιβάδι. Καί οἱ ἄλλοι ποῦ ἀφήνουν ἡμᾶς, κάθονται καί γίνονται θεαταὶ τῶν ὁλόγων ἵππων, περιλουόμενοι μετὰ ὕδρει μεταξὺ τῶν, ἐξάπτοντες τὸν θυμὸν καί τὴν φιλονεικίαν ἀνευ λόγου, δοκιμάζοντες μίαν χαρὰν ποῦ εἶναι ἀθλιώτερα ἀπὸ τὴν λύπην, διὰ τοὺς ἠνίχους ποῦ νικοῦν, διὰ τοὺς ἵππους ποῦ συντρίβονται. Τί ἀνοητότερον ἀπὸ αὐτὸ δύναται νά ὑπάρξῃ; Εἰπέ μου, διατί χαίρει; Διατί ακιρτᾷ καί πηδᾷ καί καταδαίνει, χαρούμενος ἀπὸ ἐκεῖ; Καί σὺ, πάλιν, ἐξ αἰτίας τίνος πονεῖς καί ἐντρέπεται καί κύπτεις κάτω καί πονεῖ ἡ ψυχὴ σου, διότι ἐνίκησε ὁ τάδε καί ἐνίκηθη ὁ ἄλλος; Καί τί σημασίαν ἔχουν αὐτὰ διὰ σέ; Ποῖον λόγον δύναται νά ἔχῃ αὐτὴ ἡ χαρὰ ἢ ἡ λύπη; ^E Καί ποίας τιμωρίας δὲν εἶναι ἀξίος καί ὁ ἕνας καί ὁ ἄλλος ἀπὸ σῆς, ἀφοῦ διὰ τὴν ψυχὴν σῆς, ἡ ὁποία κάθε ἡμέραν παρασύρεται ἀπὸ τὰ πάθη, δὲν φροντίζει καθόλου. ἀλλὰ χαίρει καί λυπεῖται διὰ τὰ ἄλογα ζῶα καί διὰ τοὺς ἀνθρώπους, τὰ ἄλλα ἄλογα; Ἄλλὰ διὰ νά μὴ ἀφιερῶσωμεν πάλι ὅλην τὴν ὀμιλίαν μας εἰς αὐτὰ καί ἐξαντλήσωμεν τὸν χρόνον, ἀφοῦ ἀναθέσωμεν τὴν ἀγάπην σῆς νά τοὺς διορθώσῃς, ἄς ἀσχοληθῶμεν μετὰ αὐτὰ ποῦ ἀνεγνώσθησαν σήμερον καί ἄς προσπαθῶμεν νά σᾶ: εἰσαγάγωμεν εἰς τὸ λιβάδι τῶν θείων Γραφῶν. Διότι πράγματι ἐκεῖνι ὁμοιάζουν μετὰ λιβάδι. Ὅπως ἀκριδῶς εἰς τὸ λιβάδι τὰ ἄνθη εἶναι διάφορα καί ὄμοιατα, ³⁹⁰ Ἄ καθ' ἕνα προσελκύει πρὸς τὸν ἑαυτὸν τοῦ τὴν δρασιν τοῦ θηατοῦ ποῦ τὰ παρατηρεῖ, ἔτσι λοιπὸν καί εἰς τὰς θείας Γραφάς. Καί πράγματι, ὁ μακάριος Δαυὶδ προσελκύει πρὸς τὸν ἑαυτὸν τοῦ τὴν διανοίαν μας, καθὼς καί ὁ ἀποστολικὸς λόγος ὁ ὁποῖος ἐλέγθη διὰ τὸν Τιμόθεον. Ἐπίσης καί ὁ τολμηρὸς Ἰωάννης, ὅταν φιλοσοφῇ διὰ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, καί ὁ Κύριος αὐτῶν Ἰησοῦς, ὅταν συζητῇ μετὰ τοὺς μαθητὰς του καί λέγῃ: «Ὁ μὲν θερισμός εἶναι πολὺ, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι».²

² Ἐμπρὸς λοιπὸν, ἐάν εἶναι ἀναγκαῖον, ἄς ἀσχοληθῶ-

μεν με τὸν Εὐαγγελικὸν αὐτὸν λόγον καὶ δις ἀναπτύξω-
μεν τὰ νοήματά του. Διότι ἂν καὶ εἶναι μία μικρὰ κατὰ
τὴν ἔκτασιν φράσις, μᾶς προσφέρει ἕνα ἀτελείωτον πέλ-
γος νοημάτων. Δι' αὐτὸ δις προχωρησάμεν εἰς αὐτὸν με
πολλὴν προσοχὴν. Β Διότι ὅταν εἶδε, λέγει, τὰ πλήθη νὰ
ταράσσονται εἶπεν εἰς τοὺς μαθητάς: «ὁ μὲν θερισμὸς
πολύς, οἱ δὲ ἔργαται ὀλίγοι». Εἶπέ μου, ποῖος θερισμὸς
καὶ διὰ ποῖον λόγον ὠνόμασε ἔτσι αὐτὴν τὴν διδασκαλίαν;
Μολονότι ἀσφαλῶς ὁ θερισμὸς εἶναι τὸ τέλος κάθε πράγμα-
τος. Ὅταν δηλαδὴ ὁ σπόρος ριφθῇ εἰς τὰς κοιλάτητας
τῆς γῆς καὶ ἐκεῖ ἀπολαύσῃ τὴν ὑγρασίαν ἔπειτα ἀφοῦ δια-
βραχῇ καὶ φουσκώσῃ, ἀπλώνεται εἰς τὸ χῶμα ποῦ τὸν
περιβάλλει καὶ ἀφοῦ ἀπλώσῃ πολλὰς ρίζας, ριζώνει εἰς
θάβος, ἔπειτα προβάλλει κατ' ἀρχὴν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν
τῆς γῆς καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον, τρεφόμενος ἀπὸ τὸν ἥλι-
ον, τὴν βροχὴν καὶ τὸν ἀέρα αὐξάνει μετὰ τὴν δάστυσιν
τῆς γῆς C καὶ γίνεται εἰς τὴν ἀρχὴν πράσινον χόρτου καὶ
παρουσιάζει τρυφερὰ φύλλα, κατόπιν ἐκθλαστάνει τὸν ἀ-
νώριμον στάχυν, καὶ ὅταν φθάσῃ ἡ ἀνοιξίς, πάλιν ὀλίγον
κατ' ὀλίγον σχηματίζει τὴν καλὰμην καὶ τὰ ἄγανα καὶ ἀ-
ποδίδει πλήρη τὸν καρπὸν. Τότε λοιπὸν ὁ γεωργὸς ἀκο-
νίζει τὸ δρεπάνι, συγκεντρώνει τοὺς θεριστάς, καὶ ἀφοῦ
συνάξῃ τὸν καρπὸν τὸν ἀποθηκεύει εἰς τὴν οἰκίαν. Ὅστε
λοιπὸν τὸ τέλος παντός μόνου καὶ τῆς γεωργίας εἶναι ὁ
θερισμὸς. Ἄλλὰ εἶπέ μου, πῶς ὁμιλεῖ διὰ θερισμὸν, ἀφοῦ
τὰ πράγματα εὐρίσκοντο ἀκόμη εἰς τὴν ἀρχὴν; Διότι εἰς
ἅλα τὰ μέρη τῆς οἰκουμένης ἐκυριάρχει ἀσέβεια καὶ βω-
μοὶ ἐκαίοντο, καὶ εἰδῶλα προσεκυνούντο, καὶ ὁ Ἰησοῦς
περιεφρονεῖτο D καὶ ἅλα τὰ ἐκάλυπτε θαθεῖα νύχτα καὶ ἡ-
το φοδερὸς χειμῶν ἐνῷ ἐπεκράτει μεγάλη τρικυμία εἰς
τὴν θάλασσαν, καθὼς ἀγριοὶ ἀνεμοὶ, ἐτάρασαν τὸν ἀνθρώ-
πινον βίον, ἐνῷ ἐκυβέρνουν τὰ πάθη καὶ ἐνῷ ἅλα κατεπον-
τίζοντο. Διότι παντοῦ (ἐθασίλευθ) ἡ πορνεία καὶ ἡ μοι-
χεία καὶ ἡ ἀκόλασις. Παντοῦ πλεονεξία καὶ ἀρπαγαὶ καὶ
πόλεμοι. Καὶ εἰς τὴν γῆν αἱματα, αἱματα εἰς τὴν θάλασ-
σαν, διότι οἱ καταποντισταὶ διέπραξαν καὶ ἐκεῖ τὸν φόνον,
καὶ πόλεμοι συνεχεῖς καὶ μάχαι καὶ ἐμφύλιοι σφαγαὶ καὶ
φόνοι μιαιώτεροι ἀπὸ δλοῦς τοὺς φόνους. Καὶ πράγματι,
τέκνα ἐθουσιάζοντο εἰς τὰ εἰδῶλα, καὶ ἡ φύσις παρεγνωρί-
ζετο, καὶ ἡ συγγένεια ἀνετρέπετο καὶ παντοῦ κρημνοὶ καὶ
σκόπελοι καὶ βφαλοὶ καὶ πέτραι ὀγκώδεις καὶ δὲν ὑπῆρχε
κανεὶς ἀνθρώπος κυβερνήτης. Ε Ἡ μᾶλλον ὑπῆρχον ὀλί-
γοὶ κυβερνήται εἰς τὸ Ἰουδαϊκὸν ἔθνος, ἀλλὰ δὲν τοὺς ἡ-

κουε κανεὶς, διότι οἱ ναῦται ἐστασίαζον καὶ ἐκτυπῶντο μετα-
ξύ των καὶ κατεποντίζοντο. Διότι Σκύθαι καὶ Θράκες καὶ
Μαῦροι καὶ Ἰνδοὶ καὶ Πέρσαι καὶ Σαυρομάται καὶ οἱ κά-
τοικοὶ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἑπείρου καὶ μετὰ μίαν λέξιν ὀ-
λη ἡ ὕψηλιος ὑπηρετεῖ τοὺς δαίμονας καὶ ἐταράσσεται ἀ-
πὸ τὰ ἀσεβῆ ἐκεῖνα (πνεύματα), καὶ ἡ ὑπαιθρος, καὶ ἡ πό-
λις, καὶ τὰ ἀκατοίκητα μέρη, καὶ ἡ ξηρὰ καὶ ἡ θάλασσα,
καὶ ἡ χώρα τῶν θαρδάρων καὶ ἡ Ἑλλάς, καὶ τὰ ὄρη καὶ τὰ
δάση καὶ τὰ βουνά. Μόνον δὲ τὸ ἔθνος τῶν Ἰουδαίων ποῦ
ἐθεωρεῖτο εὐσεβές, εἶχε προφῆτας καὶ μικρὰ σπέγματα
θεογνωσίας. 39 Ἄ Ἄλλὰ καὶ αὐτὰ μετὰ τὸν καιρὸν εἶχον
καταπιγιῆ, καὶ οἱ διδάσκαλοι ἐκεῖνου τοῦ ἔθνους ἐγένον-
το μικροὶ κατήγοροι τῶν ἀμαρτημάτων του. Καὶ ἀπέχον
πέρα πολὺ ἀπὸ τοῦ νὰ διαπαιδαγωγοῦν τοὺς ἄλλους καὶ
νὰ καθοδηγοῦν εἰς τὴν εὐσεβείαν, καθότι μάλιστα τότε
ἐγένοντο αἴτιοι σκανδάλων καὶ εἰς τοὺς ἄλλους; καὶ τοῦτο
ἀποκαλύπτων ὁ προφήτης, ἔλεγε: «Ἐξ αἰτίας σὰς τὸ ὀ-
νομα τοῦ Θεοῦ βλασφημεῖται μετὰ τῶν ἔθνικων».³

Πῶς λοιπὸν, ἐνῷ ἐκυριάρχουν εἰς τὴν οἰκουμένην τό-
σα κακά καὶ δὲν εἶχον ἀκόμη ριφθῇ οἱ σπόροι (διότι παν-
τοῦ ὑπῆρχαν ἀκανθοὶ καὶ τρίβολοι καὶ πονηρὰ χόρτα), ὁ
ἀγρός δὲν εἶχε ἀκόμη καθαρισθῆ, οὔτε εἶχε σὺρθῆ ἀρο-
τρον, οὔτε εἶχε ἀνοιχθῆ αὐλάκι, πῶς, λέγω, ὁμιλεῖ διὰ θε-
ρισμὸν καὶ λέγει Β «ὁ θερισμὸς πολὺς»; Καὶ διὰ ποῖον λό-
γον ὀνομάζει ἔτσι τὸ Εὐαγγέλιον; Διὰ ποῖον λόγον; Ἐ-
πειδὴ τὰ πράγματα εἶχον ἔτσι καὶ ἐπρόκειτο νὰ στείλῃ
αὐτοὺς εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην, ἦτο δὲ εὐλογον αὐτοὶ νὰ
ἀνησυχοῦν καὶ νὰ ταράσσονται καὶ νὰ διαλογίζωνται καὶ
νὰ λέγουν. Καὶ πῶς θὰ ἦτο δυνατόν ἐνῷ ἦσαν ἐνδεκα ἀν-
θρώποι (διότι ὁ ἕνας εἶχε αἰχμαλωτισθῆ ἀπὸ τὸν διάβο-
λον), ἀπλοὶ, ἀγράμματοι, πτωχοὶ, ἀσημοὶ, γυμνοὶ, μονο-
χιτώνες, ἀνυπόδητοι, δίχως ζώνην, δίχως ράβδον, δίχως
νὰ φέρουν μεθ' ἑαυτῶν χρήματα, νὰ διατρέξουν ὅλην τὴν
οἰκουμένην, εὐρισκομένην εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν, καὶ
νὰ τὴν ἀποσπάσουν ἀπὸ τὴν παλαιὰν τῆς συνήθειαν καὶ
νὰ τοὺς εἰσάγουν τὴν διδασκαλίαν τῆς νέας θρησκείας καὶ
νὰ τοὺς διδάξουν ξένην διδασκαλίαν; C Πότε θὰ ἐκρίζω-
σωμεν τὰς ἀκάνθας; Πότε θὰ σπεύρωμεν τοὺς σπόρους;
Πότε θὰ καλλιεργήσωμεν τὴν οἰκίαν των; Πότε θὰ φω-
τώσῃ ὁ σπόρος; Καὶ ποῖος δὲν θὰ μᾶς διαμελίσῃ; Ποῖος
δὲν θὰ μᾶς κατακρημίσῃ; Πῶς θὰ δυσηδῶμεν νὰ ἀνοιξω-

3 Ἰω. 62, 5 καὶ Ρωμ. 2, 24.

μεν τὸ στόμα, νὰ σταθῶμεν ὄρθιοι, νὰ ὁμιλήσωμεν, νὰ ἐμφανισθῶμεν ἔμπρὸς εἰς τόσας μυριάδας; Πῶς θὰ καταπαύσωμεν τὴν μανίαν τῶν τυραννῶν, τὰς ἐξεγέρσεις τοῦ πλήθους, τὰς θεωρίας τῶν φιλοσόφων, τὴν δεινότητα τῶν ρητόρων, τὴν τυραννίαν τῶν προλήψεων, τὴν δύναμιν τῆς παλαιᾶς συνηθείας, τὰ σχέδια τῶν δαιμόνων, ψυχὰς αἱ ὁποῖαι πάσχουν ἀπὸ ἀναριθμήτους ἀσθενείας; Ἡμεῖς λοιπὸν οἱ ἕνδεκα πῶς θὰ διορθώσωμεν ὅλους τοὺς ἀνθρώπους τῆς οἰκουμένης, οἱ ἄπλοοὶ ἄνθρωποι τοὺς σοφοὺς, οἱ ἄσπλοοι τοὺς ὀπλισμένους, ἢ οἱ ἀρχόμενοι τοὺς ἀρχοντας, οἱ κάτοχοι μίας γλώσσης καὶ ὁμιλήσαντες πρὸς ἀναριθμήτους γλώσσας, καὶ ἔθνη δάρδαρα καὶ ἀλλόγλωσσα; Ποῖος θὰ μᾶς ἀνεχθῆ, ἀφοῦ οὐτε τὴν γλῶσσαν μᾶς δὲν θὰ κατανοῆ; Διὰ νὰ μὴ σκέπτονται λοιπὸν ὅλα αὐτὰ καὶ ἀνησυχῶν ἰσχυράσαι τὸ Εὐαγγέλιον θερισμὸν, σχεδὸν ὡς νὰ ἔλεγε: "Ὅλα ἔχουν τακτοποιηθῆ, ὅλα ἔχουν ἐτοιμασθῆ, Σὰς στέλνω διὰ τὴν συγκομιδὴν ἐτοιμῶν καρπῶν. Τὴν ἰδίαν ἡμέραν θὰ δύνασθε καὶ νὰ σπείρετε καὶ νὰ θερίζετε. Ὅπως ἀκριθῶς λοιπὸν ὁ γεωργός, ἐξερχόμενος κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ θερισμοῦ, χαίρει καὶ εἶναι γελαστός καὶ λάμπτει ἀπὸ ἀγαλλίας, μὴ ὑπολογίζων κόπους καὶ δυσκολίας, ἀλλὰ σπεύδει εἰς ἐτοιμίην ἐσοδείαν καὶ τρέχει νὰ συνάξῃ τοὺς ἐτήσιους καρπούς του, καὶ δὲν ὑπάρχει πλέον πούθενά κανένα κώλυμα, κανένα ἐμπόδιον, καμμία ἀθεβαιότης διὰ τὸ μέλλον, Ἐ πλημμύραι, χάλασαι, ξηραῖοι καὶ ἡ ἀποτρόπαιος στρατιὰ τῶν ἀκριθῶν. Διότι αὐτὸς ποὺ ἀρχίζει νὰ θερίζῃ, δὲν ὑποπεύεται τίποτε τέτοιο. Δι' αὐτὸ λοιπὸν ἀρχίζουν τὴν ἐργασίαν μὲ χοροὺς καὶ πηδῆματα.

"Ἔτσι λοιπὸν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐξέλθετε καὶ σεῖς — πολὺ περισσότερο σεῖς — μὲ μεγάλην χαρὰν ἀνὰ τὴν οἰκουμένην. Διότι τὸ πρῶγμα εἶναι θερισμὸς, καὶ θερισμὸς εὐκόλος, διότι ἔχουν προετοιμασθῆ τὰ στάχυα διὰ σᾶς. Νὰ ὁμιλήσετε μόνον χρειάζεται, ὄχι νὰ κουρασθῆτε. ³⁹² Ἄ Δανείσατέ μου, λέγει, τὴν γλῶσσαν καὶ θὰ ἴσῃτε τὸν καρπὸν νὰ εἰσάγεται εἰς τὰς βασιλικὰς ἀποθήκας. Διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ ὅταν μετὰ ταῦτα τοὺς ἔσπευτε, ἔλεγεν εἰς αὐτούς: «Ἰδοὺ ἐγώ, εἶμαι μαζί σας ὅλας τὰς ἡμέρας μέχρι τῆς συντελείας τοῦ κόσμου». ⁴ Διότι ἦτο αὐτὸς ποὺ ἔκαμε τὰ δύσκολα εὐκόλα, καὶ αὐτὸ ποὺ ἔλεγεν ὁ προφήτης, ὅτι «ἐγὼ παρεύομαι μπροστὰ ἀπὸ σέ καὶ θὰ ἴσο-

4. Ματθ. 28, 20.

πεδώσω τὰ ὄρη», ⁵ αὐτὰ συνέβαινον πραγματικῶς καὶ εἰς τὴν περιπτῶσιν τῶν ἀποστόλων. Διότι προητοίμασε δι' αὐτοὺς ὁ Χριστὸς τὸν δρόμον καὶ καθίστα εὐκόλον τὴν πορείαν. Ταῦτο ἤνοιε καὶ ὁ μεγαλοφρονότατος Ἰσαΐας, ὅταν ἔλεγε: «Κάθε φαράγγι θὰ γεμισθῇ καὶ κάθε ὄρος καὶ βουνὸν θὰ χαμηλώσῃ». ⁶ Δὲν ἤνοιε δεσπῆς ὄρη καὶ βουνά. Διότι κάτι τέτοιο δὲν συνέβη. Ἐ Ἄλλὰ μὲ τὴν λέξιν «ὄρη» καλεῖ τοὺς ἀλαζόνες καὶ ἐπληρμένους, καὶ γεμιστάς. Ἄλλὰ ὅλους αὐτούς τοὺς ἐταπεινωσεν ὁ Χριστὸς μὲ μίαν ταπεινότητα γεμάτην ὕψος, καὶ ἔκαμε τὰ ὄρη πεδιάδας. Ἔτσι ἀποκαλεῖ τοὺς ἀλαζόνες, ὄχι διὰ τὸ ὕψος τῆς σκέψεως τῶν, ἀλλὰ διὰ τὸ ἀκαρπὸν τῆς παραφροσύνης καὶ τὸ ἀγονοῦν τῆς ψυχῆς τῶν καὶ τὴν ἀναίσθησιαν τῶν λόγων. Διότι ὅπως ἀκριθῶς τὸ ὄρος δὲν παράγει καρπὸν, ἔτσι καὶ ἡ ἀλαζονεῖα. Ἡ μάλλον ὄχι ἔτσι, ἀλλὰ καὶ πολὺ χειρότερον. Διότι τὸ ὄρος δὲν ἀποδίδει καρπὸν, ἐνῶ ἡ ἀλαζονεῖα ὄχι μόνον δὲν δίδει κανένα καρπὸν, ἀλλὰ καὶ τὸν ὑπάρχοντα καρπὸν τὸν μαραινεῖ ἐξ ὀλοκλήρου Ἐ καὶ ξηραίνει καὶ αὐτὸν ποὺ ἐβλάστησε. Ὅπως ἀκριθῶς λοιπὸν ἡ ταπεινοφροσύνη, ὄχι μόνον θερμαίνει τὸν ὑπάρχοντα καρπὸν, ἀλλὰ συνηθίζει νὰ γεννᾷ καὶ τὸν μὴ ὑπάρχοντα.

Μέγιστα παραδείγματα δι' αὐτὰ ποὺ εἶπαμε εἶναι ὁ φαρισαῖος καὶ ὁ τελώνης. Διότι ὁ μὲν ἀφοῦ ἀνέβη εἰς τὸ ναὸν μὲ ἀλαζονεῖαν ὄχι μόνον δὲν ἐγέννησε κανένα καρπὸν, ἀλλὰ ἔχασε καὶ αὐτὸν ποὺ εἶχε. Ἐνῶ ὁ τελώνης ποὺ ἦτο ἐρημος (ἀπὸ ἔργα ἀγαθὰ) καὶ δὲν εἶχε κανένα ἀγαθόν, ἀπεκόμισε μέγα κέρδος. Διότι, ἀφοῦ μόνον ἐστέναζε καὶ μὲ σκυμμένον τὸ κεφάλι ἐλεεινολογοῦσε τὸν ἑαυτὸν του, κατέβη γεμιστὸς ἀπὸ δικαιοσύνης καὶ κατὰ τοῦτο ὑπερέβη τὸν φαρισαῖον. Διὰ νὰ τὸ ἀντιληφθῆτε δὲ ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἴδια τὰ πράγματα ἢ καὶ ἐπὶ ὀριζόμενων προσώπων συγκριμένως νὰ ἴσῃτε ποῦ ὁ Χριστὸς ἐταπεινώσει ὄρος καὶ βουνόν, ἄς ἀσχοληθῶμεν πάλιν μὲ τὸν Παῦλον. Διότι αὐτὸς ὁ σκηνοποιός (διότι ἀρέσκειαι νὰ ἀναφέρω συχνὰ τὴν τέχνην του, διὰ νὰ ἐννοήσῃς ὅτι ἡ τέχνη δὲν ἀποτελεῖ ἐντροπήν, ἀλλὰ ἡ ἀργία κατηγορίαν καὶ ἐγκλημα), αὐτὸς λοιπὸν ὁ Παῦλος, ὅταν ἦλθεν εἰς τὴν Σαλαμίνα, συνήντησε κάποιον ἀνθρώπου καὶ ἔνα μάγον, ὁ ὁποῖος ἦτο μαζί του. Ὁ κρημνός ἦτο διπλοῦς, καὶ ἡ ἀλαζονεῖα θηλαθῆ τῆς ἐξουσίας καὶ ἡ διδασκαλία τοῦ μάγου. Καὶ ἐπειδὴ ἐβόλετε τὸ βδελυρὸν καὶ ἀδιάντροπον ἐκεῖνο θηρίον

5. Ἠσ. 45, 2.
6. Ἠσ. 40, 4.

νά ἐμποδίσῃ τὸν ἀνθρώπου (νὰ ἀκούῃ) καὶ νὰ διακόπτῃ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Παύλου, ἀκουσε τί λέγει φωτισθεὶς ἀπὸ τὸ ἅγιον Πνεῦμα: «Ὡς οὐκ ἐστὶν τοῦ διαβόλου, ποὺ εἶσαι γεμάτος ἀπὸ κάθε δόλου καὶ ἀπὸ κάθε ραδιουργίας». Διότι τὸ νὰ ὑβρίζῃ δὲν εἶναι εἰς κάθε περίστασι κακόν, ἀλλὰ εἶναι κακὸν νὰ ὑβρίζῃς ἀνευ λόγου. Ἐ ὦρισε μάλιστα ὁ Χριστὸς καὶ κολασμὸν δι' αὐτοῦς. Διότι ἐκεῖνος ποὺ ὑβρίζει εἰς τὴν κατάλληλον στιγμὴν, μιμείται τὸν Ιατρὸν ποὺ χειρουργεῖ εἰς τὴν κατάλληλον στιγμὴν καὶ μὴ τὴν ἐπέμβασιν τοῦ ἀφαιρεῖ τὴν σπλίαν. Τὸ δὲν ἀκριβῶς κάμνει καὶ ὁ Παῦλος. «Δὲν θὰ παύσῃς νὰ διαστρέφῃς τοὺς ἴσιους δρόμους τοῦ Κυρίου;»⁷ Ἀλλὰ δὲν ἀνέχεται τοὺς λόγους σου, Παῦλε. Κίνησε ἐναντίον του κάποιοι ἀποσταλτικὸν συλλογισμὸν, κόμει τον νὰ καταπιῇ τὴν γλώσσαν του, κλείσει τὸ στόμα του, σταμάτησε τὰ πονηρὰ ρεύματα. Τί κάμνει λοιπὸν; Ἀποδεικνύων, ὅτι ὁ πόλεμος του δὲν εἶναι ἐναντίον ἀνθρώπων λέγει: «Καὶ τώρα νὰ, τὸ χέρι τοῦ Κυρίου θὰ σὲ χτυπήσῃ».⁸ 393 Α Ὁ ἴδιος δηλαδὴ ὁ Κύριος ποὺ εἶπε: «Θὰ εἶμαι μαζί σας ὅλας τὰς ἡμέρας»,⁹ ἦτο παρὼν καὶ τότε εἰς τὸν Παῦλον καὶ καθὼς εἶχε αὐτὴν τὴν ὑπόσχεσιν του τὸν καλεῖ καὶ ἀξιώνει νὰ γίνῃ τιμωρὸς, νὰ δοθῆσθαι εἰς τὴν προκειμένην ἐπίπτωσιν καὶ νὰ παραμερίσῃ τὰ ἐμπόδια. «Καὶ τώρα νὰ τὸ χέρι τοῦ Κυρίου θὰ σὲ χτυπήσῃ». Πόση ὑπήρξεν ἡ συγκατάθεσις τοῦ Χριστοῦ, πόση ἡ παρηγορία τοῦ Παύλου. Πῶς καταφέρει ἀποφασιστικὸν πλήγμα καὶ ὁ Κύριος ἀμέσως συγκατένευσε μὲ τὸ λεχθέν. Τί εἶναι «χεῖρ Κυρίου»: Δύναμις ἐναντία πού πλήττει. Διότι ἦτο παρὼν παντοῦ εἰς αὐτοῦς καὶ ὑπέκρινε προθύμως (εἰς τὴν πρόσκλησιν των) καὶ καθίστα τὸ ἔργον των θερισμὸν, χωρὶς νὰ τοὺς ἀρίνη νὰ μογθοῦν ὅτε νὰ ταλαιπωροῦνται, ἀλλὰ συγκεντρῶνων ἀπλῶς τὰ ἴδικά του. Β «Καὶ ἔμεινε τυφλός, μὴ βλέπων μέχρις ὀριζήσαντος καιροῦ». Εἶδες πῶς ἐπέβαλε καὶ τὴν τιμωρίαν μὲ φιλανθρωπίαν; Διότι ἦτο νοθεαία δὲν ἦτο τιμωρία ἡ ἀπόφασις, ὄχι ἀφανισμὸς ἀλλὰ διδωθῆσις. Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς δὲν τοῦ ἐξήρανε τὴν χεῖρα, δὲν τοῦ ἀπέκοψε τὴν γλώσσαν, ἡ ὅποια εἶπε τοὺς πονηροὺς λόγους, δὲν τὸν κατέστησαν ἀνάπηρον εἰς τοὺς πόδας, ἀλλὰ εἰς τοὺς ἴδιους τοὺς ὀφθαλμοὺς του. Διότι ὅταν αὐτὸς ἐπίτιτα ἔθερα-πεύθῃ καὶ ἀπηλλάγῃ ἀπὸ τὴν πεπλανημένην ὁδὸν καὶ ἀ-

7. Πρᾶξ. 13, 9-10.

8. Πρᾶξ. 13, 10.

9. Πρᾶξ. 18, 11.

10. Ματθ. 28, 20.

πὸ τοὺς βλαβεροὺς δρόμους ἔθεσε ἐπ' αὐτοῦ τὸ φάρμακον λέγων περίπου. Καὶ ἐγὼ ἐβάδιζον τὴν κακὴν ὁδὸν καὶ ἐβλεπον θανάσιμα. Διὰ τοῦτο ἐτυφλώθη καλῶς, διὰ νὰ ἀναβλεψῶ καλύτερον. Τοῦτο τὸ φάρμακον βέτω καὶ ἐπάνω εἰς σὲ καὶ τυφλώνω τοὺς ἐξωτερικοὺς σου ὀφθαλμοὺς, διὰ νὰ ἀνοίξω τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς ψυχῆς σου. Ὁ τότε ὁ ἀνθρώπου, μόλις εἶδε τὸ γεγονός, ἐπίστευσε. Εἶδες πῶς ἰσπεδήθη τὸ ἄρος, πῶς ἐχαμήλωσε τὸ θουνοῦ, πῶς συνετέλεσθη ὁ θερισμὸς, πῶς εἶχε ἐτοιμασθῆ ὁ καιρὸς τοῦ θερισμοῦ, πῶς συνελέγη ὁ ὄρμος καρπὸς καὶ ὁ Παῦλος χωρὶς νὰ κουρασθῆ καὶ νὰ ταλαιπωρηθῆ μὲ ζῆλον ἀπλοῦν λόγον ἤλυσσε εἰς τὸ δίκτυόν του τὸν ἀνθρώπου; Διὰ τοῦτο ὀνομάζει τὸ Εὐαγγέλιον θερισμὸν, διὰ τὴν ταχύτητα καὶ τὴν εὐκολίαν τὴν ὅποιαν παρείχεν εἰς αὐτοῦς.

Ἔτσι καὶ ὁ εὐνοῦχος ἐκεῖνος, ὁ δάρδαρος καὶ ἀλλόφυλος, ὁ ὅποιος κατεῖχε μεγάλην ἐξουσίαν, ἠλιεύθη χωρὶς νὰ σαπνηθῆ ἐκεῖ οὔτε χρόνος οὔτε κόπος. Διότι ἀμέσως ἀνέβη εἰς τὸ ἄρμα καὶ ἤρχισε νὰ τὸν κατηγῆ. Περισσότερον ἀκόμη ἀξίζει νὰ θυμῶσῃς αὐτὸ πού συνέβη πρὶν ἀκόμη ἀνέλθῃ εἰς τὸ ἄρμα. Δ Πῶς δηλαδὴ ὁ δάρδαρος ἐκεῖνος καὶ ἀλλόφυλος γεμάτος φλόγα ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν (διότι δὲν ἦσκει μικρὰν ἐξουσίαν) αὐτὸν τὸν πτωχὸν καὶ ταπεινὸν, τὸν ἀγνωστον, τὸν ὅποιον δὲν εἶχεν ἰδίᾳ ποτὲ οὔτε εἶχε συναστραφῆ, αὐτὸν ποῦ τότε διὰ πρώτην φοράν ἐνεφανίσθη, αὐτὸν καὶ τὸν ἐκάλεσε καὶ τὸν ἀνεβίβασεν εἰς τὸ ἄρμα καὶ ἐκάθισε μαζί του. Ποῖος τὰ ἔκαμε ὅλα αὐτά; Ἐκεῖνος ποὺ εἶπε: «Ἐγὼ θὰ εἶμαι μαζί σας, ὅλας τὰς ἡμέρας μέχρι τῆς συντελείας τοῦ κόσμου».¹¹ Αὐτὸς κατέστησε ἡμερωτέρων τὴν προσέγγισιν καὶ ἔκαμε καὶ τὸν δάρδαρον νὰ φιλοσοφῆσῃ, καὶ ἐχαμήλωσε τὸ ἄρος καὶ τὸν ἀγνωστον τὸν κατέστησε οἰκειότερον ἀπὸ κάθε γνωστον καὶ φίλου. Ἐ Μὴ τὸ προσπεράσῃς ἀπλῶς τὸ πρᾶγμα καὶ νὰ μὴ τὸ θεωρήσῃς ἀπλήν ἱστορίαν, ἀλλὰ ἀκέφου τὸ μέγεθος τοῦ κατορθώματος. Διότι ἂν οἱ σημερινοὶ ἄρχοντες οἱ ὅποιοι εἶναι πιστοὶ καὶ μορφῶνται εἰς τὴν ταπεινοφροσύνην καὶ δὲν ἔχουν σχέσιν μὲ τοὺς δαρδαρούς, ἂν, λέγω, αὐτοὶ δὲν θὰ καταδέχοντο ὄχι ἀγνωστον καὶ ξένον, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ ἕνα γνωστον των, νὰ τὸν καλέσουν νὰ καθῆσθαι πλησίον των ἀμέσως εἰς τὴν ἀγοράν, πῶς ἐκεῖνος ἐδέχθη τὸν ξένον; Δὲν θὰ παύσω νὰ τὸ λέγω αὐτό. Αὐτὸν τὸν ξένου, ποῦ δὲν τὸν εἶχεν ἰδίᾳ ποτὲ, τὸν ταπεινὸν, τὸν εὐκαταφρόνητον εἰς τὴν ἐμφάνισιν, αὐτὸν λοιπὸν καὶ

11. Ματθ. 28, 20.

τὸν ἀνεβίβασεν εἰς τὸ ὄρυμα καὶ τὸν ἔθαλε νὰ καθίσῃ δίπλα του καὶ ἐνεπιστάθῃ τὴν σωτηρίαν του εἰς τὴν γλῶσσαν ἐκείνου καὶ ἠνέχθῃ νὰ γίνῃ μαθητὴς του καὶ παρακαλεῖ, καὶ δέεται, καὶ ἱκετεύει: ¹² «Ὡς παρακαλῶ», λέγει, «ἐξηγήσέ μου περὶ ποίου προσώπου λέγει τοὺς λόγους αὐτοὺς ὁ προφήτης»; ¹³ Καὶ δέχεται μὲ μεγάλην προσοχὴν τὰ λεγόμενα. Καὶ ὄχι μόνον αὐτὸ, ἀλλὰ, ἀφοῦ ἐδέχθη, δὲν ἠμέλησε, δὲν ἀνέβαλε, δὲν εἶπε ὡς ἐπανελάω εἰς τὴν πατρίδα μου, ὡς ἴδω πρῶτα τοὺς φίλους μου, τοὺς οἰκείους καὶ συγγενεῖς μου, πράγματα ποὺ λέγουσι πολλοὶ χριστιανοὶ ὅταν καλοῦνται νὰ βαπτισθοῦν. Λέγουσι π.χ. νὰ ἐπιστρέψω εἰς τὴν πατρίδα, νὰ ἴδω τὴν γυναῖκα μου, νὰ ἴδω τὰ τέκνα μου καὶ τοὺς συγγενεῖς μου. Διότι μὲ τὴν παρουσίαν ἐκείνων καὶ τὴν συμμετοχὴν των εἰς τὸν ἑορτασμόν θὰ ἀπολαύσω τὸ βάπτισμα, ἔτσι θὰ μετᾶσχω εἰς τὴν χάριν.

Ἐ Ἄλλὰ ἐκεῖνος ὁ δάρδαρος τότε δὲν εἶπε τὰς λέξεις αὐτάς, καὶ μάλιστα ἐνῶ ἦτο Ἰουδαῖος, καὶ ἦτο δεδιδαγμένος νὰ λαμβάνῃ σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν του τὸν τόπον καὶ πρὸ παντός διότι ἐδέχετο συνεχῶς ἐντολὰς, ὅτι πρέπει νὰ ἐπαγρυπνῇ εἰς τὴν περιφρούρησιν τοῦ τόπου, καὶ διὰ τοῦτο ἀνέλαθε μεγάλην ἀποδημίαν, διὰ νὰ προσκυνήσῃ εἰς τὸν τόπον ποὺ διέταξεν ὁ Θεός. Ἄλλὰ ἀπέβαλεν ἀμέσως ἄλλην ἐκείνην τὴν συνήθειαν καὶ ἐγκαταλείψας τὴν παρατήρησιν αὐτὴν, ὅταν συνετελέσθη ἡ καθήχησις καὶ εἶδε μίαν πηγὴν πλησίον τοῦ δρόμου, εἶπε: «Ἰδοὺ ἔδω ὑπάρχει νερό. Τί μὲ ἐμποδίζει νὰ βαπτισθῶ;» ¹⁴ Εἶδες πάλι τὸν θερσίον, πῶς συνετελείται; Εἶδες ὅτι δὲν ἐχρειάσθη νὰ δαπανηθῇ οὔτε ὁ ἐλάχιστος χρόνος, ἀλλὰ ταυτοχρόνως ἡ γῆ ἐδέχθη τὸν σπόρον καὶ ἐθλάσθη τὸν στάχυν, καὶ ὠρίμασεν ἡ σταφύλη; C «Ἰδοὺ, ἔδω ὑπάρχει νερό», λέγει. Δὲν ἐζήτησε τοίχους, οὔτε χρυσοῦν δροφον, οὔτε καινουργῆ ἰμάτια, οὔτε ὑποδήματα. Ἄλλὰ ἐπειδὴ εἶχε τὴν ψυχὴν του προητοιμασμένην καὶ ἐφλέγετο ἀπὸ τὸν πόθον καὶ εἶχε ἀνάψει ἡ προθυμία του, ἔσπευσεν ἀμέσως πρὸς τὴν χάριν καὶ πιέζει τὸν δ'δάσκαλον νὰ τὸν ὀδηγήσῃ πρὸς τὴν μυσταγωγίαν καὶ νὰ τοῦ μεταδώσῃ τὰ ἄδαντα ἐκείνη καὶ τρομερὰ μυστήρια. Δι' αὐτὸ καὶ ἐκεῖνος ἀμέσως ἐδέχθη, ἐπεδοκίμασε τὴν προθυμίαν καὶ τὸν ἐβάπτισε. Διὰ τοῦτο ὀνομάζει τὸ Εὐαγγέλιον θερσίον, διὰ τὴν εὐκολίαν δηλαδὴ ποὺ παρεῖχεν εἰς αὐτούς. Καὶ δι-

12. Πράξ. 8, 34.

13. Πράξ. 8, 36.

ὅτι καὶ εἰς ἄλλο σημεῖον λέγει, «ὅτι προσείχον εἰς τοὺς λόγους τοῦ Παύλου». D διότι ὁ Κύριος ἠνοιξε τὴν καρδίαν των, ὥστε νὰ προσέχουν τὰ λεγόμενά του». ¹⁵

Ὅταν δὲ ἀκούσης, ὅτι χαμηλώνει ὄρη καὶ συντελεῖ θερσίον καὶ καθιστᾷ τὸν καρπὸν ὄριμον καὶ τὸ ἔργον πολὺ εὐκόλον, μὴ στερήσης αὐτοὺς ποὺ πιστεύουσιν ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν τῶν μεγάλων κατορθωμάτων. Διότι δὲν παρεδίωξε τὴν ἐλευθερίαν τῆς βουλήσεως, οὔτε κατεπάτη τὴν ἐλευθερίαν κρίσιν των, ἀλλὰ συνέπραττε καὶ ἐβοήθει καὶ εἰνε χεῖρα βοηθείας. Διότι ἐάν τὸ πᾶν συνετελείτο ἀπὸ αὐτόν, τίποτε δὲν ἐμπόδιζε νὰ σωθοῦν ὄλοι. Τώρα δὲ μὲν τὸ πρᾶγμα συνετελείτο ἐν μέρει μὲν ἀπὸ αὐτόν, ἐν μέρει δὲ ἀπὸ τοὺς προσερχομένους. Ἔργον τῶν προσερχομένων ἦτο ἡ θέλησις καὶ ἡ ἐλευθερὰ ἐκλογὴ, ἡ μεγάλη προθυμία καὶ ἡ γενναία πίστις των, ἐνῶ ἔργον τοῦ Θεοῦ ἦτο ἡ παροχὴ τῶν δώρων, ἡ ἀποκάλυψις τοῦ λόγου καὶ ἡ σαφήνεια τῆς διδασκαλίας E καὶ ἡ ρῆσις τῶν σπόρων καὶ ἡ συμβολὴ του ὥστε ἡ ἀκρόασις τῆς διδασκαλίας νὰ εἶναι ὄριμος. Ἐχόντες λοιπὸν ὄλα αὐτὰ ὑπ' ὄψιν, ὡς λάβωμεν τὸν Θεὸν σύμμαχον καὶ βοηθὸν εἰς τὸν ἀγῶνα διὰ τὴν ἀρετὴν προσφέροντες ὄλα ὄσα (ἐξαρτῶνται) ἀπὸ ἡμᾶς. Διότι, ἐάν ἕνα τῶσον δύσκολον ἔργον τὸ κατάρθωσεν τῶσον εὐκόλως, ὄχι εἰς μίαν καὶ δύο καὶ εἴκοσι πόλεις, ἀλλὰ εἰς ὄλα τὰ μέρη τῆς οἰκουμένης, ἕνωσά τὸ κήρυγμα καὶ τὴν διδασκαλίαν, ἡ ὅποια διεδόθη εἰς ὄλην τὴν ὑφήλιον καὶ παράγει τὸν ὠραιότατον αὐτόν καρπὸν, εἶναι φανερόν, ὅτι καὶ εἰς τοὺς ἀγῶνας διὰ τὴν ἀρετὴν θὰ μᾶς συμπαροσταθῇ, ἄρκει νὰ μὴ μείνωμεν ὄδρανεις καὶ ἀδιάφοροι, ἀλλὰ νὰ παρέχωμεν καὶ τὴν ἰδικὴν μας συνεισφορὰν, ¹⁶ A τὴν προθυμίαν, τὸν ζῆλον, τὴν θέλησιν, τὴν σκέψιν, τὴν ἐπαγρύπτησιν, τὴν φροντίδα, τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τὰς διωτικὰς μερίμνας, τὴν ζήτησιν τῶν μελλόντων, τὴν καθημερινὴν προσήλωσιν εἰς αὐτὰ.

*Ἄν ὄλα αὐτὰ τὰ παρέχωμεν μὲ ἀκρίθειαν, τότε θὰ ἀκολουθήσωμεν καὶ ὄλα τὰ ἰδικά του δῶρα. Καὶ μὲ τὴν βοήθειαν ἐκείνην θὰ ἐπιτύχωμεν τὰ οὐράνια ἀγαθὰ, τὰ ὅποια εἶθε νὰ ἐπιτύχωμεν ὄλοι ἡμεῖς μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἄμην.

14. Πράξ. 8, 6. Πράξ. 13, 45.

15. Πράξ. 16, 14.

ΟΜΙΛΙΑ

«ΤΙ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΑΝΑΒΑΙΝΟΥΝ ΕΙΣ ΤΑΣ ΨΗΦΑΡΜΑΧΙΑΣ ΚΑΙ ΤΑ ΘΕΑΤΡΑ. ΚΑΙ ΑΦΟΥ ΤΟΥΣ ΕΛΥΠΗΣΕ, ΕΠΕΙΤΑ, ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΣΥΝΑΞΙΝ ΤΗΣ ΕΠΟΜΕΝΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ, ΑΝΕΘΕΣΕ ΝΑ ΟΜΙΛΗΣΗ ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟΝ ΠΟΥ ΕΙΧΕΝ ΕΛΘΕΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΓΑΛΑΤΙΑΝ ΚΑΙ Ο ΙΔΙΟΣ ΕΣΤΙΝ ΗΣΕ, ΚΑΙ ΕΚΕΙΝΗ ΜΕ ΑΥΤΟ ΤΟΥΣ ΚΑΤΗΣΕ, ΕΚΕΦΩΝΗΣΕΝ ΑΣΤΗΝ ΤΗΝ ΟΜΙΛΙΑΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΕΓΙΣΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΝ ΜΕ ΘΕΜΑ: «Ο ΠΑΤΗΡ ΜΟΥ ΠΑΝΤΟΤΕ ΕΡΓΑΖΕΤΑΙ, ΚΑΙ ΕΙΣ ΕΠΙΣΗΣ ΕΡΓΑΖΟΜΑΙ.»

Β ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗΝ ΜΟΥ ΟΜΙΛΙΑΝ ΔΙΑ ΤΑ ΘΕΑΤΡΑ ΚΑΙ ΤΑΣ ΨΗΦΑΡΜΑΧΙΑΣ ΣΑΣ ΕΛΥΠΗΣΑ ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ. ΔΙΑ ΤΟΥΤΟ ΧΑΙΡΩ ΚΑΙ ΕΥΧΑΡΙΣΤΟΥΜΑΙ ΣΥΜΦΩΝΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΝ ΛΟΓΟΝ, Ο ΟΠΟΙΟΣ ΛΕΓΕΙ: «ΚΑΙ ΠΟΙΟΣ ΜΟΥ ΠΡΟΞΕΝΕΙ ΧΑΡΟΝ ΠΑΡΑ ΕΚΕΙΝΟΣ ΠΟΥ ΤΟΝ ΚΑΝΩ ΝΑ ΛΥΠΗΤΑΙ;»¹ ΔΙΟΤΙ ΒΛΕΠΩ, ΟΤΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΛΥΠΗΝ ΑΥΤΗΝ ΠΡΟΣΕΡΧΕΤΑΙ ΠΟΛΛΗ ΩΦΕΛΙΑ. ΔΙΟΤΙ ΚΑΙ ΤΑ ΦΑΡΜΑΚΑ, ΠΟΥ ΘΕΡΑΠΕΥΟΥΝ ΤΑΣ ΠΛΗΓΑΣ, ΠΡΩΤΑ ΑΝΑΞΙΟΥΝ ΤΑ ΤΡΑΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΟΤΕ ΔΙΩΧΟΥΝ ΤΗΝ ΣΑΠΙΛΑΝ. «ΕΤΟΙ ΚΑΙ Ο ΛΟΓΟΣ ΚΕΝΤΡΙΖΩΝ ΤΟΝ ΑΚΡΟΣΤΗΝ, ΑΠΟΤΕΛΕΙ ΤΗΝ ΑΡΧΗΝ ΔΙΑ ΤΗΝ ΔΙΟΡΘΩΣΙΝ ΤΟΥ. ΔΙΟΤΙ ΩΠΩΣ ΑΚΡΙΘΩΣ ΣΥΜΒΑΙΝΕΙ ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΑ ΣΩΜΑΤΑ ΜΑΣ, ΤΟ ΜΕΡΟΣ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ ΠΟΥ ΜΙΑ ΦΟΡΑ ΕΝΕΚΡΩΘΗ ΔΕΝ ΑΙΣΘΑΝΕΤΑΙ ΟΤΕ ΤΟ ΚΩΨΙΜΟΝ ΟΥΤΕ ΤΑ ΦΑΡΜΑΚΑ ΟΥΤΕ ΤΟΝ ΚΑΥΤΗΡΙΑΣΜΟΝ ΔΙ' ΑΥΤΟ ΔΕΝ ΔΥΝΑΤΑΙ ΝΑ ΕΠΑΝΕΛΘΗ ΕΙΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΝ ΥΓΕΙΑΣ ΟΥΤΕ ΚΑΙ ΑΝ ΔΕΧΘΗ ΜΥΡΙΑΣ ΘΕΡΑΠΕΙΑΣ, Ο ΔΙΟΤΙ ΕΧΑΣΕ ΤΗΝ ΒΑΣΙΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΥΠΟΘΕΣΙΝ ΤΗΣ ΘΕΡΑΠΕΙΑΣ. ΕΝΩ ΤΟ ΜΕΡΟΣ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ ΠΟΥ ΑΙΣΘΑΝΕΤΑΙ ΚΑΙ ΤΟ ΧΕΙΡΟΥΡΓΙΚΟΝ ΝΥΣΤΕΡΙ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΑΥΤΗΡΙΑΣΙΝ ΚΑΙ ΤΑ ΦΑΡΜΑΚΑ, ΔΥΝΑΤΑΙ ΝΑ ΕΠΑΝΕΛΘΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΝ ΤΗΣ ΥΓΕΙΑΣ ΣΥΝΤΟΜΩΣ. «ΕΤΟΙ ΛΟΙΠΟΝ ΣΥΜΒΑΙΝΕΙ ΚΑΙ ΜΕ ΤΑΣ ΨΥΧΑΣ. ΕΚΕΙΝΑΙ ΑΙ ΟΠΟΙΑΙ ΕΙΝΑΙ ΑΝΑΙΣΘΗΤΟΙ, ΔΕΝ ΔΥΝΑΤΑΙ ΝΑ ΜΕΤΑΔΛΗΘΟΥΝ ΕΥΚΩΛΩΣ, ΕΝΩ ΑΙ ΨΥΧΑΙ ΠΟΥ ΓΝΩΡΙΖΟΥΝ ΚΑΙ ΝΑ ΕΝΤΡΕΠΩΝΤΑΙ ΚΑΙ ΝΑ ΚΟΚΚΙΝΙΖΟΥΝ ΚΑΙ ΝΑ ΠΑΝΟΥΝ ΚΑΙ ΝΑ ΥΠΟΦΕΡΟΥΝ ΑΠΟ ΤΑΣ ΕΠΙΤΙΜΗΣΕΙΣ, ΜΑΣ ΠΑΡΕΧΟΥΝ ΜΕΓΙΣΤΗΝ ΑΠΟΔΕΙΞΙΝ, ΟΤΙ ΤΑΧΕΩΣ ΘΑ ΑΠΟΜΑΚΡΥΝΘΟΥΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΑΚΙΑΝ. ΔΙ' ΑΥΤΟ ΚΑΙ Ο ΜΑΚΑΡΙΟΣ ΠΑΥ-

1. Ιωάν. 5, 17.
2. Β' Κορινθ. 9, 2.

ΛΟΣ, ΠΟΥ ΤΑ ΕΓΝΩΡΙΖΕ ΑΥΤΑ, ΕΔΕΧΕΤΟ ΑΥΤΟΥΣ ΠΟΥ ΕΛΥΠΟΥΝΤΟ ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΤΟΥ, ΚΑΙ ΕΧΑΙΡΕ ΔΙ' ΑΥΤΟΥΣ, ΕΝΩ ΑΠΕΓΟΗΤΕΥΚΤΟ ΑΠΟ ΕΚΕΙΝΟΥΣ ΠΟΥ ΔΕΝ ΔΙΕΚΕΙΝΤΟ ΕΤΟΙ ΚΑΙ ΕΛΕΓΕ: Ο «ΟΙ ΟΠΟΙΟΙ ΑΦΟΥ ΕΓΙΝΑΝ ΑΝΑΙΣΘΗΤΟΙ ΠΑΡΕΔΩΣΑΝ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟΝ ΤΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΚΟΛΑΣΙΑΝ ΔΙΑ ΝΑ ΚΑΜΟΥΝ ΑΧΡΕΤΑΣΤΑ ΚΑΘΕ ΑΚΑΘΑΡΣΙΑ». ΔΙΟΤΙ ΑΥΤΟΣ ΠΟΥ ΔΕΝ ΓΝΩΡΙΖΕΙ ΝΑ ΠΟΝΗ, ΠΩΣ ΕΙΝΑΙ ΔΥΝΑΤΟΝ ΠΟΤΕ ΝΑ ΔΙΟΡΘΩΘΗ, ΕΚΤΟΣ ΕΑΝ ΜΑΘΗ ΠΡΩΤΑ ΑΥΤΟ ΤΟ ΠΡΑΓΜΑ: ΕΠΕΙΔΗ ΛΟΙΠΟΝ, ΣΕΙΣ ΑΥΤΟ ΤΟ ΕΧΕΤΕ ΕΠΙΤΥΧΕΙ, ΕΛΠΙΖΟΜΕΝ ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΔΙΚΗΝ ΣΑΣ ΑΓΑΠΗΝ. ΔΙΟΤΙ, ΕΑΝ ΜΙΑ ΟΜΙΛΙΑ ΣΑΣ ΕΠΛΗΓΩΣΕ ΕΤΟΙ ΣΑΣ ΕΦΕΡΕ ΕΙΣ ΤΟΣΗΝ ΑΓΩΝΙΑΝ, ΩΣΤΕ ΚΑΙ ΝΑ ΛΥΠΗΣΘΕ ΚΑΙ ΝΑ ΘΑΡΥΘΗΣΘΕ ΚΑΙ ΝΑ ΤΑΡΑΣΣΑΣΘΕ, ΕΙΝΑΙ ΦΑΝΕΡΟΝ, ΟΤΙ, ΑΝ ΠΡΟΣΤΕΘΗ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΑ ΚΑΙ ΤΡΙΤΗ, ΘΑ ΣΑΣ ΑΠΑΛΛΑΞΗ ΑΠΟ ΔΛΗΝ ΤΗΝ ΑΣΘΕΝΕΙΑΝ. ΚΑΙ ΔΙΑ ΝΑ ΜΑΘΗΤΕ, ΟΤΙ ΤΑ ΛΕΓΩ ΑΥΤΑ ΔΧΙ ΔΙΑ ΝΑ ΣΑΣ ΚΟΛΑΚΕΥΩ, ΓΙΑ ΟΣΑ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΑΤΕ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗΝ (ΟΜΙΛΙΑΝ) ΕΠΙΔΕΒΑΙΩΣΑΤΕ ΤΗΝ ΑΛΗΘΕΙΑΝ ΤΩΝ ΘΣΩΝ ΕΚ ΜΕΡΟΥΣ ΜΑΣ ΕΛΕΓΧΘΗΣΑΝ. Ε ΚΑΙ ΔΙΟΤΙ ΣΕΙΣ ΠΟΥ ΚΑΤ' ΑΥΤΟΝ ΤΟΝ ΤΡΟΠΟΝ ΕΠΛΗΓΩΘΗΤΕ, ΠΟΥ ΕΠΟΝΕΑΣΑΤΕ, ΠΟΥ ΥΠΕΦΕΡΑΤΕ ΚΑΙ ΕΛΥΠΗΘΗΤΕ, ΤΗΝ ΕΠΟΜΕΝΗΝ ΚΥΡΙΑΚΗΝ ΚΑΤΕΣΤΗΗΣΑΤΕ ΛΑΜΠΡΟΤΕΡΟΝ ΤΟ ΘΕΑΤΡΟΝ ΜΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΥΠΛΗΘΕΣΤΕΡΟΝ ΤΗΝ ΣΥΝΑΞΙΝ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΟΝ ΤΗΝ ΠΡΟΒΟΥΜΙΑΝ ΚΑΙ ΔΙΟΙ ΕΙΣΘΕ ΚΡΕΜΑΣΜΕΝΟΙ, ΩΣΑΝ ΤΑ ΜΙΚΡΑ ΤΩΝ ΧΕΛΙΔΩΝ ΠΟΥ ΚΡΕΜΟΝΤΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΦΩΛΕΑΝ, ΚΑΙ ΜΕ ΑΝΟΙΚΤΟΝ ΣΤΟΜΑ ΠΑΡΗΚΟΛΟΥΘΕΙΤΕ ΤΗΝ ΟΜΙΛΙΑΝ ΜΑΣ.

ΕΠΕΙΤΑ, ΘΣΑΝ ΠΑΡΕΧΩΡΗΣΑΜΕ ΤΟΝ ΛΟΓΟΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΔΕΛΦΟΝ ΜΑΣ ΠΟΥ ΗΛΘΕ ΑΠΟ ΤΗΝ ΓΑΛΑΤΙΑΝ, ΚΑΙ ΣΥΜΦΩΝΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΝΟΜΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ, ΠΟΥ ΠΡΟΣΤΑΣΕΙ ΝΑ ΥΠΟΔΕΧΩΜΕΘΑ ΤΟΥΣ ΞΕΝΟΥΣ ΚΑΤ' ΑΥΤΟΝ ΤΟΝ ΤΡΟΠΟΝ ΔΙΑ ΝΑ ΤΙΜΩΜΕΝ ΤΟ ΛΑΜΠΡΟΝ ΤΟΥ ΓΗΡΑΣ, ΕΔΙΩΣΑΜΕ ΕΙΣ ΑΥΤΟΝ ΤΟΝ ΛΟΓΟΝ, ΑΝΕΧΩΡΗΣΑΤΕ ΑΠΟ ΤΗΝ ΣΥΝΑΞΙΝ ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΩΜΕΝΟΙ, ΚΑΚΟΠΑΘΟΥΝΤΕΣ, ΩΣΑΝ ΝΑ ΥΠΕΜΕΙΝΑΤΕ ΜΑΚΡΟΧΡΟΝΙΟΝ ΠΕΪΝΑΝ² Α ΚΑΙ ΕΠΟΘΕΤΕ Ν' ΑΚΟΥΣΕΤΕ ΤΗΝ ΙΔΙΚΗΝ ΜΑΣ ΓΛΩΣΣΑΝ, ΑΥΤΗΝ ΠΟΥ ΣΑΣ ΗΝΟΙΞΕ ΤΟΜΗΝ, ΠΟΥ ΣΑΣ ΕΠΕΠΛΗΣΕ, ΠΟΥ ΣΑΣ ΕΠΕΤΕΘΗ ΚΑΙ ΣΑΣ ΕΚΑΜΕ ΝΑ ΠΟΝΕΣΑΤΕ. ΕΚΑΜΝΑΤΕ ΔΗΛΑΔΗ ΩΠΩΣ ΚΑΜΝΕΙ ΤΟ ΠΑΙΔΙΟΝ ΠΟΥ ΤΟ ΚΤΥΠᾶ ἢ ΜΗΤΕΡΑ ΤΟΥ ΚΑΙ ΤΟ ΜΑΛΩΝΕΙ ΚΑΙ ΠΑΡ' ὅΛΑ ΑΥΤΑ ΔΕΝ ΑΠΟΜΑΚΡΥΝΕΤΑΙ ΑΠΟ ΑΥΤΗΝ, ΑΛΛΑ ΤΗΝ ΑΚΟΛΟΥΘΕΙ ΜΕ ΚΛΑΥΘΜΗΡΙΜΟΥΣ ΚΑΤΗΜΕΝΟΝ ΑΠΟ ΤΑ ΠΛΑΓΙΑ ΤΩΝ ΙΜΑΤΙΩΝ ΤΗΣ ΚΑΙ ΟΥΡΕΤΑΙ ΘΠΙΣΘΕΝ ΑΥΤΗΣ ΜΕ ΚΛΑΜΑΤΑ. ΔΙΑ ΤΟΥΤΟ ΠΗΔΩ ΚΑΙ ΠΕΤΩ ΑΠΟ ΧΑΡΟΝ ΚΑΙ ΛΕΓΩ, ΟΤΙ ΕΙΜΑΙ ΕΥΤΥΧΗΣ ΠΟΥ ΑΓΩΝΙΖΟΜΑΙ ΕΝ ΜΕΣΩ ΤΟΣΩΝ ΠΟΛΛΩΝ ΠΟΥ ΜΕ ΑΓΑΠΟΥΝ, ΠΟΥ ΔΙΟΙ ΣΕΙΣ ΚΡΕΜ-

2. Εφεσ. 4, 19.

σθε από την γλώσσαν μου. Αυτό δι' ἐμὲ εἶναι γλυκύτερον ἀπὸ τὰς ἀκτίνας (τοῦ ἡλίου), λαμπρότερον ἀπὸ τὸ φῶς, τοῦτο εἶναι ζωὴ, τὸ νὰ ἔχω δηλαδὴ τὸσον εὐγνώμονας ἀκροατάς, ποὺ δὲν χειροκρατοῦν μόνον, Ἐ ἀλλὰ θέλουν καὶ νὰ διορθωθοῦν, ποὺ ἐπιπλήττονται καὶ δὲν ἀποσκίρτοῦν, ἀλλὰ καταφεύγουν εἰς αὐτὸν ποὺ τοὺς ἐπιπλήττει.

Δι' αὐτὸν λοιπὸν τὸν λόγον καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος ἀρχίζω τὴν ὁμιλίαν μου πρὸς σᾶς μὲ μεγαλυτέραν προθυμίαν καὶ θέλω σήμερον νὰ σᾶς προσφέρω καὶ τὸ ὑπόλοιπον τῶν προηγουμένων ὁμιλιῶν μου ἀφίων κατὰ μέρος τὴν ἐπιτίμησιν, διὰ νὰ μὴ ζημιώσωμεν τοὺς προθύμους κατηγοροῦντες τοὺς ἀδιαφόρους καὶ ἀφιερώνοντες ὅλην τὴν ὁμιλίαν εἰς τὸν ἔλεγχον ἐκείνων. Διότι ἀκόμη καὶ ἐάν τιποτε δὲν εἶχε λεχθῆ ἀπὸ ἡμᾶς, αὐτὸ ποὺ ἐγίνε χθὲς εἶναι ἱκανὸν καὶ τοὺς παρὰ πολὺ μανιακοὺς καὶ λυσσώδεις θεατάς τῶν ἱπποδρομιῶν νὰ τοὺς ἀπομακρύνῃ ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἐνοχλητικὴν ἐπιθυμίαν. Ὁ Διότι ἐγένισε τὴν πόλιν ἀπὸ λύπην ὁ χθεσινὸς φόνος ποὺ συνέβη κατὰ τὴν ἱπποδρομίαν, ἔκαμε νὰ στηθῶν χοροὶ γυναικῶν ποὺ ἐθρήνουν, ἐγένισε τὴν ἀγορὰν ἀπὸ θρήνους, καθὼς μετεφέρετο διὰ μέσου τοῦ πλήθους εἰς ἐλεεινὴν κατάστασιν αὐτὸς ποὺ συνετρίβη ἀπὸ τὰ ἄρματα. Αὐτὸς λοιπὸν, καθὼς ἐπληροφορήθη τὴν ἐπομένην ἐπρόκειτο νὰ ἀνάψῃ γαμπλίους λαμπάδας (= νὰ τελεσθῆ γάμος) ἐνῶ εἶχαν ὀφραυθῆ τὰ νυμφικὰ ἐνδύματα καὶ εἶχαν ἐτοιμασθῆ τὰ πάντα διὰ τὸν γάμον. Ἐκτελῶν ἐντολήν τοῦ ἐπάρχου διέτρεχε τὸ κάτω μέρος τοῦ σταδίου ἀφοῦ συνεκρούσθησαν οἱ ἡνίοχοι καὶ ἐφιλονίκουν μεταξὺ τῶν εὐρεθεῖς εἰς τὸ μέσον, ὑπέστη τὸν ἀναγκαστικὸν καὶ θλιβερὸν αὐτὸν θάνατον, ἀφοῦ ἐκόπη ἡ κεφαλὴ καὶ τὰ ἄκρα του.

Ὁ Εἶδες τὸν καρπὸν τῆς ἱπποδρομίας; Ἀλλὰ θὰ εἴπῃς, ποίαν σχέσιν ἔχει αὐτὸ μὲ ἡμᾶς ποὺ καθήμεθα ὑψηλά; Πρὸ παντὸς μὲ σᾶς ἔχει σχέσιν. Διότι ἐάν σεῖς δὲν ἐσπεύδατε μετ' ἐνδιαφέροντος νὰ συγκεντρώσεσθε ἐκεῖ, δὲν θὰ συνέβαιναν αὐτὰ ποὺ τελοῦνται κάτω. Ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ καταστήσω πάλι τὸν λόγον ἐνοχλητικὸν καὶ ἀναξέσω τὴν πληγὴν ἀφοῦ ἀφήσω ὅλα αὐτὰ εἰς τὴν συνείδησίν σας θὰ προσπαθῶ νὰ ὁλοκληρώσω τὸ θέμα τῶν προηγουμένων ὁμιλιῶν μου. Ποία εἶναι λοιπὸν αὐτὰ ποὺ ἐλέγομεν προηγουμένως; Ἐλέγον ἐτι ὁ Χριστὸς ὀνομάζεται θεμέλιον, διότι αὐτὸς εἶναι ποὺ φέρει, συγκρατεῖ καὶ βαστάζει πάντα. Ἀυτό θέλω τώρα νὰ τὸ ἀποδείξω ἀπὸ ἄλλον ἀπο-

4. Πρὸλ. Α' Κορινθ. 8, 11.

στολικὸν λόγον. Διότι ἐκεῖνος ποὺ λέγει αὐτὰ, ἐρμηνεύων ἐκείνην τὴν λέξιν λέγει: Ἐ «Ὁ ὁποῖος εἶναι ἀκτινοβολία τῆς βῆξης καὶ ἡ σφραγὶς τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ ὁποῖος κρατεῖ τὰ πάντα διὰ τοῦ παντοδυναμίου του λόγου, ἀφοῦ ἐκαθάρισε (τὰς ἁμαρτίας μας) ἐκάθισεν εἰς τὰ δεξιὰ τῆς μεγαλωσύνης εἰς τὰ ὕψη». Ἐ Τί σημαίνει ἐκεῖνο τὸ «φέρει»; Σημαίνει ἡνιοχεῖ, κυβερνᾷ, διευθύνει, διακρατεῖ, συγκρατεῖ ὑποφέρων (τὰ πάντα) μέχρι τέλους. Διότι δὲν ἐδημιούργησε μόνον τὰ πάντα ἐκ τοῦ μηδενός, ἀλλὰ καὶ προνοεῖ διὰ πάντα, ἀφοῦ τὰ ἔκανε ὅπως ὁ πατήρ ποὺ τὸν ἐγέννησε. Διὰ τοῦτο φανερώων αὐτὸ ἔλεγε «Ὁ πατήρ μου ἐργάζεται πάντοτε καὶ ἐγὼ ἐπίσης ἐργάζομαι». Διὰ τοῦτο ἐζήτησαν ἀκόμη περισσότερο οἱ Ἰουδαῖοι νὰ τὸν σκοτώσουν διότι ὄχι μόνον κατήργει τὸ Σάββατον (τὴν ἀργίαν) ἀλλὰ καὶ διότι ἔλεγε ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι πατέρας ἰδικῶς του καὶ ἔτσι ἔκανε τὸν ἑαυτὸν του ἴσον μὲ τὸν Θεόν.

384 Α Ποῦ εἶναι τώρα οἱ παῖδες τῶν αἰρετικῶν, οἱ ὁποῖοι στρέφονται μὲ μανίαν ἐναντίον τῆς ἰδικῆς των σωτηρίας καὶ ἀποχωρίζουν αὐτὸν ἀπὸ τὴν ἰσότητά μὲ τὸν Πατέρα. Ἐ Ἐὰς ἀκούσουν τὴν φωνὴν τοῦ εὐαγγελιστοῦ (καὶ δταν λέγω τὸν εὐαγγελιστὴν, ἐννοῶ τὸν Χριστὸν ὁ ὁποῖος ἐκείνη τὴν ψυχὴν του). Ἐ Ἐὰς ἀκούσουν καὶ ἄς ἐντραποῦν καὶ ἄς παύσουν νὰ ὀργίζονται δι' αὐτὰ. Διότι καὶ οἱ Ἰουδαῖοι διὰ τοῦτο τὸν κατεδίωκον, διότι ἔλεγε (ὅτι εἶναι) ὁ ἴδιος Ἰσὸς μὲ τὸν Πατέρα. Καὶ αὐτοὶ δι' αὐτὸ κατὰ κάποιον τρόπον ἀπαγχονίζονται, διότι ἀποδίδομεν εἰς αὐτὸν αὐτὴν τὴν τιμὴν ἀφοῦ ἐδιδάχθησαν ἀπὸ αὐτόν. Ἐ Ἐλλὰ αὐτὴ ἡ γνώμη, λέγει, δὲν εἶναι ἰδική του οὐτε τοῦ εὐαγγελιστοῦ, ἀλλὰ τῶν Ἰουδαίων. Ἐ Ἐλλὰ καὶ ἂν ἦτο τῶν Ἰουδαίων, τότε καὶ αὐτὸ ἀποτελεῖ ἰδικὸν σου ἔγκλημα καὶ ἐσχάτην κατηγορίαν, διότι αὐτὰ ποὺ διέκριναν οἱ ἀγνώμονες Ἰουδαῖοι νὰ προβάλλουν ἀπὸ τοὺς λόγους, αὐτὰ σὺ δὲν τὰ ἐλέπεις προσποιούμενος ὅτι δὲν ἀκούεις. Διότι δὲν τὰ ἐπρότειναν αὐτὰ ἀφ' ἑαυτῶν των. Ἐ Ἐλλὰ ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ ἔλεγεν ὁ Χριστὸς ἀκεπταίμενος αὐτοὺς. Καὶ διὰ νὰ μάθῃς ὅτι ὁ λόγος αὐτὸς δὲν εἶναι οὐτε τῶν Ἰουδαίων, ἀλλὰ εἶναι γνώμη καὶ λόγος τοῦ εὐαγγελιστοῦ (καὶ δταν λέγω τοῦ εὐαγγελιστοῦ, ἐννοῶ τοῦ Χριστοῦ ὁ ὁποῖος κινεῖ τὴν σκέψιν αὐτοῦ) ἐξέτασε τοὺς ἰδίους τοὺς λόγους.

δ. Ἐβρ. 1, 8.

ε. Ἰωάν. 6, 17.

«Ὁ Πατήρ μου». Δὲν εἶναι λοιπὸν ἀσφαλῶς φανερὸν καὶ εἰς τὸν πλέον ἀνόητον, ὅτι δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον εἶπεν «Ὁ Πατήρ μου», διὰ τὴν δηλώσειν ὅτι εἶναι ἰδικὸς τοῦ Πατρὸς; Ἐὰν τὸ νὰ ἐπανελεῖται πάλιν εἰς τὸ «ἐργάζεται, καὶ ἐγὼ ἐπίσης ἐργάζομαι» ἀρὰ γε δὲν παρουσιάζει μὲ αὐτὸ ἰσότητα; Διότι δὲν εἶπε «ἐκεῖνος ἐργάζεται καὶ ἐγὼ ὑπηρετῶ, ἐργάζεται ἐκεῖνος καὶ ἐγὼ ὑπηρετοῦμαι», ἀλλὰ εἶπε «ἐκεῖνος ἐργάζεται καὶ ἐγὼ ἐπίσης ἐργάζομαι». Βλέπετε, λοιπὸν, ὅτι δὲν εἶναι γνώμη τῶν Ἰουδαίων, ἀλλὰ δημιουργημὰ τὸ λεγόμενον τῶν λόγων ἐκείνου; Διότι, ἐὰν ἦτο μία πεπλανημένη ὑποψία καὶ γνώμη τῶν Ἰουδαίων τὸ νὰ κἀν ἑαυτὸν τοῦ Ἰσὺν μὲ τὸν Θεόν, καὶ αὐτὸς μὲν δὲν ἤθελε νὰ τὸ ὑποπτευθοῦν, οἱ Ἰουδαῖοι δὲ μὴ τὸ ὑποπτεύοντο παρὰ τὴν θέλησίν του, ὑπονοοῦντες ὅμως ἄλλα ἀπὸ ἐκεῖνα ποῦ αὐτὸς ἤθελε νὰ εἴπῃ, δὲν θὰ τὸ ἀφῆεν ὁ εὐαγγελιστὴς χωρὶς νὰ τὸ διορθώσῃ, ἀλλὰ θὰ τὸ ἐπεσήμεινε καὶ θὰ τὸ ἔλεγε σαφῶς. Διότι συνήθιζον νὰ πράττουν αὐτὸ καὶ ἐκεῖνοι καὶ ὁ Ἰησοῦς. Καὶ ταῦτα θὰ προσποθήσῃ νὰ τὸ καταστήσῃ φανερὸν εἰς σὰς ἀπὸ ἑνα καὶ ἀπὸ δεῦτερο παράδειγμα. Δ' Ὅτι δηλαδὴ ὅταν εἴπῃ κάτι ὁ Χριστὸς καὶ ἄλλῶς τὸ εἴπῃ, ἄλλῶς δὲ τὸ ὑποφιασθοῦν οἱ Ἰουδαῖοι, τὸ διορθῶναι ὁ εὐαγγελιστὴς. Καὶ διὰ τὸ κατανόησιν σαφῶς, ἀκούσε πῶς τὸ ἴδιον αὐτὸ τὸ ἀποσαφηνίζει ὁ Ἰωάννης.

Ὅταν δηλαδὴ εἰσῆλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ καὶ ἀφοῦ ἔλαβε μαστίγιον ἐξεδίωξε τοὺς ἀγοραμαθῆς καὶ ἔλεγε «μὴ μεταβάλλετε τὸν οἶκον τοῦ πατέρα μου εἰς ἐμπορικὸν κατάστημα». ἀφοῦ δὲ προσῆλθον οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι ἔλεγον: «Ποῖαν ἀπόδειξιν παρουσάζεις εἰς ἡμᾶς ὅτι ἔχεις δικαίωμα νὰ κἀνης αὐτὰ;»⁷ Τὴν ἀπεκρίθη λοιπὸν αὐτὸς; «Κρημνίσατε τὸν ναὸν αὐτὸν καὶ εἰς ποσὶς ἡμέρας θὰ τὸν ἀνοικοδομήσω»⁸ ὁμιλῶν περὶ τοῦ ἰδικοῦ τοῦ σώματος. Ἐκεῖνοι δὲ μὴ τὸ κατενόησαν καὶ τί λέγουσιν; Ἐ «Ἐγχεῖσθαι σαράντα ἔξ χρόνα διὰ νὰ κτισθῇ ὁ ναὸς αὐτὸς καὶ σὺ θὰ τὸν ἀνοικοδομήσῃς εἰς τρεῖς ἡμέρας»,⁹ ὁμιλοῦντες διὰ τὸν Ἰουδαϊκὸν ναὸν, ποῦ εἶχε κτισθῆ μὲ λίθους. Διότι ἐκεῖνος ἐκτίσθη εἰς δέκα ἡμέρας τρεσαράκοντα ἔξ ἔτων μετὰ τὴν ἐπάνοδον ἀπὸ τὴν Βαβυλῶνα, διότι ἡμποδίζοντο οἱ κτίσται ἀπὸ

7. Ἰωάν. 2, 15.
8. Ἰωάν. 2, 18.
9. Ἰωάν. 2, 19.
10. Ἰωάν. 2, 20.

τὴν βαρβαρικὴν ἐπιδρομὴν καὶ ἐπέραςε πολὺς χρόνος ἕως ὅτου ἀποπερατώθῃ. Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ Ἰησοῦς ὠμίλει διὰ τὸ σῶμα του, ἐνωσὼν τὸν σταυρικὸν θάνατον καὶ τὴν ἀνάστασιν. Διότι αὐτὸ σημαίνει τὸ «κρημνίσατε τὸν ναὸν αὐτὸν καὶ εἰς τρεῖς ἡμέρας θὰ τὸν ἀνοικοδομήσω». Ἐκεῖνοι δὲ μὴ ὑποφύαζοντο τὸν Ἰουδαϊκὸν ναὸν καὶ δι' αὐτὸ ἔλεγον: «Ἐγχεῖσθαι σαράντα ἔξ χρόνια διὰ νὰ κτισθῇ ὁ ναὸς αὐτὸς καὶ σὺ θὰ τὸν ἀνοικοδομήσῃς μέσα εἰς τρεῖς ἡμέρας;»¹¹ Ἄ Πρόσεχε πῶς ὁ εὐαγγελιστὴς δὲν τὸ παρέκαμψε αὐτὸ, ἀλλὰ προσέθεσε τὴν διόρθωσιν λέγων: «Ἄλλ' ὁ ναὸς διὰ τὸν ὁποῖον ἐκεῖνος ὠμίλει ἦτο τὸ σῶμά του». Καὶ δὲν εἶπε «κρημνίσατε τὸ σῶμα αὐτό», ἀλλὰ εἶπε «τὸν ναὸν», διὰ νὰ δείξῃ τὸν Θεὸν ποῦ κατοικεῖ (εἰς αὐτόν). Κρημνίσατε τὸν ναὸν ποῦ εἶναι πολὺ καλύτερος ἀπὸ τὸν Ἰουδαϊκόν. Διότι ἐκεῖνος μὲν εἶχε τὸν νόμον μέσα του, ἐνῷ αὐτὸς ἔχει τὸν νομοθέτην. Ἐκεῖνος μὲν εἶχε τὸ γράμμα ποῦ φονεύει, ἐνῷ αὐτὸς ἐδῶ ἔχει τὸ πνεῦμα ποῦ ζωοποιεῖ. Ἐκεῖνος μὲν εἶχε τὴν ράβδον τοῦ Ἰεσοῦ, αὐτὸς δὲ τὴν ράβδον τοῦ Ἰεσοῦ.

Ἄλλοῦ πάλιν, ὅταν ἔκαμε τὸ θαῦμα μὲ τοὺς ἄρτους, ἀφοῦ σηκώθηκε μὲ τοὺς μαθητὰς του, διέβη εἰς τὴν ἀντίπεραν ὄχθην καὶ τοὺς ἔλεγε: Β' «Ἀνοίξατε τὰ μάτια σας ἀπὸ τὸ πρῶτον τῶν Φαρισαίων καὶ τῶν Σαδδουκαίων». Ἐκεῖνοι ὅταν ἤκουσαν «ζύμη», ἐνόμισον τοὺς ἄρτους. Ἐνῷ αὐτὸς δὲν ὠμίλει περὶ ἄρτων, ἀλλὰ περὶ τῆς διδασκαλίας τῶν Φαρισαίων. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἄλλα εἶπεν ἐκεῖνος, καὶ ἄλλα ἠννόησαν ἐκεῖνοι, προσέειπε πῶς διορθῶναι αὐτὸ λέγων: «Ἀκόμη καὶ σεῖς εἰσαθε ἀνόητοι; Δὲν ἐνθυμείσατε τοὺς πέντε ἄρτους καὶ πῶσα κοφίνια ἐπήρατε (περισσεύματα); καὶ τοὺς ἑπτὰ ἄρτους καὶ πῶσα κοφίνια ἐπήρατε (περισσεύματα); Πῶς δὲν καταλαβαίνετε ὅτι δὲν σὰς ὠμίλησα διὰ τοὺς ἄρτους, ἀλλὰ διὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν Φαρισαίων, ὥστε νὰ προσέχετε;»¹² Βλέπετε πῶς ὁ εὐαγγελιστὴς διορθῶναι ὁ ἴδιος καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ ναοῦ καὶ ἐδῶ τὴν ὑποψίαν τῶν πεπλανημένων;

Γ Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ εἰς τὸ ὅτι κἀναι τὸν ἑαυτὸν τοῦ Ἰσὺν πρὸς τὸν Θεόν, ἐὰν αὐτὸς δὲν ἔκανε τὸν ἑαυτὸν τοῦ Ἰσὺν πρὸς τὸν Θεόν καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ὑποψία-

11. Ἰωάν. 2, 21.
12. Μάρκ. 8, 15.
13. Ματθ. 14, 17 19 καὶ 18, 9.

ζοντο αυτό από τὰ λεγόμενά του, ὁ εὐγγελιστὴς θὰ διόρθωνε τὴν ὑπόψιν αὐτὴν καὶ θὰ ἔλεγε, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι ἐνόμιζαν, ὅτι ἔκανε τὸν ἑαυτὸν τοῦ Ἰσὸν πρὸς τὸν Θεόν, ἐνῶ αὐτὸς δὲν ἔκαμε αὐτὸ οὔτε τὸ ἡνῶσι. Διὰ τὴν κατανόησιν ὁμοῦ αὐτὸ ἀπὸ τοὺς ἰδίους τοὺς λόγους του, ὅτι, αὐτὸ κυρίως ἤθελε νὰ ἀποτυπώσῃ εἰς τὰς σκέψεις τῶν ἀνθρώπων, ὡς ἀσοληθῶμεν μὲ τὸ ἀνωτέρω καὶ ὡς μάθωμεν διατὶ κατηγορεῖτο κάποτε ἀπελογούμενος αὐτὰ. Ποῖο ἦτο λοιπὸν ἐκεῖνο κάποτε διὰ τὸ ὅποιον ἀκριβῶς κατηγορεῖτο; Διότι εἰργάζεται τὸ Σάββατον. D «Καὶ δι' αὐτὸ, λέγει, οἱ Ἰουδαῖοι κατεδίωκον τὸν Ἰησοῦν, διότι ἔκαμε αὐτὰ κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου».¹⁴ Ποῖα λοιπὸν εἶναι αὐτὰ; Διότι ἐσταθεροποίησε τὸν παραλυτικὸν καὶ τὸν διέταξε νὰ λάβῃ τὸ κρεβάτι του καὶ νὰ ἀπέλθῃ εἰς τὴν οἰκίαν του. Διὰ τοῦτο, καὶ ὅταν τὸν ἠρώτων, τοῦ ἔλεγον ποῖος εἶναι αὐτὸς ποῦ τὸν διέταξε νὰ κάμῃ αὐτὰ ἡμέραν Σαββάτου. Κ' ἐκεῖνος ἀπήντησε: «Αὐτὸς ποῦ μὲ ἔκαμεν ὄγιῃ αὐτὸς μοῦ εἶπε: Πάρε τὸ κρεβάτι σου καὶ πήγαινε εἰς τὴν οἰκίαν σου».¹⁵ Δι' ὅλα αὐτὰ δυσανασχοτούντες τὸν κατεδίωκαν, διότι διέταξε ὅλα αὐτὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου, πράγμα ποῦ ἔθεωρεῖτο παράδοσις καὶ κατάλυσις τοῦ νόμου. Τί λοιπὸν ὁ Χριστὸς ἀπολογούμενος λέγει: «Ὁ Πατὴρ μου ἐργάζεται πάντοτε. Καὶ ἐγὼ ἐπίσης ἐργάζομαι».¹⁶ Ἄν καὶ ἀσφαλῶς ὑπῆρχον πολλὰ ἄλλα ποῦ ἠδύνατο νὰ εἴπῃ, ἐὰν ἤθελε μόνον νὰ ἀπολογηθῇ καὶ νὰ μὴ δεῖξῃ τὴν ἰσότητά (πρὸς τὸν Πατέρα). Ἐ διότι πολλὰς φορὰς κατελύθη τὸ Σάββατον καὶ κατὰ πρῶτον εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἰεριχονιτῶν. Ὅταν δηλαδὴ ἐπετέθησαν κατὰ τῶν τειχῶν, ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας μεταχειριζόμενοι σάλπιγγας καὶ περιήρχοντο τὰ τεῖχη καὶ ἔτσι ἔπεσε ἡ πόλις. Τώρα, ὅτι μέσα εἰς τὰς ἑπτὰ ἡμέρας κατ' ἀνάγκην περιλαμβάνεται καὶ τὸ Σάββατον ἀπὸ ὅπου καὶ ἂν ἀρχίσωμεν, εἶναι φανερὸν ἀσφαλῶς εἰς τὸν καθένα. Ὡστε γίνεται φανερὸν, ὅτι κατελύθη τὸ Σάββατον.

Πάλι διέτασε τὸν ἄνθρωπον νὰ κάμῃ περιτομὴν τὴν ἀγδόνῃ ἡμέραν. Καὶ ἐδὼ κατ' ἀνάγκην παραβιάζεται τὸ Σάββατον. Διότι ἐκεῖνον ποῦ γεννήθηκε ἡμέραν Σαββάτου κατ' ἀνάγκην ἔπρεπε νὰ τὸν περιτάμουν τὸ ἄλλο Σάββατον. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἱερεῖς παρεβίαζον τὸ Σάββατον μὲ

14. Ἰωάν. 5, 16.
15. Ἰωάν. 5, 11.
16. Ἰωάν. 5, 17.

μεγαλυτέρω εὐχέρειαν.¹⁷ Ἄ διότι διέτασσοντο νὰ προσφέρουν πάλιν θυσίαν τὸ Σάββατον. Ἀλλὰ ὅπου (προσφέρεται) θυσία, κατ' ἀνάγκην θὰ γίνῃ ἡ ἐκδότη (τοῦ ζώου), ἀνάμμα τῆς φωτῆς, τοποθέτησις (τοῦ σφαγίου) ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου, μεταφορὰ ὕδατος, θραύσις ξύλων, μεταφορὰ τέφρας καὶ πολλὰ ἄλλα. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον τὸ Σάββατον καταλύεται. Ἀλλὰ ἐκτὸς τούτων καὶ ἡ ἴδια ἡ κτίσις κατέλυε τὸ Σάββατον. Καὶ διότι, ὁ ἥλιος ἐργάζεται τὸ Σάββατον, καὶ ἡ σελήνη τρέχει, καὶ ὁ ποικίλος χορὸς τῶν ἀστρῶν φέγγει καὶ οἱ ἀνεμοὶ πνέουσιν, καὶ αἱ πηγαὶ τρέχουν, καὶ οἱ ποταμοὶ ρέουν, καὶ ἡ θάλασσα κινεῖται, καὶ σπόροι παράγονται καὶ φυτὰ, καὶ ἡ γῆ γεννᾷ καὶ ὅλα τὰ ζῶα, καθὼς ἐπίσης καὶ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων. Διότι, οὐδέποτε ὅταν γυναῖκα ἐπρόκειτο νὰ γεννήσῃ τὸ Σάββατον, ἡ φύσις ἐπερίμενε τὸν νόμον, B καὶ ἐδέχθη ἀφοῦ τὴν ἄρσιν τὸ Σάββατον καὶ μετὰ νὰ ἀρχίσουν αἱ ὠδίνες τοῦ τοκετοῦ, ἀλλὰ ἔκαμε τὸ ἔργον τῆς καὶ ὅταν ἦτο Σάββατον. Καὶ αἱ οὐράναια δυνάμεις ὑπηρετοῦν καὶ τὸ Σάββατον καὶ δὲν παύουν καθόλου νὰ ἐκπληρῶνουν τὴν διακονίαν των. Εἰπέ μοι λοιπὸν, διὰ ποῖον λόγον, ἐνῶ εἶχε τόσους τρόπους ν' ἀπολογηθῇ, δὲν χρησιμοποιοῖ κανένα ἀπὸ αὐτοῦ, οὔτε λέγει, διατὶ μὲ κατηγορεῖτε ὅτι παραβαίνω τὸ Σάββατον; Διότι καὶ οἱ ἱερεῖς εἰς τὴν Ἰεριχὴν τὸ κατέλυσαν καὶ εἰς τὸν ναὸν τὸ καταλύουσιν. Διατὶ μὲ κατηγορεῖτε ὅτι καταλύω τὸ Σάββατον; Διότι τὸ καταλύει καὶ ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη καὶ οἱ ἀστέρες καὶ ὅλη ἡ κτίσις, καὶ ἡ ἀνω καὶ ἡ κάτω. Ἀλλὰ ὅλα αὐτὰ τὰ ἔφησε κατὰ μέρος καὶ προσέφυγεν εἰς τὸν Πατέρα λέγων: C «Ὁ Πατέρας μου ἐργάζεται πάντοτε καὶ ἐγὼ ἐπίσης ἐργάζομαι».¹⁸ Διότι δὲν ἤθελε λοιπὸν μόνον νὰ ἀπολογηθῇ, ἀλλὰ νὰ δεῖξῃ καὶ τὴν ἰσοτιμίαν (μὲ τὸν Πατέρα). Διὰ τοῦτο δὲν εἶπε: ἐργάζομαι, διότι καὶ ἡ κτίσις ἐργάζεται; διότι δὲν ἄνῃκε εἰς τὴν κτίσιν (κτίσματα); ἀλλ' «ἐργάζομαι διότι καὶ ὁ Πατὴρ μου ἐργάζεται». Διότι ἦτο ἀπὸ τὴν ἴδιαν οὐσίαν καὶ εἶχε τὴν ἴδιαν ἐξουσίαν.

Διὰ τοῦτο δὲν ἀπολογεῖται ὡσάν νὰ προήρχετο ἀπὸ τὴν κτίσιν, ἀλλὰ ὡς γνήσιος υἱὸς Ἐκεῖνου. Καὶ διὰ τὴν μάθησιν, ὅτι αὐτὰ ποῦ λέγω δὲν ἀποτελοῦν μόνον σκέψιν, κατέλυσαν κάποτε καὶ οἱ μαθηταὶ τὸ Σάββατον ὅταν ξεφλούδιζαν στάγυα καὶ ἔτριψαν ἐνῶ οἱ Ἰουδαῖοι τοὺς κατηγοροῦν καὶ ἔλεγον: Δὲν βλέπετε τί κάμνουν αὐτοὶ τὴν

17. Ἰωάν. 6, 17.

ἡμέραν τοῦ Σαββάτου; Ἐκεῖ δὲν ἀναφέρεται καθόλου εἰς τὸν Πατέρα, D ἀλλὰ τί λέγει; «Δὲν ἀνεγνώσατε τί ἔκαμεν ὁ Δαυὶδ, ὅταν ἐπέινασεν: Πῶς δηλαδὴ εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ καὶ ἔφαγε τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως τοὺς ὁποίους δὲν ἐπετρέπετο νὰ φάγῃ αὐτός καὶ οἱ ἰδικοὶ του; Δὲν ἀνεγνώσατε ὅτι οἱ ἱερεῖς εἰς τὸν ναὸν μολύνουν τὸ Σάββατον καὶ εἶναι ἄθωοι;»¹⁸ Ἐλέπεις πῶς ἄλλοτε μὲν ὁμιλεῖ διὰ δούλους, ἀσχολεῖται μὲ τοὺς δούλους, τὸν Δαυὶδ καὶ τοὺς ἱερεῖς, ἄλλοτε δὲ ὁμιλεῖ διὰ τὸν ἑαυτὸν του, (ἀναφερόμενος) εἰς τὸν Πατέρα. Ἐὰν δὲ ἀσφαλῶς χρησιμοποιοῖ καὶ ἄλλας ἀπολογίας, ὅπως ὅταν λέγῃ: «Ἐὰν λοιπὸν ἓνας ἄνθρωπος περιτέμνεται (διὰ νὰ τηρηθῇ τὸ Σάββατον) τὸ Σάββατον, γιατί ὀργίξεσθε ἐναντίον μου, διότι ὀλόκληρον ἑνθροῦνον ἐθεράπευσα κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου;»¹⁹ ἢ «Ποῖος ἀπὸ σᾶς δὲν λύνει τὸ πρόβατον ἢ τὸ θῶδι του τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου;»²⁰ Τίποτε δὲν εἶναι παράδοξον, διότι δὲν ὁμιλεῖ πάντοτε ὡς Θεός, ἀλλὰ κάποτε καὶ ὡς ἄνθρωπος, ἐπειδὴ ἦτο καὶ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος. Ἐδῶ ὁμοῦ ὁμιλεῖ κατὰ τὴν ἀξίαν του καὶ λέγει: ³⁸⁷ A «Ὁ Πατὴρ μου ἐργάζεται πάντοτε καὶ ἐγὼ ἐπίσης ἐργάζομαι». Διὰ τοῦτο λέγει ὁ εὐαγγελιστής, ὅτι τὸν κατεδύκον οἱ Ἰουδαῖοι ὄχι μόνον διότι κατέλυε τὸ Σάββατον, ἀλλὰ καὶ διότι ἠνώμαζε τὸν Θεὸν ἰδικόν του Πατέρα, καὶ ἔκανε τὸν ἑαυτὸν του ἴσον μὲ τὸν Θεόν.

Ἐγὼ δὲ εὐχαρίστως θὰ ἔλεγον εἰς τὸν αἰρετικὸν καὶ τοῦτο. Ἐλεγε τὸν Θεὸν ἰδικόν του Πατέρα ἢ δὲν ἔλεγε; Τοῦτο ἦτο (ἐπινόημα) τῆς Ἰουδαϊκῆς ὑποψίας ἢ γνώμης τοῦ Χριστοῦ; Καὶ ἂν φανῇ μυριάκις ὀδύνητροπος, θὰ ἐλεγχθῆ ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν (τῶν πραγμάτων). Ἐλεγεν δὲ τι «Ὁ Πατὴρ μου ἐργάζεται πάντοτε καὶ ἐγὼ ἐπίσης ἐργάζομαι». Παρέβαινε τὸ Σάββατον ἢ δὲν τὸ παρέβαινε; Εἶναι φανερόν, ὅτι τὸ κατέλυε. Ἐργάζομαι, λέγει, καὶ ἐκεῖνος ἐργάζεται. Ὅποτε κανένα ἐκ τῶν δύο δὲν ἦτο (ἔργον) τῆς Ἰουδαϊκῆς ὑποψίας, ἀλλὰ δημιουργημα καὶ γνώμη τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὸ ὅτι τὸ Σάββατον καταλύει καὶ τὸ ὅτι ὀνομάζει ἰδικόν του Πατέρα τὸν Θεόν. Πῶς λοιπὸν ἐνῶ λέγεις, ὅτι αὐτὰ εἶναι γνώμη τοῦ Χριστοῦ (ὑποστηρίζεις) ὅτι ἐκεῖνο εἶναι (ἐφεύρημα) τῆς Ἰουδαϊκῆς ὑποψίας, πῶς εἶναι συνέχεια ἐκείνου καὶ ἀναφέρεται κατὰ τὸν ἴδιον τρό-

18. Μαθθ. 12, 3-5.
19. Ἰωάν. 7, 23.
20. Λουκ. 13, 15.

πον ἀπὸ τὸν εὐαγγελιστήν; B Διότι ὅλα αὐτὰ ἀποτελοῦν ἀφήγησιν τοῦ εὐαγγελιστοῦ, ὁ ὁποῖος ἐρμηνεύει αὐτὰ πού ἐλέχθησαν ἐκ μέρους τοῦ Χριστοῦ. Δι' αὐτὸ καὶ ὅταν οἱ Ἰουδαῖοι τὸν κατηγοροῦσαν, ἔλεγε ὅτι τὸν κατεδύκον ὄχι μόνον διότι κατέλυε τὸ Σάββατον, ἀλλὰ διότι ἀπεκάλεε ἰδικόν του Πατέρα, τὸν Θεόν, ἐπειδὴ ἔκανε τὸν ἑαυτὸν του ἴσον πρὸς τὸν Θεόν.

Ἄλλὰ ὁ ἔλεγχος τῶν αἰρετικῶν ἀρκεῖ ἕως ἐδῶ γιὰ νὰ τελειώσῃ. Τώρα ἐὰν θέλετε νὰ μάθετε ποῖα εἶναι ἡ ἐργασία τὴν ὁποῖαν ἐκτελεῖ ὁ Πατὴρ, καὶ ποῖαν ὁ Υἱός, δύναμαι νὰ σᾶς εἶπω, τὴν πρόνοιαν τῶν δημιουργημάτων, τὴν διατήρησιν, τὴν φροντίδα. Διότι ὅλα ὅσα φαίνονται, ἐδημιουργήθησαν εἰς ἕξ ἡμέρας. «Καὶ ἀνεπαύθη κατὰ τὴν ἑβδόμην ἡμέραν ὁ Θεός».²¹ Ἄλλὰ ἡ πρόνοια δι' αὐτὰ δὲν ἐσταμάτησε. Αὐτὴν τὴν πρόνοιαν ὀνομάζει ὁ Χριστὸς ἐργασίαν, ὅταν λέγει C «ὁ Πατὴρ μου ἐργάζεται καὶ ἐγὼ ἐπίσης ἐργάζομαι» προνοῶν, φροντίζων, διατηρῶν, λέγει, καὶ συγκρατῶν (τὸ σύμπαν), χωρὶς νὰ ἀφίη ἅποτε νὰ καταρρεύσῃ.

Ἀφοῦ λοιπὸν δεχθόμεν τὴν ἀπόδειξιν τῶν ὁρθῶν δογμάτων ἀπὸ ὅσα εἶπαμε, ἂς προσθέσωμεν ὀρθὴν συμπεριφορὰν καὶ σύμφωνον μὲ τὰ δόγματα. Ἐπειδὴ δὲν ἀρκεῖ διὰ τὴν σωτηρίαν μας μόνη ἡ γνώσις τῶν ὁρθῶν δογμάτων, ἀλλὰ χρειάζεται καὶ ἀρίστη συμπεριφορὰ, ὥστε νὰ ἀναπέμφωμεν δι' ὅλα (αὐτὰ) δόξαν εἰς τὸν Θεόν καὶ νὰ ἐπιτύχωμεν τὰ ἀγαθὰ πού μας ὀπτεσέθη. Εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

21. Γεν. 2, 2.